

שבוע פרשת מטות

(20 – 26 July 08)

י"ז – כ"ג תמוז ה'תשס"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קז

זה המומדר נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאים היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַּי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרֹב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן בְּדֶרֶךְ עֵיר מוֹשֶׁב
 לֹא מִצָּאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם
 מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עִיר מוֹשֶׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וְנֶפֶשׁ רָעֵבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבִי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עָנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיוֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לָבָם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזָר: יג וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: יד וַיֹּצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דִּלְתוֹת
 נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹזַל גִּדָּע: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יתַּעֲנוּ: יח כֹּל־אֲכַל תִּתְעַב
 נַפְשָׁם וַיִּגִּיעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְכְּרוּ
 זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בִּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמִים רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וְתִרְוָמָם גָּלְיוּ: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בָּרָעָה תִתְמוּגֵג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנּוּעוּ כְּשִׁפּוֹר וְכֹל־חֲכֻמָּתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיֹּצִיאֵם: כט יִקָּם סַעְרָה לְדִמְמָה וַיִּחַשּׁוּ גְלִיהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מַחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיִּרְוּמוּהוּ בְּקֹהֶל עָם וּבְמוֹשֶׁב זִקְנִים יִהְלֹוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצָּאֵי מַיִם
 לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פָּרִי לְמִלְחָה מְרַעֶת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצָּאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיְכַוְּנוּ עִיר מוֹשֶׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִּרְמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבָהֱמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֹטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצָר רָעָה
 וַיִּגְזֹן: מ שִׁפְדוּ בּוֹז עַל־נְדִיכִים וַיִּתְּעַם בְּתֵהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כָּצָאן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהֶם: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְּבוּנֵנוּ

חֲסִדֵּי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֲוִירָה הִנָּבֵל וְכָזֹר
 אֶעֱוִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בְּעַמִּים ו יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלִאֲמִים: ה כִּי־גָדַל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדֶּךָ
 וְעַד־שָׁחֲקִים אֲמַתְּךָ: ו רִוְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ: ז לִמְעַן יַחֲלִצוּן יְדִידֶךָ
 הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים ו דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אַחֲלֶקְהָ שְׂכֵם וְעַמֶּק סָבֹת אֲמַדְךָ:
 ט לִי גִלְעָד ו לִי מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב ו סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוָם
 אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עָלַי פְּלִשְׁת אֲתִרוּעָה: יא מִי וְכִלְנִי עִיר מִבְּצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָוָם:
 יב הֲלֹא־אֱלֹהִים זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאוֹתֵינוּ: יג הִבַּהֲלָנוּ עֲזָרַת מִצָּר וְשׂוֹא תִשׁוּעַת
 אֲדָם: יד בְּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חִיל וְהוּא יָכֹס צְרִינוּ:

בחסות

לוי שִׁי' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ז ק"ח..... ב
- ב) מאמר ד"ה להבין ענין הנדרים ש"פ מטות, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשי"ד..... ה
- ג) שיחת שבת פרשת מטות מבה"ח מנחם-אב ה'תשי"ד..... יד
- ד) לקוטי שיחות פרשת מטות (בלה"ק)..... יח
- ה) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת מטות..... כ
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מטות..... כט
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... לא
- ח) הלכות בית הבחירה..... לד

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

- ט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מטות..... לה
- י) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מטות..... סז
- יא) – ספר המצוות לשבוע פרשת מטות..... עה
- יב) נביאים וכתובים יהושע פרק טז, דברי הימים-א פרק יד..... עו
- יג) ביאורים לפרקי אבות פרק א משנה יז..... עט
- יד) הדרן על מסכת גיטין (המשך)..... פ
- טו) מסכת גיטין עם ביאורים מדף ט עד דף טו..... פו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- טז) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן..... קיד
- יז) שולחן ערוך הלכות ברכות השחר - אדמו"ר הזקן..... קיד
- יח) לקוטי תורה - ד"ה לא הביט און ביעקב - אדמו"ר הזקן..... קטז
- יט) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי..... קיח
- כ) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"..... קיט
- כא) המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש..... קכ
- כב) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרשי"ב..... קכא
- כג) ספר המאמרים תרצ"ו - אדמו"ר מוהרי"צ..... קכב
- כד) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ..... קכב
- כה) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ..... קכג
- כו) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ..... קכו
- כז) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת מטות..... קכז
- כח) לוח זמנים לשבוע פרשת מטות..... קמג

בס"ד. ש"פ מטות, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשי"ד

(הנחה בלתי מוגה)

להבין ענין הנדרים¹, דלכאורה, כללות ענין הנדרים שאוסר על עצמו דבר המותר, אינו מתאים עם הא דאיתא בירושלמי² דייך מה שאסרה תורה. וכמו כן צריך להבין בפרטי ענין הנדרים, שהנדר צ"ל בדיבור דוקא, וצריך להתפס בדבר הנדור דוקא³, דכאשר אומר הרי דבר זה עלי כבשר נבילה שהוא אסור מן התורה, לא אמר כלום, כי אם כאשר מתפס בדבר הנדור דוקא, והיינו שאומר הרי עלי כקרבן, שהקרבן נאסר להדיוט ע"י דיבור האדם דוקא, אזי חל הנדר. וצריך להבין איך יש בכח הדיבור לאסור דבר המותר, ואף שכן הוא גם בקרבן, הרי הנדר אינו דומה לקרבן, שבקרבן פועל הדיבור ענין של עלי, שבתחילה הי' חולין ועכשיו הוא הקדש, משא"כ נדר הוא ענין של ירידה, שבתחילה הי' דבר המותר, והי' אפשר לפעול בו עבודת הבורא בענין הבידור, וע"י הנדר נעשה דבר האסור, וא"כ הרי זה ירידה, היפך ענין הקרבן. גם צריך להבין מה שהחכם מתיר את הנדר, וגם התרת הנדר נעשה ע"י דיבורו של החכם, ולכאורה, מהי המעלה בדיבורו של החכם על דיבור הנדר, שדיבור החכם בכחו להתיר את האיסור שנעשה ע"י דיבור הנדר.

(ב) **ולא הבין** כל זה יש להקדים תחלה שרש ענין איסור והיתר⁴, דהנה ענין האיסור הוא שאסור וקשור בידי החיצונים, וההיתר הוא שאינו קשור ואסור בידי החיצונים, כמבואר בארוכה בתניא⁵. אמנם, מזה גופא שאומרים שהיתר הוא מה שאינו אסור וקשור בידי החיצונים, מובן, שגם ההיתר יש לו שייכות לחיצונים, והוא בגדר זה כו', אלא שאינו אסור וקשור בידיהם, שהרי אם אינו שייך כלל לזה, לא שייך לומר שאינו אסור וקשור כו'. ויובן משרש הענין דאיסור והיתר, דשרש האיסור הוא מג' קליפות הטמאות לגמרי, ושרש ההיתר הוא מקליפת נוגה, כמבואר שם בתניא, והרי ק"נ שייכת לגק"ט, והיא הממוצע בין עולמות דקדושה ובין גק"ט. והענין בזה, דהנה כל עניני העולם ובפרט עניני היתר, שופע בהם תמיד הכח האלקי להוותם, וכל מציאותם הוא רק החיות האלקי, כח הפועל בנפעל, אלא שבקדושה הרי זה בגילוי, שניכר בגילוי שמציאותם הוא החיות האלקי, ובקליפות הרי זה בהעלם, שאין ניכר בהם החיות, והם בפירוד כו'. וכיון שהם ב' קצוות הפכיים, צריך להיות ממוצע ביניהם, והממוצע הוא ק"נ, דבק"נ אינו ניכר החיות האלקי בגילוי, אבל מ"מ אינו בפירוד, ומצד זה הוא ממוצע בין קדושה לגק"ט. ומזה מובן שגם ההיתר ששרשו מק"נ הוא בגדר שייכות להחיצונים, אלא שאינו אסור וקשור בידיהם כו'.

(3) נדרים יד, א.

(4) ראה גם ד"ה וידבר גו' איש כי ידור נדר לה' תר"ל (סה"מ

תר"ל ע' רטו ואילך).

(5) פ"ז.

(1) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה וידבר משה אל ראשי המטות

עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תקלו ואילך). וראה בהשיחה שלאחרי

המאמר ס"ב (לקמן ע' יד ואילך).

(2) נדרים פ"ט ה"א.

ג) וביאור הענין הוא, דהנה כתיב את זה לעומת זה עשה אלקים, דכמו שבקדושה יש ד' עולמות אבי"ע, כמו"כ יש גם בלעו"ז ד' עולמות אבי"ע, אך להיות שהקליפות הם לא רק מנגדים לקדושה, אלא גם הפכיים מקדושה, לכן גם הסדר בהם הוא הפכי, שהסדר בקדושה הוא שכל העליון עליון ביותר יש בו ריבוי יותר, ובקליפות הוא להיפך, שכל התחתון תחתון ביותר יש בו ריבוי יותר. דהנה, הסדר בד' עולמות אבי"ע דקדושה הוא שבאצילות מאיר הארת הקו, ובבי"ע נפסק ואינו מאיר הארת הקו, אמנם, עולם הבריאה, להיותו עולם הראשון שקרוב עדיין לאצילות, מאיר בו עכ"פ הארה דהארה מהקו (הארת אור האצילות), ובעולם היצירה מתמעט האור יותר, וכידוע שאף שכללות עולמות בי"ע (גם עולם הבריאה) הם בחי' לבושים, כמאמר לבושים תקינת לון, מ"מ, בלבושים גופא יש חילוק, שיש לבושי חול ויש לבושי שבת, שהם לבושי קודש, וזהו גם החילוק שבין עולם הבריאה לעולם היצירה, שעולם הבריאה הוא בבחי' לבוש קודש, דקודש מלה בגרמי⁹, שהוא ספירת החכמה, ובעולמות הוא עולם האצילות, והיינו לפי שבבריאה מאיר איזו הארה מעולם האצילות, משא"כ ביצירה שהוא במיעוט יותר כו'. ובעשי' הוא במיעוט וחלישות לגמרי. וכמו שיש הפרש באיכות האורות, כמו"כ הוא גם בכמות האורות, דכל העליון עליון יותר יש בו מספר יותר גדול של אורות, שבאצילות מאירים כל העשר ספירות, שהרי אבא עילאה שהוא ספירת החכמה עם שאר הספירות מקננא באצילות¹⁰, ובבריאה אינו מאיר ספירת החכמה כי אם ספירת הבינה¹¹ ושאר הספירות שלמטה ממנה, וביצירה אינו מאיר גם הבינה כי אם ז"א בלבד¹¹, ובעשי' אינו מאיר גם הז"א כי אם רק בחי' אופן בלבד¹¹. וכמו"כ הוא בד' האותיות דשם הוי', שבאצילות מאיר הוי"ד עם שאר האותיות, בבריאה מאיר ה"א ראשונה עם שאר האותיות, ביצירה אות וא"ו, ובעשי' אות ה"א אחרונה¹². אמנם, בלעו"ז הסדר הוא להיפך, דבאצילות דלעו"ז יש רק ז' תחתונות בלבד, ז' מלכין קדמאין, בבריאה דלעו"ז יש גם חו"ב, שהוא בחי' עמון ומואב¹³, ביצירה דלעו"ז יש גם כתר דלעו"ז, אנת הוא רישא דדהבא¹⁴, ועד שבעשי' דלעו"ז יש גם בחי' עתיק דקליפה, שהו"ע תוקף הקליפה ביותר, עד שנקרא בשם עתיק, היינו שהוא נעתק גם מהקליפות מצד גודל תוקף הקליפה שבו.

וטעם הדבר שבקדושה כל העליון ביותר יש בו ריבוי יותר ובקליפה הוא להיפך, הוא, מפני שיסוד ועיקר הקדושה הוא בחי' אין וביטול, וכיון שכל הקרוב קרוב יותר הוא בבחי' אין וביטול יותר¹⁵, לכן מאיר בו יותר אורות דקדושה, כי קדושה הו"ע הביטול. ומטעם זה גופא נעשה בקליפה להיפך, שהרי קליפות ענינם ישות, וכיון שכל התחתון

(12) ראה עץ חיים שער ג (סדר אצילות למהרח"ו) פ"א. שער

(6) קהלת ז, יד.

קדושה להרח"ו ח"ג שער א. ועוד.

(7) ראה גם המשך תער"ב ח"א ס"ע תלב ואילך.

(13) ראה לקו"ת להאריז"ל פ' וירא [ד"ה ענין עמון ומואב]

(8) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

ופ' דברים. תו"א נח יא, ד. לקו"ת חוקת סו, ג. מאמרי אדמו"ר

(9) זח"ג צד, ב.

האמצעי במדבר ח"ד ע' א'תפא. דברים ח"א ע' י.

(10) רמ"ז לזח"ב רכ, ב. תו"א משפטים עה, א. סה"מ תרצ"ו

(14) דניאל ב, לח. וראה לקו"ת בהעלותך לה, ד.

ע' 119. וש"נ.

(15) ראה תניא אגה"ק ס"ב.

(11) תקו"ז תיקון ו (כג, א).

ביותר הוא בישות ביותר, לכן יש בו מספר גדול יותר דקליפות, שענינם הוא ישות. והיינו, שבאצילות דלעו"ז שהוא בקירוב עכ"פ אל הקדושה, אין הישות גדול כ"כ, שאינו ניכר עדיין, וכמו ראו מ"ה¹⁶, שהוא בבחי' מה וביטול, אלא שהוא באופן דראו מה, שמרגיש את הביטול. ולכן, באצילות דלעו"ז יש רק ז"ת דלעו"ז בלבד, שהוא מספר היותר פחות שבקליפה, דפחות מזה אי אפשר להיות, וכמו שידוע בענין פרי החג שמתחילים ב"ג ופוחתים והולכים עד ז', ולכאורה למה אינם פוחתים יותר, עד ו' ה' כו', אך הענין הוא, שמספר ז' הוא מספר הכי פחות בקליפה, ואי אפשר להיות פחות מזה, והיינו, שבשביל עבודת הברורים מוכרח להיות מספר ז', וכאשר נחסר ממספר זה, אין זה עבודת הברורים דלעו"ז, ומתחיל אז העבודה דקדושה כו'. ובבי"ע שהוא בישות, הנה כל מה שהוא למטה ביותר והוא בישות ביותר, יש שם מספר יותר גדול דלעו"ז.

ד) והנה כשם שבד' עולמות אבי"ע דקדושה הרי עולם האצילות הוא ממוצע בין אוא"ס המאציל ובין עולמות הנבראים, כמו"כ גם בד' עולמות אבי"ע דלעו"ז הנה אצילות דלעו"ז הוא הממוצע בין הקדושה לקליפה, והיינו, שאצילות דלעו"ז, ראו מ"ה, הוא בחי' ק"נ, וק"נ הוא הממוצע בין קדושה לקליפה כנ"ל. והנה, ידוע שענין הממוצע הוא שכלול מן העליון ומן התחתון, וכמו"כ הוא בק"נ, אצילות דלעו"ז, שהוא ממוצע בין הקדושה לקליפה, שיש בו מן הקדושה ומן גקה"ט. וכשם שבכל ממוצע הרי ידוע שב' הענינים שבו, מן העליון ומן התחתון הם (לא בפירוד זה מזה, שאז אי אפשר שיהי' ממוצע, אלא הם) בענין אחד, שזהו ההתחדשות בענין הממוצע, שב' הענינים שבו, מן העליון ומן התחתון, הם בענין אחד, ודוקא עי"ז נעשה ממוצע, כן הוא גם בק"נ שהוא ממוצע בין קדושה לקליפה, אשר ב' הענינים שבו הם בענין אחד. והיינו, שבעניני היתר, הנה בהתענוג שבדבר הגשמי עצמו ישנם ב' הענינים דקדושה וקליפה, ועי"ז דוקא הוא ממוצע. דהנה, כאשר האדם משתמש בהתענוג שבדבר הגשמי לשם שמים, אזי מתעלה הדבר לקדושה, ועי"ז ניתוסף גם באדם חיות דקדושה, וכמו עד דלא אכילנא בישראל דתורה לא צלילנא דעתאי¹⁷, עד דלא שתינא חמרא לא צלילנא דעתאי¹⁸, וכמו"כ מצינו בענין הריח שלמעלה ממאכל שחמרא וריחא פקחין¹⁹, ומזה מובן שבהתענוג שבדבר הגשמי יש מענין הקדושה. ולאידך גיסא, יש בהתענוג שבדבר הגשמי גם מענין הקליפות, שכאשר אינו משתמש בו לשם שמים אלא למלאות תאוות נפשו, אזי מוריד את הדבר הגשמי לקליפות, ונעשה ירידה גם בהאדם בעצמו. ונמצא, שב' הענינים דקדושה ולעו"ז הם בענין אחד. וכמו שאמרו חז"ל²⁰ גבי שלשה שאכלו על שולחן אחד, שאפשר שאכילתם תהי' בבחי' מלאו קיא גו', ואפשר שאכילתם תהי' משולחנו של מקום.

ובפרטיות יותר, משנת"ל שכאשר התענוג בדבר הגשמי הוא לשם שמים שאז מתברר ומתעלה הדבר הגשמי, ועי"ז ניתוסף עליו גם בחיות דקדושה, הרי זה באופן

(18) ראה עירובין סד, א.

(19) יומא עו, א.

(20) אבות פ"ג מ"ג.

(16) ראה לקו"ת תזריע כג, ד. בהר מג, א. סה"מ עטר"ת ע'.

צב. ע' תקנט. ועוד.

(17) ראה ב"ק עא, ב ואילך.

של תוספות אור, ולא רק חידוש הישנות בלבד. וזהו הביאור במ"ש²¹ כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי הוי' יחי' האדם, ומבואר בזה²² שהמוצא פי הוי' הוא הניצוץ האלקי שבמאכל, ששרשו מתהו, ועי"ז יחי' האדם, אך עדיין אינו מובן, דלכאורה הול"ל כי לא על הלחם יחי' האדם כי על כל מוצא פי הוי' גו', ומהו אומרו כי לא על הלחם לבדו גו'. אך הענין הוא, שיש ב' מיני חיות, החיות של הלחם עצמו, והחיות דמוצא פי ה' שהוא הניצוץ המתברר, והחילוק שביניהם, שהחיות של הלחם עצמו הוא בבחי' חידוש הישנות בלבד, והחיות דמוצא פי ה' שהוא הניצוץ המתברר ששרשו מתהו הוא בבחי' תוספות אור, היינו המשכה חדשה. וע"ד כללות ההפרש בין קרבנות לקטורת, שקרבנות הם בחי' לחם, כמ"ש²³ את קרבני לחמי לאשי, ואין בזה המשכה חדשה, וקטורת הו"ע הריח, שע"ז נמשכת המשכה חדשה. והיינו, דעם היות שגם בקרבנות ישנו (לא רק ענין הלחם, קרבני לחמי, אלא גם) ענין הריח, ריח ניחוחי²³, וא"כ, אין זה בבחי' חידוש הישנות בלבד כמו חיות הלחם, אלא יש בזה תוספות אור, מ"מ, אין זה המשכת גילוי אור חדש ממש, כי אם גילוי ההעלם, אלא שזהו גילוי ההעלם ממש, היינו, לא רק גילוי מההעלם, שההעלם עצמו נשאר בהעלמו, ורק נמשך ממנו גילוי, שזהו"ע חידוש הישנות, אלא הוא בבחי' תוספות אור, שנתגלה ההעלם ממש. ולמעלה מזה הו"ע הקטורת, שהוא המשכת גילוי אור חדש ממש. וענין זה הוא מצד הניצוץ המתברר ששרשו מתהו שקדם לתיקון, דתהו ותיקון הוא כמו עגולים ויושר, סובב וממלא, והרי ההמשכה שמצד הסובב היא המשכת אור חדש ממש. וכשם שבקדושה פועל הדבר הגשמי לא רק חידוש הישנות, אלא גם תוספות אור והמשכה חדשה, כן הוא גם בלעו"ז, שכאשר משתמש בדבר הגשמי למלאות תאוות נפשו, שע"ז מוריד את המאכל ומוסיף חיות בקליפות, אין זה חידוש הישנות בלבד, אלא גם תוספות חיות²⁴. ועפ"י כל הנ"ל יובן ענין ההיתר, שהוא ג"כ בגדר שייכות אל החיצונים אלא שאינו אסור וקשור בידיהם, דאף שהוא היתר ואפשר להעלותו לקדושה, מ"מ, הרי באותו ענין עצמו יש גם מענין הקליפה כנ"ל, וא"כ הרי הוא ג"כ בגדר זה, אלא שאינו אסור וקשור כו'.

(ה) וע"פ כל הנ"ל יובן ענין הנדרים, שאוסר על עצמו דבר המותר, ומ"מ אין זה בסתירה למ"ש בירושלמי דייך מה שאסרה תורה. והענין בזה, דהנה, עם היות שעבודת הבירורים היא עבודה ע"פ תורה, וע"י עבודתו בבירור הדברים המותרים הרי הוא מעלה אותם לקדושה, מ"מ, בשביל זה צריך להתלבש בהדבר המתברר, ואף שכל המתאבק עם המנוול מתנוול ג"כ²⁵, מ"מ, כדי שיוכל לעסוק בעבודת הבירורים הרי בהכרח שיתלבש בהמתברר, וא"כ, הרי הוא בהתלבשות בענינים של היתר שהם ג"כ בגדר האיסור כנ"ל, אלא שאינם אסורים וקשורים כו'. אמנם, יש עבודה נעלית יותר מעבודת הבירורים, והו"ע

(21) עקב ח, ג.

(22) ראה לקו"ת להאריז"ל עקב עה"פ. של"ה עד, א. תו"א ט,

ד. סה, ד. לקו"ת צו יג, ב. מטות פא, ב. עקב יד, א ואילך.

ועוד.

(23) פנחס כח, ב.

(24) אולי נזכר גם כאן: המשכה חדשה (המו"ז).

(25) תניא ספכ"ח.

עבודת הנדרים. והענין בזה, דהנה אמרו חז"ל²⁶ נדרים סייג לפרישות, ואיתא במדרש שמואל שפרישות הוא מילי דחסידותא, והרי מדריגת חסיד היא למעלה ממדריגת צדיק²⁷, דהנה, בהתוארים דצדיק בינוני ורשע מבואר בתניא²⁸ ובכ"מ²⁹ שרוב זכויות מקרי צדיק בשם המושאל, ולפי זה הרי צדיק בינוני ורשע הם כנגד ג' עולמות ב"ע³⁰, שהרי עולם הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע³¹, להיות שבבריאה הוא רק התחלת הישות בלבד, עולם היצירה הוא מחצה על מחצה, ועולם העשי' רובו רע, וא"כ, מדריגת חסיד היא למעלה ממדריגת צדיק³², כי צדיק הוא בריאה, וחסיד הוא באצילות. אמנם, גם כפי המבואר ע"ד החסידות³³ שמדריגת צדיק היא בתכלית הטוב, הנה חסיד הוא במדריגה עליונה יותר, והיינו, דעם היות ששניהם הם בתכלית הטוב, מ"מ החסיד הוא למעלה יותר מצדיק, והחילוק ביניהם הוא ע"ד החילוק בין ב' המדריגות דמס"נ דק"ש³⁴, מס"נ דאחד³⁵, ומס"נ דבכל נפשך³⁶, שהם בחי' שכינתא עילאה ושכינתא תתאה³⁷, בחי' כלה עילאה וכלה תתאה, דעם היות ששניהם נקראים בשם כלה, מלשון כליון וכלות הנפש, מ"מ, יש חילוק ביניהם, דכלה עילאה הו"ע כלות הנפש באופן שמתבטל ממציאותו לגמרי, והוא ע"י ההתבוננות איך שכללות ההשתלשלות הוא רק אחרי הצמצום בלבד, והרי הצמצום מסתיר רק לגבינו, אבל לגבי ית' אין הצמצום מסתיר כלל, וא"כ לגבי ית' הרי גם עכשיו אחרי הצמצום הוא כמו קודם הצמצום שאין שום מציאות כלל, ואף שגם קודם הצמצום הרי שיער בעצמו בכח כל מה שעתיד להיות בפועל³⁸, מ"מ, הרי אין שם מציאות של העולמות בפועל, והוא רק בהשערה בלבד, וכדיוק הלשון שיער כו' כל מה שעתיד להיות כו', ובאמת הרי גם עכשיו הוא כמו קודם הצמצום שאין שום מציאות כלל, ומצד התבוננות זו הוא בא לכליון בכלות הנפש באופן שמתבטל ממציאותו לגמרי. אמנם בחי' כלה תתאה הוא בבחי' ביטול היש בלבד, וענין זה בא מצד ההתבוננות איך מה גדלו מעשיך³⁹ ומה רבו מעשיך⁴⁰, ויש בהם הכח אלקי ששופע בהם תמיד להוותם והם בטלים אליו, שע"י התבוננות זו בא לכליון וביטול, אבל הוא ביטול היש בלבד. וזהו ההפרש בין צדיק לחסיד, דאף ששניהם הם בתכלית הטוב, מ"מ, מדריגת צדיק (בריאה) הוא ביטול היש בלבד, ומדריגת חסיד (אצילות) הוא ביטול במציאות. וזהו מ"ש⁴¹ וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך, תומיך ואוריך קאי על אהרן, ועליו נאמר איש חסידיך, שניתוסף בו ענין החסידות, והיינו עי"ז שניתוסף בו מדריגת

(26) אבות פ"ג מ"ג.

(27) שערי קדושה להרח"ו ח"א שער ג.

(28) פ"א.

(29) ראה ר"ה טז, ב. רמב"ם הל' תשובה רפ"ג.

(30) ראה גם אוה"ת משפטים ע' א'קכו ואילך. ע' א'קמ ואילך.

(31) ראה עץ חיים שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה להדרוש. וראה גם שם שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ד. שער מח (שער הקליפות) פ"ג.

(32) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' תשעב ואילך. ספר

השיחות תורת שלום ע' 178 ואילך.

(33) ראה תניא פ"א. ועוד.

(34) ראה לקו"ת שה"ש א, א ואילך.

(35) ואתחנן ו, ד.

(36) שם, ה.

(37) ראה לקו"ת שם א, ב. וש"נ.

(38) ראה מק"מ לזח"א טו, א. שער היחוד לאדמו"ר האמצעי

פ"י ואילך. סה"מ תש"ט ס"ע 38 (השני) ואילך. וש"נ.

(39) תהלים צב, ו.

(40) שם קד, כד.

(41) ברכה לג, ח.

אהבה נעלית יותר ממדריגות האהבה שלפנ"ז, וידוע⁴² ההפרש בין אהבה דאברהם לאהבה דאחרן, שהו"ע אהבת עולם ואהבה רבה, דאהבת עולם היא האהבה שבאה מצד ההתבוננות בעולם, מה גדלו מעשיך ומה רבו מעשיך, וכל הנבראים בטלים להכח האלקי שמהוה ומחי' ומקיים אותם תמיד בכל רגע, ואהבה זו היא רק ביטול היש בלבד, שהרי ההתבוננות היא בהיש, מה שגדלו ורבו מעשיך כו', אלא שמתבונן שהיש הוא בטל, וא"כ הוא ביטול היש בלבד. אמנם אהבה רבה באה מצד ההתבוננות בהאלקות שלמעלה מהעולמות לגמרי, איך שקודם הצמצום לא שייך מציאות העולמות כלל, ואהבה זו היא ביטול במציאות, שהרי אין זה בא מצד היש, כיון שאין שייך שם ענין המציאות לגמרי. וזהו ענין הנדרים שהו"ע הפרישות גם מדברים המותרים, דפרישות הוא מילי דחסידותא, וענין החסידות הוא נעלה יותר מעבודת הבירורים שע"פ התורה, כמובן ממ"ש בגמרא⁴³ גבי חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת קודם התפלה כו', ופריך, וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה (לשלש תפלות) תורתן היאך משתמרת כו', ומשני, מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת (בדרך ממילא), ומזה מובן שענין החסידות הוא למעלה מהעבודה שע"פ התורה, וזוהי מעלת העבודה הנדרים על עבודת הבירורים, שאינו מתלבש בעולם לבררו באופן של ביטול היש, אלא הוא בפרישות מהעולם, למעלה מהעולם לגמרי. אמנם, עי"ז שפורש מהדבר המותר ודוחה אותו אזי מברר ומעלה את הגשמי למדריגה נעלית ביותר שלמעלה מהעולם לגמרי, ועי"ז מיתוסף גם בהאדם עילוי גדול ביותר כו'.

ו) **אמנם** ישנו ענין נעלה יותר גם מענין הנדרים, והוא מה שהחכם מתיר את הנדר. והענין בזה, דהנה, אף שענין הנדרים הוא למעלה מהתלבשות בעניני העולם, מ"מ, הרי הוא שייך עדיין להעולם, אלא שפורש מהדבר הגשמי ודוחה אותו, והיינו, שעבודתו היא מלמטה למעלה, דבתחילה עוסק בעבודת הבירורים, ואח"כ מתעלה לעבודה נעלית יותר, שפורש מהגשמי ודוחה אותו, אבל הוא עדיין במדריגה ששייך להגשמי, אלא שדוחה אותו. אמנם ענין החכם שמתיר את הנדר הוא במדריגה נעלית יותר, והוא בדרך מלמעלה למטה, שאינו שייך כלל להעולם, שלכן אין הגשמי מנגד אליו, ופעולתו היא באופן שמהפך את הגשמי גופא לטוב. וע"ד דוגמא מענין האכילה דשבת⁴⁴, שהרי אינו דומה אכילת שבת להאכילה דימי החול, דבימי החול המאכל הוא מגשם, וצריך לפעול בעצמו שלא ירצה בהתענוג שבמאכל, אלא אכילתו תהי' לשם שמים, אמנם בשבת כתיב⁴⁵ וקראת לשבת עונג, שמצוה לענגו באכילה ושתי' ⁴⁶ וכמ"ש הרמב"ם⁴⁷ שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם [לא סתם תבשיל, אלא תבשיל שמן ביותר דוקא, ולא סתם משקה, אלא משקה מבושם דוקא], והיינו, שאותו הענין עצמו שבחול צריך לפרוש ממנו, הנה בשבת נעשה הוא עצמו מצוה וקדושה. וטעם הדבר הוא, לפי שבשבת נעשה עלי'

(42) ראה תו"א תצוה פב, א ואילך. לקו"ת בהעלותך ל, א. תרס"ג ע' ס ואילך. וש"נ.

(45) ישעי' נח, יג.

(46) ראה שבת קיח, ב. שו"ע אדה"ז ר"ס רמב. ובכ"מ.

(47) הל' שבת פ"ל ג"ז.

לב, ב. אוה"ת בהעלותך ע' שמט ואילך.

(43) ברכות לב, ב.

(44) ראה תו"א ר"פ חיי שרה. לקו"ת בלק עב, א. סה"מ

בכללות העולם, כידוע⁴⁸ שבערב שבת עם חשיכה תרין שלהובין דאשא בטיש בנוגה, ועי"ז נעשה עלי' בכללות העולם, ולזאת הנה גם הגשמי עצמו נהפך לקדושה, כמאמר⁴⁹ אתהפכא חשוכא לנהורא. וזהו גם ענין חכם מתיר את הנדר, דענין נדרים שהוא הפרישות מהעולם, הוא בדרך מלמטה למעלה, שהוא בגדר שייכות להעולם עכ"פ, אמנם מה שהחכם מתיר את הנדר, הנה בחי' חכמה הוא למעלה מהעולם לגמרי, וכמו שמצינו במשה שהי' בבחי' החכמה, שאמר מאין לי בשר⁵⁰, דאין הכוונה בזה לבשר כמו שהוא קודם הבירור, דא"כ הרי הי' אפשר לומר לו שיתן בשר מבורר, אלא הכוונה היא שהוא למעלה גם מבשר לאחר הבירור [והיינו, שבשר לאחר הבירור הו"ע אהבה כרשפי אש, ולגבי הביטול דבחי' החכמה הרי גם ענין זה מסתיר כו'], והיינו לפי שבחי' החכמה היא למעלה מענין העולם לגמרי, ובמדרגה זו לא שייך ענין הפרישות, דכיון שהוא למעלה מהעולם לגמרי, א"כ לא שייך שהגשמי יהי' מנגד לו שיצטרך לפרוש ממנו, ואדרבה, מצד מדרגה זו נעשה התרת הנדר, שמהפך הגשמי עצמו לאלקות, והיינו, שאין זה בדרך בירור, אלא באופן דאתהפכא חשוכא לנהורא.

ז) **ונמצא** שיש בכללות ג' אופני עבודה. עבודת הבירורים שע"פ תורה, שעל זה אמרו בירושלמי דייך מה שאסרה תורה, והיינו לפי שהכוונה בעבודה זו היא לברר את עניני העולם, ולכן לא צריך להיות ענין הפרישות. למעלה מזה היא עבודת הנדרים, שהו"ע הפרישות מעניני העולם, ועבודה זו היא נעלית יותר מעבודת הבירורים, עד שעבודת הבירורים מבלבלת לעבודת הנדרים, וע"ד שמצינו⁵¹ שר' זירא צם מאה תעניתא לשכוח תלמוד בבלי בכדי שיוכל ללמוד תלמוד ירושלמי, והיינו, דעם היות שגם תלמוד בבלי ששייך לעבודת הבירורים הו"ע של בירור ע"פ תורה, מ"מ, בשביל תלמוד הירושלמי שהוא למעלה מענין הבירורים, הוכרח לשכוח על תלמוד בבלי. וכל זה הוא סדר העבודה מלמטה למעלה. ולמעלה מזה הו"ע שחכם מתיר את הנדר, שעבודה זו היא בדרך מלמעלה למטה, ופעולתה היא שאתהפכא חשוכא לנהורא.

וביאור ג' מדרגות אלו בענין הספירות למעלה, דהנה כתיב⁵² ששת ימים עשה הוי' גו', ומקשה בזהר⁵³ דהול"ל בששת ימים עשה, ומהו אומרו ששת ימים עשה, ומתרץ, דכל יומא ויומא עביד עבדתי, שהתהוות העולם היא מבחי' ז"א, והיינו שהתהוות בפועל היא מספירת המלכות כמו שנמשך מז"א. וכמו"כ הוא בענין הבירורים, שענין זה נעשה ע"י ספירת המלכות, דכיון שרגלי' יורדות מות⁵³, לכן נעשה על ידה הבירור באופן של התלבשות ממש. אך הכח שיש במלכות לברר בירורים, נמשך מז"א, דכיון שז"א הוא מקור לעולמות כנ"ל, לכן נמשך ממנו הכח לעבודת הבירורים באופן של התלבשות. אמנם

(48) זח"ב רג, ב. פרי עץ חיים שער השבת פ"ג. וראה הוספות
לתו"א ס"פ תשא (קג, א-ב). סהמ"צ להצ"צ צ, א. סה"מ תרס"ג
ע' סא.
(49) ראה זח"א ד, א.
(50) בהעלותך יא, יג.

(51) ב"מ פה, א.
(52) יתרו כ, יא.
(53) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך ח"א עה"פ (ע' תקסד
ואילך). ובכ"מ.

ה. וראה אוה"ת נ"ך ח"א עה"פ (ע' תקסד

ספירת הבינה שהיא למעלה ומקור לז"א, כמ"ש⁵⁴ אם הבנים, לא שייך בה ענין ההתלבשות לברר בירורים, כי אם בבחי' מקיף בלבד, אך מ"מ הרי ידוע שבינה מינה דינין מתעריין⁵⁵, והיינו בסופה, שהו"ע הכעס על ההיפך כו'. ויובן זה בעבודת הוי', שכאשר מתבונן בגדולת הוי' ובא להתלהבות כרשפי אש, אזי הוא בדינין וגבורות על אלו שאינם בבחי' זו, וע"ד שאמרו חז"ל⁵⁶ מזיעתן של החיות נהר דינור יוצא על ראש רשעים יחיל, היינו, שמפני עוצם ההתלהבות של חיות הקודש ברשפי אש כו', נעשה הכעס על ההיפך, שזהו"ע הזיעה והפסולת שלהם, שזהו נהר דינור יוצא על ראש רשעים יחיל בגיהנם כו'. ומצד ספירת הבינה שמינה מתעריין דינין בסופה, נעשה ענין הנדרים, שהו"ע הפרישות מעניני עולם ודחייתם, וכמאמר⁵⁷ כל הנודר כאילו נודר בחיי המלך, שזהו בחי' בינה. אמנם ספירת החכמה היא למעלה גם מספירת הבינה, והיינו שהחכמה אינה גם בבחינת מקיף לעולמות, וזהו שחכמה היא בחי' פלא, כמ"ש⁵⁸ אאלפך חכמה, שמופלא לגמרי מהעולם. ומצד החכמה לא שייך אפילו ענין הפרישות, שהו"ע הנדרים, אלא מצד החכמה נעשה אתהפכא חשוכא לנהורא. ואף שגם בינה היא בחי' פלא, כמ"ש⁵⁸ אאלפך בינה, הנה הפלא שבבינה אינו באופן שמופלא לגמרי, אלא הוא בבחי' מקיף. ואף שגם בבחינת נמשך בחי' החכמה, מ"מ, המשכת החכמה לבינה אינה עצם החכמה, כי אם מה ששייך לבינה בלבד. ולכן, מצד הבינה נעשה ענין הפרישות, אמנם מצד החכמה, היינו מצד עצם ופנימיות החכמה, נעשה אתהפכא חשוכא לנהורא.

(ח) **ובזה יובן מה שהחכם בדיבורו מתיר מה שנאסר ע"י דיבור הנדר, לפי שדיבור החכם הוא במדריגה נעלית יותר מדיבור הנדר, ולכן בכח דיבור החכם להתיר מה שנאסר ע"י דיבור הנדר. והוא ע"ד ההפרש בין הדיבור דתורה להדיבור דתפלה, דהנה, דיבור דתפלה הוא מלמטה למעלה, שהתחלת התפלה היא הודו להוי' קראו בשמו⁵⁹, שהוא בחי' הודאה בלבד, ואח"כ פסוד"ז, ברכות ק"ש וק"ש, עד שמגיע להביטול דשמו"ע. אמנם גם הביטול דשמו"ע בא ע"י העבודה מלמטה למעלה, לכן גם בשמו"ע אומרים ברכת סלח לנו, ולאחרי שמו"ע אומרים וידוי, שהו"ע דחיית הרע. אמנם דיבור התורה הוא מלמעלה למטה, שזהו שאמרו רז"ל⁶⁰ שדברי תורה אין מקבלים טומאה, לפי שבהמשכה מלמעלה למטה לא שייך ענין של מנגד כלל. וזהו גם החילוק שבין דיבור הנדר, שהוא כמו הדיבור דתפלה, לדיבור החכם שמתיר את הנדר, שהוא כמו הדיבור דתורה. והענין בזה, שבכללות יש ג' מדריגות בענין הדיבור. מדריגה א', כמו שנמשך מבחי' המלכות, שמצד זה נעשה הענין דעבודת הבירורים, וזהו גם ענין הקרבן שנעשה הקדש ע"י הדיבור דוקא. ומדריגה ב' בדיבור הוא כמו שנמשך משרש המלכות, בחי' בינה, שמצד זה הוא ענין הנדרים, שאוסר**

(57) זח"ג רנה, א.

(58) איוב לג, לג. שבת קד, א.

(59) דברי הימים-א טז, א.

(60) ברכות כב, א.

(54) תהלים קיג, ט.

(55) ראה זהר ח"א קנא, א. ח"ג י, סע"ב ואילך. סה, א. עץ

חיים שער יג (שער א"א) פ"ח. שער יד (שער א"א) פ"ב.

ביאורו"ז לאדמו"ר האמצעי קמה, ד. ועוד.

(56) חגיגה יג, ב.

הדבר בדיבור פיו. והענין בזה, שגם נדר שייך לקרבן, ששניהם נעשים ע"י הדיבור, ועוד זאת, שצריך להתפס הנדר בדבר הנדור דוקא, כי, אף שקרבן הו"ע של עלי, ואילו נדרים הו"ע של דחי' ופרישות, מ"מ, גם בנדרים יש ענין של העלאה, שע"י הפרישות מעניני העולם ודחייתם מעלה את הדבר הגשמי למעלה יותר, היינו במדריגה שלמעלה מהעולם, ועי"ז ניתוסף עליו גדול יותר גם בהאדם. ומדריגה הג' בדיבור הוא כפי שנמשך מעצם הנפש, כידוע⁶¹ שהדיבור שרשו מהחכמה, ולמעלה יותר מעצם הנפש, הנה מצד זה החכם מתיר את הנדר.

(ט) וזהו מ"ש בפרשת נדרים וידבר משה אל ראשי המטות גו', דהנה, מטות הם י"ב שבטים, ששרשם משה מדות שהם כפולות, ומזה נעשה י"ב גבולי אלכסון⁶². ויש בזה ב' מדריגות, שבטים ומטות⁶³, והחילוק ביניהם, ששבט הוא רך, ומטה הוא קשה (ותקיף), והו"ע עלמא דנוקבא (שבטים) ועלמא דדכורא (מטות), והיינו, שמטות (עלמא דדכורא) שרשם מבחי' ז"א, וראשי המטות הם בחי' מוחין דז"א, ומשה הוא בחי' מוחין בעצם. ועז"נ וידבר משה אל ראשי המטות, דאף אשר עבודתם מצד עצמם הוא עבודת הברורים, וכן ענין הנדרים שהו"ע הפרישות מעניני העולם, מ"מ, המשיך בהם משה הכח להיות בבחי' חכם המתיר את הנדר, שזהו שלמדין מפרשה זו שיחיד מומחה מתיר את הנדר⁶⁴. וענין זה הוא בכחו של משה דוקא. והענין בזה, דהנה, משה למדים⁶⁵ שסנהדרין הם ע"א, שנאמר⁶⁶ אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, ומשה על גביהן, שהי' המופלא שבסנהדרין⁶⁷. והנה, בהשבעים איש נאמר⁶⁸ ואצלתי מן הרוח אשר עליך גו', והיינו, שמשה הוא כדוגמת אוא"ס המאציל שהפרשת הארה ממנו הוא עולם האצילות. וזהו שמשה הוא המופלא שבסנהדרין, מופלא מלשון פלא, שפלא הוא בכתר וגם בחכמה, והיינו בחי' חכמה שבכתר, שהוא פנימיות הכתר. ולכן הי' בכחו של משה להמשיך בחי' חכמה בראשי המטות שיוכלו להתיר את הנדר. וזהו גם מ"ש⁶⁹ זה הדבר, זה דייקא, דהנה, כל הנביאים נתנבאו בכה ומשה נתנבא בזה⁷⁰, ועז"נ זה הדבר, שע"י בחי' זה, בחינתו של משה, בחי' החכמה, המשיך גם בראשי המטות להיות בבחי' חכם מתיר את הנדר, שע"י יפעלו הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא.

65) משנה סנהדרין ב, א. רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג.

66) בהעלותך יא, טז.

67) ראה אה"ת חנוכה רפט, סע"ב ואילך. המשך תער"ב ח"ג

ע' א"ת ואילך.

68) בהעלותך שם, יז.

69) פרשתנו ל, ב.

70) ספרי ופרש"י עה"פ.

61) ראה גם ביאור לד"ה וידבר גו' אל ראשי המטות במאמרי

אדמו"ר הזקן תקס"ז ע' רצט. אה"ת פרשתנו ע' א'שיא.

62) ראה פרדס שער כא (שער פרטי השמות) פ"ו ואילך.

אה"ת בראשית טו, סע"א ואילך.

63) ראה ד"ה וידבר גו' ראשי המטות במאמרי אדה"ז תקס"ב

ח"א ע' רלו ואילך. ח"ב ע' תק ואילך. אה"ת פרשתנו ע' א'רצד

ואילך. ע' א'תתקמט ואילך.

64) ראה נדרים עח, א. בבא בתרא קכ, ב. פרש"י עה"פ.

בס"ד. שיחת שבת פרשת מטות, מברכים החודש מנחם-אב, ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

א. כ"ק אדמו"ר שליט"א ציוה לנגן הניגון צמאה לך נפשי. ואחרי כן ציוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל להבין ענין הנדרים.

* * *

ב. המאמר דלעיל¹ מיוסד על מאמר של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע². במאמר זה ישנם חידושים רבים; יש בו ענינים שנתבארו רק במקומות ספורים בתורת החסידות, אלא שיכול להיות מעמד ומצב ש"לא חלי ולא מרגיש כו" (כלשון הגמרא³), ובמילא, יכולים ללמוד את המאמר מבלי לשים לב להחידושים שבו, ולהתחיל מיד מאמר נוסף. אחד החידושים שבמאמר זה:

בדרך כלל מבואר בחסידות⁴ שענין הנדרים הוא למטה מעבודת הבירורים, והיינו, שכאשר האדם נמצא במעמד ומצב שבגלל היותו שקוע בגשמיות אין ביכולתו לברר את הדבר הגשמי על ידי זה שישתמש בו "לשם שמים", אזי מוכרח הוא לפרוש ממנו (שזהו ענין הנדרים).

וכידוע הפתגם שמסר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר⁵ בשם החסידים הזקנים: מה שאסור - אסור, ומה שמותר - לא צריך. ופירושו של פתגם זה - שכיון שאינו יכול לברר את הדבר המותר, אזי צריך לפרוש ממנו, עד כמה שאפשר. - ישנם אמנם דברים המוכרחים שאי אפשר להתקיים בלעד, ולדוגמא, כדאיתא בגמרא⁶ שאין ביכולת האדם שלא לישון ג' ימים, או שלא לאכול ז' ימים; אבל בנוגע לשאר הענינים המותרים - צריך לפרוש מהם עד כמה שאפשר. והיינו, שענין הנדרים - שפורש מדברים המותרים - הוא למטה מעבודת הבירורים.

אמנם, במאמר הנ"ל ישנו חידוש - שבו מבואר שענין הנדרים הוא למעלה מענין הבירורים.

ובהקדמה - שהיסוד לחידוש זה הוא מה שכתוב במדרש שמואל בפירוש מאמר המשנה⁷ "נדרים סייג לפרישות", ש"פרישות תקרא מילי דחסידותא", והרי מעלת החסיד היא למעלה ממעלת הצדיק⁸.

וזוהו היסוד להחידוש שענין הנדרים הוא למעלה מענין הבירורים, כי, ענין הבירורים הוא באופן של התלבשות בהדבר המתברר, מה שאין כן ענין הנדרים הוא למעלה מהתלבשות, שהרי פורש מהדבר ודוחה אותו - לא בגלל שאין ביכולתו לברר את הדבר, אלא בגלל שנמצא במעמד ומצב שלמעלה מהעולם לגמרי, ואין ברצונו לירד ולהתלבש בהעולם כדי לבררו.

אמנם, אף על פי שפורש מהדבר הגשמי ודוחה אותו, מכל מקום, מצד זה ש"אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי'⁹, הנה גם על ידי הפרישות והדחייה נעשה בירור ועלייה בהדבר הגשמי, ולא עוד אלא שעל ידי הפרישות והדחייה נעשית עליית הדבר הגשמי למקום נעלה יותר - למקום שלמעלה מהתלבשות. וכל זה - נוסף לכן שעל ידי הפרישות והדחייה ניתוסף במעלת האדם.

ועל דרך זה מצינו בנוגע למצוות לא תעשה: בדרך כלל מבואר שענין הזיכוך והעלייה נעשה על ידי מצוות עשה, היינו, שמתעסקים בהדבר לזככו ולהעלותו. אבל במקומות ספורים בדא"ח נתבאר שגם ע"י מצוות לא תעשה נעשה ענין של זיכוך¹⁰. ובזה יתפרש מאמר חכמינו ז"ל¹¹ "ישב ולא עבר עבירה כו' כעושה מצוה". וכן הוא גם בענין הנדרים.

מנ"ח מצוה ל').

(7) אבות פ"ג מ"ז (לגירסת אדה"ז - מ"ג).

(8) שער הקדושה להרח"ו ז"ל (ח"א ש"ג). הובא בסה"מ עטר"ת שם ס"ע תקמ.

(9) ב"ק לח, רע"ב. וש"נ.

(10) סה"מ תרס"א ריש ע' קע. וראה סה"מ תר"ס ריש ע' ע. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 427 ובהערה 13 שם. וש"נ.

(11) קידושין לט, סע"ב. סה"מ שם. וראה גם סד"ה וידבר משה גו' דש"פ מטו"מ תרד"ע (המשך תער"ב ח"א ע' תקסג).

(1) ד"ה להבין ענין הנדרים (לעיל ע' ה ואילך).

(2) ד"ה וידבר משה אל ראשי המטות גו' עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תקלז ואילך).

(3) יומא כב, ב. וש"נ.

(4) ראה לקו"ת פרשתנו פב, ב. פד, ב. ובכ"מ.

(5) אגרות-קודש שלו ח"ד ע' עד (נעתק ב"היום יום" כה אדר שני). ועוד.

(6) נדרים טו, א. וש"נ. ירושלמי שם פ"ב סה"א (ובשירי קרבן שם). וראה רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ז. פ"ה ה"כ (ובכ"מ שם - ראה

ומוסיף בהמאמר שישנה דרגא נעלית עוד יותר – שזהו ענין שהחכם מתיר את הנדר, שבדרגא זו אין צורך לפרוש מהדבר הגשמי, כיון שאינו מנגד, ואדרבה: אתהפכא חשוכא לנהורא¹².

והחילוק שבין דרגות הנ"ל בענין הספירות: ענין הבידורים הוא מצד בחינת ז"א, ענין הנדרים הוא מצד בחינת הבינה, וענין היתר נדרים הוא מצד בחינת החכמה¹³.

ג. על פי זה יש לבאר מה שמצינו חילוקי הנהגות בעבודת הצדיקים, שיש צדיקים שהנהגתם היתה באופן של פרישות מהעולם, ויש צדיקים שהנהגתם בעניני העולם היתה באופן של התרחבות (כדלקמן סעיף ד). ובהקדם הסיפור שאחד החסידים שקיבל עצה או ברכה מהצמח-צדק ונתעשר על ידה. ובידעו בבירור שנתעשר מהעצה והברכה של הצמח צדק, הנה בנוסעו לליובאוויטש להודיע להצמח צדק אודות הצלחתו, הביא להצמח צדק מתנה - עגלה ללא גלגלים שמחליקה על השלג ("א שליטן", "א סלעד"¹⁴), נאה ומהודרת בכל מיני הידורים. ואמר הצמח צדק: אני - איני צריך לכך, תן זאת לבני - בנקבו בשמו של המהר"ש¹⁵.

ולכאורה אינו מובן: כיון שהצמח צדק אמר על עצמו שהוא אינו צריך לכך - למה ציוה לתת זאת לבנו? ובפרטיות יותר:

ידוע שדבר שאין בו צורך והוא מיותר - יש להימנע ממנו, כיון שהוא מקלקל. וכפי שרואים בענין הלבושים, שכאשר הלבוש הוא ארוך יותר מדי, הרי זה מעכב ומונע את ההילוך.

וזוהי הוראה לבעלי עסק¹⁶ - שההתחכמות בענין הפרנסה היא מקלקלת. כלומר: לא זו בלבד שאין צורך בהתחכמות, כמו שנאמר¹⁷ "לא לחכמים לחם", היינו, שההתחכמות בחכמת הפרנסה אינה מועילה, כיון שהפרנסה תלויה ב"ברכת הוי"¹⁸, אלא עוד זאת, שריבוי ההתחכמות הוא גם מקלקל.

לכאורה יכולים לחשוב: הן אמת שהעיקר היא ברכת ה', "וברכך ה' אלוך בך" אשר תעשה¹⁹, אבל אף על פי כן, כיון שצריך להיות "בכל אשר תעשה", ובשביל זה צריך להשתמש בענין השכל במקצת על כל פנים, במידה השייכת ומוכרחת להעשייה - מה כבר עלולה להזיק ריבוי ההתחכמות. ולכן, צריכים לידע שריבוי ההתחכמות (לא רק שלא מועיל, אלא) מקלקל לפרנסה. התחכמות במידה הדרושה - מועילה, אבל ריבוי ההתחכמות - מקלקל לפרנסה. וכמשל העולה בהר, שכאשר לובש לבוש ארוך יותר מדי, הרי לא זו בלבד שאינו מועיל, אלא גם מקלקל²⁰, ולפעמים הרי זה מקלקל עוד יותר מאשר לבוש (כלי) קצר מדי.

ואם כן אינו מובן: מדוע אמר הצמח צדק על דבר שלא היה לו צורך בו, ובמילא הרי הוא מקלקל - ליתנו לבנו שהיה ממלא מקומו?

וההסברה בזה - שישנם ב' אופני הנהגה אצל צדיקים, בהתאם לצורך הדור; לפעמים ישנו מצב שמצד הדור נדרש ענין הפרישות, ולפעמים ישנו מצב שמצד הדור נדרש ענין של התרחבות, כמו בשביל לבטל גזירות, וכיוצא בזה.

ועל פי זה לא קשה מה שהצמח צדק ציוה ליתן מתנה הנ"ל לאדמו"ר מהר"ש - כי, בנוגע לאדמו"ר מהר"ש, לא זו בלבד שאין בזה קלקול, אלא אדרבה, זהו ענין הדרוש לעבודתו, כיון שמצד דורו היתה צריכה להיות ההנהגה באופן של התרחבות.

וכידוע שהנהגתו של אדמו"ר מהר"ש היתה בהתרחבות גדולה²¹. ולדוגמא: קופסת הטבק שלו היתה מזהב, וכן המזלג ושאר כלי תשמיש (גם הדברים שאין להזכירם בשבת) היו עשויים מזהב.

וכמו כן היתה הנהגתו באופן של התרחבות בענין הנסיעות - שכמעט בכל שנה היה נוסע לחוץ-לארץ, ולפעמים - פעמיים בשנה. וסדר הנסיעה היה באופן שהרכבת היתה ממתנה עבורו.

- בעיירה ליובאוויטש עצמה לא היתה תחנת רכבת, והיו צריכים לנסוע במרכבה לתחנת הרכבת שהיתה בעיירה סמוכה. ולפעמים היה אדמו"ר מהר"ש מתאחר, והרכבת היתה ממתנה עבורו.

(17) קהלת ט, יא.

(18) משלי י"ד, כב.

(19) פ' ראה טו, יח.

(20) ראה לקו"ת תצא לו, ג. ובכ"מ.

(21) ראה גם בהנסמן בסה"ש תרפ"ט ע' 38 הערה 13.

(12) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.

(13) סה"מ עטר"ת שם ע' תקמג ואילך.

(14) = מוחלת שלג.

(15) ראה "רשימות" חוברת קמ ע' 12. וראה גם תורת מנחם -

התועדויות ח"ד ע' 24. ועוד.

(16) ראה גם לקו"ש חל"א ס"ע 172 ואילך. וש"נ.

פעם הגיע לתחנת הרכבת פקיד חדש, שלא ידע אודות הסדר שצריכים להמתין לרבי מליובאוויטש, וכשהגיעה השעה המיועדת לנסיעת הרכבת, שרק שריקה, והרכבת יצאה לדרכה, מבלי להמתין לאדמו"ר מהר"ש, שהגיע לאחר שהרכבת יצאה לדרכה, והוצרך לנסוע ברכבת אחרת. כעבור ימים אחדים, הגיעה פקודה מהממשלה לפטר את הפקיד הנ"ל²². - הם לא ידעו מדוע הם מפטרים אותו; הם תלו זאת בטעמים אחרים, אבל האמת היא שסיבת פיטוריו היתה בגלל שלא המתין על אדמו"ר מהר"ש, שכן, הרכבת כולה (עם כל הנוסעים שבה) היא בשביל הרבי מליובאוויטש, ואם לא ממתנים עליו - אזי אין נתינת מקום עבור הפקיד!...

ד. ונקודת הביאור בזה - שב' אופני ההנהגה אצל צדיקים, באופן של פרישות או באופן של הרחבה, הם בהתאם להמבואר לעיל בענין הנדרים, ובענין חכם מתיר את הנדר. והענין בזה:

על פי המבואר בדרך כלל שענין הנדרים והפרישות הוא למטה מענין הבירורים, אינו מובן מה שמצינו שיש צדיקים שהנהגתם היתה באופן של פרישות מהעולם - שהרי ענין הבירורים הוא ענין של עבודה שעל פי תורה, ששייכת לכל בני ישראל, אלא אם כן מי שאינו יכול לברר את הדבר בגלל היותו שקוע בגשמיות, שאז צריך לפרוש ממנו, והרי פשיטא שענין כזה לא שייך כלל אצל צדיקים?

ואפילו לפי המבואר לעיל שחילוקי ההנהגות אצל הצדיקים היו לפי הצורך מצד הדור - הרי ענין של פרישות שלמטה מהעבודה על פי תורה בענין הבירורים, לא שייך אצל צדיקים אפילו מצד הדור.

אך הביאור בזה - על פי החידוש במאמר הנ"ל שענין הנדרים הוא למעלה מענין הבירורים, ועל פי זה מובן שהנהגת הצדיקים באופן של פרישות מעניני העולם היא בגלל היותם למעלה מהתלבשות בעניני העולם. אלא שבזה גופא יש ב' מדרגות - שהם בהתאם לצורך הדור - מצד בחינת הבינה (ענין הנדרים), או מצד בחינת החכמה (עניינו של החכם שמתיר את הנדר).

ה. ההוראה מהנ"ל בעבודה:

ישנם כאלו שכאשר תובעים מהם לצאת ממקומם ולנסוע ולעסוק עם הזולת - חוששים הם שמא יתוסף להם ישות. והיינו, שבגלל פחיתות מדרגתם שהם בישות ומציאות, אזי מצד ההתפשטות של הנסיעה והפעילות, יתוסף אצלם ישות. ובפרט אם אכן יצליחו לפעול משהו ("זיי וועלן טאקע עפעס אויפטאן") - אזי בודאי יתוסף אצלם ישות. - ועל דרך הידוע ששקר מצד עצמו אין לו קיום, והקיום שלו הוא רק על ידי זה שמעורב בו קצת אמת²³. וכמו כן בנדון דידן, שמצד זה שיפעלו משהו על הזולת, שזהו רצון הבורא, יתוסף אצלם ישות.

וכיון שאינם יכולים לעסוק עם הזולת כדבעי, היינו, באופן שלא תהיה להם ישות מזה - רוצים הם לפרוש לגמרי מההתעסקות עם הזולת (על דרך ענין הנדרים מפני שאינו יכול לברר את הדבר).

והמענה על זה - שענין הפרישות יש לו מקום בהחשבון שנוגע לעצמו, אבל כשמדובר בנוגע להזולת אין להתחשב בחשבונות שלו, וצריכים להשתדל להתעסק ולפעול על הזולת.

- אצל אדמו"ר האמצעי היה הסדר שכאשר החסידים היו חוזרים מליובאוויטש לבתיהם, היו מתעכבים בדרכם בעיירות שבינתיים וחוזרים המאמרים ששמעו בליובאוויטש. אחד החסידים שהיה חוזר המאמרים בטוב, התאונן פעם בפני אדמו"ר האמצעי, שניתוסף אצלו ישות בגלל חזרת המאמרים, ובגלל זה רוצה להפסיק לחזור המאמרים. וענה לו אדמו"ר האמצעי: "פון דיר זאל ווערן אַ ציפעלע, און חסידות זאלסטו חזרין"²⁴.

ופירוש המענה, שכל החשבונות הם רק בנוגע לעצמו, אבל כאשר הדבר נוגע אל הזולת, ולדוגמא, כאשר מדובר אודות חזרת חסידות בריבם²⁵, אין לעשות את החשבונות שלו, אלא צריכים לחזור חסידות ולפעול עם הזולת, ואז, לא זו בלבד שלא יהיה קלוקל, אלא אדרבה כו'.

וזהו הענין שחכם מתיר את הנדר - שכאשר ישנו ענין של נדר, ולדוגמא, שרוצה לפרוש את עצמו כיון שחושש מפני ישות, אזי מתיר לו החכם את הנדר, ולכן אינו צריך לפרוש את עצמו, ואין לו לחשוש מענין בלתי-רצוי, כיון שאתהפכא חשוכא לנהורא.

(24) ראה גם תורת מנחם - התוועדות ח"י ע' 272. וש"נ.

(25) חסר איזה תיבות במעלת הענין (המו"ל).

(22) ראה "רשימות" חוברת ח ע' 12. וש"נ.

(23) ראה סוטה לה, רע"א. הובא בפרש"י עה"ת שלח יג, כז. זח"א

ו. בנוגע לחכם המתיר את הנדר - הרי זה פועל למפרע, היינו, ש"עוקר את הנדר מעיקרו", דלא כרופא ש"אינו מרפא אלא מכאן ולהבא", שלכן יש חילוק בדין קידושי אשה על מנת שאין עליה נדרים או על מנת שאין בה מומין, ש"הלכה אצל חכם והתירה מקודשת, אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת"²⁶. ועל דרך זה מצינו בתשובה ב' מדרגות:

(א) תשובה מיראה, שאינה עוקרת את החטא מתחילתו כאילו לא היה, אלא פועלת רק מכאן ולהבא, ובמילא נשאר איזה רושם, כמו שנאמר²⁷ "שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם", "משמע מכאן ואילך, כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו"²⁸.

(ב) תשובה מאהבה, שפועלת למפרע, ש"נעקר עונו מתחלתו"²⁸, ועד שלא נשאר שום רושם, ואדרבה, "זדונות נעשות לו זכויות"²⁹.

והנה, כיון ש"גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם"³⁰, הרי מובן, שגם ברפואה ישנו אופן נעלה יותר - כמו תשובה מאהבה - שהרפואה היא שלא כדרך הרגיל, ופועלת באופן שלא נשאר שום רושם, ואדרבה כו'³¹.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) כיון ישנם כמה בחורים שזקוקים לרפואה³² - יהי רצון שתהיה להם רפואה באופן שלא זו בלבד שלא יישאר שום רושם, אלא אדרבה, שיהיה אצלם תוספת חיזוק בבריאות הגוף, כמו בתשובה מאהבה, שזדונות נעשו לו זכויות. וכולם יאחלו להם ויברכו אותם שיהיה אצלם תוספת חיזוק בבריאות הגוף, אשר, "היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת) ה' הוא"³³, ובקרוב ממש.

* * *

ז. לאאמו"ר ז"ל באה פעם שאלה בעניני אבלות רחמנא לצלן - אם אָבֵל יכול ללבוש בשבת נעלי-בית, כיון שנוהג כן בכל שבתות השנה. והשיב אאמו"ר, שאפילו אם בכל שבתות השנה אין בכך חסרון כל כך, הרי בשבת כזו, כיון שמישהו (או הוא בעצמו) יכול לחשוב שנוהג כן בגלל אבלות, אין לנהוג כן³⁴. ובנוגע לענינו:

ישנם כאלה שבכל שבת מברכים מתהלכים הם עם מחשבות של מרירות או עצבות וכדומה. ובדרך כלל יש "ללמד זכות" עליהם, שזהו מצד עייפות, חוסר שינה, או סתם עצלות... ובשבת מברכים זה ישנו לימוד זכות נוסף - שזהו בגלל שלשת השבועות...

אמנם, כיון שענין האבלות שבשלשת השבועות אינו צריך להיות בשבת³⁵, וכידוע³⁶ שבמדינות מסוימות שבהם נהגו לומר "לכה דודי" בניגון השייך לתשעה באב, היו גזירות כו' - הרי איך שתהיה ההנהגה בשאר שבתות מברכים, הנה בשבת מברכים זה יש לחשוש מכל ענין שיכול להתפרש באופן של היפך השמחה.

כיון שרצונו של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר ששבת מברכים יהיה שבת של שמחה ("א' פריילעכער שבת") - הרי בשבת מברכים זה צריכה להיות השמחה באופן של הוספה.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) ישנו ניגון על פסוק מהקאפיטל של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר השייך לשנה זו³⁷ - "וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק"³⁸, שזהו ניגון שרחוק מעצבות... ואפילו ממרירות. יגנו עתה ניגון זה.

(33) רמב"ם הל' דעות רפ"ד (וראה לקו"ש ח"ב ע' 531 הערה 12).
אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חט"ז ס"ע סב ואילך, ובהנסמן (שם).
(34) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1091.
(35) שו"ע א"ח סתקנ"ב, ס"י ובמג"א שם.
(36) ראה גם דרכי חיים ושלום (להרה"צ ממנוקאטש) סתרס"ב, ובהערה שם.
(37) ראה תורת מנחם - התועדויות ח"ב ע' 206 ואילך. וש"נ.
(38) תהלים עה, יא.

(26) כתובות עד, רע"ב.
(27) ירמ' ג, כב.
(28) פרש"י יומא פו, סע"א.
(29) שם, רע"ב.
(30) שם, סע"א.
(31) ראה צפע"נ לרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב בסופה (ועד"ז הל' אישות פ"ז ה"ט. ועוד).
(32) הכוונה לקבוצת בחורים שנפגעו בתאונת דרכים באור ליום ועש"ק, בחזרתם מנסיעה בשליחות ה"מל"ח (המו"ל).
(33) רמב"ם הל' דעות רפ"ד (וראה לקו"ש ח"ב ע' 531 הערה 12).
(34) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1091.
(35) שו"ע א"ח סתקנ"ב, ס"י ובמג"א שם.
(36) ראה גם דרכי חיים ושלום (להרה"צ ממנוקאטש) סתרס"ב, ובהערה שם.
(37) ראה תורת מנחם - התועדויות ח"ב ע' 206 ואילך. וש"נ.
(38) תהלים עה, יא.

לקוטי שיחות פרשת מטות כרך ח

מתורגם ללשון הקודש

שני ענינים נפרדים. ומדוע מוגדרת אי אמירת הלכות גיעול בעת מסירת הלכות טומאה⁶ – "תתחטאו" – כטעות?

ב.

"כאשר צוה ה'" – על מה נאמר?

לאחר מכן מצטט רש"י את המלים "כאשר צוה ה'..." ואומר "תלה ההוראה ברבו".

גם כאן יש להבין:

פירוש המלים "זאת חקת התורה" הוא, ש"זאת" – הדברים הנאמרים בהמשך, הם החוקה היחידה של התורה בכללותה. ולפיכך מרחיב רש"י בפירושו בתחילת פרשת חוקת "לפי שהשטן ואומות העולם מוניין...", ומסביר שחוקת פרה אדומה, שעליה נאמר "זאת חקת התורה" שונה מכל החוקים האחרים בהיותה בלתי מוכנת בשכל האדם לחלוטין⁷. וצריך להבין: הרי הלכות גיעולי עכו"ם מובנים לפי ההגיון ואינם חוקה, וכיצד מתאים לומר כאן "זאת חקת התורה"⁸?

הכרחי לומר, שב"זאת חקת התורה" התכוון אלעזר להלכה הקודמת של "הזאת שלישי ושביעי", אשר אמר משה⁹, ועל כך הוסיף אלעזר "אך את הזהב..." – "אך לשון מיעוט" – שאפילו לאחר טיהור הכלים מטומאת מת, אסור להשתמש בהם עד להגעלתם¹⁰.

א.

"בא לכלל כעס בא לכלל טעות"

מן הפסוק "ויאמר אלעזר הכהן... זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה"¹ מצטט רש"י את המלים "ויאמר אלעזר הכהן...", ומפרש: "לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו"ם". ומוסיף רש"י, שגם בענין היום השמיני למילואים² אנו מוצאים דבר דומה לכך, שכאשר בא לכלל כעס בא לכלל טעות, וכך גם בענין "שמעו נא המורים..."³ – על ידי הכעס טעה⁴.

יש להבין:

המונח "טעות" מתאים למקרה שבו ידוע דבר מסוים, אך הידיעה אינה נכונה – זוהי ידיעה מוטעית. אך כאשר פרט מסויים "נתעלם" מהאדם, והוא שוכח אותו, אין מתאים, לכאורה, לומר שהאדם טעה⁵?

הכרחי אפוא לומר, שדברי רש"י "שבא לכלל טעות" בקשר ל"נתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו"ם" מוסבים על כך, שכיון שמשה מסר את ההוראות "תתחטאו" לגבי כל הורג נפש וכו' וכל בגד וכו', ומכלל הן – אתה שומע לאו, וניתן להסיק מכך שלגבי דברים אחרים אין לעשות מאומה – לפיכך דבריו היו טעות.

אך צריך להבין: הרי הלכות טומאה והלכות גיעול הם

(1) פרשתנו לא, כא.

(2) שמיני י, טז ואילך.

(3) חקת כ, ייא.

(4) ומה שרש"י אינו מפרש בא לכלל כו' שם על אתר: בפ' שמיני, החילוק בין קדשי דורות לקדשי שנה הוא דבר התלוי בטברא*, ולכן אין מוכרח כ"כ לפרש שם "בא לכלל כעס בא לכלל טעות", כי דבר התלוי בסברא אפשר שתהי' מחלוקת מפני שאין ידיעת בנ"א שוות ולא מפני שאחד מהם טועה, וכדמוכח לפני זה (משפטים כג, ב) דאחרי רבים להטות ובכ"ז בדיני נפשות אין אחד מכריע, שמוזה מוכח דדעת המיעוט אינה טעות (ולמעשה מהחילוק שבין טעות בדבר משנה לטעות בשקול הדעת – סנה' ו, א); בפ' חקת, סיבת הטעות י"ל שהיא כמפורש ברש"י (שם, יא) "והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא אמרו שמה צריך להכותו כבדאשתוה". משא"כ בנדר"ד "שנתעלמו ממנו כו", מוכרח לפרש "לפי שבא לכלל כעס כו".

ובכדי שלא יוקשה (להעיר מפרש"י שמות ד, יד): למה דוק הכעס שבפרשתנו הביאו לכלל טעות – ממשיך רש"י "וכן אתה מוצא בשמיני למילואים... וכן בשמעו נא המורים כו" – כי לאחריו שלמדנו דבא לכלל כעס בא לכלל טעות – גם בהנ"ל י"ל הפי' שזוהו מפני הכעס.

(5) שלכן בפ' בלק (כה, ו) ובפ' פנחס (כו, ה) כותב רש"י רק "נתעלמה" – ולא "טעה".

(6) ועיין פרש"י (לא, כג).

(7) נתבאר בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 124 ואילך.

(8) ברא"ם ר"פ חקת, ש"זאת חקת התורה" שבפרשתנו קאי רק א"אך במי נדה יתחטא" (לא, כג). אבל מפשטות הכתובים משמע שקאי (או אדלעיל מויר, כדלקמן בפנים. או) על כל הפרשה שלאח"ז. ופשיטא שאין מקום לומר (בדרך הפשט עכ"פ) שעה"פ "אך את הזהב גו" שנאמר מיד, לא קאי, ועה"פ "אך במי נדה יתחטא" שבכמה פסוקים לאח"ז – קאי. ובפרט שעיךר "ההוראה" של אלעזר – שעלי' אמר "זאת חקת התורה" – היא הלכות גיעול (שהרי "אך במי נדה יתחטא" אמר גם משה – עכ"פ בנוגע לכל הורג גו' וכל בגד גו'). וראה לקמן הערה 14.

(9) ואף שטהרת מי חטאת מונה רש"י (אחרי יח, ד) בהסוג ד"חוקותי" לשון רבים (ראה בארוכה לעיל שם) – י"ל שמכיון שעשיית הפרה הוא בכדי לטהר באפרה, לכן "זאת חקת התורה" דפרה אדומה כולל גם (הפרט ד)טהרת מי חטאת. ושאינו בפרש"י פ' אחרי שם, שמכיון שכותב רק "טהרת מי חטאת" (ולא "פרה אדומה" כפ' בשלח טו, כה), כוונתו לטהרת מי חטאת היא (לא כמו שהוא פרט ב"פרה אדומה", כ"א) כמו שהוא ענין בפ"ע שיש לו קצת הסברה בשכל, ולכן נכלל הוא בהחוקים שהיצה"ר משיב עליהן.

(10) ראה רש"י פסוק כב.

(* בזבחים (קא, א) "אלא אמר שמעתי ושכחתי", ובמפרשי רש"י (שמיני שם, כ) שכ"ה גם כוננת רש"י "הודה ולא בוש לומר לא שמעתי" (ומשמע ואינו מסיים מאמר הגמרא שם) משמע כפנים ההנחה. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 109 ואילך.

שעל ידי הזיית טיפות מעטות אף מבחוץ הם מטהרים את הכלי כולו. ואם כך, היה מקום לומר, שהזיה זו גם מכשירה את הכלי מהאיסור הבלוע בו.

על כך אמר אלעזר "זאת חקת התורה... אך... – אך לשון מיעוט": "חקת התורה אשר צוה..." נאמרה רק לגבי טהרה מטומאת מת, אך לא לגבי טהרה מבליעת איסור נבילות¹⁴.

ד.

מצד משה משפיע הכוח ה"מקיף"

על הכוחות הפנימיים

מהענינים של "יניה של תורה" שבפירוש רש"י זה:

כאשר כלי בולע איסור, וכך כאשר אדם אוכל מאכל אסור, הנעשה דם ובשר כבשרו, חודר האיסור אל תוכו, בפנימיותו, והמאכל האסור חודר לפנימיות האדם. לכן צריך להגדיל את הכלי, כדי להסיר מתוכו את האיסור שנבלע בו.

לעומת זאת, טומאה אינה חודרת בפנימיות הכלי או האדם, אלא נשארת בבחינת "מקיף"¹⁵, שאי אפשר "למשש" זאת בשכל¹⁶, ולכן נעשית גם הטהרה על ידי ענין של "מקיף": טבילת הכלי או האדם, באופן שאין ניכר שינוי בפנימיותם.

וכיון שטומאת מת היא באופן "מקיף" אף יותר, אשר אינו מובן כלל בשכלו של האדם, שהרי אין הסבר הגיוני לכך שהמת, אשר הוא עצמו אינו טמא¹⁷, מטמא אחרים – לכן גם הטהרה מטומאת מת נעשית באופן "מקיף" יותר: חידוש הטהרה בטומאת מת אינו על ידי טבילת הדבר הטמא במי חטאת, אלא על ידי הזאה של שתיים ושלוש טיפות עליו.

המשך בעמוד קמב

אלא שמ"מ, מכיון שפשטות הלשון "אך במי נדה יתחטא" משמע שהחידוש הוא בזה שצריך לחיטוי, ולפי הנ"ל החידוש הוא שהחיטוי אינו מטהר מן האיסור – ע"כ מוסיף רש"י "ורבותו דרשו כו" (וראה משכיל לדוד כאן).

(15) ושני ענינים בזה: (א) מה שבטומאה אינו נכנס דבר בפנימיות (נעשה חלק) האדם והכלי, ולא כבאיסור שהמאכל נכנס בפנימיות (לקו"ת שה"ש ט, ג). (ב) גם הטומאה עצמה הו"ע של מקיף (ראה לקו"ת תבא מג, ב. לקו"ש ח"ג ע' 985). וראה הערה הבאה.

(16) ראה רמב"ם סוף הל' מקואות: "שהטומאות והטהרות... אינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו". ומדכתב שם לאח"ז "וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא", מוכח קצת, שכונתו ב"הטומאות והטהרות" שלפנ"ז היא – (להטומאות והטהרות עצמם).

(17) ספרי זוטא (הובא בילקוט"ש חקת) עה"פ הנוגע במת. וע"פ המבואר בלקו"ש ח"ז ע' 68, י"ל ש"כ"ג גם ע"פ דרך הפשט. עיי"ש. וראה שם הערה 15.

ולפי זה אינו מובן: המלים "אשר צוה ה' את משה" באות כהמשך ל"זאת חקת התורה", אשר בכך הכוונה היא לדברים שאמר משה. מדוע אפוא אומר רש"י "אשר צוה ה'..." – תלה ההוראה ברבו, אשר לפי זה מוסבות המלים "אשר צוה" לדברי אלעזר – "אך את הזהב...?"

ג.

טעותו של משה: מי החטאת

מטהרים ומכשירים

ההסבר לכך הוא:

כדי להזכיר את הלכות טומאה, אשר "הזהיר לכם משה" לפני כן, מספיק שאלעזר יאמר "זאת חקת התורה", ללא התוספת "אשר צוה..." – ומיד לאחר מכן ייאמר "אך את הזהב...". מן התוספת "אשר צוה ה' את משה" הכרחי להסיק¹¹, שהוא עשה זאת כדי לתלות גם את ההוראה שבהמשך (הלכות גיעולי עכו"ם, אשר משה לא אמר) ברבו. אך כיון שהמלים "זאת חקת התורה" קשורות ל"אשר צוה ה'...", כדלעיל בסעיף ב', כמודגש בפסוק "זאת... אשר", הכרחי לומר, לפי פירוש זה, שגם ההוראה על גיעולי עכו"ם היא פרט ב"זאת חקת התורה".

ולכן אומר רש"י "בא לכלל טעות", כי משה לא אמר להם את ההלכה לגבי גיעולי עכו"ם, מפני שבא לכלל טעות, שההלכה "תתחטאו"¹², הזיית מי חטאת, גם מכשירה את הכלי מאיסורו, ולא רק מטהרת את הכלי מטומאתו.

אמנם, האיסור בלוע בדפנות הכלי, ומי החטאת אינם חודרים לתוכם, אך גם הטומאה מתפשטת על פני הכלי כולו, ומעט הטיפות של מי החטאת¹³, אשר מזים אותן על הכלי מבחוץ, אינן מקיפות את כולו, ובכל זאת נעשה הכלי כולו טהור, ומכך רואים, שלמי החטאת יש כוח עצום,

(11) ראה מפרשי רש"י כאן.

(12) ואין סתירה לזה מהלשון "נתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו"ם" – כי באם לא היתה מתעלמת ההלכה שהכשר כלים מאיסור שנבלע בהם הוא ע"י הגעלה, ה" מובן אז ג"כ שהזיית מי חטאת אינה מכשירה כ"א צריכים הגעלה דוקא. אלא שמכיון שנתעלמה הלכה זו, הנה אף שמוכן מסבא שא"א להשתמש בכלים שנבלע בהם איסור בלי כל טהרה – אפ"ל טהרתן גם ע"י הזיית מי חטאת. וראה בפנים.

(13) ראה במדבר"ר פ"ט, ה. תנחומא חקת ח.

(14) ועפ"י יומתק מה שאמר אלעזר "אך במי נדה יתחטא" – דלכאורה, הרי כבר הזהיר משה על זה*, וגם אלעזר עצמו בתחלת דבריו הזכיר זאת (רש"י פסוק כב) –

כי בזה רצה להדגיש שהגיעול והחיטוי הם שני ענינים ואין אחד מועיל להשני. וזהו מה שפרש"י שם (כג): "צריכים הכלים גיעול לטהרם מן האיסור, וחיטוי לטהרן מן הטומאה".

(* אלא שצריך ביאור – ובפרט ע"ד הפשט (כי ראה שבת (סד, א): אפניי מופנה) – למה לא פירש משה גם כלי מתכות בהל' טומאה שהזהירם (ורש"י רמזם באמרו "כדין שאר סמאי מתיים" (לא יט) ובהם הרי נאמר "ועל כל הכלים" (יט, יח)).

יום ראשון י"ז תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צג, אכן מספר... עד עמ' 186, כי לא תמנו).

לסכומים גדולים, אין לחוש משום – אל לו לחשוש למה שאמר רבותינו ז"ל: "אל יבזבז יותר מחמש", – ואילו כאן יכול הסכום להגיע ליותר מחומש, אף על פי כן אל לו לחשוש, מפני – דלא מקרי בזבז בכהאי גוונא, – אין זה נקרא בזבז במקרה זה, כשהוא נותן את הכסף כפדיון הצומות שהיה עליו לצום, מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסגופים, ולא גרעא – ואין זה גרוע, מרפואת הגוף ושאר צרכיו. – בהן מבזבז האדם יותר מחומש של רכוש. ולפי שמספר הצומות המזכירים בתקוני תשובה – של האריז"ל, המזכירים לעיל רבו במאד מאד, לכן נהגו עכשיו כל החרדים לדבר ה', להרבות מאד מאד בצדקה, – כדי לפדות הצומות שהם חושבים שמוטל עליהם לצום, וזאת – מחמת חלישות הדור, דלא מצו לצעורי נפשם בלי האי – שאינם יכולים לצער את נפשם כל כך ולצום – לכן

הם מרבים בצדקה כתמורה לריבוי הצומות, (וכמו שנתפאר במקום אחר על פסוק¹⁵: "חסדי ה' בי לא תמנו") – מפרש להלן ב"אגרת הקדש" סימן י', מפני ש"לא תמנו", מפני שאין אנו שלמים, אלא יש לנו חטאים ועוונות לתקן, עלינו להודק לא לסתם צדקה וחסד מוגבלים, אלא ל"חסד ה'", לצדקה וחסד בלתי מוגבלים, כמדת החסד והצדקה של הקב"ה שאינם מוגבלים.

אכן, מספר הצומות העודפים על רנ"ב – לגבי החטא של הוצאת זרע לבטלה, ובהאי גוונא, – מספר הצומות שמוטל לשלש פעמים של מספר הצומות לגבי חטאים אחרים, שהיה צריך להתענות, כדי לחוש לדעת המחמירים להתענות מספר הצומות שעל כל חטא וחטא כפי מספר הפעמים שחטא כנגד רנ"ב – יפדה כולן בצדקה ערך ח"י ג"פ בעד כל יום. וכן שאר כל תעניות שצריך להתענות על עבירות שאין בהן מיתה ואפי' על ביטול מ"ע דאורייתא ודרבנן ות"ת כגון כולם כפי המספר המפורש בתיקוני תשובה מהאר"י ז"ל (ורובם נזכרים במשנת חסידים במס' התשובה) הכל כאשר לכל יפדה בצדקה כנ"ל אי לא מצוי לצעורי נפשי כנ"ל. ואף שיעלה לסך מסויים אין לחוש משום אל יבזבז יותר מחומש. דלא מקרי בזבז בכה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסגופים. ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו. ולפי שמספר הצומות המוזכרים בתקוני תשובה הנ"ל רבו במאד מאד לכן נהגו עכשיו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה. מחמת חלישות הדור דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי (וכמו ש"במ"א ע"פ חסדי ה' כי לא תמנו):

חסידים במסכת התשובה) – הפל כאשר לכל יפדה בצדקה בנזכר לעיל, – בערך של שמונה עשר "גדולים פוליש" תמורת כל יום של צום, אי לא מצוי לצעורי נפשיה – אם קשה לו לצער את נפשו – יפדה את הצומות בצדקה, בנזכר לעיל. – שבדורותינו החלושים האלה, אי אפשר לאדם לצער את עצמו, ועליו לפדות תעניות אלו בצדקה. ואף שיעלה – פריית ימי הצום, לסך מסכים –

יום שני י"ח תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, פרק ד. ואולם... עד עמ' 186, בנעימים.

דעולה – קרבן עולה שהיו מביאים על מצות עשה, אחרי התשובה, דורון היא לאחר שרצה הפרקליט וכו'. – אז מביאים דורון כדי להיות רצוי וחביב בפני המלך נגדו חטא, כך גם התעניות (או הצדקה) האמורות, הן כאמצעי להיות שוב רצוי וחביב לפני הקב"ה. אמנם התחלת מצות התשובה ועקרה,

פרק ד. ואולם, כל הנזכר לעיל, – בענין התעניות הבאות בשיבות לענין התשובה, ואלו תעניות יש להחמיר לצום אותן בפועל ואלו שיש לפדות בצדקה, הוא לגמר הכפרה ומרוק הנפש לה' – כל זה בא אחר התשובה, כמו שנתפאר לעילי מהנמרא פרק קמא דזבחים, – פרק ראשון במסכת זבחים,

אגרת התשובה

פרק ד ואולם כל הנ"ל הוא לגמר הכפרה ומירוק הנפש לה' אחר התשובה כמ"ש לעיל מהגמ' פ"ק דזבחים דעולה דורון היא לאחר שריצה הפרקליט וכו'. אמנם התחלת מצות התשובה

הזהר – היא: שאין מועלת – על חטא זה, תשובה תתאהב כי אם תשובה עלאה וכו'. – לכך מתכוון הזהר, שתשובה סתם, שהיא "תשובה תתאה" אין בה מן המועיל, אך המדריגה העליונה יותר של תשובה, "תשובה עילאה" – מועילה לחטא זה. הנה להבין זאת – לפחות, מעט מועיל, –

מעט מן המקצת, צריך להקדים מה שמבאר מהפנוי ומדברי רבותינו וקרונים להקבה ענין הקרת ומיתה בידי שמים, – באיזה אופן בוצע עונש כרת ועונש מיתה בידי שמים: פשעבר עברה שחיבים עליה קרת – היה מת ממש קדם – לפני מלאת לחוטא, חמשים שנה⁸, ובמיתה בידי שמים – כשאחד עובר עבירה שעונשה מיתה בידי שמים, היה מת ממש – לא מיתה רוחנית של הנפש, אלא מיתה גשמית של הגוף – קדם – לפני שמלאו לו ששים שנה, פהנניה בן עזר הנביא בירמיה¹⁰ –

שאמר נבואת שקר, והקב"ה אמר לו "הנני משלחך מעל פני האדמה גוי", ובתור עונש מת ממש¹¹, (ולפעמים גם במיתה בידי שמים נפרעין לאלתר, – נענשים מיד, כמו שמצינו בער ואונן). – שהיו חייבים מיתה בידי שמים (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ראה לעיל ספ"א). על החטא שחטא, ועונשם בא עליהם מיד. על כל פנים, כפי שמוצאים אנו בפסוקים ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי בכרת ובמיתה בידי שמים, שמי שהיה חייב בהם, מת בפועל ממש, לפני שמלאו לו חמשים או ששים שנה, ומתעוררת השאלה: והרי נמצאו בכל דור כמה וכמה חייבי פרייתות ומיתות, – ובכל זאת, והאריכו ימיהם (ושניהם) [ושנותיהם] בנעמים?¹²

2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית". 5. שער הקדושה פ"ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רי"ל: מעט (בכמות) מזער (באיכות) – משא"כ בל' מעט מן המעט וכיו"ב". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ן ס"פ אחריי". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב – כפי' תוד"ה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". – בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "1) הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א). 2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים הי'. וי"ל דהרא"י היא דמיתה ביד"ש מת ממש (דזהו חידוש אדה"ז כאן) וכמש"נ בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גוי וימת חנני' גוי. ועפ"י מובן הבא בחצ"ג תיכף לאחר "ולפעמים גם במיתה ביד"ש נפרעין לאלתר" – מהי 1) השייכות לכאן, 2) פ"י "גם" – וע"פ הנ"ל: מתרין, – דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש שיהי מיתתו ביד"א (ובזה – פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה. וע"י מתרין "בירמיה" – דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס – לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמיה: הבטחת מת גוי לכן גוי – עונש מה' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר – לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדגשה הנביא – לא רק שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ הי' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא – אין מקום לעונשו תמורת זה), כי המדובר בחנני' הנביא (היינו שנביא אמת הי'. וכ"כ בירוש' סנהדרין פ"א ה"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו ביד"א". – ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעמים" ("שהאריכו ימיהם ושוניותיהם בנעמים") – ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל' "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם)."

לשוב עד ה' – כפי שיסביר להלן, הכוונה היא עד שיחזור שם הוי' שבישראל לשלימותו, באמת ובלב שלם, ההקרה לכאר – זאת היטב בהרחבת הכאור, בהקדים – לאחר הקדמת, מה שכתוב בזהר הקדוש בביאור מלת "תשובה" על דרך הפור – ביאורה

של המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוא: "תשוב ח", – שהאות ה' משם הוי' תוחזר ותהיה מיוחדת עם המדריגה שלמעלה ממנה, אתה היתה מיוחדת לפני כן, ה' תתאהב – "תשובה תתאהב", – ה' התחתונה שבשם הוי', כלומר, ה' האחרונה שבשם הוי' (י' ה' ו' ה'), כשהיא מוחזרת אל האות וא"ו של שם הוי', זה נקרא "תשובה תתאה" – המדריגה התחתונה שבתשובה, ה' עלאה – "תשובה עלאה". – ה' הראשונה שבשם הוי' כשהיא מוחזרת אל האות יו"ד שבשם הוי', זה נקרא "תשובה עילאה" – תשובה עליונה, המדריגה העליונה שבתשובה. וגם – צריך להקדים, מה שכתוב בזהר הקדוש בביאור מקומות, שאין תשובה מועלת לפונם פרייתו ומוציא זרע לבטלה, והוא – מה שאומר באותם מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה, הרי זה דבר תמוה מאד, שאין לה דבר עומד בפני התשובה, – שגם תשובה לא תועיל, ואפילו – העבירות החמורות ביותר של עבודה זרה וגילוי עריות וכו'. – שיש בהם החומרה המיוחדת של "יהרג ואל יעבור", שעל האדם ליהרג ובלבד שלא יעבור עבירות אלה, ובכל זאת מועילה בהם תשובה. כיצד, איפוא, אומר בזהר הקדוש, שעל חטא פגם הברית והוצאת זרע לבטלה, אין תשובה מועילה? ופרש בראשית חכמה⁵, שפונת

שבתשובה. וגם – צריך להקדים, מה שכתוב בזהר הקדוש בביאור מקומות, שאין תשובה מועלת לפונם פרייתו ומוציא זרע לבטלה, והוא – מה שאומר באותם מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה, הרי זה דבר תמוה מאד, שאין לה דבר עומד בפני התשובה, – שגם תשובה לא תועיל, ואפילו – העבירות החמורות ביותר של עבודה זרה וגילוי עריות וכו'. – שיש בהם החומרה המיוחדת של "יהרג ואל יעבור", שעל האדם ליהרג ובלבד שלא יעבור עבירות אלה, ובכל זאת מועילה בהם תשובה. כיצד, איפוא, אומר בזהר הקדוש, שעל חטא פגם הברית והוצאת זרע לבטלה, אין תשובה מועילה? ופרש בראשית חכמה⁵, שפונת

יום שלישי י"ט תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 186, אך הענין 'ובן... עד עמ' צד, החי' וכו'.

אך הענין יובן, על פי מה שכתוב¹³: "כי חלק ה' עמו וכו'", כלשון פני אדם¹⁸, כי כמו שיש הפרש והבדל גדול באדם – בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק משם הוי"ה ברוך-הוא, התחתון, על דרך משל, בין ההבל שיוצא מפיו בדיבורו להבל היוצא על ידי נפיתה, כדכתיב: – כמו שכתוב¹⁴:

אגרת התשובה

"ויפח באפיו נשמת חיים", – כתוב כאן הרי "ויפח", ומאן דנפח מתוכו נפח¹⁵ וכו'. – הנופח, נופח מתוכיותו ומפנימיותו, כך, שהנשמה עליה כתוב צד "ויפח", היא מפנימיות האלקות, והיא שם הוי', כפי שיסביר מיד להלן: ואף שאין לו – להקב"ה, דמות הגוף וכו'¹⁷ חס ושלום, – כיצד, איפוא, מתאים לומר

אך הענין יובן עפ"י

מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'. ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני אדם. כי כמו שיש הפרש והבדל גדול באדם התחתון עד"מ בין ההבל שיוצא מפיו בדיבורו להבל היוצא ע"י נפיתה. שביצא בדיבורו מלובש בו כח וחיות מעט מועיר והוא בחי' חיצונית מנפש החיה שבקרו. אבל ביוצא בכח הנופח דמתוכו נפח מלובש בו כח וחיות פנימי' מבחי' הנפש החיה וכו'.

שההבל שבדיבור הוא חיצוניות, וההבל שבנפיתה הוא פנימיות –

על כך "ויפח", ושעם ישראל הם חלק מזהקב"ה? אך דברה תורה

יום רביעי כ' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, ככה ממש עד"מ... עד עמ' צד, מבחי' האותיות.

הלשון "ויפח וגו'", – שכאמור לעיל, מורה המלה "ויפח" על פנימיות החיות והשפע, שכן, הנופח – נופח מתוכו ומפנימיותו, הרי שהנשמה נמשכה תחלה מפנימיות החיות והשפע של אין סוף ברוך הוא. אלא, שלאחר מכן,

בגלל כניסת הנשמה בגוף – ואחר כך ירדה בסתר המדרגה, גם כן, על ידי פחיתת האותיות – כפי שהדבר במלאכים המתהווים מאותיות, אלא שכאן הן האותיות שכתבם: "נעשה אדם וכו'"²⁰, – מהן נברא האדם, כדי להתלבש – הנשמה, בגוף – האדם, שבהעולם הזה התחתון. – הרי שהנשמה נמשכה תחלה, מפנימיות החיות והשפע, ורק מפתת התלבשותה

ככה

ממש עד"מ המבדיל הברלות לאין קץ. יש הפרש עצום מאד למעלה בין כל צבא השמים ואפי' המלאכי' שנבראו מאין ליש וחיים וקיימי' מבחי' חיצונית החיות והשפע שמשפיע א"ס ב"ה להחיות העולמות ובחי' זו נקראת בשם רוח פיו עד"מ כמ"ש וברוח פיו כל צבאם והיא בחי' חיות המלוכשת באותיות שבעשרה מאמרות (שהן בחי' כלים והמשכות וכו' כמ"ש בלק"א ח"ב פי"א). ובין נשמת האדם שנמשכה תחלה מבחי' פנימי' החיות והשפע שמשפיע א"ס ב"ה כמ"ש ויפח וכו' ואח"כ ירדה בסתר המדרגה ג"כ ע"י בחי' האותיות שבמאמר נעשה אדם וכו' כדי להתלבש בגוף עוה"ז התחתון. ולכן נקראו המלאכי' בשם אלקים בכתוב

בכח ממש על דרך משל, המבדיל הברלות לאין קץ, יש הפרש עצום מאד למעלה, בין כל צבא השמים, ואפילו המלאכים, שנבראו מאין ליש, – שלפני הבראם לא היו קיימים כלל, ולאחר

מכן הם קיימים, ונחיים וקיימים, מבחינת חיצונית החיות והשפע שמשפיע אין-סוף ברוך-הוא להחיות העולמות, ובחינה זו – של שפע וחיות, נקראת בשם "רוח פיו" על דרך משל, – כמו רוח הפה שיוצא מהאדם בשעה שהוא מודבר, כמו שכתוב¹⁹: "וברוח פיו – נבראו, כל צבאם", והיא פחיתת חיות המלכשת באותיות שבעשרה מאמרות (שהן – האותיות, פחיתת כלים והמשכות

וכו', – מהחיות האלקית, כמו שנתבאר בלקיט' אמרים – ספר ה"תניא", חלק ב – "שער היחוד והאמונה", פרק יא); ובין נשמת האדם, שנמשכה תחלה מבחינת פנימיות החיות והשפע שמשפיע אין-סוף ברוך-הוא, כמו שכתוב: – לגבי הנשמה,

13. האינינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' – ולא גוף – שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו". 18. ברכות לא, ב. 19. תהלים לג, ו. 20. בראשית א, כו.

בְּכַתּוּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב²¹: "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם (הוא²²) אֱלֹהֵי הָאֱלֹקִים היא מְבַחֶנֶת חִיצוֹנִיּוֹת – האלקות, שֶׁהיא בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת לְבַד, גו'²³, – האלו-ה של המלאכים, "הוֹדוּ לְאֱלֹהֵי הָאֱלֹקִים גו'²⁴, – של המלאכים, "וַיִּבְאֹו בְּנֵי הָאֱלֹקִים לְהִתְיַצֵּב גו'²⁵, – המלאכים באו להתייצב לפני הקב"ה, הרי שהמלאכים נקראים בשם "אלקים". לְפִי שְׁוִינִיקַת חִיּוֹתָם – של המלאכים,

אגרת התשובה

וכמ"ש כי ה' אלקיכם אלקי האלקי' כו' הודו לאלקי האלקי' כו' ויבאו בני האלקי' להתייצב כו'. לפי שניקת חיותם היא מבחי' חיצוניות שהיא בחי' האותיות לבד ושם אלקים הוא בחי' חיצוניות לגבי שם הוי' ב"ה. אבל נשמת האדם שהיא מבחי' פנימי' החיות היא חלק שם הוי' ב"ה. כי שם הוי' מורה על פנימי' החיות שהיא למעלה מעלה מבחי' האותיות.

יום חמישי כ"א תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, שם הוי' וכו'.

נִקְרָא לְבַד, – האות יו"ד מורכבת מנקודה בלבד בלי התפשטות באורך ורוחב, מְרַמֶּזֶת לְחֻכְמָתוֹ וְתַבְכְּרָה, – ספירת החכמה, שֶׁהיא – בחינת וספירת החכמה, היא בְּבַחֲבִינַת הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר קֶדֶם – לפני, שְׂבָאָה לְבַחֲבִינַת הַתַּפְשׁוּמוֹת וְגִלּוֹי הַחֲשֻנָּה וְהַהֲבֵנָה (וְהַקּוֹץ שְׁעַל²⁷ הַיּו"ד רֹמֵז לְבַחֲבִינַת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא, – בחינת כתר, שְׁלֻמְעֵלָה מְעַלָּה מִמְדְּרַגַּת בְּחִינַת חֻכְמָה עֲלֵאָה, בְּנוֹדָע). וְאַחֵר שְׂבָאָה לְבַחֲבִינַת הַתַּפְשׁוּמוֹת וְגִלּוֹי הַחֲשֻנָּה וְהַהֲבֵנָה לְעֲלִמִּין סְתִימִין – לעולמות סתומים – כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה בהשגה והבנה, שהיא מדריגת וספירת הבינה, נִבְלָלָת וְנִרְמָזָת – בחינת וספירת בינה, בְּאוֹת ה"א, – של שם הוי', שִׁשׁ לָה – לאות ה', בְּבַחֲבִינַת הַתַּפְשׁוּמוֹת לְרַחֵב, הַמּוֹרָה וּמְרִמּוֹ עַל הַרְחֵבָת הַבִּיאֹוֹר וְהַהֲבֵנָה, – ענינה של "בינה", וְגַם לְאֹדָה, – לאות ה' גם התפשטות לאורך, הַמּוֹרָה עַל בְּחִינַת הַתַּפְשׁוּמוֹת וְהַהֲבֵנָה לְמַטָּה לְעֲלִמִּין סְתִימִין. – לעולמות סתומים (נעלמים) – שנמשכת ויורדת

וּבִיאֹוֹר הָעֲנִין, – איזה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק משם הוי' – כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי', ישנם גם ב"חלק" זה – בנשמה? רבנו הזקן מסביר להלן, שבשם הוי' נכללות עשר הספירות, ובמקביל ישנם בנשמה עשרה כוחות שהם כמו עשר הספירות: בְּנוֹדָע מִמַּמָּר אֱלִיהֵנוּ: – ב"פתח אליהו" שבהקדמות תקוני זוהר: "אֵתָה הוּא דְרַאפִּיקָתָה – אתה הוא זה שהוצאתה, האצלת, עֲשֵׂר תְקוּנִין, – עשרה תיקונים, וְקִרְיָנוּ לְחֹן – וקוראים להם, עֲשֵׂר סְפִירָה, – עשר ספירות, לְאֵתָהָה בְּחֹן עֲלִמִּין סְתִימִין וְכו', – להנדיג בהם עולמות סתומים (נעלמים) שאינם מתגלים, ועולמות גלויים וכו'²⁶, אֵתָה חֲכִים וְלֹא בְּחֻכְמָה וְדִיעָא, – אתה חכם, אתה בעל החכמה, אבל לא בחכמה הידועה לנבראים, אֵתָה מְכִין וְלֹא בְּכִינָה וְדִיעָא וְכו'". – אתה מבין, אתה בעל כוח הבינה, אבל לא בבינה הידועה לנבראים, וְכך הלאה, כל עשר הספירות, וְכָל הֵי סְפִירוֹת נִבְלָלוֹת וְנִרְמָזוֹת בְּשֵׁם הַיּו"ד בְּרוּךְ-הוּא. כִּי הַיּו"ד, – של שם הוי', שֶׁהיא בְּחִינַת

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' "ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם, כ"א (פסוק הב') אלהאלק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים מ)האלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק, 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעא". . ולא בבינה ידיעא". אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בח"ב בכ"מ) – ולכן התחלת "לאנהגא" היא דעלמין סתמין (לא ידיעא)". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדרייק "שעל" – כי יש קוץ למטה מעצם היו"ד ורומז לענין אחר".

אליהם השפעה מספירת הבינה, שתהיה להם השגה והבנה באלקות. ואחר כך, בשנמשכת המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאתגליין, – לעולמות הגלויים, וכמו – למשל, האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים על ידי דיבורו על דרך

משל – נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה –

של שם הוי"ו, כי הוי"ו מורה על המשכה מלמעלה למטה, – כציור האות ו' בכתב בגשמיות, קו

מלמעלה למטה, וגם – מטעם נוסף יש לכך שייכות

לאות ו', שכן המשכה זו – הנמשכת

דאתגליין, היא על ידי מדת חסדו וטובו – של

הקב"ה, ושאר מדותיו הקדושות, הנכללות

בדרך כלל במספר שש, – כמספר האות ו',

שכפסוק²⁹: "לך ה' הגדלה וכו'", עד "לך ה' הממלכה

וכו'", ולא "עד" ככלל. –

בחינת "לך ה' הממלכה" איננה בכלל המדות, כי

מדת מלכותו יתברך נקראת בשם "דבר ה'", –

ענין של דיבור, ולא מדה כמו שאר המדות, כמו

שכתוב³⁰: "באשר דבר מלך שלטון", – וכן, בחינת

מלכות למעלה, היא ענין של דיבור, ונכללת ונרמזת

– מדת המלכות, באות ה"א

אחרונה של שם הוי"ה, – כיצד מרמזת האות ה' על בחינת

המלכות? – כי פנימיות ומקור הדיבור, הוא החכל העולה מן

הלב ומתחלק לה' מוצאות הנה: אחה"ע מהגרון וכו', – הרי

שפנימיות הדיבור, היא הענין של הבל, וגם הקרת ה"א היא

בחינת הכל לבד, כמו שכתוב³¹: "אתא קלילא דלית בה מששא". –

אות קלה שאין אפשרות למשש אותה, היא הבל בלבד. לכן מרמזת האות ה' על בחינת מלכות ודיבור שפנימיותו הוא ענין

ההבל. ואף שאין לו – להקב"ה, דמות הגוף חס ושלום, – כיצד, איפוא, מתאים לייחס למעלה הבדל מאותיות שיש בהן ממשות

לאות שאין בה ממשות? – אך דברה תורה כלשון בני אדם, – באדם קיים הרי הבדל כזה, כך גם למעלה מציינים הבדל זה, שכן, ברוחניות הענינים יש גם למעלה הבדל בין האות ה' לבין שאר

האותיות. בשגם, – וכן מטעם נוסף מתאים המשל – אף שאין לו

אגרת התשובה

המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאתגליין. וכמו האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים ע"י דיבורו

עד"מ. נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה. כי הוי"ו מורה על המשכה מלמעלה למטה. וגם

המשכה זו היא ע"י מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו הקדושות הנכללות בדרך כלל במספר שש שבפסוק

לך ה' הגדולה וכו' עד לך ה' הממלכה וכו' ולא עד ככלל. כי מדת מלכותו ית' נק' בשם דבר ה' כמו"ש

באשר דבר מלך שלטון ונכללת ונרמזת באות ה"א אחרונה של שם הוי"ו. כי פנימי ומקור הדיבור הוא ההבל

העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הנה אחה"ע מהגרון וכו'. וגם הברת ה"א היא בחי' הבל לבד

כמו"ש אתא קלילא דלית בה מששא. ואף שאין לו דמות הגוף ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני אדם.

בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה' חלקי המוצאות ובהן נברא כל היצור (וכמו"ש בלק"א

ח"ב פי"א ביאור ענין אותיות אלו). וככה ממש עד"מ המבדיל הברלות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי'

נפש האלקי דמתוכיה נפח יש בה בחי' שכל הנעלם המרומז באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגילוי להבין

ולהשכיל באמתתו ית' ובגדולתו וכו' כל חד וחד לפום שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר

מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו ית' אזי מרומזת בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם

אורך המורה המשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן

היא בלי התפשטות של אורך ורוחב (היא נקודה בלבד). כך גם כוח ובחינת החכמה, הוא כוח שאין בו עדיין שום התפשטות של שכל

והשגה, אלא זאת בלבד, ששכחו לצאת אל הגלוי, להבין ולהשכיל באמתתו יתברך – באמיתת יחודו, ובגדולתו וכו', כל חד וחד לפום שיעורא דיליה, – כל אחד ואחד לפי שיעורו, לפי רחב שכלו ובינתו.

– עד כדי כך הוא מבין אמיתת גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח, ש"ינח" – בו ענין אמיתת וגדלות הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו מרמזת האות

יו"ד. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו יתברך, אזי מרמזת בינתו – כוח הבינה, באות ה"א שיש

לה רחב, – המרמז על רוחב ההבנה, וגם ארך, – לאות ה"א יש גם אורך, המורה על המשכה מלמעלה למטה, – כדי להוליד

מבינתו והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן – שאר המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

דמות הגוף חס ושלום, שגם "דבר ה'" – מורכב כביכול, מכ"ב אותיות, המתחלקות לה' חלקי המוצאות, – מהן באות האותיות שלמה, ובהן נברא כל היצור – כל הנבראים, (וכמו שנתבאר בלקוטי אמרים – ספר ה"תניא", חלק ב – "שער היחוד

והאמונה" פרק יא, ביאור ענין אותיות אלו). – על

כל פנים, הסביר כאן רבנו הזקן, איך כל עשר הספירות נכללות ונרמזות בשם הוי"ו. –

להלן יסביר, איך גם בנשמה, להבדיל, שהיא חלק משם הוי"ו, ישנם עשר בחינות

וכוחות, שענינם דומה לעשר הספירות. ובהן ממש על דרך משל, המבדיל הגדלות לאין קץ, – בין ה"למעלה" לבין נשמה

שהיא נברא, כך הדבר גם בנשמת האדם, שהיא בחינת נפש האלקית דמתוכיה נפח – על כך

כתוב הלשון "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות, שכן, הקב"ה נופח את הנשמה מתוכיותו

ומפנימיותו, הרי כיוון שהנשמה היא מפנימיות האלקות, הוא שם הוי"ו, הרי

כשם שבשם הוי"ו ישנן עשר ספירות, כך גם בנשמה: יש

בה – בנשמה בחינת שכל הנעלם, – בחינת וכו' החכמה, המרמז באות יו"ד, – שהרי כשם שהאות יו"ד

היא בלי התפשטות של אורך ורוחב (היא נקודה בלבד). כך גם כוח ובחינת החכמה, הוא כוח שאין בו עדיין שום התפשטות של שכל

והשגה, אלא זאת בלבד, ששכחו לצאת אל הגלוי, להבין ולהשכיל באמתתו יתברך – באמיתת יחודו, ובגדולתו וכו', כל חד וחד לפום שיעורא דיליה, – כל אחד ואחד לפי שיעורו, לפי רחב שכלו ובינתו.

– עד כדי כך הוא מבין אמיתת גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח, ש"ינח" – בו ענין אמיתת וגדלות הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו מרמזת האות

יו"ד. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו יתברך, אזי מרמזת בינתו – כוח הבינה, באות ה"א שיש

לה רחב, – המרמז על רוחב ההבנה, וגם ארך, – לאות ה"א יש גם אורך, המורה על המשכה מלמעלה למטה, – כדי להוליד

מבינתו והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן – שאר המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, במחז

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא. 30. קהלת ה, ד. 31. נוסח "אקדמות".

מצוות, היא הרי כשזה בא מתוך אהבת ה' ויראת ה' שלו (כפי שהוסבר בפרק ד' בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), וכשזה יורד למטה ומתבטא בלימוד תורה ובקיום מצוות בדיבור ובמעשה, הרי הן **אֲוִתִּיּוֹת וְאִיּוֹת הָאֵל וְכוּ'.** –

שכן, האות וא"ו היא ענין הקול והדיבור, והאות ה"א היא ענין המעשה. וְגַם הַהֲתַבּוּנָנוֹת לְהִבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּאַמְתָּתוֹ וּגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, נִמְשָׁכָה גַם בֵּן מִתְנוֹרָה, – שכן, עליו הרי ללמוד בתורה ענינים שיביאו אותו להבנת אמיתות וגדלות

הקב"ה, דְּאֲוִרִיתָא מְחַכְמָה נִפְקָא, – תורה באה מחכמה, היא פְּחִינִית יו"ד שֶׁל שֵׁם הַיּוֹ"ה וְכוּ':

וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ, – כך הדבר בתחילת הולדת המדות, כשהן ישנן במוח ובתעלומות הלב בלבד. אבל, באופן גלוי אין הוא מרגיש עדיין אהבה או יראה בלבד, וְאַחֵר כֵּךְ – יביא להולדת המדות בְּפִחִינִית

הַתַּגְלּוּת לְבוֹ. ענין זה, שיוצר מהשכל וההבנה להיות ענין של מדות – זו הרי ירידה מלמעלה למטה (שכן, שכל הוא הרי למעלה ממדות), על כך מורה האורך שבאות ה"א, על הירידה מלמעלה למטה, שמהשכל יתהוו מדות. וּמִזָּה – מהמדות אהבה ויראה וכו', נִמְשָׁכָה

עֲבוּרָה הָאֲמִיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, בְּקוֹל וּדְבוֹר אוֹ מַעֲשֶׂה, – לקיים מצוות במעשה, העבודה האמיתית בלימוד תורה וקיום

יום שישי כ"ב תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צה, פרק ה. והנה... עד עמ' 190, כדלקמן.

בְּגוֹף הָאָדָם, – שזה בא מהדיבור שלמעלה, מהמאמר "נעשה אדם", נִמְשָׁכָה מִפְּחִינִית פְּנִימִיּוֹת וּמִקּוֹר הַדִּבּוּר, הוּא הַכֹּל הָעֲלִיּוֹן, הַמְרָמָז בְּאוֹת הָ"א תַּתָּא – האות ה' האחרונה של שם הוי", בְּנִזְכָּר לְעִיל, – שייכותה של האות ה' ל"הבל", וְכִמּוֹ

שְׂכֵתוֹבִי: "וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשִׁמַת חַיִּים, וַיְהִי הָאָדָם לְנִפְשׁ חַיָּה", – הקב"ה נפח נשמה בגוף, שזה משמעות "וַיְהִי הָאָדָם לְנִפְשׁ חַיָּה", נשמה בגוף – "וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשִׁמַת חַיִּים" – שהיה זה באופן של "וַיִּפַּח", וּמֵאֵן דְּנִפְחַת וְכוּ'. – הנופח – נופח מתוכיותו ומפנימיותו. הרי, שגם ההמשכה של הנשמה בגוף (חיצוניות הנשמה) היא

באופן של פנימיות, אלא שהמדובר כאן הוא על פנימיות הדיבור, שהיא הפנימיות של החיצוניות, שלא כפנימיות של הנשמה עצמה הבאה מהפנימיות שלמעלה ממוש, וְזֶהוּ שְׂכֵתוֹבִי: "כִּי חָלַק ה' עִמּוֹ, יַעֲקֹב חָבֵל נִחַלְתּוֹ", – כלומר, שישנן בנשמה שתי מדרגות: מדרגה אחת – "חלק מהיו", פנימיות הנשמה, ומדרגה שנייה – "חבל נחלתו", חיצוניות הנשמה. פְּרוּשׁ, – המלה "חבל", הוא כִּמּוֹ חָבֵל, עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, שְׂרָאשׁוּ אַחֵר קָשׁוּר לְמַעְלָה וְקָצָהוּ לְמַטָּה. – כך הנשמה, הקצה העליון של הנשמה קשור ב"למעלה" והקצה השני לבוש בגוף. כִּי הִנֵּה, פְּשֻט – פירוש, בְּכֵתוֹבִי מֵה שְׂכֵתוֹבִי – לגבי הנשמה: "וַיִּפַּח", הוּא לְהוֹרֹת לָנוּ, כִּמּוֹ שֶׁעַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל

פְּרָק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו חזקן, שנשמתו של יהודי, היא חלק משם הוי", כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי", שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה, שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף של עולם הזה, היה עליה

לרדת בסתר המדרגות, על ידי ה"דיבור" שלמעלה, במאמר "נעשה אדם", כלומר, הנשמה גם כן עברה אחר כך דרך הדיבור שלמעלה, אבל היא באה בתחילה מפנימיות האלקות. לכן כתוב על הנשמה הלשון "וַיִּפַּח", שהכוונה ב"וַיִּפַּח" היא, שזה בא מהפנימיות, שכן "מֵאֵן דְּנִפְחַת מִתּוֹכָהּ נִפַּח" (הנופח – נופח מתוכו ומפנימיותו). וכיון שהנשמה היא חלק משם

הוי", לכן קיימים גם בזה עשרה כוחות, בדוגמה לעשר ספירות הכלולות בשם הוי'. בפרק הנוכחי יסביר רבנו חזקן, שגם מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל כך הוסבר לעיל, שזה) על ידי הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי חיצוניות, אך, מאיזו מדרגה בדיבור נמשכה הנשמה – מהפנימיות הדיבור, שזה הענין של הבל (שלא כמו בשאר הנבראים, כולל מלאכים, שהם באים מחיצוניות הדיבור). כך, שגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניות הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה: פנימיות הנשמה באה מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי'), וחיצוניות הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של החיצוניות, שכן, דיבור בכלל הוא הרי חיצוניות).

וְהִנֵּה, הַמִּשְׁכָּת וַיִּירֶדַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְעוֹלָם הַזֶּה לְהַתְלַבֵּשׁ

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה ה' חסר בהבנת הענין – בהשטתם?)! – י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלהמ"ט – פנימיות החיות, אך כ"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח – כנ"ל) ואח"כ אותיות הדיבור (ולא בפניה) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" הבפועל –

בְּשֶׁהָאֲדָם נֹפֵחַ לְאִיזָה מְקוֹם, אִם יֵשׁ אִיזָה דְּבַר חוּצָין וּמִפְסִיק בִּינְתָיִם – בֵּין הָאָדָם הַנוֹפֵחַ לְבֵין הַדָּבָר שֶׁעָלָיו הוּא נֹפֵחַ, אֵין הֶבֶל הַנוֹפֵחַ עוֹלָה וּמֹנִיעַ בְּלֵל לְאֹתוֹ מְקוֹם, – עָלָיו הוּא נֹפֵחַ בְּכָה מִמֶּשׁ – בְּנִמְשָׁל, אִם יֵשׁ דְּבַר חוּצָין וּמִפְסִיק בֵּין גּוֹף הָאָדָם לְבִחִינַת הֶבֶל הָעֲלִיּוֹן. –

אִינוּ מְגִיעַ אֹז הַהֶבֶל

שֶׁלֹּמַעֲלָה שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר

"וַיִּפַּח". אֵךְ בְּאַמַּת, אֵין

שׁוּם דְּבַר גִּשְׁמִי וְרוּחָנִי¹⁹⁰

חוּצָין לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, בִּי –

הָרִי כְּתוּב¹⁹¹: "הֲלֹא אֵת

הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי

מֵלֵא, וְ"מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ

בְּבוֹרִי"¹⁹², וְ"לִית אֲתֵר פָּנָיו

מִנִּיה", – אֵין מְקוֹם שֶׁהוּא

פָּנָיו מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, "בְּשָׁמַיִם

מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת

אֵין עוֹד", – בִּלְעֲדֵי הַקְּבִיָּה,

וְ"אִיהוּ מֵמֵלֵא כָּל עֲלָמִין

וְכוּ", – הוּא יִתְבָּרַךְ מֵלֵא

כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכוּ, הָרִי

שֶׁהִקְבִּיָּה נִמְצָא בְּכָל מְקוֹם

וּבְכָל דָּבָר, כִּי שֶׁלֹּא שִׁיךְ

שׁוּם דָּבָר שִׁיטְתִּיר עָלָיו

יִתְבָּרַךְ, אֵלֶּיָּה מִמֶּשׁ שֶׁכְּתוּב

בִּישְׁעִיה: "כִּי אִם

עֲוֹנוֹתֵיכֶם הָיוּ מִכְּדִילִים

בִּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם".

וְהַמַּעַם, – מִדּוּעַ יֵשׁ בְּכַח

הָעוֹנוֹת לְכַסּוֹת וְלַהֲבִדִּיל בֵּין

הַנִּשְׁמָה לְאֵלֶּיָּה, הוּא: לְפִי שָׁחַם – הָעוֹנוֹת, נִגְדֵי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן

בְּרוּךְ-הוּא הַמְּחַיֶּה אֵת הֶבֶל, מִמֶּשׁ שֶׁכְּתוּב¹⁹³: "כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה'

עֲשֶׂה בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ" – הֶבֶל, מִהֶשְׁמִים עַד הָאָרֶץ, נִבְרָא בְּרִצּוֹנוֹ

שֶׁל הַקְּבִיָּה, (וְכִמּוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר לְעִיל, – בְּפֶרֶק ד', שֶׁהוּא – הָרִצּוֹן

הָעֲלִיּוֹן, מְקוֹר הַשְּׁפָעַת שֵׁם הַיְיָ, וְנִרְמָז בְּקוּצוֹ שֶׁל "יִרְד". – שֶׁל

שֵׁם הַיְיָ, וְכִיוּן שֵׁם הַיְיָ הוּא מְקוֹר הַהִשְׁפָּעָה לְכָל הַנִּבְרָאִים, הָרִי

דָּבָר שֶׁהוּא נִגְדֵי מְקוֹר הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל שֵׁם הַיְיָ (וְהוּא עֵנִין הָעוֹנוֹת).

הוּא מִנוּגַד לַחֲיוֹת הָאֱלֵקִית וּמִכֶּסֶה עֲלֶיהָ. וְאִם כֵּן – הָרִי הָעוֹנוֹת הֵם

דָּבָר מִכֶּסֶה וְאִינוּ נֹתֵן לַחֲיוֹת הָאֱלֵקִית שִׁמְהָ הֶבֶל הָעֲלִיּוֹן" (עֲלִיהָ

נֶאֱמַר "וַיִּפַּח") לְהִגִּיעַ אֶל גּוֹף הָאָדָם. וְזֶהוּ עֵנִין חֲכָרָת, שֶׁנֶּכְתַּרְת

אגרת התשובה

כִּשְׁהָאֲדָם נֹפֵחַ לְאִיזָה מְקוֹם אִם יֵשׁ אִיזָה דָּבָר חוּצָין וּמִפְסִיק בִּינְתָיִם אֵין הֶבֶל הַנוֹפֵחַ עוֹלָה וּמֹנִיעַ כָּלִל לְאֹתוֹ מְקוֹם כֶּכָּה מִמֶּשׁ אִם יֵשׁ דָּבָר חוּצָין וּמִפְסִיק בֵּין גּוֹף הָאָדָם לְבִחִי' הֶבֶל הָעֲלִיּוֹן. אֵךְ בְּאַמַּת אֵין שׁוּם דָּבָר גִּשְׁמִי וְרוּחָנִי חוּצָין לְפָנָיו ית' כִּי הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא וּמֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְלִית אֲתֵר פָּנָיו מִנִּי' בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד וְאִיהוּ מִמֵּלֵא כָּל עֲלָמִין וְכוּ' אֲלֵא כִּמֶּשׁ בִּישְׁעִי' כִּי אִם עוֹנוֹתֵיכֶם הָיוּ מִכְּדִילִים בִּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם. וְהַמַּעַם לְפִי שֶׁהֵם נִגְדֵי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בִּיה' הַמַּחֲי' אֵת הֶבֶל כִּמֶּשׁ כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עֲשֶׂה בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ (וְכִמֶּשׁ"ל שֶׁהוּא מְקוֹר הַשְּׁפָעַת שֵׁם הַיְיָ וְנִרְמָז בְּקוּצוֹ שֶׁל "יִרְד"). וְזֶהוּ עֵנִין חֲכָרָת. שֶׁנֶּכְתַּרְת וּנְפַסֵּק חֶבֶל הַהִמְשָׁכָה מִשֵּׁם הַיְיָ בִּיה' שֶׁנִּמְשָׁכָה מִה"א תַּתְּאָה כִּנ"ל. וְכִמֶּשׁ"ש בִּפ' אֲמוֹר וְנִכְתַּרְתָּ הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִלְּפָנֵי אֲנִי ה'. מִלְּפָנֵי דִּיקָא. וּבִשְׂאֵר עֲבִידוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן כֶּרֶת עִכ"פ הֵן פּוֹגְמִין הַנֶּפֶשׁ כְּנוּדַע. וּפְגָם הוּא מִלְּשׁוֹן פְּגִימַת הַסִּכּוּן וְהוּא עִד"מ מִחֶבֶל עֵב שְׁזוֹר מִתְרִי"ג חֲבָלִים דְּקִים כֶּכָּה חֶבֶל הַהִמְשָׁכָה הִנ"ל כָּלּוֹל מִתְרִי"ג מִצּוֹת וְכִשְׁעוּבֵר ח"ו עַל אַחַת מֵהֶנּוּ נִפְסֵק חֶבֶל הַדָּק וְכוּ'. אֵךְ גַּם בְּחִיב כֶּרֶת וּמִיתָה נִשְׂאָר עֲדִיין כּו הַרְשִׁימוּ מִנִּפְשׁוֹ הָאֱלֵקִי' וְעִי"ז יִכּוֹל לַחֲיוֹת עַד נ' אוּ ס' שְׁנָה וְלֹא יוֹתֵר (וּמ"ש בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל שֶׁנִּכְנַסָּה כּו בְּחִי'

וְנִפְסֵק חֶבֶל הַהִמְשָׁכָה מִשֵּׁם הַיְיָ בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁנִּמְשָׁכָה מִה"א תַּתְּאָה – הָאֵת ד' הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל שֵׁם הַיְיָ, בְּנִזְכָּר לְעִיל, – הָרִי שֶׁאֵין הַנִּשְׁמָה שֶׁבְּגוֹף מִקְבַּלַת חֲיוֹת מִמְקוֹרָה שֶׁבְּשֵׁם הַיְיָ, וּבִשְׁעָה שְׁחִיתוֹ שֶׁל יִהְיֶה הִיא מִקְדוּשָׁה בְּלָבָד (כִּפִּי שֶׁהִיא לְמַשָּׁל בּוֹמָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – כִּי יִסְבִּיר לְהִלָּךְ). מִבִּיא אֹז

דָּבָר זֶה לְמִיתָה גִּשְׁמִית שֶׁל

הַגּוֹף, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב

בְּפָרָשַׁת אֲמֵר: "וְנִכְרַתָּה

הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִלְּפָנֵי, אֲנִי

ח" – כְּלוּמָר, מִשְׁמַעוֹת עֵנִין

ה'כֶּרֶת" הִיא, שֶׁהוּא נִכְרַת

מִהוּי, וּבִלְשׁוֹן רַבְּנֵי הַזִּקּוֹן:

"מִלְּפָנֵי" דִּיקָא. – מִמֶּנּוּ

מִשְׁמַעוֹת הַכְּרִיתָה

הִיא שֶׁהוּא נִכְרַת מִפְּגִמַּת חֲכָרָת

הָאֱלֵקוֹת, שֶׁהִיא (כְּאֲמוֹר

לְעִיל) שֵׁם הַיְיָ. וְכִשְׂאֵר

עֲבִידוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן כֶּרֶת –

עַל כָּל פְּגָמִים הֵן פּוֹגְמִין –

אֵת הַנֶּפֶשׁ, כְּנוּדַע; וּפְגָם,

הוּא מִלְּשׁוֹן פְּגִימַת הַסִּכּוּן.

– סִכּוּן שְׁחִיטָה פְּגוּם, הֵיִינוּ

שְׁחָסֵר מִשְׁהוּ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם;

כִּי גַם בְּעֵינֵינוּ, שְׁחָסֵר מִשְׁהוּ

מִחֶבֶל הַהִמְשָׁכָה שֶׁמֶשֶׁם הַיְיָ

אֵל הַנִּשְׁמָה, כִּפִּי שֶׁרַבְּנֵי הַזִּקּוֹן

מִסְבִּיר מִיֵּד לְהִלָּךְ: וְהוּא עַל

דְּרָדָה מִשָּׁל, מִחֶבֶל עֵב שְׁזוֹר

מִתְרִי"ג – 613, חֲבָלִים

דְּקִים, בְּכָה חֶבֶל

הַהִמְשָׁכָה הַנִּזְכָּר לְעִיל כָּלּוֹל מִתְרִי"ג – 613, כָּל מִצְוָה

הִיא חֶבֶל דָּק מִהַחֲבֵל הַכָּלְלִי, וְכִשְׁעוּבֵר חֵם וְשִׁלּוּם עַל אַחַת מֵהֶנּוּ

– עַל אַחַת מִתְרִי"ג הַמִּצְוֹת, נִפְסֵק חֶבֶל הַדָּק – שֶׁנִּכְנַס אֹתָהּ מִצְוָה,

וְכוּ'. – וְכִשְׁנִפְסֵקִים מִסְפֵּר מְרֻבָּה יוֹתֵר שֶׁל חֲבָלִים דְּקִים, עַל יִדִּי

שֶׁהוּא עוֹבֵר חֵם וְשִׁלּוּם עַל כֶּכָּה וְכִמּוֹ מִצְוֹת, נִגְרַמַת חֲלִישׁוֹת גְּדוּלָּה

בְּחֶבֶל. וְאִילוּ "כֶּרֶת" הוּא עֵנִין שֶׁהַחֲבֵל כּוֹלֵו נִכְרַת וְנִפְסֵק רַחֲמָנָא

לִיצְלָן. אֵךְ גַּם בְּחִיב כֶּרֶת וּמִיתָה נִשְׂאָר עֲדִיין כּו הַרְשִׁימוּ –

הַרְשִׁימוּ, מִנִּפְשׁוֹ הָאֱלֵקִית, וְעַל יְדֵי זֶה יִכּוֹל לַחֲיוֹת עַד נ' – אִם

הוּא חִיב כֶּרֶת, אִז' ס' – אִם הוּא חִיב מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּה וְלֹא

יֹתֵר – מִזְמָן נִקְוָה זֶה. (וְמֵה שֶׁכְּתוּב בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל שֶׁנִּכְנַסָּה כּו

הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף – הֵיִינוּ ד'בִּאפִּיו" נִמְשָׁךְ מִדְּבוּר וְלֹא מ'וִיפַח"!! וְלֹזֶה מִבְּאֵר דְּפִשְׁט הַכְּתוּב מֵה שְׁבַא לְהוֹרוֹת (דְּלִכְאוּרָה הִי' צ"ל

"פִּירוּשׁוֹ" "תּוֹכְנוּ" וְכוּ' אוּ הַשְּׁמִיט הַתִּיבָּה) – עַל הַשִּׁנּוּי גַּם לְאַחֲרֵי הַפְּעוּלָה ד'נִעֲשֶׂה אֲדָם", דָּגֵם אֹז (אֵף שֶׁאִינוּ מִפְּגִימִי") הִי' עִד"מ כְּשֶׁאֲדָם

נֹפֵחַ כּו' (מִשָּׂא"כ דִּיבּוּרֵוֹ נִשְׁמַע – הֵיִינוּ מְגִיעַ – גַּם כְּשִׁישׁ חֲצִיצֶה, וְלִכֵּן בִּשְׂאֵר הַנִּבְרָאִים אֵין עֵנִין חֲכָרָת וְכוּ') וְעֵנִין זֶה דְּוִיפַח יִשְׁנוּ בְּכָל הַדְּרָגוֹת

דִּהִמְשָׁכַת הַנִּשְׁמָה עַד לְגוֹף וְגַם לְאַחֲז" – כָּל מִשְׁךְ הֵיוֹתָם "אֲדָם" נִשְׁמָה וְגוֹף יָחִיד. 4. ב'אֲגֵרַת הַתְּשׁוּבָה" מִהֲדוּרָא קָמָא, מִבִּיא כֵּאֵן רַבְּנֵי הַזִּקּוֹן

מִשָּׁל – "כִּגּוֹן בְּרִיאָה שֶׁל בְּהֵמָה" – מִהִנְפִּיחַ ב'רִיאָה" שֶׁל בְּהֵמָה. הַרְבֵּי שִׁלְטִי"א הַסִּבִּיר פַּעַם, שֶׁבִּכֵּן רּוֹצֵה רַבְּנֵי הַזִּקּוֹן לְהַבִּיא מִשָּׁל מִתּוֹרָה

(שֶׁכֵּן, ע"פ תּוֹרָה (שׁו"ע יו"ד רסל"ט) צָרִיכָה לְהִיּוֹת בְּדִיקַת הִרְאָה עַל יְדֵי נִיפּוּחַ). 5. יִרְמִיָּה כג, כד. 6. יִשְׁעִיָּה ו, ג. 7. נֹט, ב. 8. תְּהִלִּים קלָה,

ו. 9. כב, ג. 10. הָעֵרַת כ"ק אֲדָמוֹר שִׁלְטִי"א: "חִידוּשׁ נִפְלֵא – דְּכֹאֲוִ"א מִקְבֵּל חֲיוֹת כְּפּוֹעֵל בְּעוֹה"ז ע"י תְּרִי"ג חֲבָלִים, אֵף שֶׁמִּצְוֹת כְּהֵנִים אֵין

שִׁיכּוֹת לְזוּרִים, כּו"כ מִצְוֹת א"א שֶׁתִּהְיֶינָה בְּכ"א וְעוֹד. וְאוּלֵי מוֹכֵן עֲפֻמְשָׁנִת' בְּקו"א ד"ה וְלַהֲבִין פְּרִטִי הַלְכוֹת (קֶנֶט, ב").

ומדובר, עַד נ' שָׁנָה, – כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך הוא חי בגופו – אז ישנה בו בחינת ה"מקיף", או בְּזִמְן הַזֶּה בְּדִלְקָמָן: – כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי באה על ידי התלבשות בענינים שאינם קדושה, הרי ביכולתו

לקבל ממילא את חיותו גם אז, כשנשמתו כרוחה

משרשה בשם הוי', שלכן בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות יותר

מאשר חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח שתהיה ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף" (כמאמר האריז"ל).

– במי שעובר על חטא שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, בְּחִינַת הַמְּקִיף וְכו' – כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות פנימית, שכן, נשמתו נכרתה משרשה, הרי הוא, אבל, מקבל חיות מבחינת ה"מקיף", משם יכול הוא לקבל חיות גם כשנשמתו נכרתה

מההשפעה הפנימית של שם הוי' (ולכאורה, מבחינה זו,

יכול היה הרי לחיות יותר מחמשים או ששים שנה? –

אלא, האמור לעיל בשם

האריז"ל) אֵינוֹ עֲנִין לְחַיֵּי נְשָׁמֹת הַגּוֹף¹¹, – שמבחינת ה"מקיף" – יכול לחיות גם כשלא נשאר שום רושם מהנפש האלקית, וּמִיָּדֵי –

אגרת התשובה

המקיף וכו' אינו ענין לחיי גשמיית הגוף ומיירי עד נ' שנה או בזמן הזה כדלקמן):

יום שבת קודש כ"ג תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 190, פרק ו. אמנם זהו... עד עמ' צו, כנודע ל"ח.

חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מת לפני שימלאו לו ששים שנה. בפרק הנוכחי, פרק ו, יסביר רבנו חזקוני, שכך היה רק בשעה שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, או היתה כל חיותם של בני ישראל רק מצד הקדושה, מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה על ידי שם הוי'. ואילו בזמן

הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף

חיותם של בני ישראל יכולה

להימשך באמצעות קליפה

(כלומר, שחיות הקדושה

מתלבשת בלבוש של קליפה).

אז, גם מי שחייב כרת או מיתה

בידי שמים, מקבל חיותו, למרות

שנכרת ונפסק חבל ההמשכה של

שם הוי'. ולכן אין בזמן הגלות

הסדר של "מת ממש" בחיבי

כריתות ומיתה בידי שמים. אלא אפשר הדבר שהם יאריכו ימים, דבר המאפשר, אגב, הדומנות לחזור בתשובה ולתקן ענין הכרת או המיתה בידי שמים, וכיצא בזה.

אָמַנְם, וְהוּא בְּזִמְן שְׁחֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה, בְּשִׁתְּהִי הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל¹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאִם לֹא הָיוּ מִקְבָּלִים חַיִּים לְגוֹפָם² רַק עַל יְדֵי נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבָדָה, מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַשְּׂפָעִי שֶׁמִּשְׁפָּעִי אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא עַל יְדֵי שֵׁם הַוְי"ה בְּרוּךְ-הוּא, בְּנִזְכָּר לְעִיל. – וממילא, אם נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', לא היתה יכולת להמשיך לחיות, כאמור, שבשעה שעל ידי ענין של כרת נכרת ונפסק "חבל ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי, היה "מת ממש", שכן לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אֲךָ לְאַחַר שִׁירְדוּ מִמִּדְרָגָתָם, וְגִרְמוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם סוֹד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה, – שהשכינה היא בגלות בקליפות וטטרא אחרא, שזה ענין של סוד, כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות⁴, כְּמֹו שֶׁנִּתְּבוּ⁵: "וּבְפִשְׁעֵיכֶם שִׁלְחָה אֲמָכֶם"⁶, – "אמכם" היינו השכינה,

פָּרָק ו. בפרק ד', בו החל רבנו חזקוני לפרש ענין התשובה על פי דרך הסוד, הקדים להסביר מה שמהפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים, שב"כרת" היה האדם מת לפני שימלאו לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי שמים" היה מת ממש לפני מלואת לו ששים שנה, ומתעוררת על כך השאלה: הרי ראינו הרבה

חייבי כריתות ומיתה בידי שמים

שחיו את שנותיהם באריכות

ימים ו"בנעימים"? כדי להבהיר

שאלה זו, הסביר רבנו חזקוני,

שהנשמה היא חלק משם הוי',

וגם פנימיות הנשמה וגם

חיצוניותה הן שתיהן באופן של צו

"ויפח" ("ויפח באפיו נשמת

חיים"), כלומר, מפנימיות

האלקות: פנימיות הנשמה באה

מפנימיות שם הוי', ושם הוי' הוא הרי הפנימיות שבאלקות. וכן חיצוניות הנשמה הנמשכת (בגוף) על ידי הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה מפנימיות הדיבור. ושתיהן – פנימיות וחיצוניות הנשמה – הן באופן של "ויפח". שבכך נכללות כל מדריגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת בגופו של יהודי, וכפי שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה נאמר "ויפח". דבר המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה, הנמשכת מאלקות, היא באופן של "נפוחה". שבשעה שקיים דבר החוצץ ומפסיק בין הנופח לבין הדבר אליו הוא נופח, אין חבל הנופח מגיע למקום אליו הוא נופח (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק, אפשר לשמוע את הדיבור, כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו למרות הדבר המפסיק). בכך הסביר רבנו חזקוני ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי "יעקב חבל נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו "חבל ההמשכה" של החיות הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר המפסיק, במיוחד ענין של כרת רחמנא ליצול החותך את חבל ההמשכה – עלולה אז החיות שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף וממילא היה משפיע הדבר להיות "מת ממש", שמי שהיה חייב כרת מת ממש לפני שימלאו לו

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב". 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדר' ישראל אז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם – עוד ענין". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"א בפ"ע". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שע"י מעשה בני אדם יבוא גלות השכינה"? ! וע"ז מביא ראי' וגם ביאור: (א) ראי' – שכן הוא (ב) ביאור – מפני שהיא אמכם". 6. ישע"י נ, א.

"אם הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש פרק נ"ב), כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, בחינת מלכות דאצילות. ובשם הוי' זה "ה' תתאה" של שם הוי' שכאמור לעיל – משם בא "חבל ההמשכה" לנשמה, דהיינו שידרה השפעת בחינת ה"א תתאה – של שם הוי', הנזכר

לעיל⁷, ונשתלשלה ממדרגה למדרגה למטה מטה, עד שנתלבשה השפעתה ב' ספירות דגנה, – בקליפת "נוגה" שהיא הקליפה שיש בה גם טוב, יש בה עשר ספירות לעומת עשר ספירות הקדושה⁸, המשפיעות⁹ שפע וחיות על ידי המזלות וכל צבא השמים והשרים שעליהם, לכל החי הנשמי שבעולם הזה, – שחיותם באה מקליפת "נוגה" על ידי המזלות וצבא השמים והשרים, וגם לכל הצומח, – שגם חיותם, המתבטאת בענין של צמיחה, שהם צומחים מקטן לגדול – באה גם כן מקליפת "נוגה" על ידי המזלות וצבא

השמים והשרים, כמאמר רבותינו וזרונם לברכה¹⁰: "אין לה כל עשב מלמטה שאין לו מול וכו'". – למעלה – המכה בו ואומר לו גדל, המשיפע בו ענין הצמיחה מקטנות לגדלות. ומאחר שכל אלה מקבלים חיותם על ידי קליפת "נוגה", לכן – ואין יכול גם החומא ופושעי¹¹ ישראל לקבל חיות לגופם ונפשם הבהמיות – גם כן מקליפת "נוגה", כמו שאר בעלי חיים ממש, – המקבלים חיותם על ידי קליפת "נוגה", כמו שכתוב¹²: – שקיים מצב שהאדם הוא נמשל בבהמות נדמו¹³. – משולים ודומים לבהמות, ואדרבה – להיפך, לא זו בלבד שהוא גם יכול לקבל חיותו מקליפה, כמו בהמה ושאר דברים חיים או צומחים שבעולם הזה, אלא הוא מקבל חיותו משם ביתר שאת ויתר עז, – יותר מאלה, על פי המבאר מזה הקדוש פרשת פקודי, שכל שפע וחיות הנשפעות לאדם התחתון בשעה ורגע שעושה תרע בעיני ה'

אגרת התשובה

בחי' ה"א תתאה הנ"ל ונשתלשלה ממדרגה למדרגה למטה מטה עד שנתלבשה השפעתה ב' ספירות דגנה המשפיעות שפע וחיות ע"י המזלות וכל צבא השמים והשרים שעליהם לכל החי הגשמי שבעוה"ז וגם לכל הצומח כמארו"ל אין לה כל עשב מלמטה שאין לו מול וכו'. ואזי יכול גם החומא ופושעי ישראל לקבל חיות לגופם ונפשם הבהמיות כמו שאר בע"ח ממש כמ"ש נמשל בבהמות נדמו. ואדרבה ביתר שאת ויתר עז עפ"י המבואר מזה"ק פ' פקודי שכל שפע וחיות הנשפעת לאדם התחתון בשעה ורגע שעושה תרע בעיני ה' במעשה או דיבור או בהרהורי עבירה וכו' הכל נשפע לו מהיכלות הסט"א המבוארים שם בזה"ק. והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות הסט"א או מהיכלות הקדושה שמהם נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו'. כי זה לעז"ז עשה האלקי וכו'. והיכלות הסט"א מקבלים ויונקים חיותם מהתלבשות והשתלשלות השפע ד"ס דגנה הכלולה מבחי' טו"ר היא בחי' עה"ד וכו' כנודע לי"ח.

במעשה או דיבור או בהרהורי עבירה וכו' – בשלשה לבושי מחשבה דיבור ומעשה, חבל – כל השפע והחיות הללו, נשפע לו מהיכלות הסט"א אחרא המבוארים שם ביתר הקדוש. – וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא אחרא, מהם באה החיות למעשים, דיבורים ומחשבות השונים שחיותם היא מקליפה. והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות הסט"א אחרא, – זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה ענינים של רע, או מהיכלות הקדושה¹⁴ שמהם נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו', – כלומר, גם דיבורים ומעשים טובים, שכל אלה מקבלים חיותם מהיכלות הקדושה. ב' זה לעז"ז עשה האלקים" וכו'. – לעומת כל דבר שבקדושה, יש כנגדו בקליפה וסטרא אחרא, והיכלות הסט"א אחרא מקבלים ויונקים חיותם מהתלבשות

והשתלשלות השפע ד' ספירות דגנה, – איך השפע בא ויורד ממדרגה למדרגה עד שהשפע יורד בהיכלות ה"סטרא אחרא", הקליפה – קליפת "נוגה" כלולה, מבחינת טוב ורע, היא בחינת "עין הדעת" וכו', – בחינת עין הדעת טוב ורע, שיש בו טוב ורע, כנודע ליודעי חן. – ליודעי חכמת הקבלה. הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך משם אחרי ריבוי השתלשלות, תרע של היכלות ה"סטרא אחרא", שמשם מקבל האדם שפע כשהוא עושה ענינים של רע במחשבה, דיבור או מעשה. להלן יסביר רבנו הזקן, מדוע האדם החוטא – לא זו בלבד שהוא יכול לקבל חיות מ"סטרא אחרא" כשאר בעלי חיים, אלא שהוא יכול לקבל זאת ביתר שאת ויתר עז, מפני שהוא ממשיך לקליפות תוספת יניקה מהשפעת הקדושה, ומפני שהוא הוא הממשיך לחן זאת, הוא מקבל, לכן, החלק הראשון מההשפעה שדן משפיעות לאחר מכן,

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד – בנוגע לכללות העולם. בפ"ה – בנוגע לנשמה דכאו"א". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבח"א פ"ו". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד, כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)". 10. ב"ר פ"ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ל 'ופושע' ל' יחיד". 12. תהלים מט, יב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק מאי מרבה ב'וכו' – ואולי הכוונה ל'וגם אם אינו כו' (שבח"א פ"א) דל' 'וגם' משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע – באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף 'וכו')". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? והביאור – שאדרבא הוא חידוש גדול, דאף דשולחה אמכם כו' ונתלבשה ב'ס דגנה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו – יכול לקבל מהיכלות קדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלבשה ב'ס דגנה – קליפת נוגה (הלבוש – בטל להמלוכה, מתהפך לטוב ו) נכללת בקדושה – עדמ"ש"כ לעיל נד, סע"ב ווא"כ – אינו כמש"כ בס' הרר"י שי' קארק. וצ"ע]. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דק כשירדו ממדרג' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 15. קהלת ז, יד.

יום שלישי	יז תמוז	ה'תש"ג
תענית. סליחות. אבינו מלכנו.		
שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י.		
תהלים: פג"פ.		
תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.		
חלוק [ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:		
בלוחות עצמן – הראשונות מעשה אלקים, השניות פסל לך. המכתב – חרות על הלוחות שכדרז"ל עירובין (נד, א) הוא רק בלוחה"ר. במעלות בני ישראל – בלוחה"ר צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, בשניות בעלי תשובה. במעלות משה – במתן תורה ניתן למשה אלף אורות במתנה, ובחטא העגל ניטלו ממנו ולא חזרו בלוחות שניות (רק בשבת נותנים לו כדאי' בפע"ח). מעלת לוחה"ש שניתן ג"כ הלכות מדרש אגדות כו', כפלים לתושי' כדאי' בנדרים (כב. ב), וקירון עור פני משה.		

יום ראשון

תהלים:
מפרק פג
עד פרק פז

יום רביעי	יח תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י.		
תהלים: פח"פ.		
תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.		
דער אלטער רבי האָט געזאָגט אויף ר' משה ווילענקער: משה האָט מוחין דגדלות, און אין די צען יאָר וואס ער האָט געהאַרעוועט, האָט ער אויסגעהאַרעוועט מוחין רחבים.		
דריי יאָר האָט ר' משה ווילענקער זיך מכין געווען צו יחידות באם אלטען רבי'ן, און נאָכדעם איז ער געבליבען זיבען יאָר אין ליאזנא אויף בריינגען די יחידות אין עבודה בפועל.		
תרגום חפשי		
אדמו"ר הזקן התבטא על ר' משה ווילענקער: למשה יש מוחין דגדלות, ובעשר השנים שהתייגע הוא יגע [השיג] מוחין רחבים.		
שלוש שנים הכין ר' משה ווילענקער את עצמו ליחידות אצל אדמו"ר הזקן, ואחר־כך נשאר שבע שנים בליאזנא כדי ליישם את היחידות בעבודה בפועל.		

יום שני

תהלים:
מפרק פח
עד פרק פט

יום חמישי	יט תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.		
תהלים: צ"צ.		
תניא: אך הענין . . . צד"ח החי' וכו'.		
מהנהגות אאמו"ר כשנסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה חדשים, הי' אומר בכל יום אחר התפלה תפלת הדרך – בלא שם ומלכות.		

יום שלישי

תהלים:
מפרק צ
עד פרק צו

יום שיש	כ תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פנחס, ששי עם פירש"י. תהלים: צד"ק. תניא: ככה ממש . . . "צד" האותיות.		
תהלים: מפרק צז עד פרק קג		
שלשה מיני התבוננות הם: א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בוריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חיות הענין שלמד ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה ורק בחסדי השי"ת עמנו מרגישים לפעמים – דערהערט מען – ג"טליכקייט [אלוקות] בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.		

יום חמישי	כא תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פנחס, שביעי עם פירש"י. תהלים: קד"ק. תניא: וביאור הענין . . . הוי' כו'.		
תהלים: מפרק קד עד פרק קה		
אין מברכים שהחיינו בין המצרים ואפילו בשבת. כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם כאו"א מישראל, שבכאו"א מישראל תוכיות נקודת פנימית לבבו הוא מקדש לשבתו ית'. והנה מקום המקדש גם בזמן הגלות והשימוש קדוש הוא. וכדאיתא בשמות רבה פ"ב א"ר אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל המערבי. וכל ענין השימוש הוא בהבנינים, וכן הוא גם במקדש הפרטי שבכאו"א מישראל, דהיסוד הוא שלם וך וטהור וכמ"ש אני ישנה ולבי ער, ואיתא במד"ר אני ישנה מן המצות ולבי ער לגמ"ח אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן, דכל ענין השימוש, ר"ל, שישנו בישראל הוא רק בדוגמת הבנינים שמחוץ להיסוד, אבל היסוד דמקדש הפרטי הוא בקדושתו.		

יום ראשון	כב תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטו"מ, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קור"ק. תניא: פרק ה. והנה . . . כדלקמן.		
תהלים: מפרק קו עד פרק קז		
אאמו"ר אמר: א חסידישער ווארט מאכט קלאָר די קאַפּ און ריין די האַרץ. א חסידישע הנהגה טובה מאַכט ליכטיג אין שטוב. א חסידישער ניגון שטאַרקט די תקוה ובטחון בריינגט שמחה און שטעלט אוועק די הויז מיט דער הויז געזינד אין קרן אורה.		

תרגום חפשי

פתגם חסידי מבהיר את הראש ומנקה את הלב. הנהגה טובה חסידי עושה אור בבית. ניגון חסידי מחזק את התקוה והבטחון, מביא שמחה ומעמיד את הבית ואת בני הבית בקרן אורה.

יום שני	כג תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות מסעי, שני עם פירש"י. תהלים: קח"ק. תניא: פרק ו. אמנם . . . "צו" לי"ח.		
תהלים: מפרק קח עד פרק קיב		
כאשר מטות ומסעי נפרדות קורין – במנחת שבת, ב', ה' – ללוי עד סוף כל המסעות.		

יום רביעי

תהלים:
מפרק צז
עד פרק קג

יום חמישי

תהלים:
מפרק קד
עד פרק קה

יום שישי

תהלים:
מפרק קו
עד פרק קז

שבת קודש

תהלים:
מפרק קח
עד פרק קיב

יום ראשון

ברכת 'שהחיינו' בברית מילה

את הצער – הוא זה ששמח ונהנה מהזכיה בירושה. אך לענין מילה, התינוק מרגיש את הצער, בעוד שהשמחה היא נחלת האב בלבד... במקרה זה, בו אדם סובל מבלי להרגיש שמחה, אין מקום לברך 'שהחיינו' (שבט סופר יו"ד, ל). המנהג ברוב קהילות הגולה הוא לא לברך, וכך כתב הרמ"א (יו"ד רסח, ז). אך הבית יוסף (שם) העיד שבארץ ישראל נהגו לברך כדעת הרמב"ם.

בעקבות זאת קיימים חילוקי מנהגים בארץ ישראל בקרב בני אשכנז: רבים נוהגים לברך, שכן לדעתם המנהג נקבע לפי המקום. אך למנהג חב"ד ועוד כמה קהילות, אין מברכים, כי לא המקום קובע אלא מנהג העדה, ועל כן יש לאשכנזים לנהוג כדעת הרמ"א (אג"ק ח"כ, ע' שט. דבר יהושע ח"ב, סג).

הלכות מילה פרק ג, הלכה ג: וְאָבִי הֵן מְכַרֵּךְ 'שֶׁחַיִינו'. רבים מהראשונים חלקו על הרמב"ם, וסוברים שאין לברך 'שהחיינו' (תוס' סוכה נו, א. ועוד). בדעת הסוברים שאין לברך, אף שלכאורה ברית מילה עונה להגדרה של 'מצוה הבאה ממזמן לזמן', נאמרו כמה טעמים. המפורסם שבהם הוא זה של רבינו תם: משום שצער התינוק מעיב על השמחה ('מורדכי' שבת תכב). יש שחלקו על טעם זה, שהרי הלכה פסוקה שאם מת אביו והוא יורשו – מברך 'שהחיינו' על הירושה שזכה בה, וזאת בנוסף לברכת 'דיין האמת'. הרי, שאין הצער מפקיע את ברכת שהחיינו. אך יש לחלק בין המקרים: לענין מיתת האב, הבן שסובל

יום שני

נוסח ברכות התפילה

בתקופתו (סדר התפלה של הרמב"ם ע"פ כ"י אוקספורד, תשי"ח, עמ' 213-183), אך יש חולקים על קביעה זו. נוסח התפילה שבספרי הדפוס המקובלים של משנה תורה אינו מוסמך דיו, כיון שהמדפיסים שינו את נוסחי הברכות והתפילות על פי מסורתם (ואולי באו אותם שינויים בכתבי היד ששימשו את המדפיסים). נוסח התפילה המדויק לפי הרמב"ם התפרסם לאחרונה על פי כתב יד אוקספורד, שהרמב"ם קבע עליו בחתימת ידו "הוגה מספרי" (ראה משנה תורה, מהדורת הרב קאפח, ספר אהבה, עמ' תשי). ממנו מתבררת הזיקה שישנה בין סדר התפילה להרמב"ם לזה של יהודי תימן. אמנם, לפי מסורת אחרת של חכמי תימן, שהטוען העיקרי לה בימינו היה הרב יוסף קאפח, אדרבה, נוסח תימן הוא המקור, וסידור הרמב"ם לקוח ממנו.

בדורות ראשונים, נמסר נוסח התפילה מדור לדור בעל-פה, כמו כל התורה שבעל-פה, וחז"ל אף ראו בהעלאת נוסח התפילה על הכתב מעשה פסול (שבת קטו, ב). אולם, במרוצת הדורות, כדרך שהתירו את כתיבת התורה שבעל-פה התיירו גם את כתיבת נוסח התפילה. וכנראה כבר בתקופת הגאונים (החל מר' אלפים ש"נ) היו מצויים סידורי תפילה. ואף שהרמב"ם לא כתב סידור תפילה שלם, אפשר ללמוד על נוסח הרמב"ם מדבריו ב'משנה תורה' – בסדר התפילה שבסוף ספר אהבה וכן בהלכות תפילה והלכות ברכות. השפעתו של נוסח הרמב"ם היתה רבה במצרים ובארץ ישראל במשך שנים רבות. עד היום היא ניכרת בנוסח תימן, אבל גם נוסחי תפילה אחרים שאבו ממנו. הרמב"ם מסר, כנראה, את נוסח התפילה שהיה נהוג במצרים

יום שלישי

טיפול בחולה גוי בשבת

צורך בעצם הכיבוי אלא רק להרחיק את המטרד, וזו הותרה משום צער הרבים (שמירת שבת כהלכתה לב, הערה קעה*). חידוש נוסף העלו הפוסקים לפי יסוד זה: ההלכה קובעת, כי אין לעבור על מלאכה דאורייתא אלא עבור הצלת נפש של יהודי, ורק במלאכה דרבנן התיירו עבור כולם. מה יעשה אפוא רופא יהודי, העובד במשמרת שבת בבית רפואה, כאשר על פי אמנת הרופאים עליו לטפל בכל חולה, ואפילו גוי. לפי האמור, היו שרצו להתיר במקרה זה לעשות אפילו מלאכות מהתורה, זאת מכיון שמטרתו אינה בעצם ריפוי החולה, אלא רק כדי למנוע פעולת ענישה נגדו. אם כן, הרי זה בגדר 'מלאכה שאינה צריכה לגופה', שאיסורה רק מדרבנן, ולצורך חולה גוי היא הותרה (ציץ אליעזר ח, טו).

הלכות שבת פרק א, הלכה ז: כָּל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיךְ לְגוֹף הַמְּלָאכָה, חֵיב עָלֶיהָ. דין 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' שנוי במחלוקת תנאים: לדעה אחת איסורה מן התורה, ובהתאם לכך העובר בשוגג חייב חטאת, ולדעה שניה איסורה נקבע רק מדרבנן. אף להלכה נחלקו הדעות: הרמב"ם פסק "חייב עליה", ורבים חולקים ופוסקים שאיסורה רק מדרבנן. וכך ההלכה (שוע"ר א"ח רעה, א). לשאלה זו השלכות רבות, בנוגע למקרים שבהם הותר לעשות מלאכה מדרבנן, וכגון: משום צער הרבים. מכאן למד הגרש"ז אוריבך לענין חדר שמואשפזים בו מספר חולים שאין בהם סכנה, והאור הדולק בו מפריע למנוחתם, שמותר לכבותו (אם אי אפשר להוציא את הנר או להעביר את החולים). כי הכיבוי הוא בגדר 'מלאכה שאינה צריכה לגופה', שהרי אין

שימוש ב'תרמוס' בשבת

יום רביעי

מותר, כי לא אסרו להטמין אלא "דבר חם שהוא בכלי ראשון", והעירוי ממנו לכלי שני מתיר את ההטמנה (שאלי ציון עמ' פ"ט). אף אדמו"ר הזקן (דנו קו"א א) נקט כשיטת הרמב"ם, שהאיסור אינו אלא "כשטמין באותה קדירה עצמה שנתבשל בה התבשיל", וב'כלי שני' לא גזרו, "ולא משום שנתקרר". היבט נוסף לשאלה, זו שיטת ה'מגן אברהם' (דנו, יב). הוא סובר, שסיבת היתר הטמנה ב'כלי שני' נובעת מחמת העובדה שבעירוי מ'כלי ראשון' התבשיל מצטנן. לפי דעתו היה מקום לומר כי אסור לערות לתוך 'תרמוס', שהרי הוא שומר את החום. אולם ה'קצות השולחן' (ע"א, בדה"ש ס"ק לו) מסביר, שגם לפי ה'מגן אברהם' מותר לערות ל'תרמוס'. שכן, בעת שפיכת המים לתוכו, הם מתקררים מעט מהדפנות הצוננות של ה'תרמוס'.

הלכות שבת פרק ד, הלכה ה: לא אָסְרוּ לְהַטְמִין בְּשֵׁבֶת, אֲלָא דָּבָר חָם שֶׁהוּא בְּכֵלִי רִאשׁוֹן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ; אֲבָל אִם פָּנָהוּ, מִתֵּר. האם מותר לשפוך בשבת מים חמים מ'כלי ראשון' לבקבוק 'תרמוס', או שיש לחוש משום הטמנה, שהרי "אסרו להטמין דבר חם בשבת, ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל" (לעיל הל' א)? לפי שיטת רש"י (ראה ב"י דנו ד"ה ומ"ש אבל), שההיתר הוא משום שהעברה ל'כלי שני' נועדה לקרר את התבשיל, אין להתיר לשפוך מים חמים ל'תרמוס', שכן המטרה היא הפוכה – לשמר את חום התבשיל או המים. אבל מדברי הרמב"ם בהלכה זו – שמותר להטמין תבשיל לאחר שהועבר ל'כלי שני' – נראה שלדעתו מותר לשפוך מים חמים לתוך 'תרמוס'. וגם אם הכוונה היא לשמר את החום –

חיתוך סלט ירקות בשבת

יום חמישי

מוגדרת היא כמלאכה. על דרך זה יש לומר לדעת הרמב"ם: 'טחינה' מוגדרת כמלאכה רק כאשר המאכל צריך עדיין בישול וכדומה. לולא זאת, אין היא 'מלאכה' אלא פעולת הכנה לאכילה (מנחת חינוך מוסך השבת ח). העולה מכך, כי לדעת הרמב"ם אין כל מניעה בחיתוך סלט ירקות, שהרי הירקות ראויים למאכל ללא בישול. אמנם להלכה לא נפסק כך, אך מאידך גיסא, דינו של הרשב"א – שמותר לחתוך ירקות סמוך לסעודה – כן התקבל להלכה. והשיעור של 'סמוך לסעודה' הוא לאחר היציאה מבית הכנסת לקראת הסעודה (שו"ע אדה"ז שכא, י).

הלכות שבת פרק ז, הלכה ה: הַמַּחְתֵּךְ אֶת הַיֶּרֶק מִעַט מִעַט לְבִשְׁלוֹ, הֵרִיזָה חֵיב - שֶׁזֶּה הַמְּלָאכָה תּוֹלְדֵת מִחִינָה. האם מותר לחתוך סלט ירקות לקראת הסעודה בשבת? בהלכה שלפנינו מבואר כי חיתוך ירקות הינו תולדת 'טוחן'. אלא שיש לדייק בלשון הרמב"ם: 'המחתך את הירק לבשלו'; מדוע דוקא לבשלו?

ניתן לבאר את הדברים לאור דברי הרשב"א (שו"ת ח"ד, עה), שהחותר ירק כדי לאוכלו לאלתר אינו מתחייב. אמנם היתר זה נאמר בגמרא רק לגבי מלאכת 'בורר', אך הוא שייך גם לענין טוחן, כי יסוד ההיתר הוא: אם המלאכה נעשית סמוך לאכילה, הרי זו 'דרך אכילה', אך אם היא נעשית כפעולה בפני עצמה –

פריסת גגון שעל גבי עגלת תינוק

יום שישי

אין כאן עשיית אוהל (ראה 'שמירת שבת כהלכה' כד, יג). אולם הגר"ח נאה אוסר לפרוס את הגגון אף שהוא מחובר לעגלה. זאת, על יסוד דברי אדמו"ר הזקן (א"ח שטו יג), שסיבת ההיתר לפתוח את הכסא היא מפני "שאינו מתכוון לעשות בו אוהל". כלומר: מושב הכסא נועד לשבת עליו ולא כדי להאחיל על מה שתחתיו, ולכן מותר לפותחו. הגגון, לעומת זאת, מטרתו "להאחיל ולהגן על התינוק", וכיון שכן, דין "אוהל עראי" עליו, ואסור לפותחו. עם זאת, במידה והגגון היה פתוח מערב שבת לפחות טפה, מותר להרחיב את פריסתו, כי אינו אלא "כמוסיף על אוהל עראי" (קצות השולחן קכ, בדה"ש ס"ק ח).

הלכות שבת פרק י, הלכה יג: הַעוֹשֶׂה אוֹהֶל קְבוּעַ - הֵרִיזָה תּוֹלְדֵת בּוֹנֵה, וְחֵיב. עשיית אוהל קבוע אסורה מן התורה, וחכמים אסרו לעשות גם אוהל ארעי "גזירה שמא יעשה אוהל קבוע" (להלן פרק כב הכ"ז). אם כן, מה דין גגון של עגלת תינוק (שנועד להגן מפני השמש) – האם מותר לפרוס אותו בשבת, או אסור, שהרי בפריסתו נעשה כאן אוהל ארעי? יש שהתירו זאת על יסוד ההלכה (א"ח שטו, ה), שמותר לפתוח כסא מתקפל ("כסא העשוי פרקים") כדי לשבת עליו, אף שעל ידי הפתיחה נמתח המושב ונעשה כאוהל – כי המושב קבוע למקומו, ופתיחתו היא כפתיחת דלת. וכיון שזו דרך תשמישו,

לאכול ולצאת

שבת קודש

מרשות לרשות, מחשבתו מחשיבה את הפה כמקום של ארבעה טפחים, וחייב כאילו עקר והניח מרשות לרשות. נשאלת השאלה: הרי הוצאה בפה הינה הוצאה 'שלא כדרכה', שאין לחייב עליה? פירש רש"י (שבת קב, א): "מחשבתו שצריך לאכלה בהליכתו,

הלכות שבת פרק יג, הלכה ג: הֵיךְ אוֹכֵל וְיֵצֵא מִרְשׁוֹת לְרִשְׁתּוֹ, וְחֵיב לְהוֹצִיא הָאֶכָל שֶׁבִּפְּיוֹ מִרְשׁוֹת לְרִשְׁתּוֹ - חֵיב; מִפְּנֵי שֶׁמִּחְשַׁבְתּוֹ מְשִׁמָּה פִּי מְקוֹם, אֵיךְ עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין. הרמב"ם מלמדנו כי כיוון שחשב להוציא את המאכל בפיו

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ לג

הרמב"ם "היה אוכל ויוצא מרשות לרשות". אבל בעלי התוספות (יבמות לד, א) כתבו שהוצאה בפה נקראת הוצאה כדרכה, שהרי כן היא הדרך כשאוכל בעת ההוצאה. ומשמע שלדבריהם הוא הדין אפילו אם בשעת ההוצאה אינו אוכל אלא רק מחזיק את האוכל בפיו. וכן משמע מלשון שו"ע רבינו (ס"ו שא, ב), שכתב "אוכלין שהוציאן בפיו חייב, שזה גם כן דרך הוצאה בחול", ולא הצריך שיאכל בשעת ההוצאה.

אחשבה להוצאה זו". כיון שרצונו לאכול בשעת הליכתו, מחשבה זו קובעת את חשיבות המלאכה שלא תהא מוגדרת 'שלא כדרכה'.

בדומה לכך כתב הרמב"ן (בחי'דושי' לשבת ה, א), והוסיף, שכשם שמועילה מחשבתו לענין אכילה – כך מועילה מחשבתו לענין הוצאה. לפי זה, אם הוציא את האוכל בפיו לא דרך אכילה, אלא הניחו בפיו סתם – אינו חייב. וכן משמע מדיוק לשון

אגרות קודש

ב"ה, י"ד תמוז, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מלאכתו

מלאכת שמים וכו' מוה"ר משה שי

שלום וברכה!

לאחרי ההפסק הארוך נתקבל מכתבו מכ"ח אייר, שנתעכב בהלוכו יתר על הרגיל.

ות"ח ת"ח על טרחתו לכתוב לי על תוצאות ביקורו בכמה מדינות בנוגע לשאלת ההפרדה. ובדאי לדכותי למותר להאריך בטענות המנגדים לענין ההפרדה שהן טענות בשכל אנושי הבאות להצדיק את העובדא או את הרצון. וכמו כל הענינים גם זה משתקף בתורתנו תורת חיים, גם להלכה למעשה, שמוצאים אנו בה ב' הוראות מן הקצה אל הקצה בענין זה: לא נחשדו ישראל כו' (קדושין פב, א); ואין אפוטרופס כו' (חולין יא, ב).

כמו כן בודאי למותר לעורר את כ' שינצל כל כחותיו לעסוק בענין ההפרדה גם להבא, שאף על פי ואת"ל שעתה עדיין קשה להגשימו, אבל אין אתנו יודע עד מה, והחוב על איש ישראל לעשות כל התלוי בו והשם הטוב בעיניו יעשה.

תודתי מיוחדת עבור הפ"ש ממוסדות חנוך החב"דיים שביקר, ובדאי גם זה למותר לבקשו לסייע בביסוסם והתפתחותם, והרי השפעת כ' מגעת בכמה וכמה מקומות ומשרדים וכו'.

ובהמצאנו למחרתו של יום הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר פרשת מאסרו ומס"נ שלו בטח ידועה לכ', יהי רצון שכל אחד ואחד בתוך כלל ישראל ימלא תפקידו המוטל עליו מההשגחה העליונה בשטח התורה והמצות בכלל, וביחוד בחינוך על טהרת הקדש, אשר תמיד היתה בעי' חיונית ועל אחת כמה וכמה בתקופתנו רבת המאורעות וביחד עם זה רבת הבלבולים וטשטוש המוחים והגבולים.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות בענינים הכלליים והפרטיים גם יחד.

פרק א הלכה א

מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בֵּית לַה', מוֹכֵן לְהִיּוֹת מְקַרְיָבִין בּוֹ הַקֶּרֶבְנֹת, וְחֻגְגִּין אֵלָיו שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה - שְׁנֵאמַר: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". וּבְכָר נִתְפָּרֵשׁ בְּתוֹרָה מִשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה רַבֵּנוּ, וְהָיָה לָפִי שְׁעָה - שְׁנֵאמַר: "כִּי לֹא בָאתֶם עַד עֲתָה אֶל הַמִּנְיָחָה וְאֶל הַנִּחְלָה".

נקודות משיחות קודש

עשה לעשות בית לד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות... ועל פי זה מוכן בפשטות ש"המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כולם הם מחלקי המקדש ... אמנם לדעת הרמב"ן עיקר הכוונה והחפץ בהמשכן ומקדש להיות מקום מוקדש לשמו, ועל פי זה הציווי ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" נאמר על הבית עצמו, לבנות משכן להשראת השכינה, אבל לא נכללו בזה הציוויים על בניית הכלים.

לשיטת הרמב"ן מצוות עשיית ארון הברית נמנית כמצוה בפני עצמה, שכן הארון הינו "עיקר החפץ" של השראת השכינה במקדש.

(לקוטי שיחות חלק י"א, שיחה ב' לפרשת תרומה)

עניינם (ותכליתם) של המשכן ובית המקדש הם שני דברים כלליים: א. מנוחת והשראת השכינה שהיתה בהם, כלשון הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ועיקר מנוחת והשראת השכינה הוא בקדשי הקדשים.

ב. העבודה שבהם (שבעיקרה היא עבודת הקרבנות), והעליה לרגל אליהם בשלש רגלים.

והרמב"ם והרמב"ן נחלקו מי משני אלה הוא העיקר בציווי הקב"ה לבנות בית המקדש. מבאר הרבי את מחלוקתם: לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבית המקדש הוא שבביל להקריב בו קרבנות. ומדייק הרמב"ם בלשונו: "מצות

פרק א הלכה ו

וְעִשְׂיִין בְּמִקְדָּשׁ שֶׁבָּעָה בָּלִים: מִזְבֵּחַ לְעוֹלָה וְלִשְׂאֵר הַקֶּרֶבְנֹת; וּבְכֹשׁ שְׁעוֹלִים בּוֹ לְמִזְבֵּחַ, וּמִקוֹמוֹ לִפְנֵי הָאוֹלָם, מִשּׁוֹךְ לְדָרוֹם; וּבִיּוֹר וְכֶנֶף, לְקֹדֶשׁ מִמֶּנּוּ הַפְּתָנִים יְדִיהֶם וְרַגְלֵיהֶם לְעִבּוּדָה, וּמִקוֹמוֹ בֵּין הָאוֹלָם וְלְמִזְבֵּחַ, מִשּׁוֹךְ לְדָרוֹם שֶׁהוּא שְׂמָאל הַנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ. וּמִזְבֵּחַ לְקִמְרָת, וּמִנּוֹרָה, וְשִׁלְחָן; וְשִׁלְשֶׁתָם בְּתוֹךְ הַקֶּדֶשׁ, לִפְנֵי קֹדֶשׁ הַקֶּדֶשִׁים.

נקודות משיחות קודש

מאידך מבארים חז"ל כי דווקא עליהן אמר הקב"ה "אלו חביבין עלי מן הכל", שכן המראות מבטאות את מסירות נפשן של הנשים במצרים לפריה ורביה. בכוחן העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, ומכאן שמן – "המראות הצובאות".

זהו חידושו של המקדש: ישראל לוקחים דברים גשמיים, ועושים מהם מקדש לקב"ה. דבר זה בא לידי ביטוי דווקא בכיור: מצד אחד הוא משמש ככלי של הכנה לעבודה בלבד, ועקב כך הוא נחות מכלים אחרים. אולם מאידך יש מעלה בהכנה של "ורחצו את ידיהם ואת רגליהם", שכן עניינה הוא שיהודי רוחץ עצמו מהעניינים הבלתי רצויים. רחיצה זו חביבה לפני הקב"ה אפילו יותר מהעבודה עצמה הנעשית על המזבח, שכן באמצעותה היהודי כופה את היצר הרע ובכך מבטל בשלמות את רצונו הפרטי לרצון השי"ת.

(לקוטי שיחות חלק ו', שיחה א' לפרשת כי תשא)

הכיור מוזכר בדברי הרמב"ם כאחד מכלי המקדש המרכזיים. אולם כמה הבדלים בין הכיור לשאר הכלים: א. כלי המקדש המרכזיים מופיעים בתורה בפרשיות תרומה ותצוה, אולם כיור הנחושת מופיע מאוחר יותר - בפרשת כי תשא. ב. כלי הקודש עמדו או בתוך ההיכל (כמו המנורה, השולחן וכד') או מזבח העולה שעמד מול פתח ההיכל. רק הכיור ניצב בצד העזרה ולא מול פתח המקדש.

מבארים המפרשים כי המיוחד בכיור הוא בכך שלהבדיל מכלים אחרים שהינם כלים בהם נעשית עבודת המקדש, הרי שהכיור משמש ככלי של הכנה לעבודה. עקב כך הוא ניצב במקום המאפשר גישה אליו, ולא בתוך ההיכל או בפתחו. משום כך גם הציווי על עשיית הכיור מובא בתורה אחר יתר הכלים.

הכיור נעשה מהמראות הצובאות של הנשים. מחד - המראות הן דבר נחות, שכן הן עשויות ליצר הרע. אולם

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ז-כ"ג תמוז ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות מילה פ"ק ב

א. הכל כשרין למול; ואפלו הערל ועבד וקטן ואשה מלין, במקום שאין שם איש. אבל גוי, לא ימול כלל; ואם מל, אינו צריך לחזור ולמולו שניה. ובכל מלין, אפלו בצר [אבן חדה] ובזכוכית, ובכל דבר שפורה; ולא ימול בקרומית [חוד] של קנה, מפני הסכנה. מצוה מן המבחר למול בברזל, בין בספין בין במספרים; ונהגו כל ישראל בספין.

ב. כיצד מוהלין? חותכין את כל העור החופה את העטרה, עד שתתגלה כל העטרה; ואחר כך פורעין את הקרום הרך שלמטה מן העור בצפרן, ומחזירו לכאן ולכאן, עד שיראה בשר העטרה. ואחר כך מוצץ את המילה, עד שיצא הדם ממקומות רחוקים, כדי שלא יבוא לידי סכנה; וכל מל שאינו מוצץ, מעבירין אותו [מפסרים אותו מהיות מוהל]. ואחר שמוצץ, נותן עליה אספלגית או רטיה [מיני תחבושות] וכיוצא בהן.

ג. יש ציצין [שאירות עור העטרה] מעבבין את המילה, ויש ציצין שאין מעבבין. כיצד? אם נשאר מעור הערלה, עור החופה את רב גבהה של עטרה - הרי זה ערל כמות שהיה; ואותו העור החופה הנותר, הוא ציץ המעכב. ואם לא נשאר ממנו אלא מעט, שאינו חופה רב גבהה של עטרה - זה הוא ציץ שאינו מעכב.

ד. המל - כל זמן שעוסק במילה - חוזר בין על ציצין המעבבין, בין על ציצין שאינן מעבבין. פירש [סילק ידי] - על ציצין המעבבין, חוזר; על ציצין שאינן מעבבין, אינו חוזר. מל ולא פירע את המילה, כאלו לא מל.

ה. קטן שבשרו רך ומדלדל [רפוי], או שהיה בעל בשר עד שיראה כאלו אינו מהול - רואין אותו בעת שיתקשה: אם נראה שהוא נמול, אינו צריך פלוס; וצריך לתקן [לדחוק] הבשר מכאן ומכאן, מפני מראית העין. ואם בעת שיתקשה לא נראה שהוא נמול - חוזרין וקוצצין מן הבשר המדלדל מכאן ומכאן, עד שתראה העטרה גלויה בשעת קשוי. ודבר זה, מדברי סופרים; אבל מן התורה, אף על פי שהוא נראה כערל, הואיל ומל, אינו צריך למול פעם שניה. ו. עושין כל צרכי מילה בשבת, מלין ופורעין ומוצצין, וחוזר על ציצין המעבבין, אף על פי שפירש; ועל ציצין שאינן מעבבין, כל זמן שלא פירש; ונותן עליה אספלגית. אבל מכשירי מילה, אינן דוחין את השבת. כיצד? הרי שלא מצאו ספין - אין עושין ספין בשבת, ולא מביאין אותו במקום למקום; ואפלו במבוי [רחוב סתום משלושה צדדים] שאינו מערב [שלא עשו בו עירוב], אין מביאין אותו מחצר לחצר, ואין ערוב דדבריהם נדחה מפני הקצת הספין, הואיל ואפשר להביאו מערב שבת.

ז. וכן אין שוחקין לה [למילה] סממנים [מיני רפואה],

ואין מחמין לה חמין, ואין עושין לה אספלוגית, ואין טורפין [מערבים] יין ושמן. לא שחק כמון [מין זרע] מערב שבת, לזעם בשניו ונותן; ואם לא טרף יין ושמן, נותן זה לעצמו וזה לעצמו. זה הכלל: כל שאפשר לעשותו מערב שבת, אינו דוחה את השבת; אבל אם שכתו ולא הכינו המכשירין, תדחה המילה לתשיעי.

ח. מלו את הקטן בשבת, ואחר כך נשפכו החמין או נתפזרו הסממנים - עושין לו הכל בשבת, מפני שסכנה היא לו. מקום שדרבן להרחיץ את הקטן, מרחיצין אותו בשבת: ביום המילה בין לפני המילה בין לאחר המילה, או בשלישי של מילה שחל להיות בשבת, בין רחיצת כל גופו בין רחיצת מילה, בין בחמין שהוחמו מערב שבת בין בחמין שמחמין לו בשבת - מפני שסכנה היא לו.

ט. שכתו ולא הביאו ספין מערב שבת, אומרים לגוי להביא ספין בשבת, ובלבד שלא יביא אותו דרך רשות הרבים. כללו של דבר: כל דבר שעשיתו בשבת אסורה עלינו משום שבות [איסור מדברנו להרבות השביתה בשבת], מתר לנו לומר לגוי לעשות אותן כדי לעשות מצוה בזמנה; ודבר שעשיתו אסורה עלינו משום מלאכה, אסור לנו לומר לגוי לעשותו בשבת.

י. מכשירי מילה [דברים המסייעים למילה], אפלו בזמנה - אינן דוחין את יום טוב, הואיל ואפשר לעשותן מערב יום טוב; וקל וחומר הדברים: אם לא דחו מכשירי מילה שבות שהיא מדבריהם, היאך ידחו לא תעשה של תורה? אבל שוחקין לה סממנים ביום טוב, הואיל וראויין לקדשה [לתבל בהם תבשיל], וטורפין לה יין ושמן.

הלכות מילה פ"ק ג

א. המל - מברך קדם שימול 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על המילה', אם היה מל בן חבירו; ואם מל בנו, מברך 'למול את הבן'. ואבי הבן מברך ברכה אחרת: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להכניסו בביתו של אברהם אבינו; שמצוה על האב למול את בנו, יתר על המצוה שמצוין כל ישראל שימולו כל ערל שביניהן; לפיכך, אם אין שם אבי, אין מברכין אחרים ברכה זו. ויש מי שהורה שייברכו אותה בית דין או אחד מן העם; ואין ראוי לעשות כן.

ב. ואם היו שם עומדין - אומרים: 'בשם שהקנסתו לברית, בן תכניסהו לתורה ולחפה ולמעשים טובים'.

ג. ואחר כך מברך אבי הבן, או המל, או אחד מן העם העומדין שם: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדש ידיר מבטן, וחק בשארו שם, וצאצאיו חתם באות ברית קדש; על בן בשכר זאת אל חי חלקנו לעד צורנו, צוה בצוואת קדושים להציל ידיות שארנו משחת; ברוך אתה ה', כורת הברית'. ואבי הבן מברך 'שהחנינו'.

לָהֶם שְׁעוֹר - הַפֶּאֶה, וְהַכְּבוֹרִים, וְהָרָאיוֹן, וְגִמְלוֹת חֲסִדִּים; אֵלּוּ דְבָרִים שְׁאֵדָם אוֹכֵל פְּרוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקָּרָן קִיָּמָת לֹא לְעוֹלָם הַבָּא - כְּבוֹד אָב וָאִם, וְגִמְלוֹת חֲסִדִּים, וְהַבָּאָת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּגִנְגַּד כָּלָם. אָמַר רַבִּי יִזְרָאֵל, בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם הַחֲמִירוּ עַל עֲצָמָן, שְׁאֵפְלוּ רוּאוֹת דָּם טָפָה כְּחֶרֶד, יוֹשְׁבוֹת עָלֶיהָ שִׁבְעַת יָמִים וְקָיִים. תָּנָא דְּבִי אֱלִיהוּ, כָּל הַשְּׁוֹנָה הַלְכוֹת, מְבֻטָּח לֹא שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאֲמַר: "הַלִּיכוֹת עוֹלָם לֹא" - אֵל תִּקְרָא 'הַלִּיכוֹת', אֵלָּא 'הַלְכוֹת'. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר: "וְכָל בְּנֵי לְמוֹדֵי ה', וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵי". לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם יִרָא שְׁמִים בְּסִתְרָא, וּמוֹדָה עַל הָאֲמָת, וְדוֹכֵר אֲמָת בְּלִבָּבוֹ; יִשְׁפִּים וְיֵאמַר: רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים! לֹא עַל צַדִּיקוֹתָיו אֲנִיחָנוּ מִפְּסִילִים תַּחֲנוּגֵינוּ לְפָנֶיךָ, כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הִרְבִּים. מָה אָנוּ, מָה חַיֵּינוּ, מָה חֲסִדָּנוּ, מָה צְדָקָנוּ, מָה מַעֲשֵׂינוּ, מָה נֶאֱמַר לְפָנֶיךָ, ה' אֱלֹהֵינוּ. הֲלֹא הַגְּבוּרִים - כָּאֵין לְפָנֶיךָ, וְאִנְשֵׁי הַשֵּׁם - כָּלָא הֵיוּ, וְחֲכָמִים - כְּבָלִי מַדְעָ, וּנְכוּנִים - כְּבָלִי הַשִּׁפְלָה. כִּי כָּל מַעֲשֵׂינוּ תַּהוּ, וְיָמֵי חַיֵּינוּ הֵבֵל לְפָנֶיךָ, כְּמוֹ שִׁכְחוּב בְּדָבָרֵי קִדְשֶׁךָ: "וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה - אֵין, כִּי הֵבֵל הֵבֵל". אָבֵל אֲנִיחָנוּ עִמָּךְ, בְּנֵי בְרִיתֶךָ, בְּנֵי אֲבִרְהָם אֲבָרְהָא, שְׁנֵשְׁבַעַת לֹא בְּהַר הַמּוֹרִיָּה; זֶרַע יִצְחָק עֲקִידָה, שְׁנֵעֲקֵד עַל גְּבִי מִזְבֵּחֶךָ; עֲדַת יַעֲקֹב בְּנֵי בְכוֹרֶךָ, שְׁמֵאֲהֲבָתֶךָ שְׁאֲהֲבָתָא אוֹתוֹ וְשִׁמְחָתֶךָ שְׁשִׁמְחָתָא בּוֹ, קָרָאת אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁרוּן. לְפִיכָךְ, אָנוּ חֲבִיבֵי הַהוֹדוֹת לָךְ, וְלִשְׁבָחֶךָ, וְלִפְאָרְךָ, וְלִרְוִמָּךְ, וְלִתְּנַת הוֹדָה וְשִׁבְחָא לְשִׁמְךָ. חֲבִיבֵי אָנוּ לִמֹּר לְפָנֶיךָ בְּכָל יוֹם, עֶרֶב וּבֹקֶר: "שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל; ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד". אֲשֶׁרֵנוּ, מָה טוֹב חֲלָקָנוּ, מָה נְעִים גּוֹרְלָנוּ, מָה יָפָה מָאֵד יִרְשָׁתָנוּ. אֲשֶׁרֵנוּ, שְׁאֵנוּ מְשִׁכִּמִּין וּמַעֲרִיבִין וְאוֹמְרִין: "שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל; ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד". אֵתָּה הוּא קֹדֶם שְׁנוֹבָרָא הָעוֹלָם, וְאֵתָּה הוּא אַחֵר שְׁנוֹבָרָא הָעוֹלָם; אֵתָּה הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵתָּה הוּא לְעוֹלָם הַבָּא; אֵתָּה הוּא רִאשׁוֹן, וְאֵתָּה הוּא אַחֲרוֹן. קִדְּשָׁתָא שְׁמֶךָ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶךָ; וּבִישׁוּעָתֶךָ, תִּרְיָם וְתַגְבִּיָּה קִרְנָנוּ. בְּרוּךְ מְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמוֹ בְּרַבִּים. אֵתָּה הוּא ה', לְבָדָךְ. אֵתָּה עֲשִׂיתָ אֶת הַשְּׁמַיִם וְשְׁמֵי הַשְּׁמַיִם וְכָל צָבָאָם, הָאֶרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ, הַיָּמִים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, וְאֵתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלָם, וְצָבָא הַשְּׁמַיִם לָךְ מִשְׁתַּחֲוִים. אֵתָּה הוּא, וּשְׁנוֹתֶיךָ לֹא יִתְמוּ. ה' מְלֶךְ, ה' מְלֶךְ, ה' מְלֶךְ לְעוֹלָם וָעֶד. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם, אָמֵן וְאָמֵן.

בְּרַכָּה רִאשׁוֹנָה שְׁמִיכָרִיךָ לְפָנֵי פְּסוּקֵי הַזְּמִירוֹת, זֶה הוּא גִּסְתִּיָּה: בְּרוּךְ שְׁאֲמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ אוֹמֵר וְעֹשֶׂה, בְּרוּךְ גּוֹזֵר וּמַקְשֵׁם; בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאֶרֶץ, בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת; בְּרוּךְ מַעֲבִיר אֶפְלָה וּמַכִּיָּא אוֹרָה, בְּרוּךְ מַשְׁלֵם שְׂכָר טוֹב לִירְאִי. בְּרוּךְ שְׁאֵין לְפָנָיו, לֹא עוֹלָה וְלֹא שְׁכָחָה, לֹא כְּזָב וְלֹא מְרַמָּה, לֹא מַשׂוֹא פָּנִים וְלֹא מִקַּח שֹׁחַד. בְּרוּךְ אֵל חַי לְעַד, וְקֵיָם לְנֶצַח. בְּרוּךְ אֵתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל הַמְהַלֵּל בְּפִי עַמּוֹ, מְשַׁבַּח וּמְפָאֵר בְּלִשׁוֹן כָּל חֲסִידָיו וְעַבְדָּיו; וּבִשְׁיָרֵי דְּוָד כֵּן יִשִּׁי עַבְדֶּךָ מְשִׁיחֶךָ, וְהַלְלֶךָ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְחוֹ וּבְזִמְרוֹ, נִוְדָּךְ נִשְׁבַּחְךָ וְנִפְאָרְךָ

ד. הַמֶּלֶךְ אֶת הַגִּירִים - מְבָרַךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְמוֹל אֶת הַגִּירִים וּלְהַטִּיף מֵהֶם דָּם בְּרִית, שְׁאֵלְמָלָא דָּם בְּרִית, לֹא נִתְקַיְּמוּ שְׁמַיִם וָאֶרֶץ, שְׁנֵאֲמַר: "אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה - חֲקוֹת שְׁמַיִם וָאֶרֶץ לֹא שְׁמַתִּי".

ה. הַמֶּלֶךְ אֶת עַבְדּוֹ - מְבָרַךְ: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְמוֹל אֶת הָעַבְדִּים וּלְהַטִּיף מֵהֶן דָּם בְּרִית, שְׁאֵלְמָלָא דָּם בְּרִית, לֹא נִתְקַיְּמוּ שְׁמַיִם וָאֶרֶץ, שְׁנֵאֲמַר: "אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה - חֲקוֹת שְׁמַיִם וָאֶרֶץ לֹא שְׁמַתִּי". וְאִם מֶלֶךְ עַבְדֶּךָ שֶׁל אַחֲרִים, מְבָרַךְ 'עַל מִילַת הָעַבְדִּים'. וְהַמֶּלֶךְ אָדָם גְּדוֹל - צָרִיף לְכַסּוֹת עֲרוֹתוֹ עַד שִׁיבְרָךְ, וְאַחֵר כֶּף מְגַלְהוֹ וּמֶלֶךְ אוֹתוֹ.

ו. גוֹי שְׁמֵל קֹדֶם שְׁמֵיטָגִיר, וְקָטָן שְׁנוֹלֵד כְּשֶׁהוּא מְהוּל - כְּשֶׁמְשִׁיפִין מֵהֶן דָּם בְּרִית, אֵינָן צָרִיכִין בְּרַכָּה. וְכֵן אֲנִיְרוּגִינוֹס [שִׁישׁ לוֹ טִימָנִי זְכוּרוֹת וְנִקְבוֹת] - אֵין מְבָרְכִין עַל מִילָתוֹ, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ וְדָאִי.

ז. גוֹי שְׁצָרִיף לְחַתֵּף עֲרָלְתוֹ מִפְּנֵי מָכָה אוֹ שְׁחִין שְׁנוֹלֵד כֶּה - אֲסוּר לִישְׂרָאֵל לְחַתֵּף לוֹ אוֹתָהּ; שְׁהַגּוֹים - לֹא מַעֲלִין [מַצִּילִין] אוֹתָן מִיַּד מִיתָה, וְלֹא מוֹרִידִין אוֹתָן אֵלֶיהָ, וְאִף עַל פִּי שְׁנַעֲשִׂית מַצָּה בְּרַפּוּאָה זוֹ, שְׁהָרִי לֹא נִתְכַּוֵּן לְמַצָּה. לְפִיכָךְ, אִם נִתְכַּוֵּן הַגּוֹי לְמִילָה, מִתָּר לִישְׂרָאֵל לְמוֹל אוֹתוֹ. ח. מְאוּסָה הִיא הָעֲרָלָה שְׁנִתְגַּנּוּ בָּהּ הַרְשָׁעִים, שְׁנֵאֲמַר: "כִּי כָּל הַגּוֹיִם עֲרָלִים". וְגְדוּלָה הִיא הַמִּילָה, שְׁלֹא נִקְרָא אֲבִרְהָם אָבִינוּ שְׁלֵם, עַד שְׁמֵל, שְׁנֵאֲמַר: "הִתְהַלֵּף לְפָנַי, וְהָיָה תָמִים, וְאֵתָּה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ". וְכָל הַמִּפְּרָא בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם אָבִינוּ, וְהַיָּחִי עֲרָלְתוֹ [שְׁלֵם נִימּוּל], אוֹ מִשְׁכָּה [כִּיסָה הַעֲטוּרָה שְׁלֵם יֵהָא נִרְאָה מִהוּל] - אִף עַל פִּי שִׁישׁ בּוֹ תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים הִרְבָּה, אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

ט. בּוֹא וּרְאָה, כִּמָּה חֲמוּמָה מִילָה: שְׁלֹא נִתְלַה [הַחֲמִין הַמַּלְאָךְ] לְמַשָּׁה רַבָּנוּ עָלֶיהָ אֶפְלוּ שַׁעָה אַחַת, אִף עַל פִּי שְׁהִיָּה בְּדִרְךָ [וּבִיקֶשׁ הַמַּלְאָךְ לְהוֹרִגוֹ עַל שְׁלֵם מַלְ]. וְכָל מִצְוֹת הַתּוֹרָה נִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֵשׁ בְּרִיתוֹת בְּלִבָּד, שְׁנֵאֲמַר: "אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב, מִלִּבָּד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֵרֶב"; וְשֵׁם הוּא אוֹמֵר: "אִתָּם נִצָּבִים הַיּוֹם... לְעַבְדְּךָ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ". הָרִי שְׁלֵשׁ בְּרִיתוֹת. וְעַל הַמִּילָה, נִכְרְתוּ שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת עִם אֲבִרְהָם אָבִינוּ: "וְאֵתָּה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ", "אֲנִי, הִנֵּה בְּרִיתִי אִתָּךְ", "וְהַקְּמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ", "לְכָרִית עוֹלָם", "וְאֵתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמַר", "זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ", "וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית", "וְהָיָה בְּשִׁרְכָם", "לְכָרִית עוֹלָם", "אֶת בְּרִיתִי הַפֶּר", "וְהַקְּמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתּוֹ", "לְכָרִית עוֹלָם", "וְאֵת בְּרִיתִי אִתָּם אֲקִים אֶת יִצְחָק".

סֵדֶר תְּפִלוֹת כָּל הַשָּׁנָה

נִהְיָה הָעֵס לְקִירוֹת בְּכָל יוֹם בְּשַׁחַר, אַחֵר שְׁקוֹרִין פְּרִשְׁתָּ צוֹ וּבְכַרְפַּת כְּהָנִים, קוֹרְאִין מִשְׁנֵה זוֹ: אֵלּוּ דְּבָרִים שְׁאֵין

פינו מלא שירה פנים, ולשוננו רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבת כמרחבי הרקיע, ועינינו מאירות בשמש וכיכר, וידינו פרושות כנשרי שמים, ורגלינו קלות כאלות - אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו, ולברך את שמך מלפנו, על אחת מאלף אלפי אלפים ורב רבכי רכבות פעמים הטובות, שעשית עמנו ועם אבותינו, מלפנים ועד הנה; ממצרים גאלתנו ה' אלהינו, מבית עבדים פדיתנו, ברעב ונתנו, ובשבע כלכלתנו, ומחרב הצלתנו, מדבר מלטתנו, ומחללים רעים רבים דליתנו; ועד הנה עצורנו ורחמך, ולא עצורנו חסדיך. על פן, אברים שפלתנו בנו, ורוח ונשמה שנפחת באפינו, ולשון אשר שמת בפינו - הן הן יודו ויברכו את שמך ה' אלהינו, על רב נסי פלאיך. כי כל פה לך יודה, וכל לשון לך תשבח, וכל עין לך תצפה, וכל ברך לך תברע, וכל קומה לפניך תשתחוה, וכל הלכות יראוך, והקרכים והפלות יזמרו לשמך, כדבר שנאמר: כל עצמותי תאמרנה, ה' מי כמוך, מציל עני מחזק ממנו, עני ואביון מגדלו; ונאמר: רבנו צדיקים ביה, לישרים נאווה תהלה. כפי ישרים תתרום, וכדברי צדיקים תתברך, וכלשון כל חסידים תתקדש, וכקרב קדושים תתהלל, ובמקלות רכבות עמך כל בית ישראל, יתפאר שמך ה' אלהינו - שכן חובת כל היצורים לפגוד ה' אלהינו, להודות להלל, לשבח לפאר, לרומם לגדל ולהדר על כל דברי זמירות שירות תשבחות דוד בן ישי עבדך, משיחך. ישתבח שמך לעד מלפנו, המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ; כי לך נאה, ה' אלהינו וכו'. וכן נהגו לקרות מזמור שיר ליום השבת, כל המזמור, קדם שינתחילו פסוקי הזמירות ביום השבת וביום הכפורים. ויש מקומות שנהגו לקרות הלל גדול בשבתות קדם פסוקי הזמירות, ויש מקומות שנהגו לקרות שירי המעלות - הכל כמנהגם.

ברכה ראשונה שלפני קריאת שמע בשחר, זה הוא נסחה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, יוצר אור ובזר חשך עשה שלום ובזר את הכל; המאיר לארץ ולדרין עליה, המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. מה רבו מעשיך ה', כלם בחכמה עשית, מלאה הארץ קניגך. המלך המרומם שמו לבדו מאז, המשבח המקאר המתנשא וטוב מימות עולם. אלהי עולם מלפנו, ברחמיך הרבים רחם עלינו, אדון עונו צור משגבנו, מגן ישענו משגב בעדנו. אל ברוך גדול דעה, התקין ופצל זיהי חמה, טוב צר כבוד לשמו, מאורות נתן סביבות עזו, פנות צבאות קדושים ורומי שדי תמיד יספרו לאל קדשיו. תתברך ה' אלהינו, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת; ועל כל שבת מעשה ידך, ומאורות אשר יצרת - הם פארוך, סלה. תתברך לעד צורנו, מלפנו, גאלנו, בורא קדושים. ישתבח שמך לעד מלפנו, יוצר משרתים, אשר משרתיו עומדים ברום עולם, משמיעים את קולם יחד בדברי אלהים חיים ומלך עולם. כלם אהובים, כלם ברורים, כלם גבורים, עושים באימה רצון קוניהם באהבה. וכלם מקבלים

נרומםך נמליךך, נזכיר שמך מלפנו אלהינו יחד. יחיד, חי העולמים, משבח ומפאר, עדי עד שמו. ברוך אתה ה', מלך מהלל בתשבחות.

וקורא פסוקים אלו: יהי כבוד ה' לעולם, ישמח ה' במעשיו. יהי שם ה' מברך, מעתה ועד עולם. ממזרח שמש, עד מבוא, מהלל שם ה'. רם על כל גוים, ה'; על השמים כבודו. ה', שמך לעולם; ה', זכרך לדר ודר. ה', בשמים הכין פסא; ומלכותו, בכל משלה. ישמחו השמים, ותגל הארץ; ויאמרו בגוים, ה' מלך. ה' ימלך לעולם ועד. ה' מלך עולם ועד; אבדו גוים מארצו. ה' הפיר עצת גוים, הניא מחשבות עמים. עצו עצה, ותפר; דברו דבר ולא יקום, כי עמנו אל רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' - היא תקום. עצת ה', לעולם תעמוד; מחשבות לבו, לדר ודר. כי הוא אמר, ויהי; הוא צוה, ויעמד. כי כחר ה' בציון, אנה למושב לו. כי יעקב, בחר לו יי; ישראל, לסגלתו. כי לא יטש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב. והוא רחום יכפר עון, ולא ישחית; והרבה להשיב אפו, ולא יעיר כל חמתו. ה', הושיעה; המלך יענו ביום קראנו. אשרי יושבי ביתך, עוד יהלוד סלה. אשרי העם שפכה לו, אשרי העם שה' אלהיו. וקורא מ"תהלה לדוד, ארומםך אלהי המלך וכו', עד סוף ספר תלים.

ואחר כך, קורא פסוקים אלו: ברוך ה' לעולם, אמן ואמן. ימלך ה' לעולם, אמן ואמן. ויברך דויד את ה' לעיני כל הקהל, ויאמר דויד: ברוך אתה ה' אלהי ישראל אבינו, מעולם ועד עולם. לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, כי כל בשמים ובארץ, לך ה' הממלכה, והמתנשא לכל לראש. והעשר והכבוד מלפניך, ואתה מושל בכל, ויברך כח וגבורה; ויברך לגדל ולחזק לכל. ועתה אלהינו, מודים אנחנו לך, ומהללים לשם תפארתך. ויברכו שם כבודך, ומרומם על כל ברכה ותהלה.

ברכה אחרונה שלאחר פסוקי הזמירות, זה הוא נסחה: ישתבח שמך לעד מלפנו, המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ; כי לך נאה ה' אלהינו, שיר ושבת, הלל וזמרה, ברכות והודיות, גדלה תהלה ותפארת, עז מלכות וממשלה, נצח וגבורה, מעתה ועד עולם. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, מלך גדול התשבחות, אל ההודיות, אדון כל המעשים, הבוחר בשרי וזמרה, חי העולמים. וקורא השירה עד סופה, כמנהג המקום.

בשבת, נהגו כל העם להוסיף לפני ברכה זו, נסח זה: נשמת כל חי תברך את שמך, ה' אלהינו; ורוח כל בשר, לך תפאר, ותרום את זכרך מלפנו תמיד. לדר ודר מעולם ועד עולם, אתה הוא האל, ומבלעדיך אין אלהים; ואין לנו מלך גואל ומושיע בכל עת צרה וצוקה, אלא אתה. פודה ומציל ומפרנס ומרחם, אלוה על כל הבריות; אדון התולדות, המהלל בתשבחות, המנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים רבים. וה' אלהים אמת, לא ננום ולא יישן; המעורר ישנים, המקין רדומים, סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים - ולך אנחנו מודים. ואלו

לנו מושיע. אמת, ממצרים גאלתנו, ה' אלהינו, מבית עבדים פדיתנו, וכל בכורי מצרים בדבר הרגת, ובכורך גאלת, וים סוף בקעת, וזדים טבעת, וידידים עברו מים, ובכסו מים צריהם, עד אחד מהם לא נותר. ועל זאת שבחו גאולים, ורוממו לאל, ונתנו ידידים שירות ומירות תשבחות למלך אל חי וקיים. רם ונשא, גדול גבור ונורא, משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עדי מרום, מוציא אסירים, ופודה עניים, ועוזר דלים, ועונה לעמו ישראל בעת שועם אליו; תהלה לאל עליון, ברוך הוא. משה וכל בני ישראל, לך אמרו שירה - בשמחה רבה, אמרו כלם: מי כמוך באלם ה', מי כמוך נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. ה' ימלך לעולם ועד. ונאמר: "גאלנו, ה' צבאות שמו, קדוש ישראל". ברוך אתה ה', גאל ישראל. ברכה ראשונה שלפני קרית שמע של ערבית, זה הוא נסחה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר בדברו מעריב ערבים, בחכמה פותח שפירים, בתבונה משנה עתים, מחליף את הזמנים, מסדר את הכוכבים במשמרותיהם בקרע פרצונו. בורא יומם ולילה, גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור, מעביר יום ומביא לילה, מבדיל בין יום ללילה, ה' צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה ה', המעריב ערבים.

ברכה שנייה: אהבת עולם, ישראל עמך אהבת; תורה ומצוות וחקים ומשפטים, אותם למדת. על פן ה' אלהינו, בשכבנו ובקומנו נשית בחקי רצונך, ונשמח ונעלו בדברי תורתך לעולם ועד - כי הם חיינו וארץ זמינו, ובהם נהגה יומם ולילה. ואהבתך לא תסור ממנו לעולם ועד, כי היא עטרת ראשנו. ברוך אתה ה', אוהב את עמו ישראל לעד. ברכה ראשונה שלאחר קרית שמע של ערבית, זה הוא נסחה: אמת אמונה כל זאת קים עלינו, כי הוא ה' אלהינו ואנחנו ישראל עמו; אמת מלכנו, ואפס זולתו - הפודנו מיד מלכים, הגאלנו מכף עריצים, האל הנפרע לנו מצרינו, המשלם גמול לכל אויבי נפשנו, השם נפשונו בחיים, ולא נתן למוט רגלנו, המדריכנו על במות אויבינו, ויגרם קרננו על כל שונאיו. העשה לנו נקמה בפרעה, אותות ומופתים באדמת בני חם, המפה בעברתו כל בכורי מצרים, ויוצא את ישראל מתוכם לחרות עולם; המעביר בניו בין גזרי ים סוף, ואת רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע. ראו בנים את גבורתו, והודו ושבחו לשמו; ומלכותו ברצון קבלו עליהם, וענו כלם בשמחה רבה ואמרו: מי כמוך באלם ה', מי כמוך נאדר בקדש; נורא תהלת, עשה פלא. ה' ימלך לעולם ועד. ונאמר גאלנו, ה' צבאות שמו - קדוש ישראל. ברוך אתה ה', גאל ישראל. ברכה אחרונה שלאחר קרית שמע של ערבית, זה הוא נסחה: השכבנו ה' אלהינו לשלום, והעמידנו לחיים ולשלום, ופרס עלינו סכת שלומך, ותקננו בעצה טובה מלפניך. והגן בעדנו ושמרנו, והצילנו מכל דבר רע ומפחד לילה, ושבר השטן מלפנינו ומאחרינו, ושמו

עליהם על מלכות שמים זה מזה, ונותנים רשות זה לזה להקדיש לצורך בנחת רוח, בשפה בורה, ובנעימה טהורה. כלם באחד עונים ביראה, ואומרים: קדוש קדוש קדוש, ה' צבאות; מלא כל הארץ כבודו. והאופנים וחיות הקדש, יחד מתנשאים לעמתם, משבחים ואומרים: ברוך כבוד ה' ממקומו. לאל ברוך נעימות יתנו, למלך אל חי וקיים ומירות יאמרו ותשבחות ישמיעו, כי הוא לבדו פועל גבורות, עשה חדשות, זורע צדקות, מצמיח ישועות, אדון נפלאות, מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית - כאמור: "לעשה אורים גדולים, כי לעולם חסדו", התקנת מאורות לשמח עולם. ברוך אתה ה', יוצר המאורות.

ברכה שנייה: אהבת עולם אהבתנו, ה' אלהינו; חמלה גדולה יתרה, חמלת עלינו. אבינו מלכנו, בעבור שמך, ובעבור אבותינו אשר בטחו בך, ותלמדנו חקי חיים, בן תחננו. אבינו, אב הרחמן, המרחם, רחם נא עלינו, ותן בלבנו להשכיל לשמע ללמד וללמד לשמר ולעשות ולקים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה; והאר עינינו במצוותיך, ודבק בלבנו יראתך, ויחד לבבנו לאהבה את שמך. ומלך עלינו מהרה אתה לבדך, כי שם קדשך באמת נקרא עלינו; ובעבור שמך האל הגדול הגבור והנורא, מהרה באהבה תרים קרננו ותושיענו למען שמך. בך בטחנו לא נבוש, ובשמך חסינו לא נכלם ולא נפשל עד עולמי עד; כי אבינו מלכנו אתה, נגילה ונשמחה בישועתך. רחמך ה' אלהינו וחסדיך, אל יעזבונו נצח סלה ועד. והבא עלינו ברכה ושלום מארבע פנפות הארץ, והוליכנו מהרה קוממיות לארצנו. כי בנו בחרת מכל עם ולשון, וקרבתנו לשמך הגדול, להודות לך וליחדך ולרוממך, ולאהבה את שמך. ברוך אתה ה', הבוחר בעמו ישראל באהבה.

ברכה אחרונה שלאחר קרית שמע בשחר, זה הוא נסחה: אמת ויציב, נכון וקים, ישר ונאמן, אוהב וסביב, נחמד ונעים, נורא ואדיר, מתקן ומקבל, טוב ורפה הדבר הזה עלינו לעולם ועד. אמת, אלהי עולם מלכנו, צור יצקב מגן ישענו; לדר ודר הוא קים ושמו קים, וכסאו נכון, ומלכותו ואמונתו קימת, ודבריו חיים ונאמנים לעד ולעולמי עולמים, עלינו ועל אבותינו על בנינו ועל כל דורותינו, ועל כל דורות ירע ישראל עבדיך; על הראשונים ועל האחרונים - דבר טוב וקים באמת, חק ולא יעבר. אמת, שאתה הוא ה' אלהינו ואלהי אבותינו, מלכנו ומלך אבותינו, גואלנו וגואל אבותינו, יוצרנו וצור ישועתנו, פודנו ומצילנו, מעולם הוא שמך, ואין לנו אלהים עוד זולתך. עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, מגן ומושיע לבניהם אחריהם בכל דור ודור. ברום עולם מושבך, ומשפטיך יצדקתך עד אפסי ארץ. אמת, אשרי איש אשר ישמע מצוותיך, ותורתך ודברך ישם על לבו; אמת, אתה הוא אדון לעמך, ומלך גבור לריב ויבם לאבות ובנים; אמת, אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון, ומפלעדיך אין

ומחיה; ונאמן אתה להחיות מתים. ברוך אתה ה', מחיה המתים. (ג) אתה קדוש, ושמוך קדוש, וקדושים בכל יום יהללוך, סלה. ברוך אתה ה', האל הקדוש. (ד) אתה חונן לאדם דעת, ומלמד לאנוש בינה; חננו מאתך דעה ובינה והשכל. ברוך אתה ה', חונן הדעת. (ה) השיבנו אבינו לתורתך, וקרבנו מלפניו לעבודתך, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך. ברוך אתה ה', הרוצה בתשובה. (ו) סלח לנו אבינו כי חטאנו, ומחול לנו מלפניו כי פשענו, כי אל טוב וסלח אתה. ברוך אתה ה', חנון ומרבה לסלח. (ז) ראה בענינו, וריבה ריבנו, ומהר לגאולנו, כי אל מלך גואל חזק אתה. ברוך אתה ה', גואל ישראל. (ח) רפאנו ה' אלהינו ונרפא, הושיענו ונשעה, והעלה רפואה שלמה לכל תחלואינו, כי אל רופא רחמן אתה. ברוך אתה ה', רופא חולי עמו ישראל. (ט) ברכנו ה' אלהינו בכל מעשה ידינו, וברך את שנתנו, ותן טל ומטר על פני האדמה, ושבע את העולם כלו מטובה, ורנה פני תבל מעשר מתנות ידך, ושמרה והצילה ה' אלהינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה מכל מיני משחית ומכל מיני פרענות, ותן לה אחרית ותקנה שבע ושלוש וברכה בשנים הטובות. ברוך אתה ה', מברך השנים. (י) תקע בשופר גדול לחרותנו, ושא גס לקבץ את כל גליותינו מארבע כנפות הארץ לארצנו. ברוך אתה ה', מקבץ נדחי עמו ישראל. (יא) השיבה שופטנו כבראשונה, ויועצנו כבתחלה, והסר ממנו יגון ואנחה, ומלך עלינו אתה לבדך ברחמים בצדק ובמשפט. ברוך אתה ה', מלך אוהב צדקה ומשפט. (יב) למשפטים אל תהי תקוה, כל המינים כרגע יאבדו, ומלכות ידון תעקר ותשבור מהרה בימינו. ברוך אתה ה', שובר אויבים ומכניע ידים. (יג) על הצדיקים ועל החסידים ועל גרי הצדק, ועל שארית עמך בית ישראל, יהמו רחמים ה' אלהינו, ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמוך באמת; ושים חלקנו עמם לעולם, לא גבוש, כי בשמוך בטחנו, ולישועתך נשענו. ברוך אתה ה', משען ומבטח לצדיקים. (יד) תשכן בתוך ירושלים עירך באשר דברת, ובנה אותה בנזן עולם במהרה בימינו. ברוך אתה ה', בונה ירושלים. (טו) את צמח דוד מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך. ברוך אתה ה', מצמיח קרן ישועה. (טז) שמע קולנו ה' אלהינו, וחוס ורחם עלינו, וקבל ברחמים ורצון את תפלתנו; מלפניך מלפניו, ריקם אל תשיבנו; כי אתה שומע תפלת כל פה. ברוך אתה ה', שומע תפלה. (יז) רצה ה' אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה, והשב העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל, ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך. ותרחנו, ותחזינה עינינו בשוכך לנוד לציון ברחמים כמאז. ברוך אתה ה', המחזיר שכירתו לציון. (יח) מודים אנחנו לך, שאתה הוא ה' אלהינו, צור חיינו מגן ישענו, אתה הוא לדור ודור. נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורין בך, על נשמותינו הפקודות לך, על נסיד ונפלאותיך שפכל עת ועת, ערב ובקר וצהרים. הטוב

צאתנו ובואנו - כי שומרנו ומצילנו אתה. ובצל כנפיך תסתירנו, כדבר שנאמר: הנה לא ינום ולא יישן, שומר ישראל. ברוך... שומר עמו ישראל לעד. ברוך ה' לעולם, אמן ואמן; ימלך ה' לעולם, אמן ואמן. וירא כל העם, ויפלו על פניהם ויאמרו: ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים. ברוך שם כבודו לעולם, וימלא כבוד ה' את כל הארץ. ברוך ה' ביום, ברוך ה' בכלילה; ברוך ה' בבקר, ברוך ה' בערב; ברוך ה' בשכבנו, ברוך ה' בקומנו. האל אשר בידו נפשות החיים והמתים, אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש. בידך אפקיד רוחי; פדית אותי ה', אל אמת. יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך, באמור לציון, מלך אלהיך. ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלך לעולם ועד. ברוך אתה ה', המולך בכבודו חי וקיים תמיד ימלך לעולם ועד.

ונהגו מקצת העם להוסיף פסוקין באמצע ברכה זו, וקוראין בנסח הזה: וירא כל העם, ויפלו על פניהם ויאמרו: ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים. הושיענו ה' אלהינו, וקבצנו מן הגוים, להודות לשם קדשך, להשתבח בתהלתך. כי לא יטש ה' את עמו, בעבור שמו הגדול, כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם. ועלו מושיעים בהר ציון, לשפט את הר עשו; והיתה לה' המלוכה. והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד, ושמו אחד. אלהינו שבשמים, קים שמוך ומלכותך עלינו תמיד. בידך נפש החיים ונפש המתים, אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש. בידך אפקיד רוחי; פדית אותי ה', אל אמת. ואנחנו עמך, וצאן מרעיתך; נודה לך לעולם, לדור ודור נספר תהלתך. ה', הצילה נפשי משפת שקר, מלשון רמיה. ישראל נושע בך תשועת עולמים, לא תבשו ולא תכלמו עד עולמי עד. יהי ה' אלהינו עמנו, באשר היה עם אבותינו, אל יעזבנו ואל יטשנו; להטות לבבנו אליו, ללכת בכל דרכיו, ולשמר מצותיו וחקיו ומשפטי, אשר צוה את אבותינו. כל הנשמה תהלל יה, הללו יה. ברוך ה' ביום, ברוך ה' בכלילה; ברוך ה' בבקר, ברוך ה' בערב; ברוך ה' בשכבנו, ברוך ה' בקומנו. תמיד נהלך, סלה, ונשים באמונתך. ברוך אתה ה', המולך בכבודו חי וקיים תמיד ימלך לעולם ועד.

יום שני

נסח ברכות התפלה וסדורן:

(א) ברוך אתה ה', אלהינו ואלהי אבותינו, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, האל הגדול הגבור והנורא, אל עליון, גומל חסדים טובים וקונה הכל, וזוכר חסדי אבות, ומביא גואל לבני בניהם, מלך רחמן מושיע ומגן. ברוך אתה ה', מגן אברהם. (ב) אתה גבור לעולם ה', מחיה מתים אתה רב להושיע, משיב הרוח ומוריד הגשם. מכלכל חיים בחסד. מחיה מתים ברחמים רבים, רופא חולים, וסומך נופלים ומתיר אסורים, ומקיים אמונתו לישגי עפר. מי כמוך בעל גבורות, ומי דומה לך, ממית

ושלית צבור אומר נסח זה, ברכה בפני עצמה; אחר ברכה שביעית, אומר: עגנו ה' אלהינו, עגנו ביום צום התענית הזה, כי בצרה גדולה אָנחנו. אל תסתור פניך ממנו, ואל תעלם אָנך משמע תפלתנו, והיה קרוב לשונו. טרם נקרא, ואתה תענה; נדבר, ואתה תשמע. בדבר שנאמר: והיה טרם יקראו, ואני אענה; עוד הם מדברים, ואני אשמע. כי אתה עונה בכל עת צרה וצוקה, פודה ומציל. ברוך אתה ה', העונה בעת צרה.

בתשעה באב, מברך ברכת ארבע עשרה בנסח זה: רחם ה' אלהינו, עלינו, ועל ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, העיר האכלה החרבה השוממה, הנתונה ביד זרים, היושבת וראש לה חפוי, באשה עקרה שלא ילדה. ויבלעוה לגיונים, ויירשוה עובדי פסילים, ויתנו נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ. על פן ציון במרר תבכה, וירושלים תתן קולה; לבי לבי על חלליהם, מצי מצי על הרוגיהם. ראה ה' והביטה, ורחם שומותיה ונחמך - כי אתה ה' באש יסדתה, ובאש אתה עתיד לבנותה, ככתוב: ואני אהיה לה נאם ה', חומת אש סביב, ולכבוד אהיה בתוכה. ברוך אתה ה', בונה ירושלים.

בפורים, מברך ברכת שמונה עשרה בנסח זה: מודים אנחנו לך, שאתה הוא ה' אלהינו, צור חיינו מגן ישענו, אתה הוא לדור ודור. נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורין בידך, ועל נשמותינו הפקידות לך, על נסיד שפכל יום ויום, על נפלאותיך שפכל עת ועת, על הנסים ועל הגבורות ועל התשועות, שעשית עמנו ועם אבותינו בימים ההם בזמן הזה; בימי מרדכי ואסתר, כשעמד הקן הרע על עמך בית ישראל, ובקש להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, ושללם לבז; ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, ודנת את דינם, ורכת את ריכם, ונקמת את נקמתם; והפרת את עצתו, וקלקלת את מחשבתו, והשבות לו גמולו בראשו, וחלו אותו ואת בניו על העץ; ועשית לך שם גדול בעולמך, ולעמך ישראל עשית פלא ונסים. כשם שעשית עמקן פלא ונסים, כך עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובעונה הזאת. ועל כלם ה' אלהינו, אנו מודים לך. הטוב כי לא כלו רחמיך, המרחם כי לא תמו חסדיך וכו'.

בחגכה, מברך ברכה זו בנסח הזה: מודים אנחנו לך וכו' עד על נפלאותיך שפכל עת ועת, על הנסים ועל הגבורות ועל המלחמות ועל התשועות ועל הפדות ועל הפרקן, שעשית עמנו ועם אבותינו בימים ההם בזמן הזה; בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכותו בן הרשעה על עמך בית ישראל, לבטלם מתורתך, ולהעבירם מחקי רצונך; ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, ודנת את דינם, ורכת את ריכם, ונקמת את נקמתם; ומסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, ופושעים ביד עושי תורתך; ועשית לך שם גדול בעולמך, ולעמך ישראל עשית פלא ונסים. כשם שעשית עמכם

כי לא כלו רחמיך, המרחם כי לא תמו חסדיך, כל החיים יהללו את שמך הגדול, כי טוב האל הטוב. ברוך אתה ה', הטוב שמך ולך נאה להודות. (יט) שים שלום טובה וברכה, חן וחסד ורחמים עלינו ועל ישראל עמך, וברכנו כלנו כאחד ממאור פניך, כי ממאור פניך נתת לנו ה' אלהינו, תורה וחיים אהבה וחסד צדקה ושלום; וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת בשלום. ברוך אתה ה', המברך את עמו ישראל בשלום.

בימות החמה, אומר בברכה שניה: רב להושיע, מוריד השל, מכלל חיים בחסד וכו'.

ומברך ברכה תשיעית בנסח זה: ברכנו ה' אלהינו, בכל מעשה ידינו, וברך את שנתנו בטללי רצון ברכה וגדלה, פשנים הטובות. ברוך אתה ה', מברך השנים.

בלילי מוצאי שבת ומוצאי יום הכפורים ומוצאי ימים טובים, מברך ברכה רביעית בנסח זה: אתה חונן לאדם דעת, ומלמד לאנוש בינה; ואתה הבדלת בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. כשם שהבדלת בין קדש לחל, כך פדנו והצילנו מכל מיני משחית ומכל מיני פרענות המתרגשות לבוא בעולם; ושמרנו מן הכל, וחסנו מאתך דעה ובינה והשכל. ברוך אתה ה', חונן הדעת.

בראשי חדשים, ובחלו של מועד, מוסיף בברכת שבע עשרה בערכית ושחרית ומנחה, ומברך אותה בנסח זה: רצה ה' אלהינו בעמך ישראל ולהתפלתם שעה, והשב העבודה לזכיר ביתך ואשי ישראל, והתפלתם מהרה באהבה תקבל ברחון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך. אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא יגיע יראה ורצה ישמע יפקד וזכר לפניך זכרוננו, זכרון אבותינו, וזכרון ירושלים עירך, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפלטה לטובה לחן לחסד ולרחמים - ביום ראש החדש הזה, לרחם בו ולהושיענו. זכרנו ה' אלהינו בו לטובה, פקדנו בו לברכה, הושיענו בו לחיים, בדבר ישועה ורחמים; חוס וחסנו, ורחם עלינו, ומלטנו בו מכל צרה ונגון, ושמחנו בו שמחה שלמה. ותרחנו ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים כמאז. ברוך אתה ה', המחזיר שכינתו לציון.

ובחלו של מועד אומר: ביום מקרא קדש הזה, ביום מועד חג המצות הזה - או: ביום מועד חג הסוכות הזה - לרחם בו עלינו ולהושיענו וכו'.

ביום התענית, מברך ברכת שש עשרה היחיד בנסח הזה: שמע קולנו ה' אלהינו, וחוס ורחם עלינו, וקבל ברחמים ורצון את תפלתנו; מלפניך מלפני, ריכם אל תשיבנו. עגנו ה' אלהינו, עגנו ביום צום התענית הזה, כי בצרה גדולה אָנחנו. אל תסתור פניך ממנו, ואל תעלם אָנך משמע תפלתנו, והיה קרוב לשונו. טרם נקרא, ואתה תענה; נדבר, ואתה תשמע. בדבר שנאמר: והיה טרם יקראו, ואני אענה; עוד הם מדברים, ואני אשמע. כי אתה שומע תפלת כל פה. ברוך אתה ה', שומע תפלה.

ש'ל אדם. וכשהוא אומר 'יתברך', כל העם עונים: 'אמן'.
וכשהוא אומר: 'ברוך הוא', כל העם עונים: 'אמן'.
וכשהוא אומר בסוף: 'ואמרו אמן', כל העם עונים: 'אמן'.
וכסדר הזה עונים בכל קדיש וקדיש.

קדיש בתרא. כל קדיש שאומר שליח צבור אחר שגומר התפלה, שאינו אומר אחריו כלום, אלא כל העם שומעין אותו ויוצאין ונפטריין - נהגו העם כלם, להוסיף בסופו נסח זה: תתקבל צלותכון ותתעבד בעותכון וצלותהון ובעותהון דכל בית ישראל, קדם אבוהון די בשמיא; יהא שלמא רבא משמיא וסייעתא ופרקנא עליכון ועלנא, ועל כל קהלהון ד'ישראל; ואמרו אמן. עושה שלום במרומי, הוא ברחמי עושה שלום על כל ישראל.

קדיש דרבנן. כל עשרה מישראל או יתר שהיו עוסקין בתלמוד תורה שבעל פה, ואפלו במדרשות או בהגדות - כשהן מסימין, אומר אחד מעמד קדיש בנסח זה: יתגדל ויתקדש שמה רבה, דעתיד לחדתא עלמא, ולאחאה מתיא ולמפרק חייא, ולמבגי קרתא דירושלם, ולשכללא היכלא קדישא, ולמעקר פלחנא נכראה מן ארעא, ולאתבא פלחנא די שמה לאתרה בזיוה וביקרה, וימלך מלכותה, וינצח פרגנה, ויבע משיחה, ויפרק עמה, בתיכון וביומיכון ובחיייהון דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב; ואמרו אמן. יהא שמה רבה מברך לעלמא ולעלמי עלמא. יתברך, ישתבח ותפא, יתרום ותעלה, יתהדר ויתהלל, ויתנשא שמה דקודשא בריך הוא. לעלא לעלא מכל ברכתא שירתא ותושבחתא ונתמתא, דאמירן בעלמא; ואמרו אמן. על רבנן ועל תלמידיהון ועל תלמידי רבנן ועל תלמידיהון דעסקינן באורייתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואמר, יהי להון ולכון חנא וחסדא ורחמי וסייעתא ויוקח מקדם אבוהון די בשמיא; ואמרו אמן. יהא שלמא רבא משמיא וסייעתא ופרקנא עליכון ועלנא, ועל כל קהלהון ד'ישראל; ואמרו אמן. עושה שלום במרומי, הוא ברחמי עושה שלום על כל ישראל. וזה הוא הנקרא קדיש דרבנן. נהגו להתחנן בנפילת פנים בדרבנים ובפסוקים אלו - פסמים בכלל, ופסמים במקצתן: לפניך אני כורע ומשתחוה ומתחנן - אדון העולם, אלהי האלהים ואדוני האדונים; כי לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך, כי על רחמיך הרבים. מה נאמר לה, מה נדבר ומה נצטדק. חטאנו ופוינו, והרשענו ומרדנו, וסור ממצותיך וממשפטך. לך ה', הצדקה; ולנו, בשעת הפנים. השחרו פנינו מפני אשמתנו, ונכפפה קומתנו מפני עונותינו; אין לנו פה להשיב, ולא מצח להרים ראש. אלהי - בשתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך, כי עונותינו רבו למעלה ראש, ואשמתנו גדלה עד לשמים; אין בנו מעשים. עשה עמנו צדקה למען שמך, כמו שהבטחתנו על ידי נביאיך: למען שמי אאריך אפי, ותהלתי אחטם לך - לבלתי הכריתך. לא למענכם אני עושה, בית ישראל - כי אם לשם קדשי. לא לנו ה', לא לנו; כי לשמך תן כבוד, על חסדך על אמתך. למה יאמרו הגוים, איה נא אלהיהם.

נסים וגבורות, כך עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובעונה הזאת. ועל כלם ה' אלהינו, אנו מודים לך. הטוב כי לא כלו רחמיך וכו'.

שליח צבור מברך לעולם ברכה שלישית בנסח זה: ונקדישך ונעריצך, ונשלש לך קדשה משלשת, בדבר האמור על ידי נביאך: "וקרא זה אל זה ואמר, קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, מלא כל הארץ כבודו". כבודו וגדלו מלא עולם, ומשרתיו שואלים: איה מקום כבודו; משבחים ואומרים: "ברוך כבוד ה' ממקומו". ממקומך מלכנו תופיע, ותמלך מלכנו עלינו, כי מחכים אנו לך, מתי תמלך בציון, בתינו ובימינו. תשכן תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך, לדור ודור ולנצח נצחים. ועינינו תראינה במלכות עזך, בדבר האמור בשירי קדשך על ידי דוד משיח צדקך: "ימלך ה' לעולם, אלהיך ציון לדור ודור; הללו יה". לדור ודור נגיד גדלך, ולנצח נצחים קדשך וקדשך; ושבתך אלהינו מפינו לא ימוש, כי אל מלך גדול וקדוש אתה. ברוך אתה ה', האל הקדוש. בעת ששליח צבור אומר בברכה זו: "וקרא זה אל זה ואמר, כל ה' העם עונים: "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, מלא כל הארץ כבודו". וכשהוא אומר: "איה מקום כבודו", כל העם עונים: "משבחים ואומרים, ברוך כבוד ה' ממקומו". וכשהוא אומר: "בתינו ובימינו", כל העם עונים: "אמן". וכשהוא אומר: "על ידי דוד משיח צדקך", כל העם עונים: "ימלך ה' לעולם, אלהיך ציון לדור ודור; הללו יה". וכל אלו הדברים שעונים הצבור, הוא קורא עמה; ולא יגביה קולו בעת שהן עונים עמו. ואחד היחיד ואחד הצבור, בעשרת ימים שמראש השנה ועד יום הכפורים, אומר בסוף ברכה זו: באמור, ויגבה ה' צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה. ברוך אתה ה', המלך הקדוש. שליח צבור אומר קדיש לעולם קדם כל תפלה, ואחר כל תפלה; ואחר שאמר סדר היום, בכל עת שיאמר סדר היום, יתחנן מעט, ויאמר קדיש; וכשישלים לקרות בתורה, ובכל עת שיתחנן בדרבי תחנונים - כשיגמר תחנוניו, יאמר קדיש.

נסח הקדיש:

יתגדל ויתקדש שמה רבה. בעלמא די ברא כרעותה, וימלך מלכותה, וינצח פרגנה, ויגרב משיחה, ויפרק עמה, בתיכון וביומיכון ובחיייהון דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב; ואמרו אמן. יהא שמה רבה מברך לעלמא ולעלמי עלמא. יתברך, ישתבח, ותפא, יתרום, ותעלה, יתהדר, ויתהלל, ויתנשא שמה דקודשא בריך הוא. לעלא לעלא מכל ברכתא שירתא ותושבחתא ונתמתא, דאמירן בעלמא; ואמרו אמן. בעת שאומר שליח: יתגדל ויתקדש שמה רבה, כל העם עונים: 'אמן'. ובעת שהוא אומר תפלה: 'ואמרו אמן', כל העם עונים: 'אמן', יהא שמה רבה מברך לעלמא ולעלמי עלמא. ומצות חכמים הראשונים לענות 'אמן' יהא שמה רבה מברך, בכל כחו

אֲמָצְעִית מֵעֵין הַיּוֹם. וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל, מִתְפַּלֵּל בְּאֲמָצֵעַ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וּבִתְפִּילַת מוֹסֵף בְּלִבָּד; וְנִמְצָא מִתְפַּלֵּל בְּמוֹסֵף בִּשְׁנֵי יָמִים אֵלּוּ, תִּשְׁעַת בְּרָכוֹת. וּבְמוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ וּבְמוֹסֵף חֵלּוּ שֶׁל מוֹעֵד, מִתְפַּלֵּל שְׁבַע - שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת וְשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, וּבִבְרָכָה אַחַת בְּאֲמָצֵעַ.

זֶה הוּא נֶסַח כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֲמָצְעִיּוֹת:

בְּרָכָה אֲמָצְעִית שֶׁל לֵילִי שַׁבָּת: אַתָּה קִדְשָׁתָּ אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁמְךָ, תְּכַלִּית מַעֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ, וּבִרְכָתוֹ מִכָּל הַיָּמִים, וְקִדְשָׁתוֹ מִכָּל הַיָּמִים, כְּאָמֹר: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ, כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלָאכָתוֹ, אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - רְצֵה נָא בְּמִנוּחֵתֵנוּ, וְקִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּתְנֵן חֻלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, וְשִׁמַּח נַפְשָׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ וּשְׂבָעֵנוּ מִטוֹבְךָ, וְטַהֵר לִבָּנוּ לַעֲבֹדְךָ בְּאֵמֶת; וְהִנְחִילֵנוּ בְּאַהֲבָה וּבְרַצוֹן שְׁכֵתוֹת קִדְשֶׁךָ, וְיִנְחוּ כָּם כָּל יִשְׂרָאֵל אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת. בְּרָכָה אֲמָצְעִית שֶׁל שַׁחֲרִית שַׁבָּת: יְשִׁמַּח מִשָּׁה בְּמִתְנַת חֻלְקוֹ, כִּי עָבַד נְאֻמָּן קְרָאתָ לוֹ, כְּלִיל תִּפְאָרֶת בְּרֹאשׁוֹ נִתַּת בְּעַמְדוֹ לַפְּנִיךָ עַל הַר סִינִי, שְׁנֵי לִוְחוֹת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ, וְכָתוּב בָּהֶן שְׁמִירַת שַׁבָּת, וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתְךָ: וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת, לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם, בְּרִית עוֹלָם. בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעַלְמָא, כִּי שִׁשַּׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֵשׁ. יְשִׁמְחוּ בְּמִלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֲנָג, עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - רְצֵה נָא בְּמִנוּחֵתֵנוּ, וְקִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְכו', עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת.

בְּרָכָה אֲמָצְעִית שֶׁל מוֹסֵף שַׁבָּת: לְמִשָּׁה צִוִּיתָ עַל הַר סִינִי מִצְוַת שַׁבָּת, זְכוֹר וְשִׁמּוֹר, וּבּוֹ צִוִּיתֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, לְהַקְרִיב לָךְ קָרְבַּן מוֹסֵף בְּרָאיוֹ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתַּעֲלֵנוּ לְאַרְצֵנוּ וְתִטְעֵנוּ בְּגִבּוֹלֵנוּ, וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לַפְּנִיךָ אֶת קָרְבָּנוֹת חִבּוּתֵינוּ, תְּמִידִין כְּסִדְרָן וּמוֹסְפִין בְּהִלְכָתוֹ, וְאֶת מוֹסְפֵי יוֹם הַמְּנוּחַ הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לַפְּנִיךָ בְּאַהֲבָה בְּמִצְוַת רְצוֹנְךָ, כִּמְהָ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יַד מֹשֶׁה עֲבָדְךָ. לֹא נִתְּנוּ אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי הָאָרֶצוֹת, וְלֹא הִנְחִילָתוּ מִלְּכָנוּ לַעֲבֹדֵי פְסִילִים, גַּם בְּמִנוּחָתוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עֲרָלִים; לְבֵית יִשְׂרָאֵל נִתְּנוּ, זָרַע יִשְׂרוּן אֲשֶׁר בָּם בְּחִרְתָּ; 'חֻמְדַּת יָמִים' אוֹתוֹ קְרָאתָ. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - רְצֵה נָא בְּמִנוּחֵתֵנוּ וְכו' עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת.

בְּרָכָה אֲמָצְעִית שֶׁל מִנְחַת שַׁבָּת: אַתָּה אָחֵד, וְשִׁמְךָ אָחֵד; וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, גּוֹי אָחֵד בְּאָרֶץ. עֲטַרְתָּ תְּהִלָּה וְתִפְאָרֶת יִשׁוּעָה, לְעַמְּךָ נִתַּת; אֲבָרְהָם יִגָּל, יִצְחָק יִרְבֵּן, יַעֲקֹב וּבְנָיו יִנְחוּ בּוֹ, מְנוּחָה שְׁלָמָה שֶׁאַתָּה רוֹצֵה בָּהּ. זִכְרֵנוּ כְּנִיךָ וְיִדְעוּ, כִּי מֵאַתָּה הִיא מְנוּחָתָם; הִנֵּה לָנוּ אֲבִינוּ, אֵל תְּהִי צָרָה וְיִגֹּן בְּיוֹם מְנוּחֵתֵנוּ. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - רְצֵה נָא בְּמִנוּחֵתֵנוּ וְכו'. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת.

בְּרָכָה אֲמָצְעִית שֶׁל מוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ: רֹאשִׁי חֲדָשִׁים לְעַמְּךָ נִתַּת, זְמַן כְּפָרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם, לְהִיּוֹתָם מְקַרְבִּיךָ

אֲנֵא ה', אֵל תִּפֶּן אֶל קָשֵׁי הָעָם הַזֶּה, וְאֵל רִשְׁעוֹ, וְאֵל חַטָּאתוֹ. סֶלַח נָא לַעֲזוֹן הָעָם הַזֶּה, כַּגְּדֹל חַסְדְּךָ, וְכִאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּ לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד הַנֶּה. לְמַעַן שְׁמֶךָ, ה'; וְסִלַּחְתָּ לַעֲזוֹנִי, כִּי רַב הוּא. ה' שְׁמַעְהָ, ה' סִלַּחְהָ, ה' הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה, אֵל תִּאַחֵר: לְמַעַן אֱלֹהֵי, כִּי שְׁמֶךָ נִקְרָא עַל עִירְךָ וְעַל עַמְּךָ. נִהְגוּ הָעָם לְהִתְחַנֵּן אַחֵר נְפִילַת פְּנִים, כְּשִׁמְגִבִּיהָ פָּנָיו מִן הַקִּרְקַע, בְּפִסּוּקִים אֵלּוּ. אוֹמֵר: וְאִנְחֵנוּ לֹא גִדַּע מִה נַעֲשֶׂה, כִּי עֲלִיד עֵינֵינוּ. זְכוֹר רַחֲמֶיךָ ה', וְחַסְדֶּיךָ, כִּי מַעֲלִים הָמָה. אֵל תִּזְכֹּר לָנוּ עֲזוֹנוֹת רֵאשׁוֹנֵינוּ; מִהֵרָ יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ, כִּי דִלּוֹנוּ מְאֹד. קוּמָה, עֲזֹרָתָה לָנוּ, וּפְדִינוּ לְמַעַן חַסְדְּךָ. יְהִי חַסְדְּךָ ה', עָלֵינוּ, בְּאֲשֶׁר יַחֲלֵנוּ לָךְ. אִם עֲזוֹנוֹת, תִּשְׁמְרֵנִי - ה', מִי יַעֲמֹד. כִּי עַמְּךָ הִסְלִיחָה, לְמַעַן תִּזְכֹּר. ה', הוֹשִׁיעָה; הַמְּלִיךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קְרָאֵנוּ. כִּי הוּא יָדַע יִצְרָנוּ; זְכוֹר, כִּי עֹפֵר אֲנִי. עֲזֹרָנוּ, אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ, עַל דָּבָר כְּבוֹד שְׁמֶךָ; וְהַצִּילָנוּ וְכֹפֵר עַל חַטָּאתֵינוּ, לְמַעַן שְׁמֶךָ. וְכֵן נִהְגוּ הָעָם לְהִתְחַנֵּן אַחֵר סֵדֵר הַיּוֹם תְּמִיד, בְּתַחֲנוּנִים אֵלּוּ: ה' אֱלֹהֵי אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבוֹתֵינוּ, שְׁמָרָה זֹאת לְעוֹלָם, לִיַּצֵּר מַחְשָׁבוֹת לִבְבִּי עַמְּךָ, וְהִכֵּן לִבְכָּם אֲלִיד. וְהוּא רַחוּם וְכֹפֵר עוֹן, וְלֹא יִשְׁחִית; וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ, וְלֹא יַעֲרִי כָּל חַמְתּוֹ. כִּי אַתָּה ה', טוֹב וְסֶלַח, וְרַב חֶסֶד לְכָל קְרָאִיד. צְדָקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם, וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת. מִי אֵל כְּמוֹךָ, נִשְׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע לְשִׁאֲרִית נִחְלָתוֹ; לֹא הִחֲזִיק לְעַד אָפּוֹ, כִּי חִפֵּץ חֶסֶד הוּא. יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ, יִכַּבֵּשׁ עֲזוֹנוֹתֵינוּ, וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצּוֹלַת יָם כָּל חַטָּאתָם. תִּתֵּן אֱמֶת לִיעֲקֹב, חֶסֶד לְאֲבָרְהָם, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ מִיָּמֵי קֶדֶם. בְּרוּךְ אֱדִנִי יוֹם יוֹם, יַעֲמֵס לָנוּ; הָאֵל יִשׁוּעָתֵנוּ, סֶלַח. ה' צָבָאוֹת עַמְּנוּ, מְשֻׁבָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, סֶלַח. ה' צָבָאוֹת - אֲשֶׁרֵי אָדָם בּוֹטֵחַ בָּךְ. בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ, בְּרוּךְ אֱדוֹנֵינוּ, בְּרוּךְ בּוֹרְאֵנוּ שֶׁבְּרָאֵנוּ לְכַבֹּדוֹ, שֶׁהִבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים וְנִתֵּן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת עַל יַדֵּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, חַיִּי עוֹלָם נִטַּע בְּתוֹכֵנוּ. הִרְחַמְנוּ יִפְתַּח לִבָּנוּ לְתַלְמוּד תּוֹרָתוֹ, וְיִתֵּן בְּלִבָּנוּ אֲהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ, לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כְּרָצוֹנוּ, וְלַעֲבֹדוֹ בְּלִבְבִּי שְׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חַפְצָה - לְמַעַן לֹא נִיָּעַר לְרִיק, וְלֹא נִלְד לְכַהֲלָה. כֵּן יְהִי רְצוֹן וְרַחֲמִים מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁנִּחְיָה לְשִׁמּוֹר חֻקֶּיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלִימּוֹת הַמָּשִׁית, כְּדִי שְׁנוּכָה וְנִירֵשׁ טוֹב לַחַיִּי הַעוֹלָם הַבָּא, לְמַעַן יִזְמְרֶךָ כְּבוֹד וְלֹא יָדָם. ה' אֱלֹהֵי, לְעוֹלָם אוֹדְךָ. יְהִי לְרַצוֹן אֲמָרֵי פִי יְגוֹ. וְנִהְגוּ מְקַצֵּת הָעָם, לְקִרּוֹת כָּל יוֹם אַחֵר תַּחֲנוּנִים אֵלּוּ, שִׁיר מִזְמוֹר שֶׁהִיוּ הַלּוֹים אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. וְקוֹרִין "לְדוֹד, אֲלִיד ה', נִפְשֵׁי אֲשֵׁא", כָּל הַמִּזְמוֹר. וְקוֹרְאִין: אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲמַר רַבִּי חֲנִינָה, תְּלִמִּידֵי חֻכָּמִים וְכו'. אֵין בְּאֱלֹהֵינוּ, אֵין כַּאֲדוֹנֵינוּ וְכו'. אֵין צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ, יִשְׁכְּבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנִיךָ, וְיִבְטְחוּ בְּךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ, כִּי לֹא עוֹבֶת דּוֹרְשִׁיךָ ה'. כִּי כָּל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו, וְאִנְחֵנוּ גִלְךָ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּכְרֵ אֲמָרְנוּ בְּסִפְּרָ זֶה, שְׁבִימִי הַשְׁכָּחוֹת וְיָמִים טוֹבִים, מִתְפַּלֵּל אָדָם בְּכָל תְּפִלָּה שְׁבַע בְּרָכוֹת - שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת וְשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, וּבִבְרָכָה אַחַת

לברכה, הושיענו בו לחיים, בדבר ישועה ורחמים; חוס וחנו, ורחם עלינו, ומלטנו בו מכל צרה ויגון, ושמחנו בו שמחה שלמה, כי אל מלך רחום וחנון אתה. והשיאנו ה' אליהנו, את ברכת מועדיך, לחיים ולשמחה ולשלום, באשר רצית ואמרת לברכנו פן תברכנו, סלה. וקדשנו במצותיך וכו' ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים.

ברכה אמצעית של מוסף הפסח: אתה בחרתנו מכל העמים וכו' עד זכר ליציאת מצרים. ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחק מעל אדמתנו; ואין אנו יכולין לעלות להראות להשתחוות לפניך בבית בחירתך, בגוה הדרך, בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו - מפני ה' שגשגתה במקדשך. והי רצון מלפניך ה' אליהנו, שתשוב ותרם עלינו ועלינו ברחמיך הרבים, ותקבץ פזרינו מבין הגוים, ונפוצותינו פנס מירכתי ארץ, והביאנו לציון עירך ברנה, ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם. ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת מוספי יום טוב מקרא קדש הזה, יום חג המצות הזה, נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך, כמה שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. מלך רחמן, רחם עלינו; טוב ומטיב, הדרש לנו; שובה עלינו בהמון רחמים, בגלל אבותינו שעשו רצונך. בנה ביתך כבתחלה, וכוונן מקדשך על מזבנו, והראנו בבנינו, ושמחנו בתקונו; והשב ישראל לגוהו - כהנים לעבודתם, ולזוים לדוכנו, וישראל למעמדן, וארמון על משפטו ישוב. ושם נעלה ונראה לפניך בשלש פעמי רגלינו, ככתוב בתורתך: שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר - בחג המצות, ובחג השבועות, ובחג הסוכות; ולא יראה את פני ה' ריקם. איש כמתנת ידו, כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך. והשיאנו ה' אליהנו, את ברכת מועדיך וכו'. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים. ובנסח זה הוא מתפלל בחג השבועות ובחג הסוכות, בלא חסרון בלא יתר; אלא שבחג השבועות הוא אומר: 'את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג השבועות הזה, זמן מתן תורתנו באהבה - זכר ליציאת מצרים'. וכן הוא אומר: 'ביום טוב מקרא קדש הזה, ביום חג השבועות הזה, לרחם בו עלינו' וכו'. ובמוסף הוא אומר: 'ואת מוספי יום טוב מקרא קדש הזה, יום חג השבועות הזה'. וכן בחג הסוכות אומר: 'יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג הסוכות הזה, זמן שמחתנו' וכו'. וכן בשמיני עצרת אומר: 'את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג שמיני עצרת הזה, זמן שמחתנו' וכו'; וכן במוסף אומר: 'ואת מוספי יום טוב מקרא קדש הזה, יום חג שמיני עצרת הזה, נעשה ונקריב לפניך'. ואם חל יום טוב להיות בשבת, אומר: 'אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו ה' אלהינו שבתות למנוחה, מועדים לשמחה וחגים וזמנים לששון, את יום המנוח הזה, יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג פלוני הזה' וכו'; וכן במוסף אומר: 'ואת מוספי יום המנוח הזה, יום טוב מקרא קדש הזה, יום חג

לפניך זכתי רצון, וישעירי חטאת לכפר בעדם; זכרון לכלם יהיה, תשובת נפשם מיד שוגא. מן חג חדש בציון תכין, ועולת ראש חדש נעלה עלי; שירי דוד נשמע בעירך, האמורים לפני מן ברחוק לרצון. אהבת עולם תביא להם, וברית אבות לבנים תזכר. אליהנו ואלהי אבותינו, מפני חטאינו גלינו מארצנו, ונתרחק מעל אדמתנו. והי רצון מלפניך ה' אליהנו, שתעלנו לארצנו ותטענו בגבולנו, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת מוספי יום ראש החדש הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך, כמה שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. והי רצון מלפניך ה' אליהנו ואלהי אבותינו, שתחדש עלינו את ראש החדש הזה לטובה לברכה, לחן לחסד ולרחמים, לחיים ולשלום; והי ראש החדש הזה סוף וקץ לכל חטאתינו וצרותינו, תחלה וראש לפדות נפשנו; כי בעמך ישראל מכל האמות בחרת, וראשי חדשים להם נתת. ברוך אתה ה', מקדש ישראל וראשי חדשים.

ברכה אמצעית של מוסף ראש החדש שחל בשבת: אתה יצרת עולמך מקדם, בלידת מלאכתך ביום השביעי; ובחרת בנו מכל העמים ורצית בנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצותיך וקרבנתנו מלפנו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש, עלינו קראת. ותתן לנו ה' אליהנו שבתות למנוחה, ויום ראש החדש הזה לכפר בעדנו. ומפני חטאינו, גלינו מארצנו ונתרחק מעל אדמתנו, ואין אנו יכולין לעשות לפניך, קרבנות חובותינו. והי רצון מלפניך ה' אליהנו, שתעלנו לארצנו ותטענו בגבולנו; ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת מוספי יום המנוח ויום ראש החדש הזה, נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך, כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. והי רצון מלפניך ה' אליהנו ואלהי אבותינו, שתחדש עלינו את ראש החדש הזה לטובה, לחן לחסד ולרחמים, לחיים ולשלום; והי ראש החדש הזה סוף וקץ לכל חטאתינו וצרותינו, תחלה וראש לפדות נפשנו. ורצה נא במנוחתנו וכו' עד ויגוהו כס כל ישראל אוהבי שמך. ברוך אתה ה', מקדש השבת וישראל וראשי חדשים.

ברכה אמצעית של יום טוב של פסח, בערבית ושמירת ומנוחה: אתה בחרתנו מכל העמים, ורצית בנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצותיך וקרבנתנו מלפנו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת. ותתן לנו ה' אליהנו, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג המצות הזה, זמן חרותנו באהבה - זכר ליציאת מצרים. אליהנו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא יגיע יראה ירצה ישמע ויפקד יזכר לפניך זכרוננו, זכרון אבותינו, זכרון ירושלים עירך, זכרון משיח בן דוד עבדך, זכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפלטה לטובה לחן לחסד ולרחמים - ביום טוב מקרא קדש הזה, ביום חג המצות הזה, לרחם בו עלינו ולהושיענו. זכרנו ה' אליהנו בו לטובה, פקדנו בו

טוב מקרא קדש הזה, את יום הזכרון הזה, זכרון תרועה באהבה - זכר ליציאת מצרים. אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא גייע גראה גרצה וכו' עד כי אל מלך רחום וחנון אתה. אלהינו ואלהי אבותינו, מלך על כל העולם כולו בכבודך, והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עזך על כל יושבי תבל ארצה; וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמרו כל אשר הנשמה באפו - ה' אלהי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה. קדשנו במצותיך וכו' ודברך אמת וקים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון. ברכה ראשונה משלש ברכות אמצעיות של מוסף ראש השנה: אתה בחרתנו מכל העמים וכו' עד זכר ליציאת מצרים. ומפני חטאינו גלינו מארצנו וכו' עד תמידין כסדרן ומוספין בהלכתן, את מוספי יום טוב מקרא קדש הזה, יום הזכרון הזה, נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך, כמה שפכת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. עלינו לשבח לאדון הכל, לתת גדלה ליוצר בראשית: שלא עשנו כגויי הארצות, ולא שמנו ככל משפחות האדמה, שלא שם חלקנו בהם, ולא גורלנו ככל המונם - שהם משתחוים להכל וריק, ומתפללים לאל לא יושיע. אנו משתחוים לפני מלך מלכי המלכים ברוך הוא, שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ; מושב יקרו בשמים ממעל, ושכינת עזו בגבהי מרומים. הוא אלהינו, ואין עוד; אמת מלבנו, ואין זולתו. כפחיתותו: וידעת היום, והשבות אל לבך, כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד. אוחילה לאל אחלה פניו, אשאלה ממנו מענה לשון, אשר בקהל עם אשר עזו, אביעה רננות בעד מפעליו. לאדם מערכי לב, ומה מענה לשון. אדני, שפתי תפתח, ופי יגיד תהלתך. ברוך אתה ה', למדני חקך. על בן נקנה לך ה' אלהינו, לראות מהרה בתפארת עזך, להעביר גלילים מן הארץ והאלילים פרות יצרותי, לתפן עולם במלכות שדי, וכל בני בשר יקראו בשמך, להפנות אליך כל רשעי ארץ; יכירו וידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברה, תשבע כל לשון. לפניך ה' אלהינו יכרעו ויפולו, ולכבוד שמך הגדול יקר יתנו, ויקבלו כלם עול מלכותך, ותמלך עליהם לעולם ועד. כי המלכות שלך היא, ולעולמי עד תמלך בכבוד, כפחיתות בתורתך: ה' ימלך לעולם ועד. וכתוב: לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישראל; ה' אלהיו עמו, ותרועת מלך בו. וכתוב: ויהי בישרון מלך, בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל. ובדבריך קדשך כתוב לאמר: כי לה' המלוכה, ומשל בגוים. וכתוב: ה' מלך, גאות לבש; לבש ה', עוז התאזר, אף תפון תבל כל תמוט. וכתוב: ימלך ה' לעולם, אלהיך ציון לדור ודור; הללו יה. וכתוב: שאו שיערים ראשיכם, והנשאו פתחי עולם, ויבוא מלך הכבוד. מי זה מלך הכבוד - ה' עוזו וגבור, ה' גבור מלחמה. שאו שיערים ראשיכם, ושאו פתחי עולם, ויבוא מלך הכבוד. מי הוא זה מלך הכבוד - ה' צבאות, הוא מלך הכבוד, סלה. ועל ידי עבדך הנביאים נאמר: פה

פלוגי וכו'. ועל דרך זו הוא מזכיר השבת בראש השנה, וביום הכפורים, אם חלו להיות בשבת, בין בשאר תפלות בין במוסף. וחותם בכל התפלות של שלשה רגלים: 'מקדש השבת וישראל והזמנים'; ובראש השנה הוא חותם: מלך על כל הארץ, מקדש השבת וישראל ויום הזכרון. ובצום הכפורים, הוא חותם: 'מלך על כל הארץ, מקדש השבת וישראל ויום הכפורים'. נהגו רב העם מראש השנה ועד יום הכפורים, להוסיף בכל תפלה בעשרת הימים. ברכה ראשונה, מוסיפין: 'זכרנו לחיים אל מלך חפץ בחיים, כתבנו בספר חיים למענה אלהים חיים, מלך רחמן, ומושיע ומגן; ברוך אתה ה', מגן אברהם'. ומוסיפין בברכה שניה: 'מי כמוך אב הרחמן, זוכר צונו ברחמים לחיים, ונאמן אתה להחיות מתים. ברוך אתה ה', מחיה המתים'. ומוסיפין בברכה י"ח: 'זכר רחמך ה' אלהינו, וכבש כעסך, וכתב לחיים כל בני ברייתך. ברוך אתה ה', הטוב שמך ולך נאה להודות'. ומוסיפין בברכה אחרונה: 'ויספר חיים ברכה ושלום, נזכר ונכתב לפניך, אנו וכל עמך בית ישראל, לחיים ולשלום. ברוך אתה ה', המברך את עמו ישראל בשלום'. ובתפלת נעילה יום הצום, אומר בברכות אלו מקום 'זכרנו לחיים', 'התמנו לחיים'. וכל התוספות האלו, מנהג מקומות; ויש מקומות שנהגו שלא יוסיפו דבר. מנהג פשוט, שמברכין ברכה שלישית בנסח זה, בשני ימים של ראש השנה בכל תפלה מארבע התפלות; וכן נהגו מקצת העם, לברך אותה בנסח זה בכל תפלה ותפלה מחמש תפלות של יום הכפורים; וזה הוא נסחה: אתה קדוש, ושמך קדוש, וקדושים בכל יום יהללוך, סלה. ובכן תן פחדך ה' אלהינו על כל מעשיך, ואימתך על כל שבראת; ויראוך כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו כלם אגדה אחת, לעשות רצונך בלבב שלם - כמו שידענו ה' אלהינו, שהשליטון מלפניך, עז בידך וגבורה בימיך, ושמך נורא על כל מה שבראת. ובכן תן כבוד לעמך תהלה ליראיך, תקנה לדורשיך, פתחון פה למיחלים לך; שמחה לארצך ששון לעירך, צמיחת קרן לדוד עבדך ועריכת גר לבן ישי משיחך. ואז צדיקים יראו וישתחוו וישרים יעלו, וחסידים ברוה יגילו ועולתה תקפץ פיה; וכל הרשעה בלה כעשן תכלה, כי תעביר ממשלת ודון מן הארץ. ומלכות העליזה מהרה תעקר ותשבר, ותמלך - אתה הוא ה' אלהינו - מהרה על כל מעשיך, בירושלים עירך, ובהר ציון משכן כבודך. ונגד זמניך כבוד, כפחיתות: וקפרה הלכנה, ובקשה החמה - כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים, ונגד זמני כבוד. ונאמר: ה' ימלך לעולם ועד. ונאמר: ויגבה ה' צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה. ברוך אתה ה', המלך הקדוש.

ברכה אמצעית של ראש השנה, בערבית ושמירת ומנחה: אתה בחרתנו מכל העמים, ורצית בנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצותיך ונקרבתנו מלפניו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת. ותתן לנו ה' אלהינו, את יום

על פן המו מעי לו, רחם ארחמנו, נאם ה'. אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא יגיע יראה וכו' עד כי אל מלך רחום וחנון אתה. וזכרנו בזכרון טוב מלפניך, ופקדנו בפקדת ישועה ורחמים משמי שמי קדם. וזכר לנו ה' אלהינו, את הברית ואת החסד ואת השבועה, אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה. ותראה לפניך העקדה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח, וכבש רחמיו לעשות רצונך בלכב שלם. בן יכבשו רחמך את פעסך, ויגדלו רחמך על מדותיך, ותתנהג עמנו במדת רחמים, ואל תתנהג עמנו במדת הדין. וכעבור שמך הגדול, ישוב אפך מעמך ישראל, ומעריך, ומנחלתך. וקיים לנו ה' אלהינו, את הדבר שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך: וזכרתי להם ברית ראשונים, אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים, אני ה'. כי זוכר כל הנשכחות אתה מעולם, כי אין שכתה לפני כסא כבודך; ועקדת יצחק אבינו, לזרעו היום תזכר. ברוך אתה ה', זוכר הברית. היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם פכנים, או פעכדים: אם פכנים - רחמנו פרחם אב על פנים; ואם פעכדים - עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא לאור משפטנו, קדוש.

ברכה שלישית: אתה נגלית בפענן כבודך על עם קדשך, לדבר עמכם; מן השמים השמעתם קולך, ונגלית עליהם בערפלי טהר. גם כל העולם כלו חל מלפניך, ובריות בראשית חרדו ממך, בהגלותך מלפנו על הר סיני, ללמד לעמך תורה ומצוות. ותשמיעם את הוד קולך, ודברות קדשך מלחבי אש; בקולות וברקים עליהם נגלית, ובקול שופר עליהם הופעת. פכתוב בתורתך: ויהי ביום השלישי בהיות הבקר, ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר, וקול שופר חזק מאד; ויחרד כל העם אשר במחנה. וכתוב: ויהי קול [ה] שופר, הולך וחזק מאד; משה ידבר, והאלהים יענו בקול. וכתוב: וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר, ואת ההר עשן; וירא העם וינעו, ויעמדו מרחק. ובדברי קדשך כתוב לאמר: עלה אלהים בתרועה; ה', בקול שופר. וכתוב: בחוצרות וקול שופר, הריעו לפני המלך ה'. וכתוב: הללו יה - הללו אל בךדשו, הללוהו ברקיע עזו. הללוהו בגבורותיו, הללוהו כרב גדלו. הללוהו בחקע שופר, הללוהו בגבול וכנו. הללוהו בתף ומחול, הללוהו במנים ועגב. הללוהו בצלצלי שמע, הללוהו בצלצלי תרועה. כל הנשמה תהלל יה, הללו יה. ועל ידי עבדך הנביאים נאמר: כל ישרי תבל, ושבני ארץ - בנשא נס הרים תראו, ובתקוע שופר תשמעו. וכתוב: והיה ביום ההוא, תקע בשופר גדול, ויבאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים; והשתחוו לה' בהר הקדש, בירושלים. וכתוב: וה' עליהם יראה, ויצא ככר חצו; וה' אלהים בשופר יתקע, והלף בסערות תימן. ה' צבאות יגן עליהם, בן תגן על עמך בשלומך. תקע בשופר גדול לחרותנו, וישא נס לקבץ את כל גליותינו, וקרב פזורינו מבין הגוים, ונפוצותינו פנס

אמר ה' מלך ישראל וגואלו, ה' צבאות: אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים. וכתוב: ועלו מושעים בהר ציון, לשפט את הר עשו; והיתה לה', המלוכה. וכתוב: והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד, וישמו אחד. ובתורתך ה', כתוב לאמר: שמע, ישראל; ה' אלהינו, ה' אחד. אלהינו ואלהי אבותינו, מלוך על כל העולם כלו בכבודך וכו' עד ומלכותו בכל משלה. וקדשנו במצותיך וכו' עד ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון. היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם פכנים, או פעכדים: אם פכנים - רחמנו פרחם אב על פנים; ואם פעכדים - עינינו לך תלויות, עד שתחננו ותוציא לאור משפטנו, קדוש.

ברכה שניה: אתה זוכר מעשה עולם, ופוקד כל יצורי קדם; לפניך נגלו כל תעלומות, והמון נסתרות שמבראשית; כי אין שכתה לפני כסא כבודך, ואין נסתר מנגד עיניך; אתה זוכר את כל המפעל, וגם כל היצור לא נכחד ממך. הפל גלוי לפניך ה' אלהינו, צופה ומביט עד סוף כל הדורות; כי תביא חק וזכרון להפקד בו כל רוח ונפש, ולהזכר מעשים רבים והמון בריות לאין תכלית. מראשית, פזאת הודעת; ומלפנים, אותה גלית. זה היום תחלת מעשיך, זכרון ליום ראשון; כי חק לישראל הוא, משפט לאלהי יעקב. ועל המדינות בו יאמר, איוזו לחרב איוזו לשלום, איוזו לרעב איוזו לשבע. ובריות בו יפקדו, להזכירם לחיים ולמוות. מי לא נפקד ביום הזה, כי זכר כל היצור לפניך בא: מעשה איש ופקדתו, ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו, ויצרי כל מעללי איש. אשרי איש שלא ישכחך, וכן אדם יתאמץ בך; כי דורשיך לעולם לא יפלו, וגם לא תכלים לנצח כל החוסים בך. הלא את נח באהבה וזכרתה, ותפקדהו בהמון רחמך בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רע מעלליהם. על פן זכרוננו בא לפניך ה' אלהינו, להרחבות זרעו כעפרות תבל, וצאצאיו כחול הזים. פכתוב בתורתך: ויזכר אלהים את נח, ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה; ויעבר אלהים רוח על הארץ, וישכו המים. וכתוב: וישמע אלהים את נאקתם, ויזכר אלהים את בריתו, את אברהם את יצחק ואת יעקב. וכתוב: וזכרתי את בריתי יעקב; ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אזור, והארץ אזור. ובדברי קדשך כתוב לאמר: זכר עשה לנפלאותיו, חנון ורחום ה'. טרף נתן ליראיו, זכר לעולם בריתו. ונאמר: זכר לעולם בריתו, דבר צנה לאלף דור. ונאמר: ויזכר להם בריתו, וינחם כרב חסדיו. ועל ידי עבדך הנביאים כתוב לאמר: הלוף וקראת באזני ירושלים לאמר - פה אמר ה': וזכרתי לך חסד נעוריה, אהבת כלולותיך; לכתך אחרי במדבר, בארץ לא זרועה. וכתוב: וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך, והקיימתי לך ברית עולם. וכתוב: הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים - כי מדי דברי בו, זכור אזורנו עוד;

נסח הודויו:

אנא אלהינו ואלהי אבותינו - תבא לפניך תפלתנו, ואל תתעלם מלפנו מתחנונתנו; שאין לנו עזי פנים וקשי ערף, שנאמר לפניך: 'צדיקים אנחנו, ולא חטאנו'. אבל חטאנו אנחנו ואבותינו: אשמונו, בגדנו, גזלנו, דברנו דפי, העוינו, והרשענו, וזדנו, חמסנו, טפלונו שקר, יעצנו רע, כזבנו, לצנו, מרדנו, נאצנו, סררנו, עוינו, פשענו, צררנו, קשינו ערף, רשענו, שחתנו, תעינו תעבנו תעצנו; סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים, ולא שנה לנו. ואתה צדיק על כל הכא עלינו, כי אמת עשית, ואנחנו הרשענו. מה נאמר לפניך, יושב מרום; ומה נספר לפניך, שוכן שחקים. הלא הנספרות והנגלות, אתה יודע. אתה יודע רזי עולם, ותעלומות סתרי כל חי; אתה חופש כל חדרי כסן, ורואה כליות ולב. אין כל דבר נעלם ממך, ואין נסתר מנגד עיניך. יהי רצון מלפניך, ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתמחל לנו על כל חטאתינו, ותכפר לנו על כל עונותינו, ותסלח לכל פשעינו; ועל חטא שחטאנו לפניך בשגגה, ועל חטא שחטאנו לפניך בזדון, ועל חטא שחטאנו לפניך בסתר, ועל חטא שחטאנו לפניך בגלוי, ועל חטא שחטאנו לפניך באנס, ועל חטא שחטאנו לפניך ברצון; ועל חטאים שאנו חייבין עליהן עשה, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן לא תעשה שנתק לעשה, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן לא תעשה, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן מלקות ארבעים, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן מיתה בידי שמים, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן כרת, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן ארבע מיתות בית דין - חנק והרג, שרפה וסקילה. על הגלוים לנו, ועל שאינן גלוין לנו; הגלוים לנו, כבר אמרנו לפניך ה' אלהינו; ושאין גלוין לנו, חטאנו על כלם. ואתה יודע כל הנספרות, ככתוב: "הנספרות, לה' אלהינו; והנגלות, לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי התורה הזאת". כי אתה סלחן לישראל מן העולם, ומחלן לשבטי ישראל; וימחל עדיך, אין לנו מלך מוחל וסולח. אלהי, עד שלא נוצרתי, איני כדאי; ועכשיו שנוצרתי, כאלו לא נוצרתי. עפר אני בחיי, קל וחמר במיתתי. הרי אני לפניך ה' אלהי, ככלי מלא בושה וכלמה. יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שלא אחטא, ומה שחטאתי - מרק ברחמיך הרבים, לא על ידי יסורין. יהיו לרצון אמרי פי וכו'. בסדר הזה מתודה בערבית ושוחרית ומוסף ומנחה, בין יחיד, בין שליח צבור. והיחיד אומר ודוי זה אחר תפלתו, אחר שגומר 'שים שלום', קדם שפיסע שלש פסיעות, ושליח צבור אומר באמצע ברכה אמצעית; קדם שיאמר 'אלהינו ואלהי אבותינו, מחל לעונותינו' וכו', מתודה בסדר הזה, ואחר כך אומר: 'מחל לעונותינו ביום כיום' וכו'.

מירכתי ארץ; והביאנו לציון עירך ברגה, ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם. ושמ נעשה לפניך, כמצוה עלינו בתורתך על ידי משה עבדך; וביום שמתתכם ויבאו עמך ויבאו שדישכם, ותקעתם בנצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם; והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם, אני ה' אלהיכם. כי שומע קול שופר אתה מעולם, ומאזין תרועה ואין דומה לך. ברוך אתה ה', שומע קול תרועת עמו ישראל היום ברחמים. היום הרת עולם, היום יצמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים, או כעבדים: אם כבנים - רחמנו ברחם אב על בנים; ואם כעבדים - ענינו לך תלויות, עד שתחננו ותוציא לאור משפטנו, קדוש. ברכה אמצעית של יום כיום הפפורים, בערבית ושוחרית ומנחה ונעילה: אתה בחרתנו מכל העמים ורצית בנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצותיך וקרבנותנו מלפנו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת. ותתן לנו ה' אלהינו, את יום מקרא קדש הזה, את יום הפפורים הזה, למחילה ולסליחה ולכפר בו על כל עונותינו באהבה - וזכר ליציאת מצרים. אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא וכו', עד כי אל מלך רחום ותנון אתה. אלהינו ואלהי אבותינו, מחל לעונותינו ביום כיום הפפורים הזה, מחה והעבר פשעינו מנגד עיניך - כאומר: אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני, וחטאתיך לא אזור. ונאמר: מחיתי כעב פשעיך, וכענן חטאתיך; שובה אלי, כי גאלתיך. וכתוב: כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם; מפל חטאתיכם, לפני ה' תטהרו. כי אתה סלחן לישראל מן העולם, ומחלן לשבטי ישראל; ומבליעדיך, אין לנו מלך מוחל וסולח. אלהינו ואלהי אבותינו, מלך על כל העולם כולו בכבודך וכו', עד ומלכותו בכל משלה. קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך, ושבנו משובך ושמח נפשנו בישועתך; וטהר לבנו לעבדך באמת, ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מוחל וסולח לעוונות עמו בית ישראל, מקדש ישראל ויום הפפורים. ברכה אמצעית של מוסף: אתה בחרתנו מכל העמים וכו', עד זכר ליציאת מצרים. ומפני חטאינו וכו', עד תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת מוספי יום מקרא קדש הזה, יום כיום הפפורים הזה, נעשה ונקריב לפניך במצות רצונך, כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. אלהינו ואלהי אבותינו, מחל לעונותינו ביום הזה וכו', עד ומבליעדיך, אין לנו מלך מוחל וסולח. אלהינו ואלהי אבותינו, מלך על כל העולם וכו', עד ומלכותו בכל משלה. קדשנו במצותיך וכו', עד מקדש ישראל ויום הפפורים. ונהגו העם בכל תפלות המוספין, כשהוא אומר: 'כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך', מזכיר קרבנות אותו היום כמו שהן כתובין בתורה, וקורא אותן הפסוקים; ואם לא הזכיר, פיון שאמר 'כמו שכתבת עלינו בתורתך', שוב אינו צריך.

יחסו כל טוב. הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו.
המפסיר בנביא, מברך לפניה: ברוך אתה ה' אלהינו
מלך העולם, אשר בחר בנביאים טובים, ורצה בדבריהם
הנאמרים באמת. ברוך אתה ה' - הבורח בתורה, ובמשה
עבדו, ובנישאל עמו, ובנביאי האמת והצדק.
ומברך לאחריה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, צור
כל העולמים, הצדיק בכל הדורות. האל הנאמן - האומר
ועשה, מדבר ומקיים, אשר כל דבריו האמת והצדק; נאמן
אתה הוא אלהינו, ונאמנים דבריו, ודבר מדבריו אחור
לא ישוב ריקם, כי אל נאמן אתה. ברוך אתה ה', האל
הנאמן בכל דבריו. רחם על ציון, כי היא בית חיינו,
לעגומת נפש תנאם נאם במהרה בימינו, ותבנה מהרה.
ברוך אתה ה', בונה ירושלים. את צמח דוד מהרה
תצמיח, וקרנו תרום בישועתך. ברוך אתה ה', מגן דוד.
על התורה ועל הנביאים, ועל יום המנוח הזה שנתת לנו
ה' אלהינו לקדשה לכבוד ולתפארת - על הכל, אנו
מברכין את שמך. ברוך אתה ה', מקדש השבת. וביום
טוב, הוא אומר: ועל יום טוב מקרא קדש הזה שנתת לנו
לששון ולשמחה. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים.
ואם היה שבת ויום טוב, כולל שניהן וחומתם: מקדש
השבת וישראל והזמנים. בנחם שהוא חומתם בתפלה
בברכה אמצעית באותו היום, כך הוא חומתם בברכה
אחרונה זו.

הענינות שנהגו רב העם לקרות מן הנביאים בכל שבת,
ומפסירין בהן: ואלו הן:

בראשית - "הן עבדי אתמך בו", עד "אלה הדברים,
עשיתם ולא עובתים"; נח - "רני עקרה", עד "הטו אונכם
ולכו אלי"; לך לך - "ואל מי תדמיני", עד "אלהי ישראל
לא אעזבם", אלו השלש בישועה; וירא - "ואשה אחת",
עד "ותשא את בנה, ותצא", במלכים; ויהיו חיי שרה
[והמלך דוד] - עד "יחי אדוני המלך דוד לעולם", תחלת
מלכים; אלה תולדות יצחק - "משא דבר ה'", עד "וערבה
לה", בתרי עשר; ויצא יעקב - "ועמי תלואים", עד
"ויבניא העלה ה'", בתרי עשר; וישלח יעקב - "תזון
עבדיה", עד סוף ספרו, בתרי עשר; וישב יעקב - "כה אמר
ה', על שלשה פשעי ישראל", עד "אריה שאג", בתרי
עשר; ויהי מקץ - "וייקץ שלמה", עד "ויהי המלך
שלמה", במלכים; ויגש - "ואתה בן אדם, קח לך עץ", עד
"ויזעו הגוים, כי אני ה'", ביחזקאל; ויהי יעקב - "ויקראבו
מי דוד", עד "ושלמה ישב על פסא דוד", במלכים.

ואלה שמות - "בן אדם, הודע", עד "ויצא לך שם
בגוים", ביחזקאל; וארא - "ולא יהיה עוד לבית ישראל",
עד "אצמיח קרן לבית ישראל", ביחזקאל; בא אל פרעה
- "משא מצרים", עד "אשר ברכו ה'", בישועה; ויהי
בשלח - שירת דבורה, מן "ויבנע", עד "ותשקט הארץ",
בשופטים; וישמע יתרו - "בשנת מות המלך

מה יספר לפניך, שוכן שחקים. כי עונותינו רבו מלמנות,
וחטאתינו עצמו מלספר: מה אנו, מה חיינו, מה חסדנו, מה
צדקנו, מה מעשינו, מה נאמר לפניך, ה' אלהינו. הלא כל
הגבורים - כאין לפניך, ואנשי השם - כלא היו, וחכמים -
כבלי מדע, ונבונים - כבלי השכל. כי כל מעשינו תהו, וימי
חיינו הבל לפניך; ככתוב בדברי קדשך: "ומותר האדם מן
הבהמה - אין, כי הכל הבל". אבל אתה הבלית אנוש
מראש, ותפירהו לעמד לפניך; כי מי יאמר לך מה תעשה;
ואם יצדק, מה יתן לך. ותתן לנו אלהינו, את יום הפפורים
הזה, קץ מחילה לכל חטאתינו, למען נהדל מעשך ידינו,
ונשוב לעשות חקי רצונך בלבב שלם - בדבר שנאמר:
דְּרֹשׁוּ ה' בְּהַמְצֵאוֹ, קְרָאֵהוּ בְּהִיטּוֹ קְרֹב. יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרֹכּוֹ,
וְאִישׁ אֶן מַחֲשֹׁבֹתָיו; וְיֵשׁוּב אֶל ה' וִירַחֲמֵהוּ, וְאֵל אֱלֹהֵינוּ
כִּי יִרְכֶּה לְסֹלֶחַ. ואתה אלוה סליחות, טוב ומטיב, חנון
ורחום, ארך אפים ורב חסד; מרבה להשיב, רוצה בתשובתן
של רשעים, ואין אתה חפץ במיתתן, שנאמר: חֵי אֲנִי, נָא
ה' אֱלֹהִים, אִם אַחֲפָץ בְּמוֹת הָרָשָׁע, כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע
מִדְּרָכּוֹ וְחָיָה; שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדְּרֹכֵיכֶם הָרָעִים, וְלָמָּה תָמוּתוּ,
בֵּית יִשְׂרָאֵל. הִשִּׁיבֵנו וקבלנו, ומחל לנו וסלח כגדל חסדך.
יהי לרצון אמרי פי וכו'.

יום שלישי

נסח ברכת המזון:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הן את העולם בלו
בטוב בחסד וברחמים. וטובו הגדול לא חסר לנו,
ואל יחסר לנו לעולם ועד, כי הוא זן ומפרנס לכל -
באמור: "פותח את ידך, ומשביע לכל חי רצון", ומכין
מזון לכל ברייתו אשר ברא. ברוך אתה ה', הן את הכל.
נודה לך ה' אלהינו, ונברךך מלכנו, כי הנחלת את
אבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, ברית ותורה; על
שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים, על תורתך
שלמדנתנו, על חקי רצונך שהודעתנו. ועל כלם ה' אלהינו,
אנו מודים לך ומברכים את שמך - באמור: "ואכלת,
ושבעת; וברכת את ה' אלהיך, על הארץ הטבה אשר נתן
לך". ברוך אתה ה', על הארץ ועל המזון. רחם ה' אלהינו,
על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן
כבודך, ועל הבית הגדול והקדוש שנגקרא שמך עליו,
ומלכות בית דוד משיחך תחזיר למקומה בימינו. ובנה את
ירושלים בקרוב, כאשר דברת. ברוך אתה ה', בונה
ברחמי את ירושלים. אמן. ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם, האל, אבינו, מלכנו, אדירנו, בוראנו, קדושנו,
קדוש יעקב, המלך הטוב והמטיב, שבכל יום הוא גומלנו
חן וחסד ורחמים, וכל טוב. הרחמן ישפח לדורי דורים.
הרחמן יתפאר לנצח נצחים. הרחמן יפרנסנו בכבוד.
הרחמן יזכנו לימות המשיח, ולכונן בית המקדש, ולחיי
העולם הבא. מגדול ישועות מלכו; ועשה חסד למשיחו
לדוד ולזרעו, עד עולם. כפירים רשו ורעבו, ודרשי ה' לא

- "אז יבנה יהושע מזבוח", עד "ולא היה כיום ההוא", ביהושע; אתם נצבים - "ויאסף יהושע את כל שבטי", עד "פרמים וזיתים אשר לא נטעתם", ביהושע; האזינו - "ולקחתי אני מצמרת", עד "והשיבו, וחיו", ביחזקאל; וזאת הברכה - "ויהי אחרי מות משה", ומדלג עד "ויהי ה' את יהושע".

כל שבת שקורין בה שתי פרשיות, מפטירין מענין פרשה אחרונה; וזה הוא המנהג ברב המקומות. וכן נהגו רב העם, להיות מפטירין בנחמות לשניה בן אמוץ, מאחר תשעה באב עד ראש השנה: בשבת שאחר תשעה באב - "נחמו נחמו, עמי", עד "עלות ונהל"; בשניה - "ותאמר ציון, עובני ה'", עד "וגאלה, אביר יעקב"; בשלישית - "עניה סערה", עד "כי פארץ"; ברביעית - "אנכי אנכי הוא מנחמכם", עד "שביה בת ציון"; בחמישית - "רני עקרה, לא ילדה", עד "גאלה, ה'"; בששית - "קומי אורי, כי בא אורף", עד "בעתה אחישנה"; בשביעית - "שוש אשיר בה", עד "וינשאם כל ימי עולם".

ברוך רחמנא דסיען. נגמר ספר שני, בעזרת שדי. ומנן פרקים של ספר זה, ששה וארבעים: הלכות קרית שמע, ארבעה פרקים; הלכות תפלה וברכת כהנים, חמשה עשר פרקים; הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה, עשרה פרקים; הלכות ציצית, שלשה פרקים; הלכות ברכות, אחד עשר פרקים; הלכות מילה, שלשה פרקים.

בשם ה' אל עולם.

נחלתי עדותיך לעולם, כי ששון לבי המה.

ספר שלישי והוא ספר זמנים

הלכותיו עשר, וזה הוא סדורן: הלכות שבת, הלכות ערובין, הלכות שביית עשור, הלכות שביית יום טוב, הלכות חמץ ומצה, הלכות שופר וסכה ולולב, הלכות שקלים, הלכות קדוש החדש, הלכות תעניות, הלכות מגילה וחנוכה.

הלכות שבת

יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבות בשביעי; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) שלא לענש בשבת; (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת; (ה) לקדש היום בזכירה. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות שבת פקא

א. שבייתה בשביעי ממלאכה - מצות עשה, שנאמר: "וביום השביעי תשבות". וכל העושה בו מלאכה - בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "לא תעשה כל

עזיהו", עד "לסרבה המשרה", בישעיה; ואלה המשפטים - "הדבר אשר היה אל ירמיהו", עד "לא יברת איש לינדרב", בירמיה; ויקחו לי תרומה - "וה' נתן חכמה לשלמה", עד "ושכנתי בתוך בני ישראל", במלכים; ואתה תצוה - "הגד את בית ישראל", עד "ורציתי אתכם", ביחזקאל; כי תשא - "ודבר ה' היה אל אליהו", עד "ויגלף יורעאלה", במלכים; ויקהל - "וישלח המלך שלמה, ויקח", עד "ותתם מלאכת", במלכים; אלה פקודי - "ויעש חירום את הפירות", עד "ולדתות הבית הפנימי", במלכים.

ויקרא - "עם זו יצרתי לי", עד "כה אמר ה' מלך ישראל", בישעיה; צו את אהרן - "עלויתכם ספוד", עד "כי באלה חפצתי, נאם ה'", בירמיה; ויהי כיום השמיני - "ויסף עוד דוד", עד "כל אשר בלבבך, לך עשה", בשמואל; אשה כי תזריע - "ואיש בא מפעל שלישה", עד "כברת ארץ", במלכים; זאת תהיה - "ויאמר אלישע", "וארבעה אנשים", ומדלג עד "ולא השליכם מעל פניו", במלכים; אחרי מות - "התשפט", עד "ונחלת בך לעיני גוים", ביחזקאל; קדשים - "באו אנשים מזקני ישראל", עד "צבי היא לכל הארצות", ביחזקאל; אמר - "והכהנים הלויים", עד "נבלה וטרפה מן העוף", ביחזקאל; בהר סיני - "ה' עזי ומעזי", עד "רפאני ה' וארפא", בירמיה; אם בחקתי - "הנבא על רועי ישראל", עד "והצלתים מיד העובדים בהם", ביחזקאל.

במדבר סיני - "והיה מספר בני ישראל", עד "וארשתין לי באמונה", בתרי עשר; נשא - "ויהי איש אחד מצרעה", עד "ויגדל הנער", בשופטים; בהעלתך - "רני ושמחי", עד "ידי ורובל יסדו", בתרי עשר; שלח לך - "וישלח יהושע בן נון מן השטים", עד "(וכי) [וגם] נמגו כל יושבי הארץ", ביהושע; ויקח קרח - "ויאמר שמואל", עד "כי לא יטש ה' את עמו", בשמואל; זאת חקת - "ויפתח הגלעד", עד "מימים מימה", בשופטים; ויבא בלק - "והיה שארית יעקב", עד "והצנע לכת עם אלהיך", בתרי עשר; פניחס - "ויד ה' היתה אל אליהו", עד "ויקם, וילך אחרי אליהו", במלכים; ראשי המטות - "וימת משה למטה בני ראובן", עד "ויחלקו את הארץ", ביהושע; אלה מסעי - "אלה הנחלות", עד "ויתנו בני ישראל ללויים", ביהושע.

אלה הדברים - "ואלה הדברים אשר דבר ה' אל ישראל", עד "והייתם לי לעם", בירמיה; ואתחנן - "ואתפלל אל ה', אחרי תתי", עד "שדות בפסך יקנו", בירמיה; והיה עקב - "הלף וקראת באזני", עד "והתברכו בו גוים", בירמיה; ראה אנכי - "הנה ימים באים", עד "אם יסתר איש במסתרים", בירמיה; שופטים - "ויהי באשר יקן שמואל", עד "ויאמר שמואל אל אנשי ישראל", בשמואל; כי תצא - "ויאספו פלשתים את מחניהם", עד "ויהי דוד לכל דרכיו משכיל", בשמואל; והיה כי תבוא

פיצד? זרק אָבן או חץ בַּחֲבֵרוֹ או בַּחֲמֵה פְּדֵי הַהֲרָגוֹ, הַלֵּךְ וְעָקַר אֵילָן בַּהֲלִיכָתוֹ, וְלֹא הֲרָג - הָרִי זֶה פְּטוּר. קַל וְחֹמֶר אִם נִתְּכֵנּוּ לְאִסּוּר קַל וְנַעֲשֶׂה אִסּוּר חֲמור, כְּגוֹן שֶׁנִּתְּכֵנּוּ לְזֶרֶק בְּכִרְמְלִית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר], וְעִבְרָה הָאֶבֶן לְרִשּׁוֹת הַרְפִּים - שֶׁהוּא פְּטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. נִתְּכֵנּוּ לַעֲשׂוֹת דָּבָר הַמֵּתָר, וְנַעֲשֶׂה מְלָאכָה - כְּגוֹן שֶׁנִּתְּכֵנּוּ לַחֲתוֹךְ אֶת הַתּוֹלֵשׁ, וְחֲתוֹךְ אֶת הַמַּחְבֵּר - אֵינוֹ חֵיב כְּלוּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

ט. נִתְּכֵנּוּ לְלַקֵּט תְּאֵנִים שְׁחֹרוֹת, וְלַקֵּט לְבָנוֹת, או שֶׁנִּתְּכֵנּוּ לְלַקֵּט עֲנָבִים וְאַחֵר כֶּף תְּאֵנִים, וְנִהְפֵּךְ הַדָּבָר וְלַקֵּט הַתְּאֵנִים בַּתְּחִלָּה וְאַחֵר כֶּף עֲנָבִים - פְּטוּר. אִם עַל פִּי שֶׁלַקֵּט כָּל שֶׁחֵשֶׁב - הוּאִיל וְלֹא לַקֵּט כִּסְדָּר שֶׁחֵשֶׁב, פְּטוּר; שֶׁלֹּא אִסְרָה תּוֹרָה אֲלֵא מְלָאכָת מַחֲשָׁבָת.

י. הָיוּ לִפְנֵי שְׁתֵּי גִירוֹת דּוֹלָקוֹת, או כְּבוֹת, וְנִתְּכֵנּוּ לְכַבּוֹת זֶה וְכֵבֶה אֶת זֶה, או לְהַדְלִיק זֶה וְהַדְלִיק אֶת זֶה - חֵיב; שֶׁהָרִי עָשָׂה מִין הַמְּלָאכָה שֶׁחֵשֶׁב לַעֲשׂוֹתָהּ. הֵא לָמָּה זֶה דּוֹמָה? לְמִי שֶׁנִּתְּכֵנּוּ לְלַקֵּט תְּאֵנָה זֶה, וְלַקֵּט תְּאֵנָה אֲחֵרָה, או לְמִי שֶׁנִּתְּכֵנּוּ לְהַרְגֵּה אֶת זֶה, וְהָרָג אֶת זֶה, שֶׁהוּא חֵיב - שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂה מְלָאכָה שֶׁחֵשֶׁב לַעֲשׂוֹתָהּ.

יא. אֲבָל אִם נִתְּכֵנּוּ לְהַדְלִיק רֵאשׁוֹנָה וְלַכַּבּוֹת שְׁנִיָּה אֲחֵרִיָּה, וְנִהְפֵּךְ הַדָּבָר וְכֵבֶה רֵאשׁוֹנָה וְאַחֵר כֶּף הַדְלִיק שְׁנִיָּה אֲחֵרִיָּה - פְּטוּר. כֵּבֶה זֶה וְהַדְלִיק זֶה בְּנִשְׁמִימָה אַחַת, חֵיב - שֶׁאִם עַל פִּי שֶׁלֹּא הָקִדְּם הַהֲדָלָקָה, הָרִי לֹא אֲחֵר אוֹתָהּ, אֲלֵא שְׁמִיטָהּ כְּאַחַת, וְלִפְיָכֶף חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. וְכָל הַעֲשִׂיָּה מְלָאכָה כְּמַתְעַסֵּק [הַתְּכוּוֹן לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה אַחֵר], וְלֹא נִתְּכֵנּוּ לָהּ - פְּטוּר.

יב. כָּל הַמִּתְּכֵנּוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְנַעֲשֶׂה בְּיוֹתֵר עַל כּוֹנֵנוֹ - חֵיב; בְּפָחוֹת מִכּוֹנֵנוֹ, פְּטוּר. פִּיצָד? הָרִי שֶׁנִּתְּכֵנּוּ לְהוֹצִיא מִשָּׂא לְאַחֲרָיו וְכֹא לוֹ לִפְנֵי, חֵיב - שֶׁהָרִי נִתְּכֵנּוּ לְשִׁמְרָה פְּחוּתָהּ, וְנַעֲשֶׂה שִׁמְרָה מְעֻלָּה. אֲבָל אִם נִתְּכֵנּוּ לְהוֹצִיא לִפְנֵי וְכֹא לוֹ לְאַחֲרָיו, פְּטוּר - שֶׁהָרִי נִתְּכֵנּוּ לְהוֹצִיא בְּשִׁמְרָה מְעֻלָּה, וְהוֹצִיא בְּשִׁמְרָה מְעוּטָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

יג. הִנֵּה חֲגוּר בְּסִנֵּר, וְהִשְׁלִיךְ [יְחִתָּב] הַמִּשָּׂא בֵּין בִּשְׁוֹר וְיִחְלוּקוֹ - בֵּין שָׂבָא זֶה הַמִּשָּׂא שֶׁדָּרְכּוֹ לְהוֹצִיאָו בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת לִפְנֵי, בֵּין שָׂבָא לְאַחֲרָיו - חֵיב; שֶׁכֵּן דָּרְכּוֹ לִהְיוֹת חוֹזֵר [מקדימה לאחור והפוך].

יד. כָּל הַמִּתְּכֵנּוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ, וְהַתְּחִיל בָּהּ, וְעָשָׂה בְּשַׁעֲוֹר - חֵיב, אִם עַל פִּי שֶׁלֹּא הִשְׁלִים כָּל הַמְּלָאכָה שֶׁנִּתְּכֵנּוּ לְהַשְׁלִימָהּ. פִּיצָד? הָרִי שֶׁנִּתְּכֵנּוּ לְכַתֵּב אֲגֻרָה או שֶׁטֶר בְּשִׁבְתָּ - אֵין אוֹמְרִין: 'לֹא יִתְחַיֵּב זֶה, עַד שֶׁיִּשְׁלִים חֲפָצוֹ וְיִכְתֹּב כָּל הָאֲגֻרָה, או כָּל הַשֶּׁטֶר'; אֲלֵא מִשִּׁכְתָּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת, יִתְחַיֵּב. וְכֵן אִם נִתְּכֵנּוּ לְאַגֵּר בְּגֵד שֶׁלֹּם - מִשִּׁיֶּאֱרָג שְׁנֵי חוּטִין, יִתְחַיֵּב; וְאִם עַל פִּי שֶׁכּוֹנֵנוֹ לְהִשְׁלִים, הוּאִיל וְעָשָׂה בְּשַׁעֲוֹר בְּכֻנָּה - חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

טו. כָּל מְלָאכָה שֶׁהִתְחִיד כּוֹל לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ לְבָדוֹ, וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁנַיִם בְּשִׁתְּפוֹת - בֵּין שֶׁעָשָׂה זֶה מְקַצָּתָהּ וְזֶה מְקַצָּתָהּ, כְּגוֹן שֶׁעָקַר זֶה הַחֲפֶץ מִרְשׁוֹת זֶה וְהִנִּיחוֹ הַשְּׁנִי בְּרִשּׁוֹת אֲחֵרָה, בֵּין שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד מִתְּחִלָּה וְעַד

מְלָאכָה". וְמָה הוּא חֵיב עַל עֲשִׂיַּת מְלָאכָה? אִם עָשָׂה בְּרִצּוֹנוֹ בְּדוֹן, חֵיב כֶּרֶת; וְאִם הָיוּ שָׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה, נִסְקָל; וְאִם עָשָׂה בְּשִׁנְיָה, חֵיב כָּרְפֵן מִטָּאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר מביא בהמה].

ב. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲלָכוֹת שִׁבְתָּ שֶׁהָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה 'חֵיב' - הָרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת, וְאִם הָיוּ שָׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה, חֵיב סְקִילָה; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג, חֵיב מִטָּאת.

ג. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה 'פְּטוּר' - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכֶּרֶת, וּמִן הַסְקִילָה, וּמִן הַקָּרְפֵן; אֲבָל אִסּוּר לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ דָּבָר בְּשִׁבְתָּ; וְאִסּוּרוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, הַרְחָקָה מִן הַמְּלָאכָה; וְהָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בְּדוֹן, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִרְדּוֹת [מלקות מדברונ]. וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵין עוֹשִׂין כֶּף וְכָף', או 'אִסּוּר לַעֲשׂוֹת כֶּף וְכָף בְּשִׁבְתָּ' - הָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ דָּבָר בְּדוֹן, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִרְדּוֹת.

ד. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: 'מֵתָר לַעֲשׂוֹת כֶּף וְכָף', הָרִי זֶה מֵתָר לְכַתְּחִלָּה. וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: 'אֵינוֹ חֵיב כְּלוּם', או 'פְּטוּר מִכְלוּם' - אֵין מִכֵּין אוֹתוֹ כָּלָל.

ה. דְּבָרִים הַמִּתְּרִין לַעֲשׂוֹתָם בְּשִׁבְתָּ, וּבִשְׁעַת עֲשִׂיתָן אֲפָשָׁר שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּגִלְלוֹן מְלָאכָה וְאֲפָשָׁר שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה - אִם לֹא נִתְּכֵנּוּ לְאוֹתָהּ מְלָאכָה, הָרִי זֶה מֵתָר. פִּיצָד? גוֹרֵר אָדָם מִטָּה וְכֹסֶף וּמַגְדֵּל וְכוּיָצָא בָּהֶן בְּשִׁבְתָּ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְּכֵנּוּ לְחַפֵּר חֲרִיץ בְּקֶרֶעַ בִּשְׁעַת גְּרִירָתָן; וּלְפִיכָף, אִם חֲפְרוּ הַקֶּרֶעַ - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בְּכָף, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְּכֵנּוּ. וְכֵן מִהֲלֵךְ אָדָם עַל גְּבִי עֲשָׂבִים בְּשִׁבְתָּ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְּכֵנּוּ לַעֲקֹר אוֹתָן; לְפִיכָף, אִם נִעְקְרוּ - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְרוֹחוֹץ יָדָיו מִצֶּפֶר הַפְּרוֹת וְכוּיָצָא בָּהֶן, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְּכֵנּוּ לְהַשִּׁיר אֶת הַשֶּׁעַר [שבזרועותיו]; לְפִיכָף, אִם נָשָׁר - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. פִּרְצָה דְּחוּקָה - מֵתָר לְהַכְנִס לָהּ בְּשִׁבְתָּ, אִם עַל פִּי שֶׁמִּשִּׁיר צְרוּרוֹת [רגבי אדמה]. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְּכֵנּוּ כְּגוֹן זֶה - מֵתָר.

ו. עָשָׂה מַעֲשֶׂה, וְנַעֲשֶׂה בְּגִלְלוֹ מְלָאכָה שְׁוֹדָאֵי תַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלֵי אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה - אִם עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּכֵנּוּ לָהּ, חֵיב; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁאֵין אֲפָשָׁר שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה אוֹתָהּ מְלָאכָה. פִּיצָד? הָרִי שֶׁצָּרַף לְרֹאשׁ עוֹף לְשִׁחַק בּוֹ לְקַטֵּן, וְחֲתוֹךְ רֹאשׁוֹ בְּשִׁבְתָּ - אִם עַל פִּי שֶׁאֵין סוּף מִגְּמָתוֹ לְהַרְיגָתוֹ הָעוֹף בִּלְבָד, חֵיב; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁאֵין אֲפָשָׁר שֶׁיִּחְתֹּךְ רֹאשׁ חַי אֲלֵא וְהִמָּוֶת כֹּא בְּשִׁבְלֵיו. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

ז. כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ - אִם עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף הַמְּלָאכָה, חֵיב עָלֶיהָ. פִּיצָד? הָרִי שֶׁכֵּבֶה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשִׁמּוֹן כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָבֵד, או כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁרַף חֲרָשׁ שֶׁל גֵּר - חֵיב; מִפְּנֵי שֶׁהַכְּפּוּי מְלָאכָה, וְהָרִי נִתְּכֵנּוּ לְכַבּוֹת; וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף הַכְּפּוּי, וְלֹא כֵּבֶה אֲלֵא מִפְּנֵי הַשִּׁמּוֹן אוֹ מִפְּנֵי הַחֲרָשׁ - הָרִי זֶה חֵיב. וְכֵן הַמַּעֲבִיר אֶת הַקּוֹץ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְפִּים, או הַמְּכַבֵּה אֶת הַנֶּחֱלֵת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְקוּ רַבִּים - חֵיב; אִם עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף הַכְּפּוּי, או לְגוֹף הַהַעֲבָרָה, אֲלֵא לְהַרְחִיק הַחֶזֶק - הָרִי זֶה חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

ח. כָּל הַמִּתְּכֵנּוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְנַעֲשֶׂה לוֹ מְלָאכָה אֲחֵרָה שֶׁלֹּא נִתְּכֵנּוּ לָהּ - פְּטוּר עָלֶיהָ, לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה מַחֲשָׁבָתוֹ.

וְחִי בָהֶם, וְלֹא שְׂמִימוֹת בָּהֶם. הָא לְמַדְתָּ, שְׁאִין מִשְׁפָּטִי הַתּוֹרָה נִקְמָה בְּעוֹלָם, אֲלֵא רַחֲמִים וְחֶסֶד וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם. וְאֵלֹה הַמִּינִים שְׂאוֹמְרִים שְׁנֵה חֲלוּל וְאֶסוּר, עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב אוֹמֵר: "וְגַם אֲנִי נִתְּתִי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים, וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחִיו בָּהֶם."

ד. הַחֹשֶׁשׁ בְּעֵינָיו (חש כאבים) - וְהוּא שְׂהִיָּה בְּשִׁתִּיהָ אוֹ בְּאֶחָת מִמֶּנּוּ צִיר (רִיד), אוֹ שְׂהִיָּה דְמַעוֹת שׁוֹתָתוֹת מֵרֵב הַבָּאֵב, אוֹ שְׂהִיָּה דִם שׁוֹתָת מִמֶּנּוּ, אוֹ שְׂהִיָּה בְּהֵן קֶדֶח (חום), וְכִיּוֹצֵא בְּחֻלָּאִים אֵלֹ - הָרִי זֶה בְּכָלֵל חוֹלִים שְׁיֵשׁ בְּהֵן סִכְנָה, וּמַחֲלִילֵין עֲלֵיו אֶת הַשְּׂבָת, וְעוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרָכִי רְפוּאָה.

ה. וְכֵן כָּל שְׁיֵשׁ מִכָּה בְּחֻלָּה גּוֹפּוֹ מִן הַשְּׂפָה וְלִפְנֵים - בֵּין בְּפִי, בֵּין בְּמַעֲיו, בֵּין בְּכַבְדּוֹ וּטְחוֹלוֹ אוֹ בְּשָׂאֵר כָּל שְׁיֵשׁ בְּחֻלָּה - הָרִי זֶה חוֹלָה שְׁיֵשׁ בּוֹ סִכְנָה. וְאֵינוֹ צָרִיף אִמְדָּה, שְׂחִלִי כְּבֵד הוּא; לְפִיכָף מַחֲלִילֵין עֲלֵיו מִיָּד, בְּלֹא אִמְדָּה [הַעֲרִכָה]. וּמִכָּה שְׂהִיָּה בְּגֵב הַיָּד וּבֵג הַרְגֵל - הָרִי זֶה כְּמִכָּה שֶׁל חֵלָל [הַגּוֹרֵן], וְאֵינָה צָרִיכָה אִמְדָּה, וּמַחֲלִילֵין עֲלֶיהָ אֶת הַשְּׂבָת. וְהַחֶם שְׂמֻצָּמֵר [מִכּוּוֹן] אֶת הַבֶּשֶׂר - כְּמִכָּה שֶׁל חֵלָל הוּא, וּמַחֲלִילֵין עֲלֵיו אֶת הַשְּׂבָת. וְכֵן כָּל חֵלִי שְׂהִירוּפָאִים אוֹמְרִין שְׁנֵה יֵשׁ בּוֹ סִכְנָה - אִף עַל פִּי שְׂהוּא בְּעוֹר הַבֶּשֶׂר מִבְּחוּץ, מַחֲלִילֵין עֲלֵיו אֶת הַשְּׂבָת עַל פִּיהֶם.

ו. הַבּוֹלֵעַ נִימָא [עֲלוּקָה] שֶׁל מִים - מַחֲמִין לוֹ חֲמִין בְּשְׂבָת, וְעוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרָכִי רְפוּאָה, מִפְּנֵי שְׂהִיָּה סִכְנָה וְנִפְשׁוֹת. וְכֵן מִי שְׁנִשְׁכּוֹ כָּלֵב שׁוֹטָה, אוֹ אֶחָד מִזּוֹחֲלֵי עֶפֶר שְׂמֻמִּיתִין - אֲפֵלוֹ הֵיוּ סִפְק מִמִּיתִין סִפְק אֵין מִמִּיתִין - עוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרָכִי רְפוּאָה לְהַצִּילוֹ.

ז. חוֹלָה שְׂאִמְדוּהוּ רוּפָאִים לְהַכִּיָּא לוֹ גְּרוּגְרָת אַחַת, וְרָצוּ עֲשֶׂרָה בְּנֵי אָדָם וְהַכִּיָּאוּ לוֹ עֶשֶׂר גְּרוּגְרָת בְּכַת אַחַת - בְּלֵן פְּטוּרִין מִכְּלוּם, וְאֲפֵלוֹ הַכִּיָּאוּ בְּזֶה אַחַר זֶה, וְאֲפֵלוֹ הַכִּיָּאוּ בְּרִאשׁוֹנָה; שְׂהִירֵי כָּלֵם בְּרִשׁוֹת הַכִּיָּאוּ.

ח. חוֹלָה שְׂהִיָּה צָרִיף לְשִׁתִּי גְּרוּגְרָת, וְלֹא מִצָּאוּ אֲלֵא שְׁתֵּי גְּרוּגְרָת בְּשְׁנֵי עֶקְצֵין [- הַחִיבּוּרִים שְׁבִין הַתַּאנִּים לַעֲקֵן] וְשִׁלֵּשׁ גְּרוּגְרָת בְּעֶקֶץ אֶחָד - כּוֹרְתִין הַעֲקֵץ שְׁיֵשׁ בּוֹ שִׁלֵּשׁ, אִף עַל פִּי שְׁאִין צָרִיכִין אֲלֵא לְשִׁתִּים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְבוּ בְּבָצִירָה, אֲלֵא יִכְרְתוּ עֶקֶץ אֶחָד וְלֹא יִכְרְתוּ שְׁנַיִם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

ט. הַמְּכַשֵּׁל לְחוֹלָה בְּשְׂבָת, וְאֲכַל הַחוֹלָה וְהוֹתִיר - אֶסוּר לְבָרִיא לְאֲכַל מִן הַמּוֹתֵר; גְּזֵרָה, שְׂמָא יִרְכָּה [כַּחוֹת הַתְּבַשִּׁיל] בְּשִׁבְלֵיו. אֲכַל הַשְּׁוֹחֵט לְחוֹלָה בְּשְׂבָת, מִתֵּר לְבָרִיא לְאֲכַל מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר חִי - שְׁאִין בְּדָבָר תּוֹסֶפֶת, כְּדִי שְׂנַגּוֹר שְׂמָא יִרְכָּה בְּשִׁבְלֵיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

י. חוֹלָה שְׁאִין בּוֹ סִכְנָה, עוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרָכִי עַל יְדֵי גוֹי. כִּיּוֹצֵא? אוֹמְרִין לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ, וְהוּא עוֹשֶׂה - לְבַשֵּׁל לוֹ וְלֶאֱפֹת, וּלְהַכִּיָּא רְפוּאָה מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלֹ. וְכֵן כּוֹחֵל עֲלֵינוּ [בִּסְט רְפוּאָה] מִן הַגּוֹי בְּשְׂבָת, אִף עַל פִּי שְׁאִין שֵׁם סִכְנָה. וְאֵם הֵיוּ צָרָכִי, אֵין בְּהֵן מְלָאכָה - עוֹשִׂין אוֹתָן אֲפֵלוֹ יִשְׂרָאֵל; לְפִיכָף מַעֲלִין [גִּידֵי ה-] אֲזִנִּים בְּשְׂבָת, וּמַעֲלִין אֲנָקְלִי [תַּנּוּךְ שִׁכְנַגְד הַלֵּב], וּמַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר [בַּעֲצָם שִׁנְסַבְרָה]. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן, מִתֵּר.

סוֹף, כְּגוֹן שְׂאִחְזוֹ שְׂהִיָּה בְּקִלְמוֹס וְכִתְבוֹ אוֹ אִחְזוֹ כְּפֹר וְהוֹצִיאָהּ מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת - הָרִי אֵלֹ פְּטוּרִין.

טז. וְאֵם אֵין אֶחָד מִמֶּנּוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ לְבָדּוֹ עַד שְׂיִצְטָרְפוּ, כְּגוֹן שְׁנַיִם שְׂאִחְזוֹ קוֹרָה וְהוֹצִיאָהּ לְרִשׁוֹת הָרִבִּים - הוֹאִיל וְאֵין כֹּחַ בְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹתָהּ לְבָדּוֹ, וְעָשׂוֹ אוֹתָהּ בְּשִׂתּוֹת מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף - שְׂהִיָּה חִיבִין, וְשַׁעוֹר אֶחָד לְשְׂהִיָּה. הִיָּה כֹחַ בְּאֶחָד לְהוֹצִיא קוֹרָה זֶה לְבָדּוֹ, וְהַשְּׁנִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ לְבָדּוֹ, וְנִשְׁתַּתְּפוּ שְׂהִיָּה וְהוֹצִיאָהּ - זֶה הָרִאשׁוֹן שְׂיָכוֹל, חִיב; וְהַשְּׁנִי מְסִיעַ הוּא, וּמְסִיעַ אֵינוֹ חִיב כְּלוּם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

יז. כָּל הַמְּקַלְקֵלִין פְּטוּרִין. כִּיּוֹצֵא? הָרִי שְׂחַבֵּל בְּחִבְרוֹ אוֹ בְּכִהְמָה דְּרִף הַשְּׂחֻתָה, וְכֵן אִם קָרַע בְּגָדִים אוֹ שָׂרָפֵן אוֹ שִׁבֵּר כְּלִים דְּרִף הַשְּׂחֻתָה - הָרִי זֶה פְּטוּר; חִפֵּר גִּמָּה וְאֵינוֹ צָרִיף אֲלֵא לַעֲפֹרָה, הָרִי זֶה מְקַלְקֵל וּפְטוּר. אִף עַל פִּי שְׂעָשׂוּ מְלָאכָה, הוֹאִיל וְכּוֹנְנָתָם לְקַלְקֵל, פְּטוּרִין.

יח. כָּל הַמְּקַלְקֵל עַל מִנַּת לְחֵמֶן, חִיב. כִּיּוֹצֵא? הָרִי שְׂשִׁתֵּר כְּדִי לְכַנּוֹת בְּמִקְוָמוֹ, אוֹ שְׂמַחֵק כְּדִי לְכַתֵּב בְּמִקְוָם שְׂמַחֵק, אוֹ שְׂחַפֵּר גִּמָּה כְּדִי לְכַנּוֹת בְּתוֹכָהּ יְסוּדוֹת, וְכֵן פִּיּוּצָא בְּזֶה - חִיב. וְשַׁעוֹרוֹ, בְּשַׁעוֹר הַמִּתְקֵן.

יט. כָּל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשְׂבָת, מַקְצָתָה בְּשׁוּגָה וּמַקְצָתָה בְּזוֹדֵן - בֵּין שְׂהִיָּד וּלְבִסּוֹף שְׁנֵי, בֵּין שְׂשִׁגָה וּלְבִסּוֹף הַיָּד - פְּטוּר; עַד שְׂיִצְעָשָׂה שַׁעוֹר הַמְּלָאכָה בְּלֹא מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף בְּזוֹדֵן, וְאַחֵר כָּף יְהִיָּה חִיב פֶּרֶת וּסְקִילָה; אוֹ יַעֲשֶׂהוּ כְּלוֹ בְּשִׁגָּה מִתְחַלָּה וְעַד סוֹף, וְאַחֵר כָּף יְהִיָּה חִיב חֲטָאֵת קְבוּעָה.

הַלְכוֹת שְׂבָת פָּרָק ב

א. דְּחוּיָה הִיא שְׂבָת אֲצֵל סִכְנָת נִפְשׁוֹת, בְּשָׂאֵר כָּל הַמְּצוּוֹת; לְפִיכָף, חוֹלָה שְׁיֵשׁ בּוֹ סִכְנָה - עוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרָכִי בְּשְׂבָת, עַל פִּי רּוּפָא אֲמֵן שֶׁל אוֹתוֹ מְקוֹם. סִפְק שְׂהוּא צָרִיף לְחַלֵּל עֲלֵיו אֶת הַשְּׂבָת, סִפְק שְׁאֵינוֹ צָרִיף, וְכֵן אִם אִמְר רּוּפָא לְחַלֵּל עֲלֵיו אֶת הַשְּׂבָת, וְרּוּפָא אַחֵר אוֹמֵר: 'אֵינוֹ צָרִיף' - מַחֲלִילֵין עֲלֵיו אֶת הַשְּׂבָת; שְׂסַפְק נִפְשׁוֹת דּוֹחָה אֶת הַשְּׂבָת.

ב. אִמְדוּהוּ בְּיוֹם הַשְּׂבָת שְׂהוּא צָרִיף לְכָף וְכָף [רְפוּאָה מְסוּיָמָת] שְׂמוֹנָה יָמִים - אֵין אוֹמְרִים: 'נִמְתִּין עַד הָעֶרֶב, כְּדִי שֶׁלֹּא לְחַלֵּל עֲלֵיו שְׂתֵי שְׂבָתוֹת'; אֲלֵא מִתְחִילִין מִהַיּוֹם שְׂהוּא שְׂבָת, וּמַחֲלִילֵין עֲלֵיו אֲפֵלוֹ מֵאָה שְׂבָתוֹת; כָּל זְמַן שְׂהוּא צָרִיף וְיֵשׁ בּוֹ סִכְנָה אוֹ סִפְק סִכְנָה - מַחֲלִילֵין; וּמְדַלִּיקִין לוֹ אֶת הַנֵּר, וּמַכְבִּין מִלְּפָנָיו אֶת הַנֵּר, וְשׁוֹחֲטִין לוֹ, וְאוֹפִין וּמַבְשִׁילִין, וּמַחֲמִין לוֹ חֲמִין בֵּין לְהַשְׁקוֹתוֹ בֵּין לְרַחֲצַת גּוֹפּוֹ. כָּלֵל שֶׁל דָּבָר: שְׂבָת לְגַבִּי חוֹלָה שְׁיֵשׁ בּוֹ סִכְנָה - הָרִי הוּא כָּחֵל, לְכָל הַדְּבָרִים שְׂהוּא צָרִיף לְהֵן.

ג. כְּשִׁעוֹשִׂים דְּבָרִים אֵלֹ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא עַל יְדֵי גוֹיִם, וְלֹא עַל יְדֵי קְטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדִים, וְלֹא עַל יְדֵי נָשִׁים - כְּדִי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה שְׂבָת קֵלָה בְּעֵינֵיהֶם; אֲלֵא עַל יְדֵי גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְחִכְמֵיהֶם. וְאֶסוּר לְהַתְמַהֲמַה בְּחֲלוּל שְׂבָת לְחוֹלָה שְׁיֵשׁ בּוֹ סִכְנָה, שְׂנַאֲמֵר: "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם

י"ש שם אדם שחוששין שמא ישרף - מכבין אותה להצילו מן האש, ואף על פי שהוא כובש דרך ומתקנה בשעת כבוי. וכל הקודם להציל, הרי זה משבח; ואינו צריך לטל רשות מבית דין בכל דבר שיש בו סכנה.

יח. מי שנפלה עליו מפלת - ספק הוא שם, ספק אינו שם - מפקחין עליו [מפנים האבנים]; מצאוהו חי - אף על פי שנתרצץ, ואי אפשר שיכריא, מפקחין עליו ומוציאין אותו, לחיי אותה שעה.

יט. בך עד חטמו, ולא מצאו בו נשמה [נשימה] - מניחין אותו; שפכר מת. בך ומצאו עליונים [אנשים בראש המפולת] מתים - לא יאמרו: 'כך מתו תחתונים', אלא מפקחין על הכל; שאפשר במפלת, שמימות העליון יתחיה התחתון.

כ. היתה חצר שיש בה גוים וישראל, אפלו ישראלי אחד ואלף גוים, ונפלה עליהם מפלת - מפקחין על הכל, מפני הישראלי. פרש אחד מהן לחצר אחרת, ונפלה עליו אותה חצר - מפקחין עליו; שמא זה שפרש הוא הישראלי, והנשארים גוים.

כא. נעקרו כלן מחצר זו לילך לחצר אחרת, ובעת עקירתן פרש אחד מהן ונכנס לחצר אחרת, ונפלה עליו, ואין ידוע מי הוא - אין מפקחין עליו; שפיון שנעקרו כלם, אין כאן ישראל קבוע, וכל הפורש מהן כשהן מהלכין, הרי הוא בחזקת שפרש מן הרב. לפיכך, אם היה הרב ישראל - אף על פי שנעקרו כלם, ופרש אחד מהם לחצר, ונפלה עליו - מפקחין עליו.

כב. המהלך במדבר, ולא ידע מתי הוא יום שבת - מונה מיום שטעה ששה, ומקדש שביעי, ומכרף בו ברפת היום, ומבדיל במוצאו בשבת. ובכל יום ויום, ואפלו ביום זה שהוא מבדיל בו ומקדש, מתר לו לעשות כדי פרנסתו בלבד, כדי שלא ימות. ואסור לו לעשות יותר על פרנסתו, שכל יום ויום ספק שבת הוא; ואם ידע שהיום שמיני ליציאתו, או חמשה עשר ליציאתו, וכיוצא בזה - הרי זה מתר לעשות כל מלאכה באותו היום, שהרי הדבר ודאי שלא יצא בשירה בשבת; ושאר הימים חוץ מיום זה, עושה כדי פרנסה בלבד.

כג. גוים שצרו על עירות ישראל - אם באו על עסקי ממוץ - אין מחללין עליהן את השבת, ואין עושין עמהן מלחמה; ובעיר הסמוכה לספר [גבור], אפלו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, יוצאין עליהן בכלי זין, ומחללין עליהן את השבת. ובכל מקום, אם באו על עסקי נפשות, או שערכו מלחמה, או שצרו סתם - יוצאין עליהן בכלי זין, ומחללין עליהן את השבת. ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא, לצאת ולעזר לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת; ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת. וכשיצילו את אחיהן, מתר להם לחזור בכלי זין שלהם למקומם בשבת, כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא [שימנעו מלהביא].

כד. וכן ספינה המטרפת [מיטלטלת] בים, או עיר שהקיפה נהר - מצוה לצאת בשבת להצילן, בכל דבר שיכולין

יא. הילולת, כשכורעת לילד - הרי היא בסכנת נפשות, ומחללין עליה את השבת: קוראין לה חכמה [מילדת] ממקום למקום, וחותרים את הטבור, וקושרין אותו. ואם היתה צריכה לגר בשעה שהיא מצעקת בחבלה - מדליקין לה את הנר, ואפלו היתה סומה [עיוורת], מפני שדעתה מתישבת עליה בנר, ואף על פי שאינה רואה. ואם היתה צריכה לשמן וכיוצא בו, מביאין לה. וכל שאפשר לשנות, משנין בשעת הבאה, כגון שתביא לה חכמה כלי תלוי בשערה; ואם אי אפשר, מביאה פדרכה. יב. אין מילדין את הגויה בשבת, ואפלו בשכר; ואין חוששין לאיבה [שנאה], ואף על פי שאין שם חלול [שבת]. אבל מילדין את בת גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], מפני שאנו מצוין להחיותו; ואין מחללין עליה את השבת.

יג. חיה [יוולדת] - משיתחיל הדם להיות שותת עד שתלד, ואחר שתלד עד שלשה ימים - מחללין עליה את השבת, ועושין לה כל צרכיה, בין שאמרה 'צריכה אני', בין שאמרה 'איני צריכה'. ומשלשה ועד שבעה - אם אמרה 'איני צריכה', אין מחללין עליה; ואם שתקה, ואין צריך לומר אם אמרה 'צריכה אני' - מחללין עליה את השבת. ומשבעה ועד שלשים יום, הרי היא כחולה שאין בו סכנה; ואפלו אמרה 'צריכה אני', אין עושין לה מלאכה אלא על ידי גוי.

יד. עושין מדורה לחיה, ואפלו בימות החמה, מפני שהצנה קשה לחיה הרבה במקומות הקר; אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה. הקיז דם ונצטנן - עושין לו מדורה, אפלו בתקופת תמוז. ומרחיצין את הולד בשבת ביום שנולד, אחר שחותרין את טבורו, אפלו בחמין שהוחמו בשבת; ומולחין אותו [מפורים עליו מיני בשמים] ומלפפין [כורכים] אותו [בבגדים], מפני שסכנה היא לו אם לא יעשו לו כל אלה. וכן מרחיצים אותו לפני המילה, ולאחר המילה, וביום השלישי למילה, בחמין שהוחמו בשבת - מפני הסכנה.

טו. האשה שישבה על המשבר [מקום הלידה] ומתה - מביאין סבין בשבת אפלו דרך רשות הרבים, וקורעין את כרסה ומוציאין את הולד, שמא ימצא חי - שספק נפשות דוחה את השבת, ואפלו לזה שאין חזקתו חי.

טז. מפקחין פקוח נפשות בשבת, ואין צריך לטל רשות מבית דין; והמקדים להציל הנפש, הרי זה משבח. ביצד? ראה תינוק שנפל לים - פורש מצודה ומעלהו, ואף על פי שהוא צד הדגים עמו. שמע שטבע תינוק בים, ופרש מצודה להעלותו, והעלה דגים בלבד - פטור מכלום. נתפנו להעלות דגים, והעלה דגים ותינוק - פטור, אפלו לא שמע שטבע; הואיל והעלה תינוק עם הדגים, פטור.

יז. נפל תינוק לבור - עוקר חליה [עפר שבשפת הבור] ומעלהו, ואף על פי שהוא מתקן בה מדרגה בשעת עקירתה. ונעלה דלת בפני תינוק - שובר את הדלת ומוציאו, ואף על פי שהוא מפצל אותה עצים שראויין למלאכה; שמא יפגע [יבהל] התינוק, וימות. ונפלה דלקה,

להציל. ואפלו יחיד הנדרך מפני הגוים [רבים, ואפילו שלא ברורה כוונתם], או מפני שהוא [יחיד] רודף אחריו [בכוונה] להרגו - מצוה להצילו, ואפלו בעשית כמה מלאכות בשבת; ואפלו לתקן כלי זין להצילו, מתר. וזועקין עליהן ומתחננים בשבת, ומתריעין עליהן [בתקיעה] לעזר אותן; ואין מתחננים ולא זועקין על הדבר בשבת.

כה. צרין על עירות הגוים שלשה ימים קדם לשבת; ועושין עמהן מלחמה בכל יום יום, ואפלו בשבת, עד שפוכשין אותה, ואף על פי שהיא מלחמת הרשות; מפי השמועה למדו: "עד רדתה", ואפלו בשבת. ואין צריך לומר במלחמת מצוה; ולא כבש יהושע יריחו, אלא בשבת.

יום רביעי

הלכות שבת פרק ג

א. מתר להתחיל במלאכה בערב שבת, אף על פי שהיא נמקרת מאליה בשבת; שלא נאסר עלינו, אלא לעשות מלאכה בעצמו של יום; אבל שתעשה המלאכה מעצמה בשבת, מתר לנו להנות כמה שנעשה בשבת מאליה.

ב. כיצד? פותקין [פותחים] מים [מצינור] לגנה ערב שבת עם [לפני] חשכה, והיא מתמלאה והולכת כל היום בלוי. ומניחין מגמר [בשמים] תחת הכלים [בגדים], והן מתגמרין [נספגים] והולכין כל השבת בלה. ומניחים קילור [משחה] על גבי העין, ואספגנית [תחבושת] על גבי המכה, ומתפין והולכין כל השבת בלה. ושורין דיו וסממנין [צבע] עם חשכה, והן נשרין והולכין כל השבת בלה. ונותנין צמר ליורה [דוד עם מים וצבע], ואונין [אגודות] של פשתן לתנור, והם משתנין והולכין כל השבת בלה. ופורשין מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשכה, והן צדין והולכין כל השבת בלה. וטוענין [משאות] בקורת בית הבד [להכביד על הזיתים] ובעגולי הגת [אבנים הסוחטות היין] עם חשכה, והמשקין זבין והולכין כל השבת בלה. ומדליקין את הנר או את המדורה מבפער, והיא דולקת והולכת כל השבת בלה.

ג. מניחין קדרה על גבי האש, או בשר בתנור או על גבי גחלים, והן מתפשלין והולכין כל השבת בלה, ואוכלין אותן בשבת. ויש בדרך זה דרכים שהן אסורין - גזרה, שמה יחתה [יגרוף] בגחלים בשבת.

ד. כיצד? תבשיל שלא בשל כל צרכו, וחמין שלא הוחמו כל צרכן, או תבשיל שבשל כל צרכו וכל זמן שמצטמק הוא יפה [משובח] לו - אין משהין אותו על גבי האש בשבת, אף על פי שהנח מבוער יום; גזרה, שמה יחתה בגחלים כדי להשלים בשולו, או כדי לצמקו. לפיכך, אם גרף האש, או שפסה אש הפירה באפר או בנעלה [פירור] פשתן הדקה, או שעממו הגחלים [ונפסק האש] שהרי הן כמכסות באפר, או שהסיקוה בקש או בגבכה [ענפים דקים] או בגללי בהמה דקה שהרי אין שם גחלים בוערות - הרי זה מתר לשהות עליה; שהרי הסיח דעתו מזה התבשיל, ואין גוזרין שמה יחתה באש.

ה. כמה דברים אמורים? בכירה, שהכלה מועט. אכל התנור - אף על פי שגרף האש, או חפה באפר, או שהסיקוהו בקש או בגבכה - אין משהין בתוכו, ולא על גביו, ולא סומכין לו [צמוד לו] תבשיל שלא בשל כל צרכו, או שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו; הואיל והכלו חם ביותר, אינו מסיח דעתו, וחוששים שמה יחתה בזה האש המעוטה, אף על פי שהיא אש קש וגבכה או מכסה. ו. ולמה אסרו לשהות בתנור, אף על פי שגרף? מפני שהגרף אינו גורף אלא רב האש ועצמה, ואי אפשר לגרף כל האש עד שלא תשאיר ניצוצה אחת; ומפני שהכלו חם, שמה יחתה כדי לנער [ולהבער] הניצוצות הנשארות.

ז. הכפח [כירה קטנה] - הכלו רב מהכל הפירה, ומועט מהכל התנור. לפיכך, אם הסיקו בגפת [פסולת זיתים] או בעצים - הרי הוא כתנור, ואין משהין בתוכו ולא על גביו, ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו, או מצטמק ויפה לו, אף על פי שגרף או כסה באפר. ואם הסיקוהו בקש או בגבכה - הרי הוא בכירה שהסקה בקש ובגבכה, ומשהין עליו. ומתר לסמך לכירה מבפער, אף על פי שאינה גרופה. ואיזו היא כירה, ואיזה הוא כפח? כירה, מקום שפיתת [הנחת] שתי קדרות; וכפח, מקום שפיתת קדרה אחת.

ח. תבשיל חי שלא בשל כלל, או שבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו [הצטמקות מזיקה לטעמו] - מתר לשהותו על גבי האש, בין בכירה וכפח בין בתנור. וכן תבשיל שבשל ולא בשל כל צרכו, או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו - אם השליך לתוכן אבר חי סמוך לבין השמשות, נעשה הכל כתבשיל חי, ומתר לשהותו על האש אף על פי שלא גרף ולא כסה; מפני שבכירה הסיח דעתו ממנו, ואינו בא לחתות בגחלים.

ט. כל תבשיל שאסור לשהותו - אם עבר ושהה אותו - אסור לאכלו עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שיעשה [שיעור זמן שיוכל לבשל אותו ביסול]. ואם שכחו - אם תבשיל שלא בשל כל צרכו הוא, אסור עד מוצאי שבת; ואם תבשיל שבשל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו, מתר לאכלו בשבת.

י. כל שמתר לשהותו על גבי האש - כשנוטלין אותו בשבת, אסור להחזירו למקומו. ואין מחזירין לעולם, אלא על גבי כירה גרופה או מכסה, או בכירה וכפח שהסקו בקש וגבכה; והוא, שלא הניח הקדרה על גבי קרקע; אכל משהניחה על גבי הקרקע, אין מחזירין אותה, ואפלו על גבי גרופה, או מכסה. ואין מחזירין לתנור ולא לכפח שהסקו בגפת או בעצים, אף על פי שגרף או כסה, מפני שהכלן חם ביותר. וכל שאין מחזירין עליו, אין סומכין לו [צמוד לו] בשבת.

יא. אסור להכניס מגרפה [כף] לקדרה, והיא על האש, להוציא ממנה בשבת; מפני שמגיס [מערבב] בה, וזה מצרכי הבשול הוא, ונמצא כמבשל בשבת. ומתר להחזיר מפירה לכירה, אפלו מפירה שהכלה מועט לכירה שהכלה

קרקע בין על גבי מנורה, ומדליקה מבעוד יום, ומשתמש לאורה או מתחמם כנגדה בשבת. וצריך שידליק רב המדורה קדם חשכה, עד שתהא שלהבת עולה מאליה קדם השבת; ואם לא הדליק רבה, אסור להנות בה בשבת - גזירה, שמא יחתה בה ויניד העצים כדי שתעלה השלהבת. ואם הדליק עץ יחיד, צריך להדליק רב עביו ורב הקפו מבעוד יום.

כ. במה דברים אמורים? בגבולין [בשאר מקומות]; אבל במקדש, מאחזין את האור בעצים במדורת בית המוקד עם [- לפני] חשכה, ואין חוששין שמא יחתה, שהכהנים זריזין [זהירים] הן.

כא. היתה מדורה של קנים או של גרעינים - אינו צריך להדליק הרב; אלא כיון שהתחיל בה האש קדם השבת, מתר להשתמש בה, מפני שהאש נתלית בהן במהרה, ואינו צריך לחתות. לפיכך, אם אגד קנים, או הניח הגרעינים בחותלות [סלים] - הרי הן בעצים, וצריך שתעלה בהן השלהבת מאליה קדם השבת.

כב. מדורה של זפת, או של גפרית, או של רכב [כל דבר שמנוני], או של קינה [שעווה], או של קש, או של גבכה [עצים דקים] - אינו צריך להדליק רבה קדם השבת, מפני שהאש מדלקת אותם במהרה.

הלכות שבת פ"ד

א. יש דברים, שאם טמן בהן התבשיל - הוא מתחמם, ומוסיפין בבושלו כעין האש, כגון: גפת [פסולת זיתים], וזבל [סדנות], ומלח, וסיד, וחל, או זוגין [קליפות ענבים] ומוכין [אגודות צמר] וצשבים בזמן ששלישן [האחרונים] לחין מחמת עצמן; ודברים אלו, נקראין 'דבר המוסיף'. ויש דברים, שאם טמן בהן התבשיל - ישאר בתמימותו בלבד, ואינן מוסיפין לו בשול, אלא מונעין אותו מלהצטנן, כגון: זוגין ומוכין וצשבים יבשים, וכסות, ופרות, וכנפי [- נוצות] יונה, ונערת [- פירור] הפשתן, ונסרת חרשים [נגרים], ושלחין [עור בהמה בשערותיה], וגזי צמר; ודברים אלו, נקראין 'דבר שאינו מוסיף'.

ב. מן הדין היה, שטומנין בדבר המוסיף מבעוד יום, וישאר התבשיל טמון בשבת, שהרי משהין על גבי האש בשבת; אבל אסרו חכמים להטמין בדבר המוסיף, מבעוד יום, גזירה שמא תפתח הקדירה בשבת, ויצטרף לגלותה עד שתגיה הרתיתה, ויחזר ויכסה בשבת, ונמצא טמון בדבר המוסיף בשבת, שהוא אסור. לפיכך, מתר להטמין בדבר המוסיף, בין השמשות [ספק יום ספק לילה] - שסתם קדרות בין השמשות, כבר רתחו ונחו מבעבוען, וכיון שגחו, שוב אינן רותחין.

ג. וכן מן הדין היה, לטמן התבשיל בדבר שאינו מוסיף, בשבת עצמה; אבל אסרו חכמים דבר זה - גזירה שמא יטמין ברמץ [אפר חם], ויהיה בו ניצוצות של אש, ונמצא חותה [גורף] בגחלים; לפיכך, אסרו להטמין דבר חם בשבת, ואפלו בדבר שאינו מוסיף.

מרה; אבל לא מכירה לטמינה [בתנור לשמור חומה], ולא מטמינה לכירה.

יב. לא ימלא אדם קדירה עצסיות [גרגירי תבואה כתושים] ותקמוסין [מיו קטניות], או חבית של מים, ויתן לתוך התנור ערב שבת עם חשכה, וישהה אותן - שאילו וכל פיוצא בהן, אף על פי שלא בשלו כל עקר, כתבשיל שלא בשל כל צרכו הן, מפני שאינן צריכין בשול הרבה, ודעתו עליהן לאכלן לאלתר, ולפיכך אסור לשהותן בתנור. ואם עבר ושהה - אסורין עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שיעשו. **יג.** תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום, ושהה אותו בשבת - אם בשר גדי הוא וכיוצא בו, מתר; שאם יחתה בגחלים, יתחרף [ישרוף מעט] הבשר, שאינו צריך אלא תמימות האש בלבד; ואם בשר עז או שור הוא, אסור, שמא יחתה בגחלים לבשלו. ואם טח פי התנור בטיט - מתר, שאם בא לפתח התנור ולחתות, תכנס הרוח, ויתקשה הבשר ויפסד, ויצטנן התנור.

יד. וכן כל דבר שהרוח מפסדת אותו, אין גוזרין עליו שמא יגלהו ויחתה; ומפני זה נותנין אונין של פשתן לתוך התנור עם חשכה, שאם גלהו - יפסד.

טו. נתן גדי שלם לתוך התנור - הרי הוא כבשר העז או בשר שור, ואסור לשהותו, שמא יחתה בגחלים, אלא אם כן טח התנור. ומתר לשלשל כבש הפסח לתנור עם חשכה, אף על פי שאינו טח, מפני שבגני חבורה זריזין [זהירים] הן.

טז. אין צולין בשר בצל וביצה על גבי האש, אלא כדי שיצלו מבעוד יום, ויהיו ראויין לאכילה. ואם נשארו אחר כן על האש בשבת עד שיצלו הרבה - מתר, מפני שהן כמציטמק ורע לו; שאם חתה - יחרף [ישרוף מעט] אותן, שעל גוף האש הם. ומפני זה מניחין המגמר [בשמים] תחת הפלים [בגדים] עם חשכה, שאם חתה בגחלים - ישרף המגמר ויעשן הפלים [יעלה עשן בבגדים].

יז. הא למדת, שכל דבר שאנו אוסרין בענין זה, אינו אסור משום שהוא נעשה בשבת, אלא גזירה - שמא יחתה בגחלים. לפיכך, אין נותנין צמר ליורה [לצובעו], אלא אם כן היתה עקורה [מוגבהת] מעל האש - שמא יחתה בגחלים; והוא שיהיה פיה טוח [סגור] בטיט - שמא יגיס בה משחשכה.

יח. אין נותנין את הפת בתנור עם חשכה, ולא הררה [עוגה דקה] על גבי הגחלים - אלא כדי שיקרמו [ישחימו] פנים שאינן מדבקים בתנור או באש [חלקה העליון]. ואם נשארו אחרי כן עד שיגמר אפיתן - מתר; שאם יחתה, יפסיד אותן. ואם נתן סמוך לחשכה, וחשכה ועדין לא קרמו פניה - אם במזיד - אסור לאכל מהן עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שיעשו. ואם בשוגג - מתר לו לרדות [- להוציא מן התנור] ממנה מזון שלש סעודות בשבת; וכשהוא רודה - לא ירדה במרדה [- כלי מיוחד לכך] כדרך שהוא עושה בחל, אלא בסכין וכיוצא בה.

יט. עושה אדם מדורה מפל דבר שיצאה, בין על גבי

ביום, ולא קטנים שאינן נראין אלא בלילה; ומשיא שלשה כוכבים אלו הבינוניים, הרי זה לילה ודאי.

ה. פתילה שמדליקין בה לשבת, אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת [קופצת] בו - כגון צמר, ושער, ומשי, וצמר הארז, ופשתן שלא נפץ [נוקה], וסיב ה של דקל, ומיני העץ הרבים, וכיוצא בהן; אלא מדבר שהאור נחלית בו - כגון פשתה נפוצה [נקיה], ובגדי שש, וצמר גפן, וכיוצא בהן מדבר שהאור נחלית בו. והמדליק - צריך שידליק ברוב היוצא מן הפתילה.

ו. הכורך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו - אם להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה, אסור; ואם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל [תפול] למטה, מותר.

ז. נותנין גרגר של מלח וגרים [גרגר] של פול על פי הנר בערב שבת, כדי שיהא דולק [זמן רב] בלילי שבת. וכל הפתילות שאין מדליקין בהן, עושין מהן מדורה - בין להתחמם כנגדה, בין להשתמש לאורה, בין על גבי מדורה, בין על גבי קרקע; ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לגר, בלבד.

ח. שמן שמדליקין בו לשבת, צריך שיהא נמשך אחר הפתילה; אבל שמנין שאין נמשכין אחר הפתילה - כגון זפת, ושעווה, ושמן קיק [מעץ הקקיון], ואלה [זנב הכבש], וחלב - אין מדליקין בהן. ומפני זה אין מדליקין בפתילות שאין האור נחלית בהן, ולא בשמנים שאין נמשכים אחר הפתילה - גזרה, שמא יהיה אור הנר אפל [חלש], ויטשה אותה בשעווה שישתמש לאורה.

ט. חלב שהתיכו, וקרכי דגים שנמחו - נותן לתוכן שמן כל שהוא, ומדליק; אבל שמנין שאין מדליקין בהן - אפלו ערבן בשמנים שמדליקין בהן - לא ידליק, מפני שאין [השמנים הלא דליקים] נמשכין [אחר השמן הדליק].

י. אין מדליקין בעטרן [פסולת הזפת], מפני שריחו רע - שמא יניחנו ויצא, וחוכה עליו לישב לאור הנר. ולא בצרי [שרף עץ], מפני שריחו טוב - שמא יקח ממנו מן הנר; ועוד, מפני שהוא עף [באור ויכול לגרום דליקה]. ולא בנפט לכן, ואפלו בחל - מפני שהוא עף, ויבוא לידי סכנה. יא. מותר להדליק לכתחלה בשאר שמנים - כגון שמן צנון, ושמשמין, ולפת, וכל כיוצא בהן; אין אסור אלא אלו שמנו חכמים בלבד.

יב. לא יתן אדם כלי מנקב מלא שמן על פי הנר, בשביל שיהא מנוטף, ולא ימלא קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה לתוכה, בשביל שתהא שואכת - גזרה, שמא יקח מן השמן שבכלי, שהרי לא נמאס בנר, ואסור להנות בשבת מן השמן שהדלק בו, ואפלו בכתה הנר, ואפלו נטף מן הנר - מפני שהוא מקצה מחמת אסור [מיוחד ומיוחד למלאכת איסור]. ואם חבר הקלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובחרישית וכיוצא בהן - מותר.

יג. אין נותנין כלי פתח הנר לקבל בו שמן בשבת, שהרי מבטל הקלי מהכנו [ממה שהיה מוכן להעשות בו]; ואם

ד. ספק חשכה ספק לא חשכה [בין השמשות], מותר לטמן את דבר חם. ומותר לטמן דבר הצונן בשבת, בדבר שאינו מוסיף, שלא יצטנן ביותר, או כדי שתפוג [תחלש] צנתו. חמין שטמנן מערב שבת, ונתגלו בשבת - מותר לכסותן, שהרי אינו מוסיף; ומותר להחליף הכסוי בשבת. כיצד? נוטל כסות ומניח כנפי יונה, או נוטל כנפי יונה ומניח הכסות.

ה. פנה התבשיל או המים החמין, מכלי לכלי אחר - מותר להטמין הכלי האחר בשבת בדבר שאינו מוסיף, כמו הדבר הצונן; שלא אסרו להטמין בשבת, אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו; אבל אם פנהו, מותר.

ו. מניחין מחם [דוד מים] על גבי מחם בשבת, וקדרה על גבי קדרה, וקדרה על גבי מחם, ומחם על גבי קדרה - וטח [סותם] פיהם בכצק; לא בשביל שיוחמו, אלא בשביל שיעמדו על חמם; שלא אסרו אלא להטמין בשבת, אבל להניח כלי חם על גבי כלי חם, כדי שיהיו עומדין בתמימותן - מותר. אבל אין מניחין כלי שיש בו דבר צונן על גבי כלי חם בשבת, שהרי מוליד בו חם בשבת; ואם הניחו [בעוד יום] מבערב - מותר, ואינו בטומן בדבר המוסיף.

הלכות שבת פרק ה

א. הדלקת נר בשבת אינה רשות, אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק; ולא מצוה שאינו חייב לרדף אחריה עד שיצטננה, כגון ערובי חצרות או נטילת ידים לאכילה; אלא חובה. ואחד אנשים ואחד נשים, חייבין להיות בביתן נר דלוק בשבת. אפלו אין לו מה יאכל - שואל על הפתחים, ולוקח שמן ומדליק את הנר; שזה בכלל ענין שבת. וחיוב לברך קדם הדלקה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של שבת' - בדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים.

ב. מותר להשתמש לגר השבת, והוא שלא יהיה הדבר צריך עיון הרבה; אבל דבר שצריך לדקדק בראותו, אסור להכניחו לאור הנר - גזרה שמא יטעה [נהג לקרב השמן לפתילה].

ג. המדליק צריך להדליק מבעוד יום, קדם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים, לפי שהן מצויות בבתים, והן העסוקות במלאכת הבית; ואף על פי כן, צריך האיש להזהירן ולבדק אותן על כך, ולומר לאנשי ביתו ערב שבת קדם שתחשוף: 'הדליקו את הנר'. ספק חשכה ונכנס השבת, ספק לא נכנס - אין מדליקין.

ד. משתשקע החמה עד שיאיר שלשה כוכבים בינוניים - הוא הזמן הנקרא 'בין השמשות' בכל מקום, והוא ספק מן היום, ספק מן הלילה; ודינן בו להחמיר בכל מקום. ולפיכך אין מדליקין בו, והעושה מלאכה בין השמשות ערב שבת ובין השמשות במוצאי שבת, בשוגג - חייב חטאת מכל מקום. וכוכבים אלו - לא גדולים הנראים

תוקעין; חל להיות במוצאי שבת, לא תוקעין ולא מבדילין. יום טוב שחל להיות בערב שבת, תוקעין ולא מבדילין; חל להיות לאחר השבת, מבדילין ולא תוקעין.

יום חמישי

הלכות שבת פ"ק ו

א. אסור לנו לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת - אף על פי שאינו מצוה על השבת, ואף על פי שאמר לו מקדם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת; ודבר זה - אסורו מדברי סופרים, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהם, ויבואו לעשות בעצמן.

ב. גוי שעשה מלאכה מעצמו בשבת - אם בשביל ישראל עשה אותה - אסור להנות באותה מלאכה עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שתעשה [שיעור זמן שיוכל לעשות המלאכה]; והוא שלא יהא הדבר בפרהסיא, עד שיגיעו בו רבים שדבר זה בשביל פלוני הוא נעשה בשבת.

ואם בשביל עצמו בלבד עשה, מתר להנות בה בשבת. **ג.** כיצד? גוי שהדליק את הנר, משתמש לאורו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. עשה ככש לירד בו מן הספינה, ירד אחריו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. מלא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל; לקט עשבים להאכיל לבהמתו, מניח ישראל בהמתו לאכל מהן; והוא, שלא יהא אותו הגוי מכיר לאותו ישראל - שמא ירבה במלאכתו בשבילו, ונמצא עושה בשביל ישראל. וכן כל דבר שאפשר להרבות בו - לא יהנה בו בשבת, אלא אם כן אינו מכירו.

ד. אבל דבר שאין בו להרבות ולמעט, כגון גר וכבש - הואיל ועשה בשביל עצמו, נהנה אחריו ישראל בשבת, ואף על פי שהוא מכירו. גר הדלוק במסבה בשבת - אם רב ישראל, אסור להשתמש לאורה; שהמדליק, על דעת הרב מדליק. ואם רב גוים, מתר להשתמש לאורה. מחצה למחצה, אסור. נפלה דלקה בשבת, וכא גוי לכבות - אין אומרים לו 'כבה' ואל תכבה, מפני שאין שבתו עלינו; וכן כל פיוצא בזה.

ה. מת [יהודי] שעשו לו גוים ארון, וחפרו לו קבר בשבת, או הביאו לו חלילין לספד בהן - אם בצנעה - ימתין בכדי שיעשו למוצאי שבת, ויגבר בו. ואם היה הקבר בפרהסיא [רחוב] גדולה, והארון על גביו, וכל העוברים והשבים אומרים שזה שהגוים עושין עכשו בשבת, לפלוני הוא - הרי זה לא יגבר בו אותו ישראל עולמית, מפני שהוא בפרהסיא. ומת לקבר בו ישראל אחר - והוא, שימתין בכדי שיעשה. וכן כל פיוצא בזה. **ו.** גוי שהביא חלילין בשבת למת - אף על פי שהביאן מצד החומה - ימתין למוצאי שבת בכדי שיבואו ממקום קרוב, ואחר כך יספד בהן; שמא בליילה הביאום ממקום אחר עד החומה, ובבקר נכנסו בהן. ואם ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת, ימתין כדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת - והוא שלא יהיה הדבר בפרהסיא גדולה, כמו שאמרנו.

נתנו מבעוד יום, מתר. ונותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל ניצוצות [המינות מהאש] - מפני שאין בהן ממש, והרי לא בטלו מלטלטלו; ואסור לתן לתוכו מים, ואפלו מערב שבת - מפני שהוא מקרב את כפוי הניצוצות.

יד. אין פולין [בדיקת בגד מכינים] לאור הנר, ולא קורין לאור הנר, ואפלו גבוה שתי קומות; ואפלו עשרה בתים זה על גב זה, והנר בעליונה - לא יקרא ולא יפלה לאורו בפתחו, שמא ישפח וישח. ואם היו שנים קורין בענן אחד - מתרין לקרות לפני הנר; שכל אחד מהן מזכיר חברו אם שכח; אבל לא בשני עננות, שכל אחד מהן טורד בענינו.

טו. התינוקות - קורין לפני רבן לאור הנר, מפני שהרב משמרן; אבל הוא לא יקרא, מפני שאין אימתן עליו. ויש לו לראות בספר לאור הנר, עד שיראה ראש הפרשה שהוא צריך להקרותו, ואחר כך נותן הספר בידו, והן קוראין לפניו.

טז. כלים הדומין זה לזה, ואינן נכרין אלא בעיון הרבה - אסור להקריבן לאור הנר ולהבחין ביניהן; שמא ישפח, וישח. לפיכך, שמש שאינו קבוע - אסור לו לבדק כוסות וקערות לאור הנר, מפני שאינו מכירן, בין בגר של שמן, בין בגר של נפט שאורו רב; אבל שמש קבוע - מתר לו לבדק לאור הנר כוסות וקערות, מפני שאינו צריך עיון הרבה. ואם היה גר של שמן זית - אין מורין לו לבדק, ואף על פי שהוא מתר; גזרה, שמא יסתפק [יקח] ממנו. **יז.** גר שאחורי הדלת - אסור לפתח הדלת ולנעל בדרבו, מפני שהוא מכבהו; אלא יזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל. ואסור לפתח את הדלת כנגד המדורה בשבת כדי שתהא הרוח מנשבת בה, ואף על פי שאין שם אלא רוח מצויה. ומניחין הנר של שבת על גבי אילן המחקר לקרקע, ואינו חושש.

יח. כל מדינות ובעירות של ישראל, תוקעין בהן שש תקיעות בערב שבת; ובמקום גבוה היו תוקעין, כדי להשמיע כל אנשי המדינה [העיר] וכל אנשי המגרש שלה [סביבותיה].

יט. תקיעה ראשונה - נמנעו העומדים בשדות מלחרש ומלעדר ומלעשות מלאכה שבשדה; ואין הקורבין [לעיר] רשאים לכנס לעיר, עד שיבואו רחוקים ויכנסו כלם בבת אחת; ועדין התנזרות פתוחות, והתריסין [המשמשים גם כדוכן] מנחין. התחיל לתקע שניה - נסתלקו התריסין, ונגעלו התנזרות; ועדין החמין והקדרות מנחות על גבי כירה. התחיל לתקע תקיעה שלישית - סלק המסלק [את הקדרות מהכירה] והטמין המטמין, והדליקו את הנרות. ושוהה כדי לצלות דג, או כדי להדביק [להכניס] פת בתנור, ותוקע ומרע ותוקע, ושובת.

כ. תקיעה ראשונה, תוקע אותה במנחה; והשלישית, קדם לשקיעת החמה. וכן תוקעין במוצאי שבת אחר צאת הכוכבים, להתיר העם למעשיהן.

כא. יום הפפורים שחל להיות בערב שבת, לא היו

ששכורין הן, או באריסות ירד להן [לעבוד תמורת יבול].
ודבר ששם ישראל בעליו קרוי עליו, ואין דרך רב אנשי
אותו המקום להשכירו או לתנו באריסות - אסור להשכירו
לגוי; מפני שהגוי עושה באותו המקום מלאכה בשבת,
והוא נקרא על שם הישראלי בעליו.

טז. מתר להשאל כלים ולהשכירן לגוי, ואף על פי
שהוא עושה בהן מלאכה בשבת - מפני שאין אנו מצוים
על שכירת הכלים; אכל בהמתו ועבדו [של יהודי] -
אסור, מפני שאנו מצוין על שכירת בהמה ועבד.

יז. המשתתף עם הגוי במלאכה, או בסחורה, או בחנות
- אם התנו בתחלה שיהיה שוכר השבת לגוי לבדו אם
מעט ואם הרבה, ושוכר יום אחר כנגד יום השבת לישראל
לבדו - מתר. ואם לא התנו מבתחלה - כשיבואו לחלק,
נוטל הגוי שוכר השבתות כולן לבדו, והשאר חולקין אותו;
ואינו מוציא לו כלום כנגד יום השבת, אלא אם כן התנה
בתחלה. וכן אם קבלו שדה בשתפות, דין אחד הוא.

יח. ואם לא התנו, ובא לחלק השוכר, ולא היה שוכר שבת
ידוע - יראה לי שהגוי נוטל לבדו שביע השוכר, והשאר
חולקין. הנותן מעות לגוי להתעסק בהן [לעשות בהם עסק]
- אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת, חולק עמו שוכר
בשנה; וכן הזורו כל הגאונים.

יט. לא יתן אדם בערב שבת כלים לאמן גוי לעשותן,
אף על פי שפסק עמו [מראש] - אלא בכדי [שיעור זמן]
שניצא בהן [הגוי] מביתו [של היהודי] קדם שחשכה; וכן
לא ימכר אדם חפצו לגוי, ולא ישאלנו, ולא ילנו, ולא
ימשכנו, ולא יתן לו במתנה - אלא בכדי שניצא באותו
חפץ מפתח ביתו, קדם השבת; שכל זמן שהוא בביתו,
אין אדם יודע אימתי נתן לו, וכשניצא הגוי מביתו בשבת
וחפץ ישראל בידו, יראה כמי שהלוהו לגוי או משכנו או
פסק עמו או מכר לו בשבת.

כ. הנותן אגרת לגוי להוליכה לעיר אחרת - אם קצץ
עמו [מראש] שוכר הולכה - מתר, ואפלו נהנה לו ערב
שבת עם חשכה; והוא שניצא בה מפתח ביתו קדם השבת.
ואם לא קצץ - אם יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ
האגרות ושולח אותן לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו, מתר
לתן לגוי האגרת; והוא שיהיה שהות ביום כדי שייגיע
לבית הסמוך לחומה קדם השבת - שמא זה שמקבץ
האגרות ושולחן, ביתו סמוך לחומה הוא. ואם אין שם
אדם קבוע לכך, אלא הגוי שנותנין לו האגרות, הוא
שמוליכה לעיר אחרת - אסור לשלח ביד גוי האגרת
לעולם, אלא אם כן קצץ לו דמים.

כא. גוי שהביא חפציו בשבת, והכניסן לבית ישראל -
מתר; ואפלו אמר לו: 'הניחן בנזילת זר', הרי זה מתר.
ומזמנין את הגוי בשבת, ונותנין לפניו מזונות לאכלן;
ואם נטלן ויצא - אין נזקקין לו, מפני שאין שבייתו
עלינו. וכן נותנין מזונות לפני הפלג בחצר; ואם נטלן
ויצא, אין נזקקין לו.

כב. מי שהיה בא בדרך, וקדש עליו היום, והיו עמו

ז. עיר שישאל וגוים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ
המרחצת בשבת - אם רב גוים, מתר לרחץ בה למוצאי
שבת מיד; ואם רב ישראל, ימתין בכדי שיחמו חמין;
שבישיל הרב הוחמו. מחצה למחצה, ימתין בכדי שיחמו
חמין. וכן כל פיוצא בזה.

ח. ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה זו בשבת - אף
על פי שעבר ומכין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן] -
מתר לו להנות באותה מלאכה לערב [במוצ"ש], אחר
שימתין בכדי שתעשה. ולא אסרו בכל מקום עד שימתין
בכדי שיעשו, אלא מפני דבר זה, שאם תאמר והא
מיד - שמא יאמר לגוי לעשות לו, וימצא הדבר מוכן מיד;
וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו, לא יאמר לגוי
לעשות לו, שהרי אינו משתפר [מרויח] כלום, מפני שהוא
מתעצב לערב בכדי שיעשה דבר זה שנעשה בשבת.

ט. דבר שאינו מלאכה, ואין אסור לעשותו בשבת אלא
משום שבות [איסור מדרבנן להרבות השביתות] - מתר
לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת
חלי, או יהיה צריך לדבר צרך הרבה, או מפני מצוה.

י. כיצד? אומר ישראל לגוי לעלות באילן בשבת או
לשוט על פני המים, כדי להביא לו שופר, או סבין למילה;
או מביא לו מחצר לחצר שאין ביניהן ערוב, מים חמין
להרחיץ בהם קטן או [אדם] מצטער. וכן כל פיוצא בזה.

יא. הלוקח [קונה] בית בארץ ישראל, מתר לו לומר לגוי
לכתב לו השטר בשבת - שאמירה לגוי אסורה מדברי
סופרים, ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה. וכן
הלוקח מהן בית בסוריא, שסוריא בארץ ישראל לדבר זה.

יב. פוסק [מסכם] אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ [ו-
קוצב] דמים, והגוי עושה לעצמו; ואף על פי שהוא עושה
בשבת, מתר. וכן השוכר את הגוי לזמנים הרבה - מתר,
אף על פי שהוא עושה בשבת. כיצד? כגון ששוכר הגוי
לשנה או לשנים, שיכתב לו [ספר] או שיארג לו [בגד] -
הרי זה כותב ואורג בשבת, ומתר, כאלו קצץ עמו שיכתב
לו ספר או שיארג לו בגד, שהוא עושה בכל עת שירצה.
והוא שלא יחשב [יחשבון] עמו יום יום.

יג. במה דברים אמורים? בצנעה, שאין הכל מפירין שו
המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא; אכל אם היתה
ידועה וגלויה ומפרסמת - אסורה; שהרואה את הגוי
עושה, אינו יודע שקצץ [קצב דמיו מראש], ואומר שפלוני
שוכר הגוי לעשות לו בשבת.

יד. לפיכך, הפוסק עם הגוי לבנות לו חצרו, או כתלו,
או לקצר את שדהו, או ששכרו שנה או שנים לבנות לו
חצר, או לשע לו כרם - אם היתה המלאכה במדינה
[בעיר], או בתוך התחום [אלפיים אמה] - אסור לו להניחו
לעשות בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק; ואם
היתה המלאכה חוץ לתחום - מתר, שאין שם ישראל
שיראה את הפועלין כשהן עושין בשבת.

טו. וכן מתר לאדם להשכיר פרמו או שדהו לגוי, אף
על פי שהוא זורען ונוטען בשבת; שהרואה יודע

אילנות [מכופף ענף ומכסהו באדמה], או המרפכ [אילן באילן], או הזמר - כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות, וענין אחד הוא; שכל אחת מהן - לצמח דבר הוא מתבונן. ד. וכן אחד הקוצר תבואה או קטנית, או הבוצר ענבים, או הגודר תמרים, או המוסק ויתים, או האורה [קוטף] תאנים - כל אלו אב מלאכה אחת הן; שכל אחת מהן - לעקר דבר מגדוליו מתבונן. ועל דרך זו, שאר האבות.

ה. התולדה, היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות. כיצד? המחתף את הירק מעט מעט [דק דק] לבשלו, הרי זה חיב - שזו המלאכה תולדת טחינה, שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה; וכל העושה דבר הדומה לזה, הרי זה תולדת טוחן. וכן הלוקח לשון של מתכת, וסף [שייף] אותו כדי לקח מעפרו בדרך שעושים צורפי הנדב - הרי זה תולדת טחינה.

ו. וכן הלוקח חלב, ונתן בו קבה כדי לחבצו [לעשותו חמאה] - הרי זה חיב משום תולדת בורר, שהרי הפריש הקוס [החמוץ] מן החלב; ואם גבנו ועשהו גבינה, חיב משום בונה - שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד, הרי זה דומה לבנן. וכן לכל מלאכה ומלאכה מאלו האבות, יש להן תולדות על דרך זו שאמרנו; ומגוף המלאכה הנעשית בשבת, תדע מעין איזה אב היא, ותולדת איזה אב היא.

ז. אחד העושה אב מאבות מלאכות, או תולדה מן התולדות - במזיד, חיב כרת, ואם באו עדים, נסקל; בשוגג, חיב חטאת קבועה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן בהמה]. אם כן, מה הפרש יש בין האבות והתולדות? אין ביניהן הפרש, אלא לענין הקרבן בלבד - שהעושה בשוגג - אם עשה אבות הרבה בהעלם [בשוגג] אחד, חיב חטאת על כל אב ואב; ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם אחד, אינו חיב אלא חטאת אחת.

ח. כיצד? הרי שחרש, וזרע, וקצר בשבת בהעלם אחד - חיב שלש חטאות; ואפלו עשה הארבעים חסר אחת בשגגה, כגון ששכח שאלו המלאכות אסורות לעשות בשבת - חיב על כל מלאכה ומלאכה חטאת אחת. אכל אם טחן, וחתף הירק, וסף לשון של מתכת בהעלם אחד - אינו חיב אלא חטאת אחת, שהרי לא עשה אלא אב אחד ותולדותיו. וכן כל פיוצא בזה.

ט. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד, אינו חיב אלא חטאת אחת. כיצד? הרי שזרע, ונטע, והכריף, והרפכ, וזמר בהעלם אחד - אינו חיב אלא חטאת אחת, שכלן אב אחד הן. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות שבת פרק ח

א. החורש כל שהוא, חיב. המנפש [עוקר עשבים שוטים] בעקרי [סמוך לשורש] האילנות, והמקרסם [כורת] עשבים, או המגרד [חותך] את השריגים [של הגפן], כדי לזפות הקרקע - הרי זה תולדת חורש; ומשיעשה כל שהוא, חיב. וכן המשנה פני השדה - כגון שהשפיל התל ורדדו

מעות - נותן כיסו לנכרי להוליכו לו, ולמוצאי שבת לוקחו ממנו. ואף על פי שלא נתן לו שטר על זה, ואף על פי שנתנו לו משחשכה - מותר; מפני שאדם בהול על ממונו, ואי אפשר שישליכו; ואם לא תתיר לו דבר זה שאין אסורו אלא מדברי סופרים - יבוא להביאו בידו, ועובר על מלאכה של תורה. במה דברים אמורים? בכיסו; אבל מציאה, לא יתן לנכרי, אלא מוליכה פחות פחות מארבע אמות.

כג. ישראל שעשה מלאכה בשבת - אם עבר ועשה בידו, אסור לו להנות באותה מלאכה לעולם; וישאר ישראל, מותר להם להנות בה למוצאי שבת מיד, שגאמר: "ושמרתם את השבת, כי קדש הוא" - היא קדש, ואין מעשיה קדש [- אסורין]. כיצד? ישראל שבשל בשבת במזיד, למוצאי שבת יאכל לאחרים; אבל לו, לא יאכל עולמית. ואם בשל בשגגה - למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד. וכן כל פיוצא בזה.

כד. פרות שניצאו חוץ לתחום וחרזו - בשוגג, יאכלו בשבת, שהרי לא נעשה בגופן מעשה, ולא נשתנו; במזיד, לא יאכלו עד מוצאי שבת.

כה. השוכר את הפועל לשמר לו את הפרה ואת התינוק, לא יתן לו שכרו של שבת - לפיכך אין אחריות [הפרה והתינוק ב-] שבת עליו; ואם היה השכיר שכיר שבת [שבוע] או שכיר שנה, נותן לו שכרו משלם - לפיכך אחריות שבת עליו. ולא יאמר לו: 'יתן לי שכרי של שבת', אלא אומר לו: 'יתן לי שכרי של שנה', או 'של עשרה ימים'.

הלכות שבת פרק ז

א. מלאכות שחייבין עליהן סקילה וברת במזיד, או קרבן חטאת בשגגה - מהן [אלו שהיו במלאכת המשכן] אבות [ראשי קבוצות], ומהן תולדות [הדומות לאבות]; ומנין כל אבות מלאכות - ארבעים חסר אחת. ואלו הן: החרושה, והזריעה, והקצירה, והעמור [איסוף תבואה], והדישה [הפרדת קליפה בגידולי הקדש], והזריה [זריקה לסילוק הפסולת], והברייה, והטחינה, וההקדשה [בנפה], והלישה, והאפייה, והגזיזה, והלבון [ניקוי הצמר], והנפוץ [סירוק וניעור הצמר], והצביעה, והטויה, ועשיית הנירין [פריסת חוטי השתן], והנסכת המסכה [העמדת מטרק האריגה], והאריגה, והבציעה [התרת אריג], והקשינה, וההתרה, והתפירה, והקריעה, והבנן, והסתירה, וההכיה בפטיש [=כל מעשה של גמר מלאכה], והצידה, והשחיטה, וההפשטה [עור מבעל חי], והתעבדה [עיבוד עורות], ומחיקת [החלקת] העור, וחתוכו, והכתיבה, והמחיקה, והשרוט, וההקצרה, והכבוי, וההוצאה מרשות לרשות. ב. כל אלו המלאכות וכל שהוא מענינן [הדומה להם], הן הנקראין 'אבות מלאכות'. כיצד הוא ענינן? אחד החורש, או החופר, או העושה חריץ - הרי זה אב מלאכה; שכל אחת ואחת מהן - תפירה בקרקע, וענין אחד הוא. ג. וכן אחד הזורע וזרעים, או הנוטע אילנות, או המכריח

ט. שמונה שרצים האמורים בתורה, הן שיש להן עורות [שנוקם בלתי הפיר] לענן [לדיני] שבת כמו חיה ובהמה ועוף. אבל שאר שרצים ורמשים, אין להן עור; לפיכך, החובל בהן - פטור. ואחד החובל בבהמה חיה ועוף, או בשמונה שרצים, ועשה חבורה ויצא דם, או שנצטר [נאסר] הדם [תחת העור] אף על פי שלא יצא - חייב.

י. הסוחט את הפרות, חייב משום מפרק; ואינו חייב, עד שיהיה במשקין שסחט כגורגרת. ואין חייבים מן התורה, אלא על דריכת יתים [סחיטת] וענבים בלבד. ומתיר לסחט אשכול של ענבים לתוך האכל, שמשקה הבא לאכל - אכל הוא, ונמצא כמפרק אכל מאכל; אבל אם סחט לכלי שאין בו אכל - חייב זה דורף, וחייב. והחולב לתוך האכל, או היונק בפיו - פטור, ואינו חייב עד שיחלב לתוך הפלי. **יא.** הזורה או הבורר כגורגרת, חייב; והמחבץ [עושה חמאה], חייב הוא תולדת הבורר. וכן הממחה [מוציא] שמרים מתוך המשקין - חייב זה תולדת בורר או תולדת מרקד, וחייב; שהזורה והבורר והמרקד, דומין עניניהם זה לזה; ומפני מה מנו אותן בשלשה? מפני שכל מלאכה שהיתה במשכן, מונין אותה בפני עצמה.

יב. הבורר אכל מתוך פסלת, או שהיו לפניו שני מיני אכלין וברר מין ממין אחר - בנפה ובכברה [נפה גדולה], חייב; כגון [צינור המשמש לבירה] ובתמחוי [קערה גדולה], פטור; ואם ברר בידו לאכל לאתרו, מתיר.

יג. והבורר פסלת מתוך האכל, אפלו בידיו - חייב. והבורר תורמוסין [מין קטנית] מתוך פסלת שלהן - חייב, מפני שהפסלת שלהן ממתקת אותן כשישלקו [יתבשל] עמה, ונמצא כבורר פסלת מתוך אכל, וחייב. הבורר אכל מתוך פסלת בידו להניחו [לאחר זמן], אפלו לבו ביום - נעשה כבורר לאוצר [לאחסון], וחייב. היו לפניו שני מיני אכלין מערכין - בורר אחד מאחד, ומניח לאכל מיד; ואם ברר והניח לאחר זמן, אפלו לבו ביום - כגון שברר בשחרית לאכל בין הערבים - חייב.

יד. המשמר [מסנון] זין או שמן או מים [משמרים], וכן שאר המשקין, במשמרת [מסננת] שלהן - חייב; והוא, שישמר כגורגרת. אבל מסנני זין שאין בו שמרים, או מים צוללין, בסודרין ובכפיפה מצרית [סל], כדי שיהא צלול ביותר. ונותנין מים על גבי שמרים [שבמסננת] בשביל שיצלו [יהיו צלולים ונקיים]. ונותנין ביצה טרופה [מטובת] למסננת של [גרעין] חרדל כדי שיצול [החרדל]; וחרדל שלשו מערב שבת - למחר ממחו [עושה נזול], בין ביד בין בכלי. וכן זין מגתו, כל זמן שהוא תוסס - טורף [מערבב] חבית בשמריה, ונותן לתוך הסודרין; שעדיין לא נפךשו השמרים מן הזין יפה יפה, וכל הזין כגוף אחד הוא. וכן החרדל, וכל פיוצא בו.

טו. הטוחן כגורגרת, חייב. וכל השוחק [כחת] תכלין וסמנין במכתשת - חייב זה טוחן, וחייב. המחתך גרד [דק דק] תלוש, חייב זה תולדת טוחן. וכן הנוסר עצים להנות בנסרת שלהן, או ששף [גרד] לשון של מתכת - חייב

[השווהו לפני הקרקע], או מלא הגיא [גומא] - חייב משום חורש; ושעורן, כל שהוא. וכן כל המשנה גמות, שעורן כל שהוא.

ב. הזורע כל שהוא, חייב. הזורע את האילן כדי שיצמח - חייב זה מעין זורע. אבל המשקה צמחין ואילנות בשבת - חייב זה תולדת זורע, וחייב בכל שהוא; וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהן במים - חייב זה תולדת זורע, וחייב. **ג.** הקוצר כגורגרת [כשליש ביצה], חייב. והתולש, תולדת קוצר הוא; וכל העוקר דבר מגדולי, חייב משום קוצר. לפיכך, צרור [רגב אדמה] שעלו בו עשבים, וכשות [מין עשב] שעלה בסנה, ועשבים שצמחו על גב החבית - התולש מהן, חייב; וזהו מקום גדול. אבל התולש מעצין שאינו נקוב - פטור, מפני שאין זה מקום גדול. ועצין נקוב בכדי שרש קטן, חייב זהו פאץ; והתולש ממנו, חייב.

ד. כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו, כגון אספסתא [חציר] וסלקא [סלק] - הקוצר בשגגה, חייב שתי חטאות: אחת מפני שהוא קוצר, ואחת מפני שהוא נוטע. וכן הזורע, והוא צריך לעצים - חייב משום קוצר, ומשום נוטע. גבשושית של עפר שעלו בה עשבים - הגביהה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות, חייב משום תולש; היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ, חייב משום זורע. תאנים שיכשו באביהן [בעודן על העץ], וכן אילן שיכשו פרותיו בו - התולש מהן בשבת חייב, אף על פי שהן בעקורין לענן [קבלת] טמאה.

ה. התולש עצים [מין צמח], והמזרז ורדין [ענפים לחים] - אם לאכילה, שעורו כגורגרת; ואם לבהמה, שעורו כמלא פי גדי; ואם להסקה, שעורו כדי לבשל ביצה. המעמר [אוסר] אכלין, שעורו כגורגרת; ואם עמר לבהמה, שעורו כמלא פי גדי; ואם להסקה, שעורו כדי לבשל ביצה. וביצה האמורה בכל מקום, היא ביצה בינונית של תרנגולין; וכל מקום שנאמר 'כדי לבשל ביצה', הוא כדי לבשל כגורגרת מביצה; וגורגרת, אחד משלשה בביצה. ואין עמור, אלא בגדולי קרקע.

ו. המקבץ דבלה [תאנים יבשות] ועשה ממנה עגול [גוש], או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד - חייב זה תולדת מעמר, וחייב. וכן כל פיוצא בה.

ז. הדש [מפריד קליפת גידולי קרקע] כגורגרת, חייב; ואין דישה, אלא בגדולי קרקע. והמפרק [דגו משביל], חייב הוא תולדת הדש. החולב את הבהמה - חייב, מפני שהוא מפרק. וכן החובל בחי שיש לו עור, חייב משום מפרק - והוא, שיהיה צריך לדם שיצא מן החבורה; אבל אם נתפנן להזיק בלבד - פטור, מפני שהוא מקלקל. ואינו חייב, עד שיהיה בדם או בחלב שהוציא, כגורגרת.

ח. במה דברים אמורים? בחובל בבהמה וחייה וכיוצא בהן. אבל החובל בתבירו - אף על פי שנתפנן להזיק - חייב, מפני נחת רוחו; שהרי נתקברה [נתישבה] דעתו ושכחה חמתו, והרי הוא כמתקן; ואף על פי שאינו צריך לדם שהוציא ממנו, חייב.

את הזפת, והכפר [מעין ופת], והגפרית [חומר דליק מעמק האדמה], וכיוצא בהם - הרי זה תולדת מבשל. וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרש, חייב משום מבשל. כללו של דבר: בין שרפה גוף קשה באש, או שהקשה גוף רך - הרי זה חייב משום מבשל.

ז. הגוזז צמר או שער - בין מן בהמה בין מן חיה, בין מן חיי בין מן המת, אפלו מן השלח שלחן [עור שנפשו מהם] - חייב. כמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט שארכו כרחב הסיט כפול; וכמה רחב הסיט? [שם מדה] כדי למתח מן בהן של יד עד האצבע הראשונה, כשיפתח ביניהן בכל כחו, והוא קרוב לשני שלישי זרת. התולש כנף מן העוף, הרי זה תולדת גוזז. הטווה את הצמר מן [על] החי - פטור, שאין דרך גזיזה בכך, ואין דרך נפוץ [סירוק] בכך, ואין דרך טויה בכך.

ח. הנוטל צפרניו, או שער, או שפמו, או זקנו - הרי זה תולדת גוזז, וחייב; והוא, שישל בכלי; אבל אם נטלן בידו, בין לו בין לאחר - פטור. וכן החותך זבלת מגופו, בין ביד בין בכלי - פטור, בין לו בין לאחר. ומתיר לחתוך זבלת במקדש ביד, אבל לא בכלי; ואם היתה זבשה - חותכה אף בכלי, ועובד [עבודתו, הכהן].

ט. הנוטל [גזוז] שער בכלי, כמה ישל ויהיה חייב? שתי שערות; ואם לקט לבנות מתוך שחרות - אפלו אחת, חייב. צפרן שפרש רבה, וציצין של עור [כילופי עור] שפרשו רבן [וקרובים להיתלש] - אם פרוש כלפי מעלה, ומצערות אותו - מתיר לטל אותן בידו, אבל לא בכלי; ואם נטלן בכלי, פטור. ואם אינן מצערות אותו, אפלו בידו אסור. ואם לא פרוש רבן - אפלו מצערות אותו, אסור לטלן בידו; ואם נטלן בכלי, חייב.

י. המלבן [מכבס] את הצמר, או את הפשתן, או את השני מלבנים אותו לפני צביעתו, וכן כל כיוצא בהן כמה שדרבן להתלבן - חייב. וכמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט אחד, ארכו כמלא רחב הסיט כפול, שהוא ארך ארבעה טפחים.

יא. והמכבס בגדים - הרי הוא תולדת המלבן, וחייב. והסוחט את הבגד עד שיוציא המים שבו - הרי זה מכבסו, וחייב; שהסחיטה מצרכי כבוס היא, כמו שהתקנה [ערבוב] מצרכי הבשול. ואין סחיטה בשער; והוא הדין לעור, שאין חייבין על סחיטתו.

יב. המנפץ [מסרק ומנער] את הצמר, או את הפשתן, או את השני, וכיוצא בהן - חייב. וכמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט אחד, ארכו ארבעה טפחים. והמנפץ את הגידים עד שיעשו צמר, כדי לטוות אותן - הרי זה תולדת מנפץ, וחייב.

יג. הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים, או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה [כגון צמר] - חייב. ואין הצובע חייב, עד שיהיה צבע המתקנים [בר קיימא]; אבל צבע שאינו מתקנים כלל, כגון שהעביר סרק [צבע צהוב] או ששר [צבע אדום] על גבי ברזל או נחשת וצבעו - פטור;

משוישוף כל שהוא; אבל המחתך עצים, אינו חייב עד שידקק [יחתוך דק] מהן כדי לבשל כגורגרת מביצה.

טז. והמקדד [מנפה] כגורגרת, חייב. הלש כגורגרת, חייב. והמגביל [מערבב] את העפר, הרי זה תולדת לש; וכמה שעורו? כדי לעשות פי [שפת] כור של צורפי זהב. ואין גבול באפר, ולא בחול הגס, ולא במרסן [קליפות תבואה עבות], ולא בכיוצא בהן. והנותן זרע שמשמין או זרע פשתן וכיוצא בהן במים - חייב משום לש, מפני שהן מתערבין ונתליין [נדבקיין] זה בזה.

יום שישי

הלכות שבת פרק ט

א. האופה כגורגרת [כשליש ביצה], חייב. אחד האופה את הפת, או המבשל את המאכל או את הסמנין [צבע], או המחמם את המים - הכל מעין [ענין] אחד הוא. שיעור המחמם את המים, כדי לרחץ בהן אבר קטן; ושעור מבשל סמנין, כדי שיהיו ראויין לדבר שמבשלין אותן לו. ב. הנותן ביצה בצד המחם [יד] בשביל שתתגלגל [תתבטל מעט], ונתגלגלה - חייב; שהמבשל בתולדת האור, כמבשל באור עצמה. וכן המדיח בחמין [דג] מליח הישן [שנמלח לפני שנה], או קוליס האספנון והוא דג דק ורף ביותר - הרי זה חייב; שהדחתו בחמין, זה הוא גמר בשולן. וכן כל כיוצא בהן.

ג. המפקיע [שובר] את הביצה בכבד חס, או בחול ובאבק דרכים שהן חמין מפני השמש - אף על פי שנוצלת, פטור; שתולדות חמה אינן כתולדות האש, אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור. וכן המבשל בחמין טריה וכיוצא בהן, פטור. המבשל על האור דבר שהיה מבשל כל צרכו, או דבר שאינו צריך בשול כלל - פטור.

ד. אחד נתן את האור, ואחד נתן את העצים, ואחד נתן את הקדירה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר, ואחד נתן את התבלין, ובא אחד והגיס [ערבב] - כלם חייבים משום מבשל; שכל העושה דבר מצרכי הבשול, הרי זה מבשל. אבל אם שפת [הניח] אחד את הקדירה תחלה, ובא אחר ונתן את המים, ובא אחר ונתן את הבשר, ובא אחר ונתן את התבלין, ובא אחר ונתן את האור, ובא אחר ונתן עצים על האור, ובא אחר והגיס - שנים האחרונים בלבד חייבין משום מבשל.

ה. הניח בשר על גבי גחלים - אם נצלה בו כגורגרת, אפלו בשנים ושלשה מקומות - חייב; לא נצלה בו כגורגרת, אבל נתבשל בלו חצי בשול - חייב. נתבשל חצי בשול מצד אחד - פטור, עד שיהפך בו ויתבשל חצי בשול משני צדדין. שכח והדביק [הניח] פת בתנור בשבת, ונזכר - מתיר לו לרדותה [להוציאה], קדם שתאפה ויבוא לידי מלאכה.

ו. המתיר [ממיס] אחד ממיני מתכות כל שהוא, או המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת - הרי זה תולדת מבשל. וכן הממסמס את הדונג [שעוה], או את החלב, או

הלכות שבת פרק י

א. הקושר קשר של קימה, והוא מעשה אמן [- קשר חזק] - חיב; כגון קשר הגמלין, וקשר הספנין, וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצוענין בשעת עשייתן, וכן כל פיוצא בזה. אבל הקושר קשר של קימה, ואינו מעשה אמן - פטור; וקשר שאינו של קימה, ואינו מעשה אמן - מתיר לקשרו לכתחלה.

ב. ביצד? נפסקה [נקרעה] לו רצועה [של נעלו] וקשרה, נפסק החבל וקשרו, או שקשר חבל בדלי, או שקשר רסן בהמה - הרי זה פטור; וכן כל פיוצא באלו הקשרים, שהן מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותן לקימה. וכל קשר שאינו של קימה - אם קשרו קשר אמן, הרי זה אסור.

ג. קושרת אשה מפתחי החלוק, אף על פי שיש לו שני פתחים [ויכולה לפושטה בהתרת קשר אחד]; וחוטי סככה [כיפה עבה], אף על פי שהוא רפוי [אינו צמוד וניתן להסירו ללא התרת הקשר]; ורצועות מנעל וסנדל שקושרין אותן על הרגל בשעת מלבוש; ונודות זין ושמך, אף על פי שיש לו שתי אוננים [פתחי יציאת המשקה]; וקדרה של בשר, אף על פי שיכולה להוציא הבשר ולא תתיר הקשר. וקושרין דלי במשיחה [חבל דק] או בפאכנט וכיוצא בו - אבל לא בחבל [עבה]. וקושרין לפני הבהמה או ברגלה, בשביל שלא תצא, אף על פי שיש לה שני אפרות [קשרים]. וחבל שהיה קשור בפרה, קושרו באבוס [כלי להאכלת הבהמה]; היה קשור באבוס, קושרו בפרה. אבל לא יביא חבל מתוף ביתו, ויקשר בפרה ובאבוס; ואם היה חבל גרדי [- אורג] שמתר לטלטלו, הרי זה מביא וקושר בפרה ובאבוס. מפני שכל אלו הקשרים, מעשה הדיוט הן, ואינן לקימה, אלא פעם קושר ופעם מתיר, ולפיכך מתיר לקשר אותן לכתחלה. חותלות [סלים] של תמרים ושל גרוגרות [תאנים יבשים] - מתיר [קשירת הסל], ומפקיע [קשרי התאנים], וחותף [התאנים], ונוטל ואוכל.

ד. כל שראוי למאכל בהמה, מתיר לקשר אותו בשבת; לפיכך, אם נפסקה רצועות סנדלו בכרמלית [מקום שאינו רח"ו ואינו רה"י] - נוטל גמי לח הראוי למאכל בהמה, וכורף עליו וקושר הגמי. נשמטה לו רצועות מנעל וסנדל, או שנשפט רב הרגל [מהם] - מתיר להחזיר הרצועות למקומן, ובלבד שלא יקשר.

ה. העניבה - מתרת, לפי שאינה מתחלפת בקשירה [ואין צורך לגזור עליה]; לפיכך, החבל שנפסק - מקבץ שני קצותיו, וכורף עליו משיחה [חבל דק], ועוניב עניבה.

ו. מתיר לקשר קשר שאינו של קימה לדבר מצוה, כגון שינקשר למדד שעור משעורי התורה. נימת [מיתר] פנור שנפסקה - קושרין אותה במקדש, אבל לא במדינה [שאר המקומות]; ולא יקשר נימא לכתחלה, אפלו במקדש.

ז. כל קשר שחביבין על קשורו, כף חביבין על התור; וכל קשר שהקושר אותו פטור, כף המתיר אותו פטור; וכל קשר שמתר לקשרו, כף מתיר להתירו.

שהרי אתה מעבירו לשעתו, ואינו צובע כלום; וכל שאין מלאכתו מתקמת בשבת, פטור.

יד. העושה עין הצבע [- מראה של צבע] - הרי זה תולדת צובע, וחיב. ביצד? כגון שנתן קלקנתוס לתוף מי צפצף [- מיני דיו], שנעשה הכל שחר; או שנתן איסטוס לתוף מי כרכם [- מיני צבעים], שנעשה הכל ירק; וכן כל פיוצא בזה. וכמה שעורו? כדי לצבע בו חוט שארכו ארבעה טפחים. טו. הטוה ארף ארבעה טפחים מכל דבר הנטוה, חיב; אחד הטוה את הצמר, או את הפשתן, או את השער, או את הנוצה, או את הגידין, וכן כל פיוצא בהן. העושה את הלכד [בגד עשוי מכבישת צמר ללא אריגה] - הרי זה תולדת טוה, וחיב; והוא, שילכד דבר שאפשר לטוות ממנו ארף ארבעה טפחים בעלי בינוני.

טז. העושה שני בתי גירין [מכניס חוטי השתי למקומם במכשיר האריגה], חיב. העושה נפה, או כברה, או סל, או סככה [כיסוי לראש], או שפרג מטה בחבלים - הרי זה תולדת עושה גירין; ומשיעשה שני בתים [- שתי וערב] באחד מכל אלו, חיב. וכן כל העושה שני בתים בדבר שעושין אותו בתים כגון אלו, חיב.

יז. דרך האורגין, שמתחין החוטין תחלה בארף היריעה וברחבה, ושנים אחריו זה מכאן וזה מכאן, ואחד שובט בשבט על החוטין [מפריד ומותח באמצעות מקל] ומתקן אותן זה בצד זה, עד שתעשה פלה שתי בלא ערב. ומתיחת החוטין בדרך האורגין, היא הנסכת המסכה; וזה המותח, נקרא 'מסד'. וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס הערב בשתי, נקרא 'אורג'.

יח. המסד חיב, והיא מלאכה מאבות מלאכות. והשובט [- מותח] על החוטין עד שיתפרקו [מסבכיהם] ויתקנס, הרי זה תולדת מסד. וכמה שעורו? משימתן רחב שתי אצבעות. וכן האורג שני חוטין ברחב שתי אצבעות, חיב. בין שארגן בתחלה, בין שהיה מקצת הפגד ארוג וארג על הארג - שעורו שני חוטין; ואם ארג חוט אחד, והשלים [סיים] בו [מלאכת] הפגד - חיב. ארג בשפת היריעה שני חוטין ברחב שלשה בתי גירין - חיב; הא למה זה דומה? לאורג צלצול קטן [- חגורה] ברחב שלשה בתי גירין.

יט. המדקדק [משווה ומחליק] את החוטין והמפרידן בעת האריגה - הרי זה תולדת אורג. וכן הקולע [- קליעה] את הנימין [חוטים הבולטים מן הבגד], הרי זה תולדת אורג; ושעורו, משיעשה קליעה בארף שתי אצבעות.

כ. הבוצע [פורס] שני חוטין, חיב; ובוצע, הוא המפריד [סותר] את [שארית] הארג [- שבמכונת האריגה]. בין שהוציא הערב מן השתי, או שהעביר השתי מעל הערב, הרי זה בוצע וחיב; והוא, שלא יהיה מקלקל, אלא יתפנן לתקן, בדרך שעושין אלו שמאחין [תופרים] את הפגדים הקלים ביותר - שבוצעין, ואחר כך מאחין, וחוזרין ואורגין חוטין שבוצעו, עד שיעשו שני הפגדים או שני הקרעים אחד. והסותר את הקליעה לתקן, הרי זה תולדת בוצע; ושעורו, כשעור הבוצע.

פיצד? המנפח בכלי זכוכית, והצר בכלי צורה אפלו מקצת הצורה, והמגרד [מיישר הבליטות] כל שהוא, והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין בגנן בין במתכת בין בכלים - הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחיב. וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא, אין חיבין על עשיתו.

יז. המפיש [מבקע] שחין [ובו מוגלה] בשבת כדי להרחיב פי המכה בדרך שהרופאין עושין, שהן מתפניין ברפואה להרחיב פי המכה - הרי זה חיב משום מכה בפטיש, שזו היא מלאכת הרופא; ואם הפישה להוציא ממנה הלחה שבה, הרי זה מתר.

יח. המסתת את האבן כל שהוא, חיב משום מכה בפטיש. המציד [מסדר] את האבן ביסוד הבגן, ונתנה בידו והשיכה במקום הראוי לה - חיב משום מכה בפטיש. הלוקח יבלת שעל הבגדים [נסורת עץ שנתערבה בבגד] בידו, כגון אלו היבולות שבכלי צמר - חיב משום מכה בפטיש; והוא, שיקפיד עליהן; אבל אם הסידן דרך עסק [בלי כוונה], הרי זה פטור. המנער טלית חדשה שחורה, כדי לנאותה ולהסיר הצהוב הלכן הנחלה בה, בדרך שהאמנין עושין - חיב חטאת; ואם אינו מקפיד, מתר.

יט. הצד דבר שדרך מינו לצוד אותו - חיב, כגון חיה ועופות ודגים; והוא, שיצוד אותן למקום שאינו מחסר צידה. פיצד? כגון שדרך אחר צבי עד שהכניסו לבית או לגנה או לחצר, ונצל עליו, או שהפריח את העוף עד שהכניסו למגדל, ונצל עליו, או ששלה דג מן הים, בתוף ספל של מים - הרי זה חיב. אבל אם הפריח צפור לבית, ונצל עליו, או שהכריח דג ועקרו מן הים לכרכה של מים, או שדרך אחר צבי עד שונכס לטרקלין רחב, ונצל עליו - הרי זה פטור; שאין זו צידה גמורה - שאם יבוא לקחתו, צריך לרדף אחריו ולצוד אותו משם. לפיכך, הצד ארי - אינו חיב עד שיכניסנו לפפה [חדר קטן] שלו שהוא נאסר בה.

כ. כל מקום שאם ירוץ בו יגיע לחיה בשחיה [תנועה] אחת, או שהיו הפתלים קרובין זה לזה עד שיפל צל שניהם לאמצע כאחד - הרי זה מקום קטן; ואם הכריח הצבי וכיוצא בו לתוכו, חיב. ומקום שהוא גדול מזה - המכריח חיה לתוכו, פטור.

כא. אחד שמונה שרצים האמורין בתורה, ואחד שאר שרצים ורמשים שיש למינם צידה - הצד אחד מכלן, בין לצרף בין שלא לצרף אלא לשחק בהם - חיב, הואיל ונתפנו לצוד וצד; שמלאכה שאינה צריכה לגופה, חיב עליה. הצד את הישן ואת הסומה - חיב.

כב. המשלח כלבים כדי שיצודו צביים וארנבים וכיוצא בהן, וברח הצבי מפני הפלב, והיה הוא רודף אחר הצבי או שעמד בפניו והבהילו, עד שהגיע הפלב ותפש - הרי זה תולדת הצד, וחיב. וכן העושה בדרך הזו בעופות.

כג. צבי שונכס לבית, ונצל אחד בפניו - חיב. ונעלוהו שנים, פטורין; ואם אין אחד יכול לנצל, ונעלוהו שנים - חיבין. יושב אחד על הפתח לא מלהו [לא סתמו], וישב

ח. הפותל [שודר] חבלים מן ההוצין [עלי התמר], ומן החלף [מין צמח עשב], או מחוטי צמר, או מחוטי פשתן, או חוטי שער, וכיוצא בהן - הרי זה תולדת קושר, וחיב. ושעורו, כדי שיעמד החבל בפתילתו בלא קשירה - שנומצאת מלאכתו מתקממת [בת-קיום]. וכן המפריד את הפתיל - הרי זה תולדת מתיר, וחיב; והוא, שלא יתפנו לקלקל בלכד. ושעורו, כשעור הפותל.

ט. התופר שתי תפירות, חיב; והוא, שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן, כדי שתעמד התפירה ולא תשטט. אבל אם תפר יתר על שתי תפירות - אף על פי שלא קשר, חיב; שהרי מתקממת התפירה. והמותח חוט של תפירה בשבת - חיב, מפני שהוא מצרכי התפירה.

י. הקורע כדי [שיעור קריעה שאפשר ממנה] לתפור שתי תפירות על מנת לתפור שתי תפירות - חיב; אבל הקורע להפסידה - פטור, מפני שהוא מקלקל. הקורע בחמתו [בכעס], או על מנת שהוא חיב לקרע עליו - חיב; מפני שמשיב את דעתו בדרך זה, ויגוע יצרו, והואיל וחתמו שוככת בדרך זה, הרי הוא כמתקן, וחיב. והפותח בית הצנאר בשבת, חיב.

יא. המדבק גירות או עורות בקולן [דבק] של סופרים וכיוצא בו - הרי זה תולדת תופר, וחיב. וכן המפרק גירות דבוקין או עורות דבוקין, ולא נתפנו לקלקל בלכד - הרי זה תולדת קורע.

יב. הבונה כל שהוא, חיב. המשוה פני הקרקע בפית, כגון שהשפיל התל, או מלא גיא [גומא] - הרי זה בונה, וחיב. אחד נתן את האבן, ואחד נתן את הטיט - הנותן את הטיט חיב; ובנדבך [שורת אבנים] העליון, אפלו העלה את האבן והניחה על גבי הטיט - חיב, שהרי אין מניחין עליה טיט. והבונה על גבי פלים, פטור.

יג. העושה אהל קבוע - הרי זה תולדת בונה, וחיב. וכן העושה כלי אדמה, כגון תנור וחיבת קדם שישפרו [בכבשן לסיים מלאכתו] - הרי זה תולדת בונה, וחיב. וכן המגבן את הגבינה, הרי זה תולדת בונה; ואינו חיב, עד שיגבן בגרוגרת. המכניס יד [קת] הקרדס [הגרזן] בתוף העין [החור] שלו, הרי זה תולדת בונה; וכן כל פיוצא בו. וכן כל התוקע עץ בעץ - בין שתקע במסמר, בין שתקע בעץ עצמו [חתיכת עץ בחברתה] עד שנתאחד - הרי זה תולדת בונה, וחיב.

יד. העושה נקב כל שהוא בלול של תרנגולין, כדי שיכנס להם האור - חיב משום בונה. המחזיר דלת של בור, ושל דות [בור הבנוי מעל הקרקע], ושל יציע [חדרון שלפני הבית] - חיב משום בונה.

טו. הסותר כל שהוא, חיב; והוא, שישתר על מנת לבנות; אבל אם סתר דרך השתמה, פטור. הסותר אהל קבוע, או שפרק עץ תקוע - הרי זה תולדת סותר, וחיב; והוא, שיתפנו לתקן.

טז. המכה בפטיש הכנה אחת, חיב. וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה - הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחיב.

ו. המפרק [מפורד] דוכסוסטוס [- העור החיצוני] מעל הקלף [- העור הפנימי] - הרי זה תולדת מפשיט, וחיב. הדורס על העור בגללו עד שיתקשה, או המרפכו בידו ומושכו ומשנה אותו בדרך שהרצענין עושין - הרי זה תולדת מעבד, וחיב. המוטט נוצה מן האברה [כנף העור] - הרי זה תולדת מוחק, וחיב. וכן הממרט רטיה [תחבושת] כל שהוא, או שענה, או זפת, וכיוצא בהן מדברים המתמרקין, עד שיחליק פנים [- פניהם] - חיב משום מוחק. וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים, חיב משום מוחק.

ז. המתתך מן העור כדי לעשות קמיע, חיב; והוא שיתפנון למידת ארכו ומדת רחבו, ויתתך בכונה - הוא שהיא מלאכה; אבל אם תתך דרך הפסד [השחתה], או בלא כונה למידתו, אלא כמתעסק [בלי כוונה] או כמשחק - הרי זה פטור. והקומט את הכנף [חותך ראשו הקשה] - הרי זה תולדת מתתך, וחיב. וכן המגרד ראשי כלונסות [קרחים] של ארז, חיב משום מתתך. וכן כל חתיכה שיתתך חרש [נגר] העץ מן העצים [שדרכו לחתוך], או חרש מתכת מן המתכות - חיב משום מתתך. הנוטל קיסם של עץ מלפניו, וקטמו [עשאו חת] לחצות בו שניו או לפתח בו את הדלת - חיב.

ח. כל דבר שהוא ראוי למאכל בהמה - כגון תבן, ועשבים לחים, והוצין [עלי התמר], וכיוצא בהן - מתר לקטם אותן [לחותכם ביד] בשבת, מפני שאין בהן תקון בלים. ומתר לקטם עצי בשמים להריח בהן, ואף על פי שהן קשים ויבשין; ומפשיט [שובר] מהן כל שירצה, בין שפשט עץ גדול, בין שפשט עץ קטן.

ט. הכותב שתי אותות [אותיות], חיב. והמוחק כתב על מנת לכתב במקום המחק שתי אותות, חיב. הכותב אות אחת גדולה כשפים, פטור; מחק אות אחת גדולה, ויש במקומה כדי לכתב שפים - חיב. כתב אות אחת והשלים [סיים] בה את הספר, חיב. הכותב על מנת לקלקל העור - חיב; שאין חיובו על מקום הכתב, אלא על הכתב; אבל המוחק על מנת לקלקל, פטור. נפלה דיו על גבי ספר ומחק אותה, נפלה שענה על גבי הפנקס [לוח רשימות] ומחק אותה - אם יש במקומה כדי לכתב שתי אותות, חיב.

י. הכותב אות כפולה פעמים והוא שם אחד [- בעל משמעות], כמו רר תת גג - חיב. והכותב בכל כתב ובכל לשון - חיב, ואפלו משני סמינות [ב' סוגי דיו].

יא. הכותב אות אחת סמוך לכתב, או כתב על גבי כתב [כותב על אותיות שכבר כתובות], המתפנון לכתב חית וכתב שני זניגין, וכן כל פיוצא בזה משאר אותיות, הכותב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה שהרי אין נהגין [נקראים] זה עם זה, או שכתב שתי אותיות בשני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה - פטור; כתבן בשני כתלי זוית, או בשני דפי פנקס [הסמוכים], והן נהגין זה עם זה - חיב.

יב. לקח גויל [עור מעובד] וכיוצא בו, וכתב עליו אות אחת במדינה זו, והלף באותו היום, וכתב אות שנייה

השני ומלהו - השני חיב; ישב הראשון ומלהו, וכא השני וישב בצדו - אף על פי שעמד הראשון והלף לו, הראשון חיב; והשני לא עשה כלום, ומתר לו לישוב במקומו עד הערב ולקח הצבי. למה זה דומה? לנוצל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו, שלא עשה כלום. נכנסה לו צפור תחת כנפיו [- בגדו] - יושב ומשמרה עד שתחשף, ומתר. כד. הצד צבי זקן, או חגר, או חולה, או קטן - פטור. המפרק בהמה חיה ועוף מן המצודה [מלכות], פטור. הצד חיה ועוף שברשותו, כגון אוזני ותרגולין ויוני עליה - פטור. הצד דבר שאין במינו צידה, כגון חגבים חזיון [מין דבורים] צורעין ויתושין ופרעושין וכיוצא באלו - הרי זה פטור.

כה. רמשים המזיקין, כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן - אף על פי שאינן ממיתין - הואיל ונושכין, מתר לצוד אותן בשבת; והוא, שיתפנון להנצל מנשיכתן. פיצד הוא עושה? כופה עליהן כלי, או מקרף עליהן [חוסס דרכם], או קושרן - כדי שלא יזיקו.

הלכות שבת פרק יא

א. השוחט, חיב. ולא שוחט בלבד, אלא כל הנוטל נשמה לאחד מכל מיני חיה ובהמה ועוף ודג ושרץ - בין בשחיטה, בין בנחירה [דקירה] בין בהפיה - חיב. החונק את החי עד שיםמות, הרי זה תולדת שוחט; לפיכך, אם העלה דג מספל של מים, והניחו עד שמת - חיב משום חונק; ולא עד שיםמות, אלא כיון שיבש בו כסלע בין סנפיריו - חיב, שעדין אינו יכול לחיות. הושיט ידו למצי בהמה, ודלדל עבר שבמעייה [ניתקו מחיבורו] - חיב.

ב. רמשים שהן פריין ורביין מוצר ונקבה, או נהוין מן העפר כמו הפרעושין - ההורג אותן, חיב בהורג בהמה וחיב; אבל רמשים שהיוותן מן הגללים ומן הפרות שהבאישו וכיוצא בהן - כגון תולעים של פשר ותולעים שבתוך הקטניות - ההורגן, פטור.

ג. המפלה כליו [מנקה בגדיו מכינים] בשבת - מולל [משפסף באצבעותיו] את הכנים, וזורקן; ומתר להרג את הכנים בשבת, מפני שהן מן הזעה.

ד. חיה ורמש שהם נושכין וממיתין ודאי - כגון זכוב שבמצרים, וצרעה שבנינוה, ועקרב שבבדד, ונחש שבארץ ישראל, וכלב שוטה בכל מקום - מתר להרגן בשבת, כשיראו. ושאר כל המזיקין - אם היו רצין אחריו, מתר להרגן; ואם היו יושבין במקומן או בורחין מלפניו, אסור להרגן; ואם דרסן לפי תמו בשעת הלוחו והרגן, מתר.

ה. המפשיט מן העור כדי לעשות [לכסות] קמיע [קלף עם שמות הקודש לסגולה ורפואה], חיב. וכן המעבד מן העור כדי לעשות קמיע, חיב. ואחד המעבד, ואחד המולח - שהמליחה, מין עבוד הוא. ואין עבוד באקליון. וכן המוחק מן העור כדי לעשות קמיע, חיב. ואיזה הוא מוחק? זה המעביר שער או הצמר מעל העור אחר מיתה, עד שיחליק פני העור.

נתקרה [נתיישה] דעתו ושכבה חמתו, ונעשה קורע על מותו או בכתו, שהוא חייב, וכחובל בכתו בשעת מריכה - שכל אלו מתקנין הן אצל יצרן הרע. וכן המדליק את הנר או את העצים, בין להתחמם בין להאיר - הרי זה חייב. המחמם את הברזל כדי לצרפו [לחזקו] במים - הרי זה תולדת מבכיר, וחייב.

ב. המכבה כל שהוא, חייב. אחד המכבה את הנר, ואחד המכבה את הגחלת של עץ. אבל המכבה גחלת של מתכת, פטור; ואם נתפנו לצרף - חייב, שכן לוטשי הברזל עושים, מחמין את הברזל עד שיעשה גחלת, ומכבין אותו במים כדי לחסמו; וזה הוא לצרף, שהעושה אותו חייב, והוא תולדת המכבה. ומתיר לכבות גחלת של מתכת ברשות הרבים, כדי שלא יזקו בה רבים. הנותן שמן לתוך הנר הדלוק, חייב משום מבכיר; והמסתפק [נוטל] מן השמן שפגור, חייב משום מכבה.

ג. דלקה שנפלה בשבת - המכבה אותה מפני אבוד המזון, חייב; שאין אבוד המזון דוחה שבת, אלא אבוד נפשות. לפיכך, יצאו בני אדם כדי שלא ימותו, ויניחו האש תלהט, ואפלו שורפת כל המדינה כלה.

ד. ומתיר לעשות מחיצה בקל הפלים, בין מלאים בין ריקנים, כדי שלא תעבר הדלקה. אפלו כלי חרש חדשים מלאים מים - עושין מהן מחיצה, אף על פי שודאי מתבקעין ומכבין; שגורם כבוי, מתיר. וכופין קערה על גבי הנר, בשביל שלא תאחז בקורה.

ה. תכה שדה [תיבה קטנה] ומגדל [ארוך] שאחז בהן האור - מביא עור גדי וכיוצא בו מדברים שאין האור מלהטת אותן, ופורשו על הקצה שעדין לא נשרף, כדי שלא תעבר לו האש.

ו. טלית שאחז בה האור, פושטה ומתפסה בה; ואם כבתה, כבתה. וכן ספר תורה שאחז בו האור, פושטו וקורא בו; ואם כבתה, כבתה. ונותן מים מן הצד שעדין לא נתלית בו האור; ואם כבתה, כבתה. שכן נר דלוק על גבי הטבלה, נוצר את הטבלה והוא נופל; ואם כבתה, כבתה; אבל אם הניחו מבכרב - אף על פי שכבה, אסור לטלטלו. ז. נכרי שבא לכבות - אין אומרים לו 'פכה' ו'אל תכבה', מפני שאין שבייתו עלינו. אבל קטן שבא לכבות, אין שומעין לו - והוא, שהיה עושה על דעת אכיל [מבין] שהכיבוי להנאת אביו; אבל מדעת עצמו, אין בית דין מצוין עליו להפרישו. ובדלקה התירו לומר: 'כל המכבה אינו מפסיד'.

ח. ההוצאה מרשות לרשות, מלאכה מאבות המלאכות היא. ואף על פי שדבר זה, עם כל גופי תורה, מפי משה מסיני נאמרו - הרי הוא אומר בתורה: "איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש, ויפלא העם מהביא"; ה' למדת, שההבאה - 'מלאכה' קורא אותה. וכן למדו מפי השמועה, שהמבכיר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע - הרי הוא כמוציא מרשות לרשות, וחייב.

במדינה אחרת במגלה אחרת - חייב; שבזמן שמקרבן, והגין זה עם זה, ואין מחסרין מעשה לקריבתן.

יג. הכותב אות אחת - אף על פי שקורין ממנה תבה שלמה, פטור. ביצד? כגון שכתב מם, והפל קורין אותה מעשר, או שכתבה במקום מנן [מספר], שהרי היא כמי שכתב ארבעים - הרי זה פטור. המגיה אות אחת, ועשה אותה שמים - כגון שחלק גג החית, ונעשה שני וינין - חייב. וכן כל פיוצא בזה.

יד. הכותב בשמאלו, או לאחר ידו, ברגלו, בפיו, ובמרפקו - פטור. אטר שכתב בימינו, שהיא לו כשמאל כל אדם - פטור; ואם כתב בשמאלו, חייב. והשולט בשתי ידיו בשוה, וכתב בין בימינו בין בשמאלו - חייב. קטן אוזח בקלמוס, וגדול אוזח בידו וכותב - חייב; גדול אוזח בקלמוס, וקטן אוזח בידו וכתב - פטור.

טו. אין הכותב חייב - עד שיכתב בדבר הרושם ועומד [- מתקיים], כגון דיו, ושחור, וסקרה, וקמוס, וקלקנתוס, וכיוצא בהם; ויכתב על דבר שמתקנים הכתב עליו, כגון עור, וקלף, ונר, ועץ, וכיוצא בהן. אבל הכותב בדבר שאין רשומו עומד, כגון משקין ומי פרות, או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד - פטור. אינו חייב - עד שיכתב בדבר העומד, על דבר העומד; וכן אין המוחק חייב - עד שימחק כתב העומד, מעל דבר העומד.

טז. הכותב על בשרו - חייב, מפני שהוא עור; אף על פי שחמימות בשרו מעבדת הכתב לאחר זמן, הרי זה דומה לכתב שנמחק. אבל המשרט על בשרו צורת כתב, פטור. הקורע על העור כתבנית כתב, חייב משום כותב; הרושם על העור כתבנית כתב, פטור. המעביר דיו [שחור] על גבי סקרא [דיו אדום] - חייב שמים; אחת משום כותב, ואחת משום מוחק. המעביר דיו על גבי דיו, וסקרא על גבי סקרא, או סקרא על גבי דיו - פטור.

יז. רושם, תולדת כותב הוא. ביצד? הרושם רשמי וצורות ככתב [מכחול העין] ובששר [צבע אדום] וכיוצא בהן, בדרך שהצירין רשמיין - הרי זה חייב משום כותב; וכן המוחק את הרושם [על מנת] לתקן - הרי זה תולדת מוחק, וחייב. המשרטט [קו] כדי לכתב שתי אותות תחת אותו שרטוט, חייב. חרשי [- נגר] העצים שמעבירין חוט של סקרא [פס אדום] על גבי הקורה כדי שיוסר בשוה - הרי זה תולדת משרטט; וכן הגבילים [מסתתי אבנים] שעושין פן באבנים כדי שיפצל האבן בשוה. ואחד המשרטט בצבע, או בלא צבע - הרי זה חייב.

שבת קודש

הלכות שבת פרק יב

א. המבכיר כל שהוא, חייב; והוא שיהא צריך לאפר; אבל אם הבכיר דרך השחתה - פטור, מפני שהוא מקלקל. והמבכיר גדישו של חברו, או השורף דירתו - חייב, אף על פי שהוא משחית; מפני שבנותו להנמם משונאו, והרי

שלחם] - הוא מתר [לאכול] עמקם והם מתרין עמו, ושנים החיצונים אסורים זה עם זה.

יז. לפיכך, מתר לאדם לעקר חפץ מרשות הרבים, ולתנו לחברו שעמו בתוך ארבע אמות; וכן חברו לחברו האחר שבצדו, אפלו הן מאה; ואף על פי שהחפץ הולך כמה מילין בשבת - מתר, מפני שכל אחד מהם לא טלטל אלא בתוך ארבע אמות שלו.

יח. הואיל ויש לו לאדם לטלטל בכל המרבע שהוא ארבע אמות על ארבע אמות, נמצא מטלטל בארץ אלכסונו של מרבע זה, חמש אמות ושלשה חמשי אמה. לפיכך, אין המעביר או הזורק ברשות הרבים חב, עד שיעביר חוץ לחמש אמות ושלשה חמשי אמה. וכל מקום שאמרנו מתחלת ארבע לסוף ארבע, או 'המעביר ארבע אמות חב' - הוא מתחלת האלכסון של ארבע אמות, עד סופו; ואם העביר פחות מזה, פטור.

יט. נמצא כאן שלש מדות. ביצד? העוקר חפץ מרשות הרבים ממקום זה, והניחו במקום אחר ברשות הרבים - אם היה בין שני המקומות עד ארבע אמות, הרי זה מתר; היה ביניהן תר מארבע אמות ועדין הן בתוך חמש אמות ושלשה חמשי אמה, פטור; היה ביניהן חמש אמות ושלשה חמשי אמה בשוה - הרי זה חב, שהרי העביר החפץ חוץ לאלכסונו של מרבע.

הלכות שבת פרק יג

א. אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים חוץ לארבע אמות חב, עד שיעקר מעל גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, ויניח על גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה.

ב. ידו של אדם, חשוכה לו כארבעה על ארבעה; לפיכך, אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו, והניחו ביד אדם אחר העומד ברשות שניה - חב. וכן אם היה עומד באחת משתי רשיות אלו, ופשט ידו לרשות שניה ועקר החפץ ממנה, או מיד אדם העומד בה, והחזיר ידו אליו - חב; ואף על פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו, הואיל והוא בידו, הרי הוא כמנח בארץ.

ג. היה אוכל ויצא מרשות לרשות, וחשב להוציא האכל שבפיו מרשות לרשות - חב; מפני שמחשבתו משימה פיו [מחשיבה את -] מקום, אף על פי שלא הוציא כדרך המוציאין. וכן מי שהיה עומד באחת משתי רשיות אלו, והשתין מים או רקק [ידק] ברשות שניה - חב; שהרי עקר מרשות, והניח ברשות שניה, ומחשבתו עושה אותו כאלו עקר מעל גבי מקום. היה עומד ברשות זו, ופי אמה ברשות שניה, והשתין בה - פטור.

ד. היה עומד באחת משתי רשיות, ופשט ידו לרשות שניה, ונטל משם מים מעל גבי גמה מלאה מים, והוציאן - חב; שהמים בלן, כאלו הן מנחין על הארץ. אבל אם היה כלי צף על גבי המים, ופרות על גבי הפלי, ופשט ידו ולקח מן הפרות, והוציא - פטור; שהרי לא נחו

ט. אין המוציא מרשות לרשות חב, עד שיוציא כשעור המועיל, מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים לרשות היחיד; ויעקר מרשות זו, ויניח ברשות שניה. אבל אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר, או שהוציא פחות מפשעור - פטור. וכן המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים - אינו חב עד שיעקר כשעור מצד זה, ויניחו בצד אחרת.

י. הזורק מרשות לרשות, או המושט - הרי זה תולדת מוציא, וחב. וכן הזורק או המושט מתחלת ארבע לסוף ארבע - הרי זה תולדת מוציא, וחב. והזורק בלאחר יד [שלא כדרך], פטור.

יא. המוציא מקצת החפץ מרשות משתי רשיות אלו [רה"י או רה"ר] לרשות שניה - פטור, עד שיוציא את כל החפץ בלו, מרשות זו לרשות זו. קפה שהיא מלאה חפצים, אפלו מלאה [גרגיני] חרדל, והוציא רבה מרשות זו לרשות זו - פטור, עד שיוציא את כל הקפה. וכן כל הדומה לזה. שהפלי משים [- מחשיב] כל שיש בו כחפץ אחר.

יב. המוציא בין בימינו, בין בשמאלו, בין בתוך חיקו, או שיצא במעות צוררין לו בסדינו - חב, מפני שהוציא כדרך המוציאין. וכן המוציא על כתפו - חב, אף על פי שהמשאוי למעלה מעשרה ברשות הרבים; שכן היה משא בני קהת במשכן למעלה מעשרה, שנאמר: "בכתף ישאו"; וכל המלאכות, ממשכן לומדין אותן.

יג. אבל המוציא לאחר ידו [שלא כדרך], בפיו, ובמרפקו, באזנו, ובשערו, ובכיס שתפור בבגדו ופי הכיס למטה, בין בגד ובגד, כפי בגדו, כמנעלו, ובסנדלו - פטור, שלא הוציא כדרך המוציאין.

יד. המוציא משאוי על ראשו - אם היה משאוי ביד, כגון שק מלא או תבה ומגדל [ארו] וכיוצא בהן, שהוא משים על ראשו ותופש בידו - חב; שכן דרך המוציאין, ונמצא במוציא על כתפו או בידו. אבל אם לקח חפץ קל, כגון שהניח בגד או ספין או ספר על ראשו, והוציאו, והוא אינו אחוז בידו - הרי זה פטור; שלא הוציא כדרך המוציאין, שאין דרך רב העולם להוציא החפצין מנחין על ראשיהן. המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים - אף על פי שהעבירו למעלה מראשו, חב. טו. מתר לאדם לטלטל ברשות הרבים, בתוך ארבע אמות על ארבע אמות שהוא עומד בצדן; ויש לו לטלטל בכל המרבע הזה. ובאמה שלו מודדין לו; ואם היה נוס באבריו, נותנין לו ארבע אמות בכינונית של כל אדם. ומפי הקבלה [ממשה רבינו] אמרו, שזה שנאמר בתורה "שבו איש תחתיו" - שלא יטלטל חוץ למרבע זה; אבל במרבע זה, שהוא כמדת ארץ האדם כשיפשט ידיו ורגליו - בו בלבד יש לו לטלטל.

טז. היו שנים, מקצת ארבע אמות של זה לתוך ארבע אמות של זה - מביאין ואוכלין באמצע, ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו; ואם היו שלשה, והאמצעי מבלע ביניהם [- ד' אמותיו הם בין ח' האמות

ראשונה לך, ונמצאת כאן הנחה בלא עקירה. וכן העוקר חפץ והניחו על חבירו כשהוא מהלך, ובכעת שירצה חבירו לעמד, נוטלו מעל גבי חבירו - הרי זה פטור; שהרי יש כאן עקירה בלא הנחה.

יג. הזורק חפץ מרשות לרשות, או מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים, וקדם שינוח קלטו [תפשו] אחר בידו, או קלטו בלב, או נשך - פטור; מפני שאין זו הנחה שנתפסו לה. לפיכך, אם נתפסו בשעת זריקה לכוף - חביב.

יד. הזורק חפץ מרשות לרשות, והיה קשור בחבל ואגרו [- תופס אותו] בידו - אם יכול למשוך החפץ אצלו, פטור; שהרי אין כאן הנחה גמורה, ונמצא כמי שעקר ולא הניח.

טו. הזורק, ונחה בתוף ידו של חבירו - אם עמד חבירו במקומו וקבלה - הזורק חביב, שהרי עקר והניח; ואם נעקר חבירו ממקומו וקבלה - פטור. ורק, ורץ הזורק עצמו אחר החפץ, וקבלו בידו ברשות אחרת, או חוץ לארבע אמות - פטור, כאלו נעקר אחר וקבלו; שאין ההנחה הגמורה, אלא שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בשעת עקירה.

טז. הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים, באמצע - אף על פי שעבר החפץ באויר רשות הרבים, פטור; והוא, שיעבר למעלה משלשה טפחים; אבל אם עבר בפחות משלשה סמוך לארץ, ונח על גבי משהו - אף על פי שנגעק או נתגלגל, ויצא החפץ לרשות היחיד האחרת - הרי הוא כמי שנשאר עומד ברשות הרבים, ולפיכך חביב. וכן הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים, ורשות היחיד באמצע - פטור; ואם עבר החפץ בפחות משלשה סמוך לארץ, ונח על גבי משהו - אף על פי שחזר ונתגלגל, ויצא לרשות הרבים השנייה - הרי הוא כמי שנשאר עומד ברשות היחיד, ולפיכך חביב.

יז. המעביר ארבע אמות ברשות הרבים זו עם רשות הרבים השנייה - חביב; מפני שארבע אמות בשתי רשויות הרבים מצטרפים, מפני שלא נח החפץ ברשות שביניהן. יח. המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים באמצע - חביב, ואפלו הושיט למעלה מאויר רשות הרבים [למעלה י" טפחים]; שכן היתה עבודת הלויים במשכן - מושיטין את הקרשים מעגלה לעגלה, ורשות הרבים בין שתי העגלות, וכל עגלה ועגלה רשות היחיד היא.

יט. במה דברים אמורים? בשהיו שתי רשויות היחיד בארץ ברשות הרבים, כמו שהעגלות מהלכות ברשות הרבים, זו אחר זו; אבל אם היו שתי הרשויות בשני צדי רשות הרבים - אף המושיט מרשות היחיד זו לרשות היחיד שנגדו, פטור.

כ. שכח ופשט ידו והיא מלאה פרות, והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה, ונזכר קדם שיכניס, והרי ידו תלויה באויר רשות הרבים - מתיר להחזירה אליו לחצרו; אבל להכניסה לאותה חצר שנייה, אסור, כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה. ואם הוציא ידו כמזיד, הרי זה אסור להחזירה אצלו; אלא קנסו אותו, שתהא ידו תלויה עד שתתקן.

הפרות על גבי הארץ, ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה. ואין צריך לומר, אם היו הפרות צפין על פני המים, והוציאן - שהוא פטור. וכן אם היה שמן צף על גבי המים, וקלט מן השמן, והוציאו - פטור.

ה. כבר אמרנו, שאין המוציא מרשות לרשות חביב, עד שיעקר ויניח; אבל אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר - פטור. לפיכך, מי שהיה עומד באחת משתי רשויות, ופשט ידו לרשות שניה וחפץ בידו, ונטלו אחד ממנו; או שנתן אחד לידו חפץ, והחזיר ידיו אליו [כלפי עצמו] - שניהם פטורים; מפני שזה עקר, וזה הניח.

ו. במה דברים אמורים? בשהיתה ידו למעלה משלשה; אבל אם היתה ידו בתוף שלשה סמוך לארץ - הרי זה כמי שהניח בארץ, וחביב.

ז. היה עומד באחת משתי רשויות אלו, ופשט חבירו ידו מרשות שניה, ונטל חפץ מיד זה העומד ברשות זו, והכניסו אצלו; או שהוציא חפץ מאצלו, והניחו ביד זה העומד - זה העומד לא עשה כלום, שהרי חבירו נתן בידו, או נטל מידו; וחבירו חביב - שהרי עקר והניח.

ח. היה עומד באחת משתי רשויות אלו, ונתן חבירו חפץ בידו או על גביו, ויצא באותו החפץ לרשות שניה, ועמד שם - חביב; מפני שעקירת גופו בחפץ שעליו, כעקירת החפץ מאותה רשות; ונעמידה באותו החפץ, כהנחת החפץ בקרקע שעמד בה. לפיכך, אם יצא בחפץ שבידו, או על גביו, ולא עמד ברשות שניה, אלא חזר ונכנס והוא בידו - אפלו יצא ונכנס כל היום כלו, עד שיצא היום - פטור; לפי שעקר ולא הניח. ואפלו עמד לתקן המשאוי עליו, עדן פטור הוא - עד שיעמד לנוח.

ט. וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו - רץ בה אפלו כל היום, ואינו חביב עד שיעמד; והוא, שיהיה רץ בה; אבל אם הלך מעט מעט - הרי זה כעוקר ומניח, ואסור. לפיכך, מי שקדש עליו היום, וחבילתו על כתפו - רץ בה עד שיגיע לביתו, וזוהי שם כלאחר יד.

י. עקר חפץ מרשות הרבים, והלך בו פחות מארבע אמות ועמד, וחזר והלך פחות מארבע אמות ועמד - אפלו כל היום כלו - מתיר. במה דברים אמורים? בשעמד לנוח; אבל אם עמד לתקן משאו, הרי זה כמהלך, וכשיעמד חוץ לארבע האמות, חביב; והוא שיעמד חוץ לארבע אמות לנוח, אבל אם יעמד לתקן משאו, עדן הוא כמהלך, ואינו חביב עד שיעמד לנוח חוץ לארבע האמות.

יא. היה קנה או רמח וכיוצא בו מנח על הארץ, והגביה הקצה האחד, והיה הקצה השני מנח בארץ, והשליכו לפניו, וחזר והגביה הקצה שהיה מנח והשליכו לפניו על הרף, זו, עד שהעביר החפץ במה מילין - פטור; לפי שלא עקר החפץ כלו מעל גבי הארץ. ואם משך החפץ וגררו על הארץ מתחלת ארבע לסוף ארבע - חביב; שהמגלגל, עוקר הוא.

יב. עקר חפץ מונית זו להניחו במונית אחרת [באותו בית], שנמצאת זו העקירה עקירה המתרת, ונמלך בדרך, והוציאו לרשות שניה - פטור; מפני שלא היתה עקירה

הימים, והבקעה, בין בימות החמה בין בימות הגשמים - כל אלו פרמלית הן.

ה. אור הפרמלית, הרי היא כפרמלית עד עשרה טפחים; ולמעלה מעשרה באור הפרמלית, הרי הוא מקום פטור. לפיכך, מעל פני המים שבימים ושבתות - עד עשרה טפחים באור, הן פרמלית; ולמעלה מעשרה, מקום פטור. אבל כל העמק המלא מים, הרי הוא קרקע עבה.

ו. בור שבפרמלית - הרי הוא כפרמלית, אפלו עמק מאה אמה ורחב מאה אמה. רשות הרבים שהיתה עליה תקרה, או שאין ברחבה שש עשרה אמה - הרי היא כפרמלית. אצטבה [ספסל] שבין העמודים ברשות הרבים, הרי היא כפרמלית; וצדי רשות הרבים, כפרמלית. אבל בין העמודים - הואיל ורבים דורסין ביניהן, הרי הן רשות הרבים.

ז. איזה הוא מקום פטור? מקום שיש בו פחות מארבעה על ארבעה, וגבהו שלשה עד לרקיע; שכל פחות משלשה, הרי הוא בארץ. אפלו קוצים וברקונים, או גללים ברשות הרבים, גבהו שלשה, ואין בהן ארבעה על ארבעה - הרי הן מקום פטור. וכן חריץ שאין בו ארבעה על ארבעה, ועמקו משלשה עד התהום, וכן מקום המקף שאין בו ארבעה על ארבעה, אפלו היה ארכו אלה מיל, ורחבו ארבעה פחות שעורה, וגבהו משלשה ומעלה - הרי זה מקום פטור. וכן אור רשות הרבים או אור פרמלית, למעלה מעשרה - הרי הוא מקום פטור.

ח. מקום שיש בגבהו תשעה טפחים מצמצמות [במדויק], לא פחות ולא יותר, ברשות הרבים - הרי הוא ברשות הרבים; ואין משגיחין על מדת ארכו ומדת רחבו, בין רחב בין קצר; מפני שרבים מכתפין [נשענים] עליו. אבל אם היה יותר על תשעה או פחות - אם היה בו ארבעה על ארבעה או יותר, הרי הוא פרמלית; ואם אין בו ארבעה על ארבעה, הרי הוא מקום פטור.

ט. גג הסמוך לרשות הרבים, בתוך עשרה טפחים - הואיל ורבים מכתפין עליו, אסור לטלטל בגג, עד שינעשה לו סלם קבוע להתירו. עמוד ברשות הרבים, גבוה עשרה ורחב ארבעה - הרי זה רשות היחיד. נעץ בגבהו יתד כל שהוא, אפלו אינה גבוהה שלשה - הואיל וראוי לתלות ביתד ולהשתמש בו, הרי זה ממעט ונעשה פרמלית, ואין מוודין לו אלא מן היתד ולמעלה. ואפלו מלאהו פלו יתדות, הרי זה נתמעט גבהו, שהרי תולין באותן היתדות ומשתמשים בהן.

י. חרי רשות היחיד [שבכותל], הרי הן ברשות היחיד; אבל חרי רשות הרבים - אינם ברשות הרבים, אלא הרי הן כפי מדתן. כיצד? חר בצד רשות הרבים - אם יש בו ארבעה על ארבעה וגבוה עשרה, הרי זה רשות היחיד; ואם אין גבוה עשרה, הרי זה פרמלית. ואם אין בו ארבעה על ארבעה, הרי זה מקום פטור; והוא, שגבוה שלשה - שכל פחות משלשה, הרי הוא בארץ.

יא. רשות היחיד ומקום פטור, מתר לטלטל בכלן; אפלו היה ארך פל אחת משתייהן פמה מילין, מטלטל בכלה.

כא. המתכונן לזרק שמונה אמות ברשות הרבים, ונח החפץ בסוף ארבע - חייב; שהרי נעשה שיעור המלאכה, ונעשה מחשבתו - שהדבר ידוע, שאין זה החפץ מגיע לסוף שמונה, עד שיעבר על כל מקום ומקום מפל השמונה. אבל אם נתכונן לזרק ארבע, ונח החפץ בסוף שמונה - פטור; לפי שנת במקום שלא חשב שתעבר בו, וכל שכן שתנוח; לפיכך, אם חשב בעת זריקה, שינוח החפץ בכל מקום שיצא - חייב.

כב. זרק לתוך ארבע אמות, ונתגלגל חוץ לארבע אמות - פטור. זרק חוץ לארבע אמות, ונתגלגל לתוך ארבע אמות - אם נח על גבי משהו חוץ לארבע אמות ואחר כך נתגלגל ונכנס, חייב; ואם לא נח כלל, הרי זה פטור.

הלכות שבת פרק יד

א. איזו היא רשות הרבים? מדברות ויערים ושדות, ודרכים המפלשין להן [פתוחים לרח"ו משני עבריהם]; ובלבד שיהיה רחב הדרך שש עשרה אמה, ולא תהיה עליו תקרה. ואי זו היא רשות היחיד? תל שגבוה עשרה טפחים, ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר על פו; וכן חריץ שהוא עמק עשרה, ורחב ארבעה על ארבעה או יותר על פו. וכן מקום שהוא מקף ארבע מחיצות, גבהו עשרה, וביניהן ארבעה על ארבעה או יותר על פו, אפלו יש בה פמה מילין, אם הקף לדירה, כגון מדינה המקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה; ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי [קרוש] ברוח רביעית; וכן חצר ודיר [מקום מגורד לצאן] וסתר [שטח מגורד] שהקפו לדירה - כלן רשות היחיד גמורה הן.

ב. אפלו כלים, כגון ספינה או מגדל [ארוך] של עץ וכונת וכיוצא בהן - אם יש בהן ארבעה על ארבעה בגובה עשרה, או יותר על זה - הרי הן רשות היחיד גמורה.

ג. עבי הכתלים של רשות היחיד, ברשות היחיד [מקו"ו]; לאחרים [- המוקפים ממנו] עושה מחיצה, לעצמו לא כל שכן? ! אור רשות היחיד, ברשות היחיד; ורשות היחיד, אורכה ברשות היחיד עד לרקיע. אבל אור רשות הרבים - אינו ברשות הרבים, אלא עד עשרה טפחים; ולמעלה מעשרה באור רשות הרבים, מקום פטור הוא.

ד. ארבע רשיות לשבת: רשות היחיד, ורשות הרבים, ופרמלית [- מקום שאינו רח"ו ואינו רה"ד], ומקום פטור. איזו היא פרמלית? תל שיש בו ארבעה על ארבעה או יותר על פו, וגבהו משלשה ועד עשרה; שהפרמלית אינה תופשת אלא עד עשרה, ואין רחבה פחות מארבעה על ארבעה; וכן חריץ שיש בו ארבעה על ארבעה או יותר על פו, ועמק משלשה עד עשרה; וכן מקום שהקף בארבע מחיצות, גבהו משלשה ועד עשרה, וביניהן ארבעה על ארבעה או יותר על פו; וכן קרן זוית [פינה] הסמוכה לרשות הרבים, והוא המקום שמקף שלש מחיצות, והרוח הרביעית רשות הרבים, כגון מבוי שאין לו לחי [קרוש] בצד הפתח או קורה [למעלה מקצה לקצה] ברוח רביעית; וכן

יח. נַעֲץ קָנָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וּבְרָאשׁוֹ טְרַסְקָל [- 70], וְזָרַק וְנָח עַל גְּבִי - פְּטוּר; שֶׁאֵין רִשּׁוֹת הָרָבִים, אֲלֵא עַד עֲשָׂרָה. הַזֶּזֶר אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְנָח [נַדְבָק] הַחֲפֶץ בְּכַתֵּל, כְּגוֹן שֶׁזָרַק חֵלֶב אוֹ בָצֵק, וְנִדְבַק בְּכַתֵּל - אִם נִדְבַק לְמַעַלָּה מִעֲשָׂרָה טְפָחִים - כּוֹזֵר בְּאִוִּיר, שֶׁלֹּא מַעַלָּה מִעֲשָׂרָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים מְקוּם פְּטוּר הוּא; נִדְבַק לְמַטָּה מִעֲשָׂרָה טְפָחִים - כּוֹזֵר בְּאֶרֶץ, וְחֵיב. זָרַק לְמַעַלָּה מִעֲשָׂרָה, וְנָח בְּחוּר כָּל שְׁהוּא - פְּטוּר.

יט. זָרַק קָנָה אוֹ רִמָּח מִרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, וְנִתְקַע בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד - פְּטוּר; שֶׁהָרִי מְקַצֵּתוֹ בְּמִקּוֹם פְּטוּר. זָרַק כְּלִי מִרִשּׁוֹת הַיָּחִיד לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְהָיָה אוֹתוֹ כְּלִי גָדוֹל, וַיֵּשׁ בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה בִּגְבֹהַּ עֲשָׂרָה - פְּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה רִשּׁוֹת הַיָּחִיד גְּמוּרָה, וְנִמְצָא כְּמוֹצֵיא מִרִשּׁוֹת הַיָּחִיד לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד.

כ. בּוֹר תִּשְׁעָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְעָקַר חֲלִיָּה [גוֹשׁ עוֹר] מִקְרָקְעִיתוֹ וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁעֲקִירַת הַחֲפֶץ וְעֲשִׂית הַמְּחִיצָה בָּאֵין כְּאַחַת, פְּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיָּתָה הַמְּחִיצָה עֲשָׂרָה בְּתַחֲלָה. הָיָה הַבּוֹר עֲשָׂרָה, וְהִשְׁלִיף לוֹ חֲלִיָּה, וּמַעֲטוֹ מִעֲשָׂרָה - פְּטוּר, שֶׁהָרִי הִנָּחַת הַחֲפֶץ וְסִלּוֹק הַמְּחִיצָה בָּאֵין כְּאַחַת.

כא. הַזֶּזֶר דָּף [של עץ], וְנָח עַל גְּבִי יְתֻדוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְנַעֲשֶׂה רִשּׁוֹת הַיָּחִיד - אֶפְלוֹ הָיָה כְּלִי עַל גְּבִי הַדָּף, פְּטוּר; שֶׁהָרִי עֲשִׂית הַמְּחִיצָה עִם נִיתַת הַכְּלִי בָּאֵין כְּאַחַת.

כב. בּוֹר שֶׁהוּא עֹמֵק עֲשָׂרָה וְרֹחַב שְׁמוֹנֶה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְזָרַק מִחֲצָלַת מִרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְחִלְקָהּ הַבּוֹר בְּרֹחַבוֹ לְשָׁנִים - פְּטוּר; שֶׁהָרִי עִם הִנָּחַת הַכְּלִי בְּטֻלוֹ הַמְּחִיצוֹת, וְנַעֲשֶׂה כָּל מְקוֹם מִתָּן פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.

כג. בּוֹר בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים עֹמֵק עֲשָׂרָה וְרֹחַב אַרְבָּעָה, מְלֵא מִיָּם, וְזָרַק לְתוֹכוֹ חֲפֶץ, וְנָח עַל גְּבִי הַמִּיָּם - חֵיב, שֶׁאֵין הַמִּיָּם מִבְּטָלִין הַמְּחִיצוֹת; הָיָה מְלֵא פְּרוֹת, וְזָרַק לְתוֹכוֹ - פְּטוּר, שֶׁהָרִי מַעֲטוֹ הַפְּרוֹת אֶת שְׁעוֹרוֹ.

כד. רָקַק [בִּיצָת] מִיָּם שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְרָבִים מִחֲלָכִין בוֹ - אִם אֵין בְּעֶמְקוֹ עֲשָׂרָה טְפָחִים, הָרִי הוּא בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, בֵּין שֶׁהָיָה רֹחַב אֶפְלוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בְּרֹחַבוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים; שֶׁהָרִי רֹב הָעֵם מְדֻלְגֵּין עָלָיו, וְאֵין מִחֲלָכִין בְּתוֹכוֹ, הוֹאִיל וְאֵין בְּעֶמְקוֹ עֲשָׂרָה, הָרִי הוּא רִשּׁוֹת הָרָבִים. וְאִם יֵשׁ בְּעֶמְקוֹ עֲשָׂרָה אוֹ יֵתֵר, הָרִי הוּא פְּרָמְלִית כְּשֶׁאֵר הַמִּיָּם - וְהוּא שֵׁשׁ בְּרֹחַבוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן, שֶׁאֵין בְּרָמְלִית פְּחוּתָהּ מֵאַרְבָּעָה.

אֲבָל רִשּׁוֹת הָרָבִים וְהַפְּרָמְלִית - אֵין מְטִלְטִלִין בָּהֶן אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם הָעֵבִיר, אוֹ הוֹשִׁיט, אוֹ זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, חֵיב. וּבְכִרְמָלִית - פְּטוּר; שֶׁאִסּוּר הַכִּרְמָלִית מִדְּבָרֵיהֶם [מִדְּרַבָּנִין], מִפְּנֵי שֶׁהִיא דוּמָה לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, שֶׁמָּא תִתְחַלֵּף בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים. לְפִיכָּךְ, אִם לֹא הָיָה צָרִיף לְגוֹף הַהוֹצָאָה, כְּגוֹן שֶׁהָעֵבִיר קוֹץ בְּכִרְמָלִית כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְקוּ בוֹ רַבִּים - הָרִי זֶה מֵתֵר, וְאֶפְלוֹ הָעֵבִירוֹ כְּמָה אַמּוֹת; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

יב. כֶּשֶׁם שֶׁמֵּתֵר לְטִלְטֵל בְּכָל מְקוֹם פְּטוּר - כֶּף מֵתֵר לְהַכְנִיס מִמֶּנּוּ לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד אוֹ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְאֵין צָרִיף לוֹמֵר לְכִרְמָלִית; וּמוֹצִיאֵין לוֹ מִרִשּׁוֹת הַיָּחִיד וּמִרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְאֵין צָרִיף לוֹמֵר מִן הַכִּרְמָלִית.

יג. כֶּשֶׁם שֶׁאִסּוּר לְטִלְטֵל בְּכָל הַפְּרָמְלִית - כֶּף אִסּוּר לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד אוֹ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, אוֹ לְהַכְנִיס לְכִרְמָלִית מִרִשּׁוֹת הַיָּחִיד אוֹ מִרִשּׁוֹת הָרָבִים; וְאִם הוֹצִיא אוֹ הַכְנִיס, פְּטוּר.

יד. הַמוֹצִיא מִרִשּׁוֹת הַיָּחִיד לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, אוֹ מִרִשּׁוֹת הָרָבִים לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, וּבְכִרְמָלִית בְּאַמְצָע - פְּטוּר; וְכֵן הַמוֹשִׁיט אוֹ הַזֶּזֶר מִזֶּה לְזֶה, וּבְכִרְמָלִית בְּאַמְצָע - פְּטוּר. הַמוֹצִיא חֲפֶץ מִרִשּׁוֹת הָרָבִים לְכִרְמָלִית וְהַנִּיחוֹ שָׁם, וְחִזֵּר וַעֲקָרוֹ מִכִּרְמָלִית וְהַכְנִיסוֹ לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרִשּׁוֹת הַיָּחִיד לְכִרְמָלִית וְהַנִּיחוֹ שָׁם, וְחִזֵּר וַעֲקָרוֹ מִכִּרְמָלִית וְהוֹצִיאוֹ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים - הָרִי זֶה פְּטוּר.

טו. הַמוֹצִיא מִרִשּׁוֹת הַיָּחִיד לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְעָבַר עַל מְקוֹם פְּטוּר בִּינִיחָן בְּהִלְכָּתוֹ - חֵיב, שֶׁהִתְחַלֵּף אֵינוֹ עוֹמֵד; וְאֵין צָרִיף לוֹמֵר, כּוֹזֵר שֶׁעָבַר הַחֲפֶץ בְּמִקּוֹם פְּטוּר - שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב כְּמִי שֶׁנָּח שָׁם. הָיָה עוֹמֵד בְּמִקּוֹם פְּטוּר, וְנָטַל חֲפֶץ מִרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, אוֹ מֵאֵדָם הָעוֹמֵד שָׁם, וְהַנִּיחוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, אוֹ בִּיד אֵדָם הָעוֹמֵד שָׁם - פְּטוּר; וְכֵן אִם הַכְנִיס מִרִשּׁוֹת הָרָבִים לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, וְעָמַד בְּמִקּוֹם פְּטוּר - פְּטוּר.

טז. עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים גְּבוּהָ עֲשָׂרָה וְרֹחַב אַרְבָּעָה, וְאֵין בְּעֶקְרוֹ אַרְבָּעָה, וְאֵין בִּגְבֹּהַּ הַקָּצֵר שְׁלֹשָׁה - הָרִי הוּא רִשּׁוֹת הַיָּחִיד; וְאִם זָרַק מִרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְנָח עַל גְּבוּ - חֵיב. תַּל הַמְּתַלַּקֵּט [- מִיתַמֵּר ל-] גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִתּוֹךְ [שְׁבִטִיטוֹ] אַרְךָ אַרְבַּע אַמּוֹת, הָרִי הוּא רִשּׁוֹת הַיָּחִיד; וְאִם זָרַק מִרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְנָח עַל גְּבוּ - חֵיב.

יז. נַעֲץ קָנָה בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, אֶפְלוֹ גְּבוּהָ מָאָה אַמָּה, וְזָרַק מִרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְנָח עַל גְּבִי - חֵיב; שֶׁרִשּׁוֹת הַיָּחִיד עוֹלָה עַד לְרָקִיעַ. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְזָרַק וְנָח עַל נוֹפוֹ - פְּטוּר; שֶׁאֵין הַנוֹף הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֵקֶר.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — י"ז-כ"ג תמוז ה'תשס"ח

[שְׁפִתִּיהֶם], וְלֹא אֲזִנִּיהֶם [בֵּית יֵד שְׁלֵהֶם], וְלֹא יָדֵיהֶם [כְּגוֹן יֵד מִחֲבַת], וְלֹא מְקוֹם הָאֲצָבָע הַשּׁוֹקֵעַ בְּשִׁפְת הַכְּלִי; נִטְמָא תוֹכוֹ שֶׁל כְּלִי, נִטְמָא כָּלָן. נָפְלוּ מִשְׁקִין טְמֵאִין עַל כְּנֵי הַכְּלִים, אוֹ עַל הַגְּנִיָּה, אוֹ עַל אֲזִנִּיהֶם, אוֹ עַל יְדוֹת הַכְּלִים

יום ראשון

הלכות פְּרָק כח

א. כָּל הַכְּלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן בֵּית קְבוּל, שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרֵיהֶן בְּמִשְׁקִין - לֹא נִטְמָא תוֹכָן לְתַרומָה, וְלֹא הַגְּנִיָּה

הלכות מקוות פָּרָק א

א. כל הטמאין - בין אדם, בין בלים, בין שנטמאו בטמאה חמורה של תורה, בין שנטמאו בטמאה של דבריהם [מדרבנן] - אין להם טהרה, אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע.

ב. כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכבוס בגדים מן הטמאות, אינן אלא טבילת כל הגוף במקנה; וזה שנאמר בזב "וידי לא שטף במים", כלומר שייטבל גופו. והוא הדין לשאר הטמאות, שאם טבל כלו חוץ מראש אצבעו הקטנה, עדין הוא בטמאות. וכל הדברים האלה - אף על פי שהם מפי השמועה [נמשח רבינו], הרי נאמר "במים יובא וטמא עד הערב"; בנזן אב [י- לימוד] לכל הטמאים, שיבואו במים.

ג. כל הפלים שנטמאו - יש להן טהרה במקנה, חוץ מפלי חרש וכלי זכוכית; וכן המפץ [מחצלת]. וכלי חרש, נאמר בו "ואתו תשברו" - אין לו טהרה אלא שבידה. ואפלו חפרו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר, ואפלו מלאהו סיד או גבסים [גבס] - הרי הוא כמות שהיה, עד שישבר. וכלי זכוכית, בכלי חרש עשויים בדבר זה.

ד. המפץ אינו בכלל הפלים המקבילים שאר כל הטמאות; לפי שאינו כלי קבול, אינו בכלל כלי עץ והמורין בתורה; והואיל והוא ראוי למשכב, נתרבה לטמאת מדרס [חזב] בלבד דין תורה; וכיון שאין לו טמאה ולא טהרה בפרוש, ונתרבה לטמאה - לא יתרבה לטהר במקנה, שאין מטהר במקנה אלא הכלים הממורין בתורה. ואין למפץ טהרה אלא קריעתו, עד שישאר פחות מששה טפחים על ששה טפחים.

ה. הנזב - אין לו טהרה אלא במעין [שמימי וזרמין], שהרי נאמר בו "במים חיים"; אבל הנזב ושאר הטמאין, בין אדם בין בלים - טובלין אף במקנה.

ו. כל חבי טבילות, טבילתן ביום - חוץ מנדה ויולדת, שטבילתן בלילה, כמו שבארנו בענין נדה. ובעל קרי טובל והולך כל היום בלו, מתחלת הלילה - שנאמר: "והיה לפנות ערב, ירחץ במים", מלמד שטובל והולך מתחלת הלילה עד הערב שמש.

ז. כל הטובל, צריך שייטבל כל גופו כשהוא ערם, בבת אחת. ואם היה בעל שער, יטביל כל שער ראשו; והרי הוא כגופו, דין תורה. וכל הטמאין שנטבלו בבגדיהן, עלתה להן טבילה - מפני שהמים באין בהם [עוברים דרכם], אינן חוצצין. וכן הנדה שטבלה בבגדיה, מתרת לבעלה.

ח. כל הטובל צריך להתכונן לטבילה; ואם לא נתכונן, עלתה לו טבילה לחלין [ולא לקדשים]. ואפלו נדה שטבלה בלא כוונה, כגון שנפלה לתוך המים או ירדה להקר - הרי זו מתרת לבעלה; אבל לתרומה וקדשים - אינה טהורה, עד שתטבל בכונה.

ט. הכופת ידי ורגליו, וישב לו באמת המים - אם נכנסו מים דרך בלו, טהור. הקופץ לתוך המקנה, הרי זה מגנה

המקבלין - הרי זה מנגבן, וטהורין; ואפלו אחורי הפלי בלו, לא נטמאו.

ב. אחד כלי השק, כגון השקין והמרצופין [שקים גדולים], או כלי העור, כגון הפרים והכסתות, ואחד כלי העץ, אפלו קפות ומשפלות [סלים גדולים] - אם נטמאו אחוריהן במשקין, לא נטמא תוכן.

ג. פשוטי [ללא בית קיבול] כלי שטף [המיטהרים במקוה] שאינן ראויין למדרס, כגון השלחן והטבלה שאין לה דפן [מסגרת] - הואיל ואין מקבלין טמאה מן התורה - אם נטמאו אחוריהן במשקין, לא נטמא תוכן. אבל פשוטי כלי שטף הראויין למדרס - כגון המטה, והעור שישנים עליו, והפסא, וכיוצא בהן - אין להן אחורים ותוף; אלא בין שנגעו משקין בהן מתוכן, או מאחוריהן - נטמא הפלי בלו. וכן מדות זין ושמן, וזומי ליסטר [חולג עליהן], ומסגנת של חרדל, ומשמרת של זין - אין להן אחורים ותוף; אלא אם נפלו משקין על מקצתן, נטמאו בלן כמו הבגדים.

ד. המרדע, והוא המלמד [מוט הכוונת החרשה] - יש לשני קצותיו אחורים ותוף. ביצד? נפלו משקין על התרחור [החלק שנכנס לעומק האדמה] - לא נטמא מן העץ הסמוך לתרחור אלא שבועה טפחים בלבד, ושאר העץ טהור; וכן אם נפלו משקין על הדרבן [הברזל החורש], לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרבן. נפלו חוץ לשבועה וחוץ לארבעה - הרי זה כלי קבול שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמא אלא מקום מגעו ולחוץ.

ה. כיס בתוף כיס, שנטמא אחד מהן במשקין - לא נטמא חבירו. במה דברים אמורים? בשקיהו שפתותיהן שוין. אבל אם היה החיצון עורף, ונטמא הפנימי - נטמא החיצון; נטמא החיצון, לא נטמא הפנימי. ובשרץ - בין כף ובין כף - אם נטמא אחד מהן, לא נטמא חבירו.

ו. החוקק רבע [הקב] וחצי רבע בעץ אחד, ונטמא אחד מהן במשקין - לא נטמא השני, אף על פי שהן עץ אחד. ביצד? נגעו משקין טמאין בתוף הרבע - הרבע ואחוריו טמא, וחצי הרבע ואחוריו טהור; נגע בחצי הרבע מתוכו - חצי הרבע ואחוריו טמאים, והרבע ואחוריו טהורין. וכשהוא מטביל, מטביל את הכל. נטמאו אחורי הרבע, או אחורי חצי הרבע במשקין - הרי אחורי הכל טמא; שאין חולקין את האחורים.

ז. קמקומוס [קומקום] שהיו אחוריו טמאין, והיה מרתית - אין חוששין שמה יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו וחזרו לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו טהורין לתרומה.

ברוך רחמנא דסייען

יום שני

הלכות מקוות

מצות עשה אחת, והיא שייטבל כל טמא במי מקנה ואחר כך יטהר. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

ב. הדיו, והדבש, והחלב, והדגם, ושרף התות, ושרף התאנה, ושרף השקמה, ושרף החרוב - יבשין, חוצצין; לחין, אינן חוצצין. ושרף כל השרפין - בין לחין בין יבשין, חוצצין. והדגם שנסרף [נדבק] בבשר - אפלו לח, חוצצין. האבר והבשר המדלדלים [ננתלשו מהגוף אך לא נפרדו], חוצצין.

ג. בית הסתרים באשה - חוצצין, עד שתדיח תחלה; שהוצעה שם תמיד, והאבק מתקבץ וחוצצין. במה דברים אמורים? בנשואה; אבל בפנויה - הואיל ואינה מקפדת, אינו חוצצין.

ד. האגד [תחבושת] שעל גבי המכה, והקשקשין [מתכות] שעל גבי השכר, והשירים [שרשראות] והנזמים והקטליות [מחרוזות] והטבעות - בזמן שהן חזקין ודבוקין בבשר, חוצצין; ובזמן שהן רפין, אינן חוצצין.

ה. חוטי הצמר, וחוטי פשתן, והרצועות שקושרות הנשים על ראשיהן לנואי - חוצצין, מפני שהן מבידלין בין המים ובין הגוף. אבל חוטי שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהם אף על פי שאינן רפין.

ו. חוטי שפצנאר - אין חוצצין, אפלו של פשתן; לפי שאין אשה חונקת עצמה בהן. אבל חבקי [תכשיטים] שפצנאר, כגון קטליות וענקים - חוצצין; לפי שהיא חונקת עצמה בהן, כדי שתראה בעלת בשר.

ז. שער שעל הלב שנתקשר ונעשה קלקין [סברא], וכן קלקי הנזן - חוצצין.

ח. חץ שהוא תחוב באדם - בזמן שהוא נראה, חוצצין; ובזמן שאינו נראה - טובל ואוכל בתרומתו לערב, אף על פי שהוא חץ טמא. וכן מי שבלע טבעת טמאה, וטבל - הרי זה טהור; ואם הקיאה אחר שטבל, נטמא במגעו; שפכר בארנו, שכל הכלוים בגוף החי, אינן מטמאין ולא מטמאין. נכנסו צורות [רגבי אדמה] וקיסמין בסדקי רגליו מלמטה, חוצצין.

ט. אספלונית, מלוגמא, ורטיה [מיני תחבושות] שעל בית הסתרים - חוצצין; אף על פי שאינו צריך שיפנסו המים, צריכין שיהיו ראויין ולא יהיה עליהן דבר חוצצין, כמו שבארנו. היתה בו שיערה או שתי שיערות חוצצין למפה וראשן מדבק למפה, או שהיו מדבקי בטיט או בצואה, או שהיו בו שתי שיערות בריסי עיניו מלמעלה - הרי אלו חוצצין.

י. לא יטבל אדם בעפר שעל רגליו; ואם טבל, אינו חוצצין. יא. האוחז באדם ובכלים, והטבילן - הרי הן בטמאתן, ואף על פי שרפה ידיו עד שבאו בהן המים; גזרה, שמא לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים תחלה, עלתה להן טבילה. יב. המפשלת בנה לאחוריה, וטבילה - לא עלתה לה טבילה; שמא טיט היה ברגליה התינוק או בידו, ונדבק באשה בשעת טבילה, וחוצצין, ואחר שעלתה נפל.

יג. נדה שנתנה שיערה בפה, או שקפצה [הידקה] ידה, או שקרצה בשפתותיה [הדיקס זו לזו בחורק], או שנמצא בצק בשפתותיה, או שנמצא עצם בין שניה - כאלו לא

[לא נראה שטובל לשם מצווה]. והטובל פעמים במקוה, הרי זה מגנה [כנ"ל]. והאומר לחברו: 'כבש ידך עלי במקוה', הרי זה מגנה [כנ"ל].

י. בית הסתרים [מקומות בגוף שאינם נראים] ובית הקמטים, אינן צריכין שיבואו בהן המים, שנאמר: 'וידיו לא שטף במים', אברים הנראין בלבד. ואף על פי כן צריכין להיות ראויין שיבואו בהן המים, ולא יהיה דבר חוצצין. לפיכך אמרו חכמים: 'לעולם ילמד אדם בתוך ביתו, שתהיה אשה מדיחה קמטיה במים ואחר כך תטבל'. האשה טובלת בדרך גדילתה כאורגת, וכמניקה את בנה [כעמידתה בעת אריגה או הנקה].

יא. אשה אינה טובלת בנמל, מפני שמתבטלת מבי אדם ואינה טובלת כהגן; ואם הקיף לה מפץ [מחצלת] וכיוצא בו כדי להצניעה, טובלת בנמל. ולא תטבל על גבי כלי חרש או סל וכיוצא בהן, מפני שהיא מפחדת ולא תעלה לה טבילה.

יב. אחד האדם ואחד הכלים, לא יהיה דבר חוצצין בינם לבין המים; כגון שהיה בצק או טיט מדבק על בשר האדם או על גוף הכלי - הרי זה טמא כשהיה, ולא עלתה להם טבילה.

יג. דבר תורה, אם היה דבר החוצץ חופה [מכסה] את רב האדם או רב הכלי - לא עלתה להם טבילה. והוא שיהיה האדם מקפיד עליו, ורוצה להעבירו; אבל אם אינו מקפיד עליו, ולא שם אותו על לב בין עבר בין לא עבר - אינו חוצצין, ואף על פי שהוא חופה את רבו. וכן אם היה חופה מעוטו - אינו חוצצין, אף על פי שהוא מקפיד עליו.

יד. מדברי סופרים, שכל דבר שהוא חוצצין - אם היה מקפיד עליו - לא עלתה לו טבילה, אף על פי שהוא על מעוטו; גזרה, משום רבו. וכל דבר החוצצין - אם היה חופה את רבו - לא עלתה לו טבילה, אף על פי שאינו מקפיד עליו; גזרה, משום רבו המקפיד עליו.

טו. נמצאת אומר, שאם היה על בשר האדם או על גוף הכלי דבר מדברים החוצצין, כגון בצק וזפת וכיוצא בהן - אפלו טפה כחודל, והוא מקפיד עליה - לא עלתה לו טבילה; ואם אינו מקפיד עליה - עלתה לו טבילה, אלא אם כן היה חופה את רב הכלי או רב האדם, כמו שבארנו.

יום שלישי

הלכות מקוות פרק ב

א. אלו חוצצין באדם: לפלוף [ליחת העין] שחוצץ לעין [שנדבקת מחוץ לעין], וקלד [ליחת פצע] שעל גבי המכה, וסם [חומר רפואי] יבש שעל גבי המכה, והרטיה שעליה, וגלדי צואה שעל בשרו, ובצק או טיט שתחת הצפרן, והמלמולין [שיירי בצק] שעל הגוף, וטיט הינן [עבה], וטיט היוצרים [יוצרי כלי חרס], וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפלו בימות החמה - כל אלו חוצצין. ושרף כל הטיט - כשהוא לח - אינו חוצצין, שהרי נמחה במים; וכשהוא יבש, חוצצין.

כחל, ובין פתחה עיניה או עצמה אותן - הרי זו מתרת לבעלה; שכל הדברים האלו וכיוצא בהן אינן אלא מדבריהם, ולענין טהרות גזרו, לענין בעילה לא גזרו. וכל החוצץ בנדה לטהרות - חוצץ בשאר טמאות לענין טהרות, וחוצץ בבגד בשעת טבילה.

כג. מי שטבל, ועלה, ונמצא עליו דבר חוצץ - אף על פי שנתעסק באותו המין כל היום, הרי הוא בטמאתו, עד שיאמר: 'יודע אני בודאי שלא היה זה עלי קדם טבילה'; הואיל והחזק טמא, העמד טמא על טמאתו, עד שתדע בודאי שטהר.

יום רביעי

הלכות מקוות פרק ג

א. ואלו חוצצין בכלים: הנזפת, והחמר, וכיוצא בהן. הנזפת שבכוס ושכסו ושבצלוחית - מתוכן [- בתוכו], חוצצין; ומאחוריהן, אינן חוצצין. במה דברים אמורים? מבית האמן; אבל מבצל הבית - בין מתוכן בין מאחוריהן, חוצצין. הנזפת שבתמחוי [קערה גדולה] ושבקערה - בין כף ובין כף, בין מבצל הבית בין מבית האמן - חוצצין. **ב.** המר [מין בושם] והקומוס [אחד ממרכיבי דיו] - בין בכוס וצלוחית בין בתמחוי וקערה, בין מבצל הבית בין מבית האמן, בין כף ובין כף - חוצצין. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על הטבילה, ועל השלחן, ועל הדרגש [כסא קטן] - אם היו נקיים - חוצצין, מפני שהוא מקפיד עליהן; ועל הבלוסין [מלוכלכים] - אינן חוצצין, מפני שאינו מקפיד עליהן.

ג. היו על מטות בעל הבית, חוצצין; ועל של עני, אינן חוצצין. ועל אפך בעל הבית, חוצץ; ועל של זקקין [נודות עור], אינו חוצץ. על המרדעת [- של חמור] משני צדדין [- החציצה היא לכל אורכה], חוצץ.

ד. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על בגדי תלמידים חכמים - אפלו מצד אחד חוצץ, מפני שהן מקפידין על מלבושן להיות נקיים. על בגדי עמי הארץ - משני צדדין, חוצץ; מצד אחד, אינו חוצץ.

ה. היו על מטפחות של זפתין, ושל יוצרין, ושל מפסלי אילנות [כורתי ענפים] - אינן חוצצין.

ו. טבח שהיה דם על בגדו - אינו חוצץ, מפני שאינו מקפיד.

ז. מוכר רכב [- כל דבר שנבלע בבגד] שהיה רכב על בגדו, אינו חוצץ; וכן כל כיוצא בזה. היה הטבח מוכר רכב, והיה על בגדו דם ורכב - הרי זה ספק אם חוצץ, מפני שהם שנים מקפיד, או אינו חוצץ, שהרי מלאכתו היא ואינו מקפיד.

ח. היה הנזפת או החמר וכיוצא בהן על הסנדל מתוכו - מלמעלה, חוצץ; ומלמטה, אינו חוצץ. על הספסל - מלמעלה או מן הצדדין, חוצץ; מלמטה, אינו חוצץ.

ט. לכלוכי צואה שבכסא ושבקתדרה המכבשין [יבשים] - בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מלמטן בין מן הצדדין -

טבילה. וכן שאר הטמאים. נתנה מעות בפיה, וירדה וטבילה - טהרה מטמאת נדה, והרי היא טמאה על גב [- מחמת] רגלה; ונמצאת ראשון לטמאה, כמי שנגע ברק הנדה. וכן הדין בזב.

יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקי [סבר שערות] הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוג [ליחה] שבעין, וגלד שהעלת המכה, ולכלוכי צואה שעל בשרו, וצואה שפתח הצפרן, וצפרן המדלדלת, וכשות הקטן, והוא השער הדק שעל בשרו [של ילד קטן] - כל אלו אין חוצצין. **טו.** שתי שעורות או יתר שהיו קשורין באחת קשר אחד - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן. ושערה אחת שנקשרה, חוצצת; והוא, שיהיה מקפיד עליה; אבל אם אינו מקפיד עליה, עלתה לו טבילה, עד שיהיה רב שערו קשור, נימא נימא בפני עצמה. כזה חורו הגאונים. ויראה לי, ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה, ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר 'רב השער'; אלא אף על פי שכל שער ראשו קשור נימא נימא - אם אינו מקפיד עליו, עלתה לו טבילה, אלא אם כן נצטרף לחוצץ אחר על גופו, כמו שבארנו. ואחד הנדה, ואחד שאר הטמאים שיש בראשם שער.

טז. תקנת עזרא היא, שתהיה האשה חופפת שער, ואחר כך תטבל; ואם אפשר לה לחף בליה ותטבל מיד, תקף לתפיפה - הרי זה משבח. ובשעת החחק, או מפני החלי - חופפת אפלו בערב שבת, וטובלת למוצאי שבת. **יז.** טבילה ועלתה, ונמצא עליה דבר חוצץ - אם באותו היום שחפפה טבילה, אינה צריכה לחף פעם שניה, אלא חוזרת וטובלת בלבד. ואם לאו, צריכה לחף פעם שניה ולטבל.

יח. לא תחף אשה בנדה [אבן חפירה], מפני שהוא מקטף [מנתק] את השער, ולא באהלה [אלוה], מפני שהוא מסרף [- מסבר] את השער; אלא בחמין, ואפלו בחמי חמה [- שמש] - מפני שהחמין משרין את השער ומסלסלין [מפרידים] אותו. אבל הצונין מקבצין את השער, ומבלבלין אותו ומתקשר.

יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה, וטבילה - לא עלתה לה טבילה, מפני השמנונית שעל נדה.

כ. שרטה בשנה והוציאה דם, וטבילה - בתוך שלשה ימים, אין מקום השריטות חוצץ; לאחר שלשה ימים, הרי מקום השריטות חוצץ, מפני שהדם קופה שם, כגלד שעל גבי המכה. וכן לפלוג שבועין - אינו חוצץ. אם היה לבש, והוא שהתחיל להוריק [- צבע ירוק], חוצץ בנדה.

כא. כחל שבועין [צבע כחול שנותנת בעין], אינו חוצץ; שעל גבי העין, חוצץ. ואם היו עיניה פורחות [עוצמת ופותחת תמיד], אף על גבי העין אינו חוצץ.

כב. פתחה עיניה ביותר, או שעצמה עיניה ביותר - לא עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות; אבל להתיירה לבעלה, מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל לבנה, או שהיה בה שרט ישר, או שהיה על גב עיניה

חוצצין. וְקָשְׁרֵי גִמְי הַבְּגָדִים [בשפת הבגד] שֶׁנֶּקְשְׁרוּ מֵאֲלִיָּהֶן, וְחֵבֶט [לולאה] הַסֵּנְדֵל, וְתַפְלָה [תפילין] שֶׁל רֹאשׁ בְּזֶמֶן שֶׁהִקְצִיצָה דְּבֻקָּה עִם הַרְצוּעָה בְּבֵית הַרְצוּעָה שֶׁלָּהּ וְחֻזְקָה, וְתַפְלָה שֶׁל זְרוּעַ בְּזֶמֶן שֶׁאֵינָה עוֹלָה וְיִזְרְדָת [רצועתו] אֵינָה זוּחָה, וְאֲזַנֵּי הַחֶמֶת [נוד] וְאֲזַנֵּי הַתְּרַמֶּל [ילקוט], וְכָל כִּיּוּצָא בָּאֵלּוּ מִקְשָׁרִים וְתַפְרִים שֶׁאֵינּוּ עֲתִיד לְהִתְרַן.

כב. וְאֵלּוּ שֶׁהֵן צְרִיכִין שִׁיבֹאוּ בָּהֶן הַמִּים: הַקְשָׁרִים שֶׁבִּפְתָּחֵי הַחֲלוּק שֶׁהֵם עֲשׂוּיִין בְּלוּלָאוֹת, וְכֵן קָשְׁרֵי לולָאוֹת שֶׁבִּפְתָּחֵי, וְשִׁפָּה שֶׁל סִדֵּין צְרִיף לְמַתַּח, וְתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזֶמֶן שֶׁאֵינָה בְּרָצוּעָה, וְשֶׁל זְרוּעַ בְּזֶמֶן שֶׁהִיא עוֹלָה וְיִזְרְדָת, וְשֶׁנֶּקְ [רצועתו] שֶׁל סֵנְדֵל, וְקָשְׁרֵי גִמְי הַבְּגָדִים שֶׁקָשְׁרָה אוֹתָן, וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּאֵלּוּ מִמְקוֹמוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לְגַלּוֹתָן וְלְמַתְחָן. הַסֵּלִין שֶׁל גַּת [בית היין] וְשֶׁל בֶּד [בית השמן] - אִם הָיוּ תְּזָקִים, צְרִיף לְחֵטט [לנקותם]; וְאִם הָיוּ רַפִּים, צְרִיף לְנַעַר. הַפֶּר וְהַפֶּסֶת שֶׁל עוֹר, צְרִיכִים שִׁיבֹאוּ הַמִּים בָּהֶן. **כג.** כֶּסֶת עֲגָלָה, וְהַפְדוֹר, וְהָאָמוּם [עוד ממולא בדים], וְהַקְמִיעַ, וְהַתְּפֵלָה - אֵינֶן צְרִיכִין שִׁיבֹאוּ בָּהֶן הַמִּים לְחַלְלָן. זֶה הַכֵּל: כָּל שֶׁאֵין דֶּרְכוֹ לְהַכְנִיס וְלְהוֹצִיא, טוֹבֵל סָתוּם. **כד.** הַמְטָבִיל בְּגָדִים כִּשְׁהֵן מְכַבְּסִין [ועדיין רטובים], צְרִיכִין שִׁיכְנִסוּ בָּהֶן הַמִּים עַד שִׁיכְעָבְעוּ; הַמְטָבִילֵן נְגוּבִין, עַד שִׁיכְעָבְעוּ וְיִנּוּחוּ מִכְעָבוֹעַן.

כה. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁהֵן אֲרָכִין יֵתֵר מִצָּרְפֶּן, וְעֲתִיד לְקוּצָן - מְטָבִילֵן עַד מְקוֹם הַמְדָּה [שצריך לה]. כִּיצַד? שֶׁלְשֵׁלֶת דְּלִי גָדוֹל [מִידֵתָה] - אֲרָבָעָה סָפָחִים, וְקָטָן - עֲשָׂרָה; מְטָבִיל מִן הַשְּׁלִשְׁלֶת עַד מְדָה זֹאת בְּלִבָּד, וְהִשָּׂאָר טָהוֹר. **כו.** כָּל טָמֵא שֶׁנֶּתַן בְּתוֹכוֹ כֵּלִים אֲחֵרִים, וְהַמְטָבִיל הַכֵּל - עֲלֵתָה לָּהֶן טְבִילָה, אִם עַל פִּי שְׁפִי הַכֵּל צָר בְּיִתְרָה; שֶׁהָיָה הַמִּים נִכְנָסִין לוֹ, וּמִתּוֹף שֶׁעֲלֵתָה טְבִילָה לְכָלִי הַגָּדוֹל, עֲלֵתָה טְבִילָה לְכָלִי שֶׁבְּתוֹכוֹ. וְאִם הִטָּה עַל צִדּוֹ, וְהַמְטָבִיל - לֹא עֲלֵתָה לָּהֶן טְבִילָה, עַד שִׁיְהִיָּה פִּי רַחֵב כִּשְׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. וְכֵן אִם הָיָה הַכֵּל טָהוֹר, וְנִתַּן לְתוֹכוֹ כֵּלִים טָמֵאִים, וְהַמְטָבִילֵן - לֹא עֲלֵתָה לָּהֶן טְבִילָה, עַד שִׁיְהִיָּה פִּי רַחֵב כִּשְׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתַרּוּמָה. אֲכָל לְקַדְשִׁים - אֵין מְטָבִילִין כֵּלִים בְּתוֹף כֵּלִים טָהוֹרִין כָּלִל, וְאִפְּלוּ הָיוּ בְּסֵל אוֹ בְּקָפָה [שק גדול] כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יום חמישי

הלכות מקוות פָּרָק ד

א. דִּין תּוֹרָה, שֶׁכָּל מִים מְכַנְסִין, טוֹבִלִין בָּהֶן - שֶׁנֶּאֱמַר: "מִקְוֵה מִים", מִכָּל מְקוֹם. וְהוּא, שִׁיְהִיָּה בָּהֶן כְּדִי לְהַעֲלוֹת טְבִילָה בָּהֶן לְכָל גּוֹף הָאָדָם בְּבֵת אַחַת; שְׁעָרֵי חֲכָמִים, אִמָּה עַל אִמָּה בְּרוּם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת; וְשְׁעוֹר זֶה הוּא מְחֻזָּק אֲרַבְעִים סָאָה מִים, בֵּין שְׁאוּבִין בֵּין שֶׁאֵינֶן שְׁאוּבִין. **ב.** וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהֵמִים הַשְּׁאוּבִין פְּסוּלִין לְטְבִילָה; וְלֹא עוֹד, אֲלֹא מִקְוֵה מִים שֶׁאֵינֶן שְׁאוּבִין, שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָן שְׁלִשֶׁת לִגִּין מִים שְׁאוּבִין - פְּסוּלֵי הַכֵּל. אִם עַל פִּי שֶׁפְּסוּל מִים שְׁאוּבִין מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, לְמַדּוּהָ בְּהֶקֶשׁ; שֶׁהָיָה הוּא אֹמֵר: "אִם מַעֲזֵן וּבּוֹר מִקְוֵה מִים, יִהְיֶה טָהוֹר" - הַמַּעֲזֵן

אֵינֶן חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים מְעַבְרִין אוֹתָם. אֲכָל לְכַלּוֹכֵי שְׁמָרִים שֶׁכּוֹס וְשִׁבְצוֹלֹחִית, וְהַמּוֹף שֶׁבִּשְׂרִיר [תכשיט] וְשִׁבּוּג [פַּעֲמוֹן], וְהַטִּיט וְהַבְּצָק שֶׁעַל יָד [קַת] הַקֶּרֶם וְשֶׁעַל יָד הַמַּגְרָפָה - חוֹצְצִין.

י. דָּבָר בְּרוּר הוּא, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ בְּזַפֵּת וּבְחֶמֶר וּכִיּוּצָא בָּהֶן שֶׁאֵינֶן חוֹצְצִין בְּכֵלִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינּוּ מְקַפִּיד עֲלֵיהֶן. לְפִיכָּךְ, אִם הָיָה רַב הַכֵּל חֲפוּי בְּזַפֵּת אוֹ בְּחֶמֶר וּכִיּוּצָא בָּהֶן - לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אִם עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ מְקַפִּיד. וְאֵין בְּדָבָר זֶה הַפֶּרֶשׁ בְּכָלִי מִן הַכֵּלִים, אֲלֹא כָּל הַכֵּלִים שׁוּין בְּדָבָר זֶה.

יא. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁהֵן חֲלוּלִין שֶׁהִכְנִיסֵן שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ [וְהַמִּים לֹא נִכְנָסִים לְתוֹכָן], אוֹ שֶׁהִכְנִיסֵן בְּדֶרֶךְ וְלֹא מִרְקָן [לֹא הִכְנִיסֵם לְגַמְרִין], אוֹ שֶׁהָיוּ שֶׁל מַתְּכָת וְנִשְׁבְּרוּ - לֹא עֲלֵתָה לָּהֶן טְבִילָה.

יב. כָּלִי שֶׁהִפֵּךְ פִּי לְמַטָּה, וְהַמְטָבִילוֹ - כָּאֵלּוּ לֹא טְבִיל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַמִּים נִכְנָסִין בְּכָלּוֹ. הָיָה בּוֹ מְקוֹם שֶׁאֵינֶן נִכְנָסִין בּוֹ עַד שִׁיִּטְנוּ - לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה, עַד שִׁיִּטְנוּ עַל צִדּוֹ. **יג.** כָּלִי שֶׁהוּא צָר מִכָּאן וּמִכָּאן, וְרַחֵב מִן הָאֶמְצַע - אֵינּוּ טָהוֹר, עַד שִׁיִּטְנוּ עַל צִדּוֹ.

יד. צְלוּחִית שֶׁפִּיָּה שׁוֹקַע - אֵינָה טָהוֹרָה, עַד שִׁיִּטְנָה עַל צִדָּהּ.

טו. קִלְמָרִין [כִּלֵּי לְדִין] - אֵינָה טָהוֹרָה, עַד שִׁיִּקְבְּנָה מַצָּדָה כְּדִי שִׁיכְנִסוּ הַמִּים לְעַקְמוּמִית שָׁבָה.

טז. בְּהִמָּה שֶׁהָיָה הַשִּׁיר [תכשיט] עֲלֶיהָ רַפּוּי וְנִטְמָא, מְטָבִילִין אוֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ [בצווארה].

יז. וְלֹא יְטָבִיל אֶת הַקְּמָקְמוֹס [קומקום] בְּפֶתַח מִן שְׁבוּ, אֲלֹא אִם בֵּין שְׁפָשֶׁף.

יח. כָּלִי שֶׁהוּא מְלֵא מִשְׁקִין, וְהַמְטָבִילוֹ - כָּאֵלּוּ לֹא טְבִיל. הָיָה מְלֵא מִים, וְהַמְטָבִילוֹ - הָרִי הַמִּים וְהַכֵּלִי טָהוֹרִין כְּאַחַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים יֵשׁ לָהֶן טְהָרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּטַמְאָת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין. הָיָה הַכֵּלִי מְלֵא מִי רִגְלִים, רוֹאִין אוֹתוֹ כָּאֵלּוּ הֵן מִים. הָיָה בּוֹ מִי חֲטָאָת [פֶּרֶה אֲדוּמָה] - אִם הָיָה רַב הַכֵּלִי פָּנוּי, כְּדִי שִׁיִּרְבּוּ מִי מִקְוֵה עַל מִי חֲטָאָת שֶׁבְּתוֹכוֹ - הָרִי זֶה טָהוֹר; וְאִם לֹא - עֲדִין הוּא בְּטַמְאָתוֹ, וּכְאֵלּוּ הֵן שְׂאָר מִשְׁקִין שֶׁחוֹצְצִין בֵּין גּוֹף הַכֵּלִי וּבֵין מִי הַמִּקְוֵה.

יט. כָּלִי שֶׁתּוֹכוֹ טָהוֹר וְנָבּוּ טָמֵא, וְהָיָה מְלֵא יֵין לָכֵן אוֹ חֵלֶב, וְהַמְטָבִילוֹ - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב: אִם הָיָה רַב הַכֵּלִי פָּנוּי, כְּדִי שִׁיִּרְבּוּ הַמִּים בְּתוֹכוֹ - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁטַמְאָתוֹ מִדְּבָרֵיהֶם [מִדְּרַבָּנָן]. אֲכָל אִם הָיָה בּוֹ יֵין אָדָם אוֹ שְׂאָר מִשְׁקִין, לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה.

כ. לִגִּין [כד] שֶׁהוּא מְלֵא מִים טָמֵאִין, וְנִתַּן עַל פִּי טִיט טוֹפֵחַ [לח], וְהָיָה הַטִּיט שׁוֹקַע בְּמִים, וְהַמְטָבִילוֹ - טָהוֹר; וְאִם הָיָה טִיט הֶזֶן [עבה] וּכִיּוּצָא בּוֹ, כָּאֵלּוּ לֹא טְבִיל. וְכֵן טַבַּעַת שֶׁנִּתְּנָה בְּלִבָּנָה שֶׁל טִיט טוֹפֵחַ, וְהַמְטָבִילָה - טָהוֹרָה; וְאִם הָיָה טִיט יוֹן, כָּאֵלּוּ לֹא טְבִילָה.

כא. אֵלּוּ שֶׁאֵין צְרִיכִין שִׁיבֹאוּ הַמִּים בָּהֶן: סָתֵם קָשְׁרֵי בְּגָדֵי עֲנָיִים; וְאִם הַקְּפִיד עֲלֵיהֶן, חוֹצְצִין. וְקָשְׁרֵי בְּגָדֵי בַּעֲלֵי בָתִּים, סָתֵם חוֹצְצִין; וְאִם אֵינּוּ מְקַפִּיד עַל הַקְּשָׁרִים, אֵינֶן

למחצה; אבל אם היה רב מן הכשרים, המקנה כשר. כיצד? מקנה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרין, והיה ממלא ושואב חוץ למקנה, והמים נמשכין ויורדין למקנה - בין שהיו נמשכין על הקרקע, או בתוך הסילון וכיוצא בו מדברים שאינן פוסלין את המקנה - כשר, ואפילו השלימו לאלף סאה; שהשואבה שהמשיכה [-] שאובין שנגררו למקנה [-] כשרה, אם היה שם רב ארבעים סאה מן הכשר. וכן גג שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו מי גשמים, ומלא בכתפו ונתן לתוכו פחות מעשרים, שנמצא הכל פסול, ופתח הצנור ומשכו הכל למקום אחד - הרי זה מקנה כשר; שהשואבה שהמשיכה כלה - כשרה, הואיל והיה שם רב כשר. וכיוצא בזה.

ט. הורו מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו חכמים 'שואבה שהמשיכה כלה טהורה', אין אנו צריכין שיהיו שם רב מים כשרין; וזה שהצריך רב והמשכה, דברי יחיד הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו בסוף 'שואבה שהמשיכה כלה טהורה'. ולפי דבר זה - אם היה ממלא בכלי ושופך, והמים נזחלין והולכין למקום אחד, הרי זה מקנה כשר. וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוות כשרין, שהרי כל המים שבהן שואב שנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה כדבר זה.

י. מי גשמים ומים שאובין שהיו מתערבין בחדר, ונמשכין ויורדין לעוקה [גומא] שבחדר, או שהיו מתערבין על מעלות [מדריגות] המערה, ויורדין למערה - אם רב מן הכשר, כשר; ואם רב מן הפסול, פסול; מחצה למחצה, פסול. אימתי? בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקנה, ונמשכין ויורדין. אבל אם היו הכשרין והפסולין מקלחין לתוך המקנה - אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים כשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשת לגין מים שאובין, כשר; ואם לאו, פסול.

יום שישי

הלכות מקוות פָּרָק ה

א. מקנה שנפלו לו שלשה לגין מים שאובין מפלי אחד, או משנים או משלשה בלים - מצטרפין; והוא, שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון. מארבעה בלים, אין מצטרפין. במה דברים אמורים? בזמן שלא נתפנו לרבות; אבל אם נתפנו לרבות את מי המקנה - אפילו נפל משקל דינר בכל שנה, מצטרף לשלשת לגין. ובין שקדמו השאובין את הכשרים, בין שקדמו כשרים את הפסולין, או שהיו השאובין והכשרין נופלין למקנה כאחת - פינן שנפלו שלשת לגין שאובין לתוך ארבעים סאה או לפחות - נפסל הכל ונעשה שאוב.

ב. שנים הפילו זה לג ומחצה, וזה לג ומחצה, והסוחט כסותו והגביהה [מעל המים], והרי המים שבה נופלין ממקומות הרבה, וכן המערה מן הצנצור [-] כוס שבשפתה רשתת, שמטיל ממקומות הרבה - הרי אלו פוסלין.

ג. המטביל בר או כסת של עור במקנה שיש בו ארבעים

אין בו תפוסת [-] התערבות] יד אדם כלל, והבור כלו בידי אדם, שהרי כלן מים שאובין; אמרו חכמים: המקנה לא יהיה כלו שאוב כבור, ואינו צריך להיות כלו בידי שמים כמעין, אלא אם יש בו תפוסת יד אדם, כשר.

ג. כיצד? המניח קנקנים בראש הגג לנגבן, וירדו להן גשמים ונתמלאו - אף על פי שהיא עונת הגשמים, הרי זה לשבר הקנקנים או יכפה [יהפוך] אותן, והמים הנקנים כשרים לטבילה, ואף על פי שכל המים האלו היו בכלים, שהרי לא מלאן בידו. לפיכך, אם הגביה הקנקנים, והערה אותן - הרי כל המים שבהן שאובין.

ד. המניח בלים תחת הצנור תמיד בכל עת ובכל זמן, אחד בלים גדולים ואחד בלים קטנים, אפילו כלי אבנים וכיוצא בהן מבלים שאינן מקבלין טמאה, ונתמלאו מי גשמים - הרי אלו פסולין. ואם כפין על פיהן, או שברן - המים הנקוין מהם כשאובין לכל דבר, שהרי לדעתו נתמלאו; שחזקת הצנור קלח מים. ואפילו שכח הכלים תחת הצנור, פסולין - גזרו על השוכח, מפני המניח. וכן המניח את הכלים בחדר בעת קשור עבים [התאסף העננים לקראת גשמים], ונתמלאו - המים שבהן פסולין, שהרי לדעתו נתמלאו. וכן גזרו על השוכח בחדר בשעת קשור עבים, משום מניח. הניחן בחדר בשעת פזור עבים, ובאו עבים, ונתמלאו - הרי אלו כשרין, כמו שהניחן בראש הגג לנגבן. וכן אם הניחן בשעת קשור עבים, ונתפזרו, וחרזו ונתקשרו, ונתמלאו - הרי אלו כשרין. ואם שברן או כפין, המים הנקוין מהם כשרין.

ה. הסיד ששכח עציץ במקנה, ונתמלא מים - אף על פי שלא נשאר במקנה אלא מעט, והרי העציץ יש בו רב המקנה - הרי זה לשבר את העציץ במקומו, ונמצא המקנה כלו כשר. וכן המסדר את הקנקנים בתוך המקנה, כדי לחסמן [-] למלאותם], ונתמלאו מים - אף על פי שכלע המקנה את מימיו, ולא נשאר שם מים כלל אלא מים שבתוך הקנקנים - הרי זה לשבר הקנקנים, והמים הנקוין מהם מקנה כשר.

ו. כיצד פוסלין המים השאובין את המקנה בשלשת לגין? שאם היה במקנה פחות מארבעים סאה, ונפלו לו שלשת לגין והשלימוהו לארבעים - הרי הכל פסול. אבל מקנה שיש בו ארבעים סאה מים שאינן שאובין, ושואב בכד, ושפך לתוכו כל היום כלו - הרי זה כשר. ולא עוד, אלא מקנה עליון שיש בו ארבעים סאה מים כשרין, והיה ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שרבו המים, וירדו למקנה תחתון ארבעים סאה - הרי התחתון כשר.

ז. מקנה שיש בו ארבעים סאה מכונות [-] בדיוק], ונתן לתוכו סאה מים שאובין, ונטל אחר כך ממנו סאה - הרי זה כשר; וכן נותן סאה ונוטל סאה, והוא כשר - עד רבו. ח. אין המים השאובין פוסלין את המקנה בשלשת לגין, עד שיפלו לתוך המקנה מן הכלי; אבל אם נגררו [על הקרקע] המים השאובין חוץ למקנה, ונמשכו וירדו למקנה - אינן פוסלין המקנה, אלא עד שיהיו מחצה

מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר דינר [- כמות מים קטנה], ונפלו לתוכו שלשת לגין מים שאובין טמאין - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל למנו לידים, ופסולין להקות עליהן. נפל לתוכו פחות משלשת לגין, אפלו פלן טמאין, ואחר כך נפל לתוכו משקל דינר מי גשמים להשלימו - כשם שטהר לטבילה, כך טהר לכל דבר.

שבת קודש

הלכות מקוות פָּרָק ו

א. כל הכלים המקבלין שהלכו המים עליהן, או שנפלו לתוך - הרי אלו שאובין, ופסולין את המקנה; והוא, שיעשו לקבלה. אפלו היו כלים שאין מקבלין טמאה, כגון כלי אבנים וכלי אדמה - הרי אלו פוסלין.

ב. כל כלי שלא נעשה לקבלה [- אין זה תשמישו] - אף על פי שהוא מקבל, אינו פוסל את המקנה; כגון הסילונות [- צינורות] שהמים נמשכין בהן - אף על פי שהן רחבין באמצע ומקבלין - אין פוסלין את המקנה, בין שהיו של מתכת או של חרש.

ג. השקת [חקיקת מים] שבפסלע - אינה פוסלת את המקנה, לפי שאינה כלי. אבל כלי שחברו בפסלע - פוסל את המקנה, אף על פי שחברו בסיד. נקבה מלמטה, או מן הצד כשפופרת הנוד - כשרה, ואינה פוסלת את המקנה.

ד. הלוקח כלי גדול, כגון חבית גדולה או ערכה גדולה, ונקבו נקב המטהר אותו, וקבעו בארץ, ועשהו מקנה - הרי זה כשר. וכן אם פקק [- סתם] את הנקב בסיד ובכונן, אינו פוסל; והמים הנקוין בתוכו, מקנה כשר. סתם הנקב בסיד ובכוננים - עדן פוסל הוא את המקנה, עד שיקבענו בארץ או יבנה. ואם הוליכו על גבי הארץ ועל גב הסיד, ומרח בטיט מן הצדדין - הרי זה כשר.

ה. המניח טבילה תחת הצנור, והרי המים נמשכין על הטבילה ויורדין למקנה - אם היה לטבילה דפן [מארבע צדדיה], הרי זה פוסלת המקנה; ואם לאו, אינה פוסלת. וקפה תחת הצנור כדי להדיחה - אף על פי שיש לה דפן - אינה פוסלת, שהרי לא עשה לקבל.

ו. החוטט [חוקק] בצנור מקום לקבל בו הצורות [אבנים קטנות] המתגלגלין במים, כדי שלא ירדו עם המים - אם היה הצנור של עץ וחרס בו כל שהוא, פוסל המקנה; שהרי כל המים שיורדין באין מתוך כלי שנעשה לקבלה - והוא שיקבעו אחר שחקק בו, הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו בקרקע, ואחר כך חקק בו בית קבול - אינו פוסל. ואם היה צנור של חרש, אינו פוסל עד שיהיה בחקק כדי לקבל רביעית. אף על פי שנתמלא המקום החקוק שבצנור צורות המתחלחלין בתוכו - הרי הוא בפסול, ואינו כסתום. ירד לתוך המקום שחקק עפר, וסתמו - הרי זה כשר.

ז. הספוג והדלי שהיו בהן שלשת לגין מים, ונפלו למקנה - לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלשת לגין שנפלו, לא כלי שנפל ובו מים שאובין.

סאה מכוונת - כיון שהגביה שפוחתיהן מן המים, נמצאו המים שבתוכן שאובין. כיצד יעשה? מטבילן, ומעלה אותן דרך שוליהן [כשהם הפוכים]. אבל השק והקפה - מטבילין ומעלה אותן בדרך, ואינו חושש.

ד. מקנה שיש בו שלש גמות של מים שאובין, לג בכל גמה, ונפל לתוכו מים כשרים - אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא יגיעו לגמה השלישית, כשר; ואם לאו, פסול.

ה. שני מקוות, אין בכל אחד מהן ארבעים סאה, ונפל לזה לג ומחצה, ולזה לג ומחצה, ונתערבו שני המקוות - כשרין; מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול. אבל מקנה שאין בו ארבעים סאה, שנפל לתוכו שלשת לגין מים שאובין, ואחר כך נחלק לשנים, ורבה מים כשרים על כל אחד מהן - הרי אלו פסולין; שכל המקנה בלו שנפסל כמים שאובין הוא חשוב, וכאלו כל מימיו שאבו בכלי.

ו. בור שהוא מלא מים שאובין, והאמה [תעלת מי גשמים] נכנסת לו ויוצאה ממנו - לעולם הוא בפסול, עד שיתחשב שלא נשאר מן השאובין שהיו בבור שלשת לגין. מקנה שנפל לתוכו מים שאובין ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים כשרים עד שנמצאו הכשרים ארבעים סאה - הוא בפסול, עד שיצאו כל המים שהיו בו, ויפחתו השאובין משלשת לגין. כיצד? מקנה שיש בו עשרים סאה מי גשמים, ונפל לתוכו סאה מים שאובים, ואחר כך הרבה עליו מים כשרים - הרי זה בפסול, עד שידע שיצאו ממנו עשרים סאה שהיו בו וחמשת קבין ויותר מרביע הקב, ולא ישאר מן הכל שנפסל חוץ מפחות משלשת לגין. וכן אם עשה מקנה שיש בו ארבעים סאה מים כשרים, וערב אותו עם המקנה הזה הפסול - טהרו אלו את אלו.

ז. המסנן [- מסלק] את הטיט לצדדין, ונמשכו ממנו שלשת לגין למקנה - הרי זה כשר; היה תולש הטיט ומגביהו בידיו, והבדילו מן המקנה לצדה, ונמשכו ממנו שלשת לגין - הרי אלו פסולין.

ח. גיס [- צבא] העובר ממקום למקום, וכן בהמה העוברת ממקום למקום, וזלפו בידיהם וברגליהם שלשת לגין למקנה - הרי זה כשר. ולא עוד, אלא אפלו עשו מקנה פתחלה [- כל המ' טאה מרגליהם] - הרי זה כשר.

ט. מקנה שאין בו ארבעים סאה, ונפל לתוכו פחות משלשת לגין מים טמאין שאובין - הרי זה כשר לחלה ולתרומה ולטל מהן לידים, ופסולין להקות עליהן [- למקוה]. ירדו עליהן גשמים, ורבו עליהן - הרי אלו כשרים להקות עליהן. נפלו לתוכו שלשת לגין מים שאובין טמאים - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסול להקות עליו. ירדו גשמים ורבו עליהן - כשרין לחלה ולתרומה וללידים, ופסולין להקות עליהן, עד שיצאו כל המים הראשונים שנעשו פלן כשאובין, ולא ישאר מהן אלא פחות משלשה לגין. וכן

יב. שְׁתֵּי בְּרָכוֹת זוֹ לְמַעַלָּה מִזֶּה, וְכֵתֵל בִּינֵיהֶן, וְהַעֲלִינָה מִלֵּאָה מִיָּם כְּשֵׁרִים, וְהַתְּחַתּוֹנָה מִלֵּאָה שְׁאוּבִין, וְנִקְבַּב בְּכַתֵּל שְׁבִין הַעֲלִינָה לְתַחַתּוֹנָה - אִם יֵשׁ כְּנֶגֶד הַנִּקְבַּב שְׁלֹשֶׁת לָגִין מִיָּם שְׁאוּבִין, נִפְסָלָה הַעֲלִינָה; מִפְּנֵי שֶׁהַנִּקְבַּב כָּאֵלוֹ הוּא בְּאֻמָּצָה הַעֲלִינָה, לֹא בְּצִדָּה.

יג. כַּמָּה יֵהִיָּה בְּנִקְבַב, וְיֵהִיָּה בּוֹ שְׁלֹשֶׁת לָגִין? הַכֹּל לְפִי הַבְּרָכָה: אִם הִיְתָה הַבְּרָכָה הַתְּחַתּוֹנָה אַרְבָּעִים סָאָה, צָרִיף שִׁיְהִיָּה הַנִּקְבַּב אֶחָד מְשֻׁלָּשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים לְבְּרָכָה. הִיְתָה עֶשְׂרִים סָאָה, צָרִיף לֵהִיּוֹת הַנִּקְבַּב אֶחָד מִמָּאָה וְשִׁשִּׁים לְבְּרָכָה. וְצֵא וְחָשֹׁב לְפִי חֲשֹׁבֹן זֶה - שֶׁהַסָּאָה שֵׁשֶׁת קָבִין, וְהַקֵּב אַרְבַּעַת לָגִין.

יד. שְׁלֹשׁ מִקְוֹת זֶה בְּצִד זֶה, בְּכָל אֶחָד מֵהֶם עֶשְׂרִים סָאָה מְכֻנָּנוֹת, וְאֶחָד מֵהֶם שְׁאוּב מִן הַצִּד, וְיִרְדּוּ שְׁלֹשָׁה וְיִטְבְּלוּ בְּשִׁלְשֹׁתָן וְנִעְרְמוּ הַמַּיִם [עלו על גדותיהם] מִכֶּלֶן וְנִתְעַרְבוּ מִלְּמַעַלָּה - הַמִּקְוֹת כְּשֵׁרִים, וְהַטּוֹבְלִים טְהוֹרִים; שֶׁהָרִי נִעֲשֶׂה הַכֹּל שִׁשִּׁים סָאָה, מִהֵן אַרְבָּעִים כְּשֵׁרִים זֶה בְּצִד זֶה, וְאֵין הַמַּיִם הַשְּׁאוּבִים פּוֹסְלִין מִקְוֵה שִׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ הִיָּה הַשְּׁאוּב בְּאֻמָּצָה, וְיִרְדּוּ וְיִטְבְּלוּ בָּהֶן, וְנִעְרְמוּ הַמַּיִם וְנִתְעַרְבוּ הַמִּקְוֹת - הַמִּקְוֹת כְּמוֹת שֶׁהָיוּ, וְהַטּוֹבְלִין כְּמוֹת שֶׁהָיוּ; שֶׁהָרִי לֹא נִתְעַרְבוּ אַרְבָּעִים סָאָה הַכְּשֵׁרִים - לְפִי שֶׁאֵינָן זֶה בְּצִד זֶה, שֶׁהַשְּׁאוּב מְבַדִּיל בִּינֵיהֶן.

ח. הַשָּׂדֶה וְהַתְּכָה שְׁבִיָּם - אֵין מְטְבִילִין בָּהֶן, אֲלָא אִם כֵּן הָיוּ נִקְוִים כְּשִׁפּוּפֶרֶת הַנּוֹד; וְאִם הָיוּ שִׁק אוֹ קָפָה, מְטְבִילִין בָּהֶן. וְכֵן הַמַּנִּיחַ שִׁק אוֹ קָפָה תַּחַת הַצִּנּוֹר, אֵין הַמַּיִם הַנִּמְשָׁכִין מִהֵן פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֵה.

ט. גִּסְטָרָה [כלי חרס שבור] טְמֵאָה שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַמִּקְוֵה, וְשִׁפְתָּהּ לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם, וְהַטְּבִיל בָּהּ כָּלִים - טְהוֹר מִטְּמֵאָתָן. אֲבָל כְּשִׁיגְבִיָּה אוֹתָן מִן הַמַּיִם עַד שֶׁהֵן בְּאוֹרֵי הַגִּסְטָרָה, מִטְּמֵא הַמַּיִם שֶׁעַל גִּבָּן מְאוֹרֵי הַגִּסְטָרָה, וְחוּצוֹ וּמִטְּמֵא אוֹתָן. וְכֵן מַעַן שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתַּחַת הַתִּנּוֹר הַטְּמֵא, וְיִרְדּוּ וְיִטְבְּלוּ לְתוֹכוֹ - הוּא טְהוֹר, וְיִדְּיו טְמֵאוֹת מְאוֹרֵי הַתִּנּוֹר, אֲלָא אִם כֵּן הָיוּ הַמַּיִם לְמַעַלָּה מִן הַתִּנּוֹר בְּרוּם יְדֵיו, שֶׁנִּמְצָא כְּשִׁטְבֵּל - יְדֵיו לְמַעַלָּה מִן הַתִּנּוֹר; שֶׁאֵין כָּלִי חָרָשׁ מִטְּהָרִין בְּמִקְוֵה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ.

י. חֲבִית מִלֵּאָה מִיָּם שֶׁנִּפְלָה לָיִם, אֲפִלּוּ לָיִם הַגָּדוֹל - הַטּוֹבֵל שָׁם [בַּחֲבִית], לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה; אִי אֲפֹשֶׁר לְשַׁלֵּשֶׁת לָגִין שְׁלֹא יֵהִי בְּמִקּוֹם אֶחָד. וְכִפּוֹר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלַל לָשֵׁם - נִטְמָא בְּמַיִם הַשְּׁאוּבִין, שֶׁהָרִי הַמַּיִם עוֹמְדִין שָׁם. אֲבָל הַנְּהָרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם - הוֹאִיל וְהֵן נִמְשָׁכִין, הָרִי זֶה טוֹבֵל שָׁם.

יא. מִיָּם שְׁאוּבִין שֶׁהָיוּ בְּצִד הַמִּקְוֵה - אִף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם נוֹגְעִין בְּמִי הַמִּקְוֵה, לֹא פְסָלוּהוּ; מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִקְוֵה כְּמוֹךָ לְמִקְוֵה. הָיוּ הַשְּׁאוּבִין בְּאֻמָּצָה, פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֵה.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מד' תמוז, בהנוגע לנסיעה על חדש תשרי הבע"ל לכאן.

והנה העיקר חסר במכתבו, והוא שע"פ המדובר בכ"מ גודל הענין דהפצת המעינות, מובן וגם פשוט שלכל לראש זהו גם מענינו הוא, ובפרט ע"פ החינוך שקבל ובמה שרואה ממעשי אבות שליט"א במשך שנות חייו בהפצת המעינות, וביחוד בשעה שנמצאים בסביבתו אברכים אחי"י שליט"א הספרדים, שרק מקרוב נודע להם ע"י ענין המעינות, וע"פ מוצאם שייכים לפנימיות התורה לימוד הזהר מקדם קדמתא, הרי חובתו בזה גדולה פי כמה בתוככי שאר התמימים ובני התמימים מרוסיא שנפגשים עתה עם אחינו הספרדים, ולצערי עד עתה לא שמעתי כלום מהשתדלותו בזה, וגם במכתבו אין מזכיר עדי"ז, ובטח ימלא במכתבו הבא, ויהי רצון שתהיינה בשורות טובות טוב העושה פירות טוב דקדושה וגם טוב במלופים וכמבואר הענין בדא"ח (ענין לקו"ת שה"ש - י, סע"ד).

ובהמצאו בערב ימי חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שמסר נפשו על ענין הפצת המעינות, יהי רצון שתתגלגל זכות ליומין זכאין להתעוררות פנימיות בזה ושיביא לבכון ולפועל ולבש"ט.

המחכה לבש"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — י"ז-כ"ג תמוז ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות עשה רטו. סדר תפלות

כל השנה, נהגו העם .. ימלוך עלינו וכו'

המצוה ה'רט"ו — הצווי שנוצטוינו להמול, והוא אמרו יתעלה לאברהם: "המול לכם כל-זכר" (בראשית יז, י). ובפרוש הודיעה התורה על הכרת למבטל מצות עשה זו, והוא אמרו יתעלה: "וערל זכר אשר לא-ימול את-בשר ערלתו ונכרתה וגו'" (שם שם, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"ט משבת (קל). ופרק ד' מיבמות (מוז). ואין האשה מצוה על מילת בנה כמו שהאב מצוה על כך, כמו שנתבאר בקדושין (כט).

סדר תפלות כל-השנה נדפס לעיל ע' לו

יום שני

נסח ברכות התפלה וסדרן נדפס לעיל ע' לט
נסח הידוי נדפס לעיל ע' מז

יום שלישי

נסח ברכת המזון נדפס לעיל ע' מז
מצות עשה קנד.

המצוה הקנ"ד — הצווי שנוצטוינו לשבות בשבת, והוא אמרו: "וביום השביעי תשבות" (שמות כג, יב). וכבר נכפל הצווי במצוה זו כמה פעמים. ובאר לנו יתעלה (שמות כ, י), שהשבתה הזאת מן-המלאכה היא חובה לנו ולבנהמתנו ולעבדינו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שבת וגם במסכת יום טוב (ביצה).

יום רביעי

מצות עשה קנד.

המצוה הקנ"ד — הצווי שנוצטוינו לשבות בשבת, והוא אמרו: "וביום השביעי תשבות" (שמות כג, יב). וכבר נכפל הצווי במצוה זו כמה פעמים. ובאר לנו יתעלה (שמות כ, י), שהשבתה הזאת מן-המלאכה היא חובה לנו ולבנהמתנו

ולעבדינו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שבת וגם במסכת יום טוב (ביצה).

יום חמישי, יום שישי

מצות לא תעשה שכ.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשרים — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה בשבת, והוא אמרו: "לא-תעשה כל-מלאכה" (שמות כ, י). והעובר על לאו זה, פורש בו הכתוב (שם לא, יד) שהוא בכרת, אם לא ידע בו הדין, ואם נתקיימה עליו העדות — תיב סקילה. כל-זה אם הוא מזיד; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שבת.

שבת קודש

מצות לא תעשה שכב.

המצוה השכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעניש את החוטאים ומלהוציא את-הדין לפעל בשבת. והוא אמרו יתעלה: "לא-תבערו אש" (שם לה, ג), הפונה בכך: לא תשרוף מי שנתחייב שרפה, והוא הדין לשאר מיתות. ולשון המכלתא (פרשת ויקהל שם): "'לא תבערו אש" שרפה בכלל (האיסור על כל המלאכות) היתה ויצאת (בנפרד) ללמד: מה שרפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שאר מיתות לא ידחו את-השבת". וכבר אמרו (שבת ע).: "הבערה ללאו יצאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות בדין איסור של לאו), ולא נתקיים (לימוד זה להלכה) אלא (מטעם אחר פרט הכתוב, והוא מפני) לחלק יצאת, והוא שיהא חייב על כל-מלאכה ומלאכה בפני עצמה. כמו שנתבאר במקומו. ובגמרא דבגי מערבא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "'כלל משבתיכם' רבי אילא בשם רבי ינאי: מכאן לבתי-דינן שלא יהיו דנין בשבת".

יהושע טז א-י

טז א וַיֵּצֵא הַגּוֹרֵל לְבְנֵי יוֹסֵף מִיִּרְדֵּן יְרִיחוֹ לְמִי יְרִיחוֹ מִזִּרְחָה הַמִּדְבָּר עֲלֵה
 מִיִּרְיָחוֹ בְּהָר בֵּית-אֵל: ב וַיָּצֵא מִבֵּית-אֵל לֹזָה וְעֵבֶר אֶל-גְּבוּל הָאֲרָצִי עֲטָרוֹת:
 ג וַיֵּרֶד יָמָּה אֶל-גְּבוּל הַיַּפְלָטִי עַד-גְּבוּל בֵּית-חֶרְוֶן תַּחְתּוֹן וְעַד-גִּזְרֹר וְהָיוּ תְצֹאֹתָיו
 יָמָּה: ד וַיִּנְחְלוּ בְנֵי-יוֹסֵף מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם: ה וַיְהִי גְבוּל בְּנֵי-אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחָתָם
 וַיְהִי גְבוּל נַחֲלָתָם מִזִּרְחָה עֲטָרוֹת אֲדָר עַד-בֵּית חֶרְוֶן עֲלִיּוֹן: ו וַיָּצֵא הַגְּבוּל
 הַיָּמָּה הַמְּכַמֶּתֶת מִצְפֹּן וְנֹסֵב הַגְּבוּל מִזִּרְחָה תַּאֲנַת שִׁלָּה וְעֵבֶר אוֹתָיו מִמִּזְרָח
 יְנוּחָה: ז וַיֵּרֶד מִיְנוּחָה עֲטָרוֹת וְנַעֲרָתָהּ וּפָגַע בִּירִיחוֹ וַיָּצֵא הִירְדֵּן: ח מִתְּפֹחַ
 יֵלֶךְ הַגְּבוּל יָמָּה נַחֲל קָנָה וְהָיוּ תְצֹאֹתָיו הַיָּמָּה זֹאת נַחֲלָת מְטֵה בְנֵי-אֶפְרַיִם

רש"י

(א) ויצא הגורל לבני יוסף. במצר צפוני של גמר כיבושו של יהושע נפל להם הגורל, כמו שכתוב למטה: ובני יוסף יעמדו על גבולם מצפון, והרבה מן הארץ היה בין בני יהודה ובין בני יוסף, שנטלו שאר השבטים אחריהם (רצה לומר: כיניהם) כמו שמצינו בשבט בנימין (לקמן יח יא): ויצא גבול גורלם בין בני יהודה ובין בני יוסף: מירדן יריחו למי יריחו מזרחה. התחיל הגבול למזרח: המדבר עולה מיריחו. אל המדבר עולה הגבול מיריחו, ובא לו לצד מערב לבית אל: (ה) מזרחה עטרות

אדר. למזרח מתחיל מעטרת אדר, ומשם רוחב תחומו עד בית חורון הרי רחבו: (ו) ויצא הגבול הימה. ארכו היתה לצד המערב אל המכמתת, מצפון של המכמתת הולך החוט: ונסב הגבול. מתפשט רוחב התחום לצד צפון, והחוט יוצא בבליטתו במזרחת של תאנת שילה: ועבר אותו. ועבר הגבול את תאנת שילה, ועבר החוט ממזרח של ינוח, כל זה בליטת הרוחב, עד ויצא הירדן, ושם עיר ושמה תפוח, ומשם יסוב החוט למדת אורך הגבול ימה לנחל קנה:

מצודת דוד

(א) לבני יוסף. הם מנשה ואפרים ונטלו סמוכים זה לזה אבל כל אחד נטל חלק לבד, וגם נחלתם מלאו כל האורך של ארץ ישראל ממזרח למערב, וכמו נחלת יהודה: מירדן יריחו. מן הירדן שממול יריחו התחיל למשוך הגבול ובא אל מזרח מי יריחו, והוא גבול הדרומי מן המזרח כלפי המערב: המדבר עולה מיריחו. רצה לומר, ממי יריחו עלה אל המדבר: ובא בהר בית אל. ולא זהו בית אל הקרויה לוז: (ב) לוז. רצה לומר, מנגב לוז כמו שכתוב בגבול בנימן: (ג) ימה. לצד המערב: עד גבול וכו'. רצה לומר, מנגב לבית חורון תחתון: תוצאותיו. סוף הגבול כלה אל הים הגדול: (ד) וינחלו. בהרצועה ההיא נחלו מנשה ואפרים: (ה) למשפחותם. להנחלה הנחלקת לכל משפחותם: מזרחה. גבול הרוחב הפונה למזרח היה מעטרת אדר, שעמדה בצפון של בנימן, עד בית חורון עליון שעמדה בנחלת אפרים. ולפי שמבית חורון עליון נתארך עוד הגבול כלפי מערב כמו שכתוב בענין, אם כן גם שם היה גבול ברוחב, לזה אמר מזרחה, רצה לומר, גבול הרוחב הפונה למזרח, ולא הגבול הפונה למערב: (ו) ויצא הגבול הימה. מבית חורון עליון יצא הגבול להתארך עוד כלפי המערב מצפון למכמתת שהיתה מנחלת מנשה: ונסב הגבול. להרוחב כלפי הצפון למזרחת של תאנת שילה, ועבר את כל אורך תאנת שילה, ולא עבר סמוך לה כי אם ממזרח של ינוח אשר עמדה למזרחת של תאנת שילה, ולא היה מנחלת אפרים לא תאנת שילה ולא ינוח, ומנחלת מנשה היו: (ז) וירד. כי שם כלה הרוחב וירד משם כלפי המזרח אל עטרות: ופגע ביריחו. הגבול פגע ביריחו, רצה לומר, במי יריחו, ועבר דרך בה וכלה הגבול אל הירדן: (ח) מתפוח. היא עמדה אצל הירדן בגבול מנשה, אבל היתה לאפרים, כמו שכתוב בענין, וממנה היה נמשך גבול כלפי המערב ובא אל נחל קנה מנגב וסופו כלה אל הים, ובמקרא שלאחריו מפרש מה ענין הגבול הזה: זאת. רצה לומר, הגבול האמור במקראות שלפניו, סביב נחלת מטה בני אפרים הנחלק לכל משפחה ומשפחה:

לְמִשְׁפַּחָתָם: ט וְהָעָרִים הַמְּבֻדָּלוֹת לְבְנֵי אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה
כָּל־הָעָרִים וְחֲצִירֵיהֶן: י וְלֹא הוֹרִישׁוּ אֶת־הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּגֹזַר וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי
בְּקֶרֶב אֶפְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי לְמַס־עֹבֵד:

רש"י

(ט) והערים המבדלות. וגם זה עוד מנחלת אפרים, ערים היו להם מובדלות מתחומו ומובלעות
בתוך נחלת בני מנשה:

מצודת דוד

(ט) והערים המבדלות. רצה לומר, הערים של בני אפרים אשר היו מובדלות ומופרשות מגבול נחלתו, המה עמדו
בתוך נחלת בני מנשה, בהגבול האמור במקרא שלפניו: כל הערים. אשר עמדו באורך הגבול ההוא המה וחצריהן
היו של בני אפרים: (י) ולא הורישו. חוזר על בני אפרים, כי גזר היה מנחלתם מן הערים אשר עמדו בהגבול ההולך
מתפוח אל הים: למס עובד. רצה לומר, לא מס ממון, כי אם מס עבודה בגוף:

דברי הימים א יד

יֵד א וַיִּשְׁלַח חִירָם (חורם קרי) מֶלֶךְ־צֹר מְלָאכִים אֱלֹדִיִּם וְעֲצֵי אֲרָזִים וְחֲרָשֵׁי
קִיר וְחֲרָשֵׁי עֲצִים לְבָנוֹת לוֹ בַּיָּת: ב וַיַּדַּע דָּוִד כִּי־הֵכִינוּ יְהוָה לְמֶלֶךְ
עַל־יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׂאֵת לְמַעַלָּה מַלְכוּתוֹ בְּעֶבֶר עֲמֹי יִשְׂרָאֵל: ג וַיִּקַּח דָּוִד עוֹד
נָשִׁים בִּירוּשָׁלַם וַיֹּלֶד דָּוִד עוֹד בָּנִים וּבָנוֹת: ד וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַיְלֹדִים אֲשֶׁר
הָיוּ לוֹ בִּירוּשָׁלַם שְׁמוֹעַ וְשׁוֹכָב נָתָן וְשִׁלְמָה: ה וַיִּבְחַר וַאֲלִישֹׁעַ וְאַלְפָּלַט:
ו וַנִּגַּה וַנִּפְגַּ וַיִּפְּעֵ: ז וַאֲלִישֹׁמֶע וּבְעַלְדֵּי וְאַלְפָּלַט: ח וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים
כִּי־נִמְשַׁח דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ כָל־פְּלִשְׁתִּים לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד

רש"י

(א) וישלח. חירם מלך צור. מפורש בב"ר למוד היה האיש הזה להיות אוהב לשבט
יהודה כן עשה חירם העדולמי ליהודה: וחרשי
קיר וחרשי עצים. אומנים: (ב) וידע דוד כי
הכינו ה' למלך. כשראה ששלחו לו מלכי
עמים תשורות: (ג) ויקח דוד וגו'. וכל זה
חזקו של דוד: (ד) וישמעו פלשתים כי
נמשח דוד למלך על כל ישראל ויעלו כל
פלשתים. לפי שפלשתים היו מושלים כל

הימים עד שבא שאול ודוד כדכתיב (שופטים
ט"ו) בשמשון ויאמרו לשמשון הלא ידעת כי
מושלים בנו פלשתים וכן (בשמואל א' ד')
התחזקו והיו לאנשים פלשתים פן תעבדו
לעברים כאשר עבדו לכם וגו' וכן למעלה
בפרשה זו ויראו כל איש ישראל וגו' ויעזבו
עריהם וינוסו ויבאו פלשתים וישבו בהם
באותן ז' שנים שמלך דוד בחברון לבד לא
אמרו דבר ולא חששו על שמלך דוד על חברון

מצודת דוד

(א) ועצי ארזים. ובידם עצי ארזים: וחרשי. גם שלח לו אומנים הבונים קיר אבנים ובנין עצים: (ב) וידע דוד.
במה שעם לא ידעו יעבדהו ידע שה' הכינו למלך: בעבור עמו. ר"ל גם ידע אשר בעבור ישראל נשאת מלכותו
למעלה ולא תלה הדבר בעצמו: (ד) שמוע. הוא שמעא האמור למעלה ולא חשבם כסדר תולדותם כי שלמה היה
הראשון: (ה) ואלישוע. הוא אלישמע האמור למעלה: (ז) ובעלדע. הוא אלידע האמור למעלה: (ח) כל פלשתים.
על כי ידעו מגבורתו לזה עלו כולם לבקשו ולהלחם בו:

וַיִּשְׁמַע דָּוִיד וַיֵּצֵא לַפְּנִיָּהֶם: ט וּפְלִשְׁתִּים בָּאוּ וַיַּפְשְׁטוּ בְּעֶמֶק רְפָאִים: י וַיִּשְׁאַל דָּוִיד בָּאלֹהִים לֵאמֹר הֲאֵעֲלֶה עַל־פְּלִשְׁתִּיִּים (פְּלִשְׁתִּים קרי) וְנִתְּתָם בְּיָדִי וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה עֲלֶה וְנִתְּתִים בְּיָדְךָ: יא וַיַּעֲלוּ בְּבַעַל־פְּרָצִים וַיָּבֹאוּ שָׁם דָּוִיד וַיֹּאמֶר דָּוִיד פָּרֵץ הָאֱלֹהִים אֶת־אֹיְבֵי בְּיָדִי כַּפְרֵץ מִים עַל־כֵּן קָרְאוּ שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בְּעַל פְּרָצִים: יב וַיַּעֲזֹבוּ־שָׁם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּאמֶר דָּוִיד וַיִּשְׁרְפוּ בָּאֵשׁ: יג וַיִּסִּיפוּ עוֹד פְּלִשְׁתִּים וַיַּפְשְׁטוּ בְּעֶמֶק: יד וַיִּשְׁאַל עוֹד דָּוִיד בָּאלֹהִים וַיֹּאמֶר לוֹ הָאֱלֹהִים לֹא תַעֲלֶה אַחֲרֵיהֶם הִסֵּב מַעֲלִיָּהֶם וּבָאתָ לָהֶם מִמּוֹל הַבְּכָאִים: טו וַיְהִי כִשְׁמֹעַךָ אֶת־קוֹל הַצֹּעֲדָה בְּרֹאשֵׁי הַבְּכָאִים אַז תֵּצֵא בַּמִּלְחָמָה כִּי־יֵצֵא הָאֱלֹהִים לַפָּנֶיךָ לְהַכּוֹת אֶת־מַחֲנֶה פְּלִשְׁתִּים: טז וַיַּעַשׂ דָּוִיד כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ הָאֱלֹהִים וַיַּכּוּ אֶת־מַחֲנֶה פְּלִשְׁתִּים מִגִּבְעוֹן וְעַד־גִּזְרָה: יז וַיֵּצֵא שֵׁם־דָּוִיד בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וַיְהוֶה נָתַן אֶת־פָּחָדוֹ עַל־כָּל־הַגּוֹיִם:

רש"י

ונפרצו זה מעל זה: כפרץ מים. כגלי מים שנפרצים ממקומם ונופלים למקום אחר: (יד) הסב מעליהם. אמרה מדת הדין לפני המקום רכש"ע למה העברת את שאול מלפני דוד אמר לה על שלא המתין לשמואל שבעת ימים כאשר צוהו אמר לה הקב"ה אנסה עתה את דוד הסב מעליהם וגו' וכל זה שמר דוד:

מצודת ציון

(ט) ויפשטו. מל' התפשטות ושיטחה וכדרך הנלחמים: (יד) הבכאים. הם אילני תותים וכן עוברי בעמק הבכא (תהלים פד): (טו) הצעדה. מל' צעד ופסיעות: (טז) מגבעון. ובשמואל ב' נאמר גבע והיא היא:

שם: (טז) כשמעך. כאשר תשמע קול צעדה וכו' אז תלחם כי אז יצא האלהים לפניך וכו' ר"ל אז שלח מלאכו להכות בהם (ועם שאין מעצור לה' להושיע מבלי תחבולות הסבוב ומבלי קביעות זמן מ"מ אמר כן לנסותו הישמור מצותיו בדבר המלחמה או יקל בעיניו כאשר הקל בהם שאול): (טז) מגבעון. בדרך נוסם מגבעון עד בואם לגזר:

מצודת דוד

(יא) בבעל פרצים. הוא עמק רפאים ואמר על שם סופו שקראוהו בעל פרצים: כפרץ מים. ר"ל פתאום כמים שוטפים פורצים גדר: (יד) לא תעלה אחריהם. רצה לומר לא תלך בדרך המיומן אך הסב מהם ללכת בדרך עקלתון ותבוא עליהם ממול אילני הבכאים אשר גדלו

שם: (טז) כשמעך. כאשר תשמע קול צעדה וכו' אז תלחם כי אז יצא האלהים לפניך וכו' ר"ל אז שלח מלאכו להכות בהם (ועם שאין מעצור לה' להושיע מבלי תחבולות הסבוב ומבלי קביעות זמן מ"מ אמר כן לנסותו הישמור מצותיו בדבר המלחמה או יקל בעיניו כאשר הקל בהם שאול): (טז) מגבעון. בדרך נוסם מגבעון עד בואם לגזר:

פרק א משנה יז

שְׁמַעוֹן בֶּנוֹ אֹמֵר, כָּל יָמֵי גְדֻלָּתִי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאֵתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הִמְדַּרְשׁ עֵקֶר, אֶלָּא הִמְעָשָׂה. וְכָל הַמְרָפָה דְּבָרִים, מִכִּיָּא חֲטָא.

נקודות משיחות קודש

הקב"ה: שכדי שתהיה מציאות של עולם שנראה כנפרד [=זולת] מאלוקות, צריך שתהיה בריאה על-ידי בחינת הדיבור - "בעשרה מאמרות (דוקא) נברא העולם".

אולם "ישראל עלו במחשבה", דהיינו שהם מאוחדים בקב"ה - "חלק אלוקה ממעל ממש"⁶, ואינם בבחינת "זולת"; וזהו תפקידן של נשמות ישראל, לגלות בעולם את בחינת המחשבה, דהיינו לאחד גם את העולם עם אלוקות [שלא יהיה כ"זולת"]. זהו "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם!", היינו שתפקידו של יהודי הוא לגלות את בחינת "מחשבה" (ההפך מדיבור - אילם) כאן בעולם.

והנה שתי בחינות אלה - מחשבה ודיבור - ישנן גם בתורה, מחשבה שבתורה היא התורה כפי שהיא ברוחניות, דהיינו פנימיות התורה; דיבור שבתורה, הוא מה שהתורה מדברת בעניני עולם הזה הגשמי שהוא על-דרך שמגלה לזולתו מה שנמצא במחשבתו.

על כך אומרת הגמרא, "יכול אף בדברי תורה", דהיינו שהיתה סברה לומר שכשם שבעניני העולם צריך להתעלות מבחינת הדיבור, על-דרך זה גם בתורה יעסוק אדם רק בפנימיות התורה; על כך התשובה - "צדק תדברון"! יש להתעסק ב"גליא דתורה", מכיון שתכלית נתינת התורה למטה היא לזכך את עולם הזה הגשמי.

על-דרך זה יש לפרש את המשנה "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה" - שהביטול הטוב ביותר לגוף (אומנותו של אדם בעולם הזה) הוא שיהיה בטל במציאות לאלוקות (על-דרך התאחדותה של הנשמה בקב"ה). ואולם, כאמור, בנוגע לדברי תורה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", והכוונה היא שיש ללמוד את התורה כפי שירדה למטה (בדיבור ובמעשה), כדי לזכך את העולם.⁷

ממשמעות דברי המפרשים¹ יוצא שהפיסקה הראשונה של המשנה עוסקת בדיבורים השייכים לגוף אשר בהם אין טוב משתיקה, ואילו הפיסקה השנייה מכוונת לדברי תורה, שאמנם שם הדיבור הוא טוב, אבל גם בזאת "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

והביאו בהתאם לזה את דברי הגמרא² על הפסוק³: "האמנם אלם צדק תדברון" - "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר, צדק תדברון" וצריך להבין:

א. מהמשנה ומהגמרא נראה כי השתיקה וההמנעות מדברים בטלים, אינה אלא הנהגה טובה ("לגוף טוב") או "אומנותו של אדם". ולכאורה, דברים בטלים כפשוטו, הרי זה איסור גמור - "ודברת במ ולא בדברים בטלים"!
ב. "יכול אף לדברי תורה" - האמנם קא-סלקא-דעתך שיש להימנע מלהרבות דברי תורה?!

ג. "מה אומנותו של אדם" - איך אפשר להגדיר את תפקיד האדם בעולם בכיוון של "סור מרע" ("ישים עצמו כאלם") בשעה שברור כי התכלית היא ב"עשה טוב" ואילו ה"סור מרע" הוא רק בגדר הקדמה והכנה ל"עשה טוב"?!
ד. מהו דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם הזה"?

ויש לבאר כל זאת על דרך החסידות:

דיבור ושתיקה ברוחניות, הם דיבור ומחשבה. בחינת דיבור הוא מה שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו"⁴, "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁵. ושייכות בריאת העולם לדיבור היא, כי יחודיותו של הדיבור הוא שעל-ידו אפשר לגלות לזולתו את הענינים הצפונים במחשבה שאינם גלויים לזולת. מה- שאין-כן מחשבה היא לעצמו ולא לזולתו, והנמשל הוא אצל

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1186)

(1) ראה מדרש שמואל כאן. (2) חולין פט, א. (3) תהלים נח, ב. (4) תהלים לג, ו. (5) להלן פרק ה משנה א. (6) איוב לא, ב. ובתניא פרק ב, מוסיף "ממש". (7) אמנם, אין להסתפק ב"גליא שבתורה", אלא צריך להתעסק גם בלימוד פנימיות התורה, וכמאמר חז"ל (שבת לא, א) שיש לערב בחטים "קב של חומטין", שהכוונה לפנימיות התורה (לקוטי תורה ויקרא ו, א).

כיון שלומדים עתה מסכת גיטין ייערך הסיום על מסכתא גיטין

בס"ד. (המשך) שיחת כ"ף מנחם-אב, ה'תשי"ט.

בלתי מוגה

ד. וצריך להבין, דלכאורה, פלוגתא זו בין ב"ש וב"ה ור"ע, היא היפך שיטתם בכל הש"ס: ידוע הכלל שב"ש לחומרא וב"ה לקולא (מלבד ענינים אחדים שהם "מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל", כפי שנימנו במשנה במסכת עדיות¹⁶, שזהו מצד ענין ההתכללות¹⁷).

ובנדוד: ד. לכאורה הי' אפשר לבאר שב"ש מחמירים ש"לא יגרש אדם את אשתו אא"כ כו"ו". אבל, לאמיתו של דבר, הרי, הסיבה לכך שב"ש לחומרא היא – בגלל ששרשם הוא מקו הגבורה (כמבואר בפנימיות התורה¹⁸), ובלשון הגמרא¹⁹ ששמאי הי' "קפדן", ומצד הגבורה והקפידא באים ענינים של דינים וחומרות.

והרי מצד תכונת הקפדנות, נעשה היחס שבין איש ואשתו באופן שאפילו דבר קל ביותר מעורר קפידת הבעל וגורם לרחק את אשתו ועד לגירושין – כפי שמצינו בגמרא במסכת ב"ב²⁰ בענין "גט מקושר" (הדורש טירחא גדולה ביותר ואריכות זמן), ש"כהני . . . הוו קפדי טובא ומגרשי נשיהו, ועבדי רבנן תקנתא אדהכי והכי מיתבא דעתייהו", היינו, שתכונת הקפדנות היא סיבה לענין הגירושין דוקא.

וכיון שכן, היתה צריכה להיות דעת ב"ש שגם על דבר קל ביותר יכול הבעל להקפיד ולגרש את אשתו. ואכן מצינו עד"ז בהנהגתו הקפדנית של שמאי – במסכת שבת²¹: "מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת", "על מנת שתשימני כהן גדול" – "דחפו באמת הבנין שבידו", וגרשו מהסתפח בנחלת ה' ²²; ואילו הלל שהי' "ענוותן"¹⁹, ושרשו מקו החסד (היפך תכונת הקפדנות) – קיבל אותם וגיירם.

ואילו בנדוד"ד מיוחלפא שיטתייהו: ב"ש אומרים שאפילו אם הקדיחה תבשילו – אסור לבעל להקפיד עלי' ולגרשה, וחייב הוא לשמור על קשר הנישואין; ואילו ב"ה, ששיטתם בכל מקום היא בקו החסד, להקל, ולהשתדל בשלום ואחווה וחסד – ס"ל שאם הקדיחה תבשילו (אף שלא מצא בה שום דבר ערוה) יכול לגרשה? ה. ויתירה מזה – שמצינו פלוגתא דומה בין ב"ש לב"ה בענין הנישואין גופא, שבה רואים הקפידא דב"ש והוויתור דב"ה, היפך שיטתם כאן:

"תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא (לפי יופי' וחשיבותה מקלסין אותה), ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה. אמרו להן ב"ש לב"ה, הרי שהיתה חיגרת או סומא, אומרים לה כלה נאה וחסודה, והתורה אמרה מדבר שקר תרחק²³. אמרו להם ב"ה לב"ש, לדבריהם, מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגנוו בעיניו"²⁴.

כלומר: לדעת ב"ש – יש להתייחס אל הכלה "כמות שהיא", וכאשר רואים בה חסרון, אי אפשר לומר עלי' "כלה נאה וחסודה", כיון ש"התורה אמרה מדבר שקר תרחק".

ואילו לדעת ב"ה – יש להתעלם מכל החסרונות, ואפילו אם היתה חיגרת או סומא [שהם חסרונות גדולים ביותר: "סומא" – ש"חשיב כמת"²⁵, שזוהי ירידה ונפילה הכי גדולה שיכולה להיות אצל אדם חי, שעם היותו חי, מ"מ חשוב הוא כהיפך הדבר; ו"חיגרת" – חסרון בהרגל שהוא המעמיד את כל מבנה הגוף, וענינו ברוחניות הו"ע האמונה שהיא היסוד על כל המצוות כולם²⁶], אומרים עלי' "כלה נאה וחסודה".

(21) לא, א.

(22) ע"פ לשון הכתוב – שמואל-א כו, יט.

(23) משפטים כג, ז.

(24) כתובות טז, סע"ב ואילך (ובפרש"י).

(25) נדרים סד, סע"ב. וש"נ.

(26) ראה גם מכתב י"ט אד"ש שנה זו (אג"ק ח"ח ס"ע רפו ואילך).

ובהנמקן בהערות שם.

(16) פ"ד ופ"ה.

(17) ראה תניא אגה"ק סי"ג.

(18) ראה זח"ג רמח, א. טעמה"צ להרח"ו פ' תצא. שער הגלגולים

סוף הקדמה לו. אגה"ק שם. לקו"ת שה"ש מ, א. מח, ג. ובכ"מ (נעתק לקמן ס"ט).

(19) שבת ל, סע"ב.

(20) קס, ב.

ואילו בנדו"ד – מיחלפא שיטתייהו: לדעת ב"ה, אם הקדיחה תבשילו – שזהו חסרון קטן הרבה יותר מאשר היתה חגירת או סומא – אזי נעשה היפך ענין הקידושין; ואילו לדעת ב"ש – מבלי הבט על גודל החסרון, הנה כל זמן שאין כאן איסור ע"פ תורה ("מצא בה ערות דבר"), שאז אסורה לישיב תחתיו – צריך להיות ענין הקידושין בתקפו.

ולכאורה, היתה צריכה להיות השיטה זה לעומת זה – שבהתאם לאופן ההנהגה בתחלת הקידושין, יהי' אופן ההנהגה גם במשך כל זמן הנישואין, אם באופן של הקפדה על החסרונות כו', או להיפך.

ו. וכמו"כ – ויתירה מזה – צריך להבין בנוגע לשיטת ר"ע:

על הפסוק²⁷ "ואהבת לרעך כמוך", אמר רבי עקיבא "זה כלל גדול בתורה"²⁸ – "כלל גדול" דייקא, כדברי הגמרא במסכת שבת²⁹ שמשמעות הלשון "כלל גדול" הוא שישנו גם כלל סתם, כלל קטן, שהוא "כלל" רק לגבי הפרטים, ואילו "כלל גדול" הוא כלל גם לגבי הכללים (הקטנים), וזהו שאומר ר"ע ש"ואהבת לרעך כמוך" הוא (לא רק פרט בתורה, ולא רק סתם "כלל" בתורה, אלא) "כלל גדול בתורה" – כללות התורה כולה, וכפי שמבאר בארוכה רבינו הזקן, בעל התניא והשו"ע, בתניא פרק "לב", שענין "ואהבת לרעך כמוך" הוא "יסוד ושורש כל התורה".

[ולהעיר גם מפתגם רבינו הזקן (כפי שחזר כ"ק מו"ח אדמו"ר כמ"פ³⁰) ש"ואהבת לרעך כמוך" היא כלי ל"ואהבת את ה' אלקיך"³¹, וכולא חד:

גם "ואהבת את ה' אלקיך" – אינה מצוה פרטית ככל שאר המצוות שבתורה, אלא אהבה היא שורש לקיום כל מצוות עשה (כמבואר בהפירוש לרמב"ם³², בתניא³³ ובכ"מ בדרושי חסידות), שביניהם גם מצות יראת ה', שהיא שורש ויסוד לכל מצוות לא תעשה (כמבואר שם).

ונמצא, שכשם שהציווי "ואהבת לרעך כמוך" הוא "כלל גדול בתורה", כך גם הציווי "ואהבת את ה' אלקיך" הוא יסוד ושורש לקיום כל התרי"ג מצוות.

וכיון שלא יתכן שיהיו שני ענינים שונים שהם כללות התורה, שהרי "תורה אחת לכולנה" – עכצ"ל, ש"ואהבת לרעך כמוך" ו"ואהבת את ה' אלקיך" הם כולא חד.

וענין זה מרומז בדברי המדרש³⁴ שמביא רש"י³⁵ בפירוש סיפור הגמרא אודות הגר שביקש שיגירוהו ע"מ שילמדוהו כל התורה כולה בעמדו על רגל אחת, "בא לפני הלל, גיירי, אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה" – "רעך וריע אביך אל תעזוב"³⁶, זה הקב"ה, אל תעבור על דבריו . . ל"א, חבריך ממש, כגון גזילה גניבה ניאוף ורוב המצוות, היינו, שענין "דעלך סני לחברך לא תעביד" ש"זו היא כל התורה כולה", כולל שני פירושים שתוכנם הוא אהבת ה' ("זה הקב"ה") ואהבת ישראל ("חבריך ממש"), שבזה מרומז שכולא חד].

וכיון שר"ע מדגיש ש"ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה" – היתכן שס"ל שאפילו לא מצא בה לא ערה ולא דבר, היינו, שאין כאן ענין של איסור, וגם לא הקדיחה תבשילו, אלא רק לא מצאה חן בעיניו, היינו, שהיא בשלימות היופי הן בקלסתר פנים והן בחיתוך האברים, אלא שמשום-מה אירע ענין של העדר נשיאת חן – אזי יכול כבר להיות ענין הגירושין??!

ובלשון הגמרא במסכת סנהדרין³⁷: "שבקה ר"ע לחסידותי", כלומר, ר' עקיבא, שהוא החסיד, דהיינו המקור של חסד, "שרגיל לזכות את ישראל"³⁸ – "שבקה לחסידותי", בכך, שמחמיר עוד יותר מב"ה, שגם אם לא הקדיחה תבשילו, אלא רק לא מצאה חן בעיניו, הנה משום זה בלבד יכול כבר להיות ענין הגירושין!

(33) פ"ד.

(34) שמו"ר רפכ"ז.

(35) ד"ה דעלך – שבת לא, א.

(36) משלי כז, יו"ד.

(37) קי, ב – בנוגע לדברי ר"ע ש"דור המדבר אין להם חלק לעולם

הבא" (שם קח, א).

(38) פרש"י שם קי, ב.

(27) קדושים יט, יח.

(28) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(29) סח, א.

(30) סה"ש קיין ה'ש"ת ע' 3. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שלו

(נעתק ב"היום יום" ו תשרי). ובכ"מ.

(31) ואתחנן ו, ה.

(32) הל' יסוה"ת פ"ב ה"א.

ז. גם צריך להבין בסיום מסכת גיטין בגמרא – "כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות, שנאמר³⁹ וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה גו' על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעורך אשר אתה בגדת בה והיא חברתך ואשת בריתך":
בביאור הטעם ש"מזבח מוריד עליו דמעות" – מבואר במפרשים⁴⁰, ש"המגרש אשתו אשת נעורים ממעט אכילת זבחים, דאשת הנעורים מצוי' שמביאה קיני זיבה ולידה למזבח, והיינו דקאמר קרא מאין פנות אל המנחה, שהיתה מביאה בזיבה ולידה".

וצריך להבין:

(א) ישנו דין של "קיץ המזבח"⁴¹, שכאשר המזבח בטל מנדרים ונדבות, אזי לוקחין עולות ומקריבין ע"ג המזבח, כדי שלא יהא המזבח בטל.

וכיון שכן, הרי, גם אם יחסרו קרבנות אלו שהיתה אשה זו יכולה להביא לולי הגירושין – אין למזבח להצטער ולבכות על החסרון דקרבנות אלו, כיון שבלאה"כ יקריבו עליו קרבנות ד"קיץ המזבח".

ומה גם שהקרבנות ד"קיץ המזבח" יש בהם מעלת האיחוד של כל בני"ב יחד – שהרי הם באים מ"מחצית השקל" שכל יחיד מישראל "מוסרה לציבור" עבור קרבנות הציבור, שגדרם הוא שמתבטלת לגמרי בעלותו של היחיד⁴², שלכן הדין הוא שגם כהנים נותנים מחצית השקל⁴³, דלא כפי שהיו "הכהנים דורשים". . הואיל ועומר ולחם הפנים שלנו (הם) היאך נאכלין" (ולכן לא היו נותנים מחצית השקל) – ד"כיון שנמסרה לצבור כמי שהוא נדבת צבור"ן⁴⁴.

(ב) הלשון "מזבח מוריד עליו דמעות" – מורה על ענין של צרה גדולה ביותר, עד כדי כך, שאין הדבר נקלט במוחו ובלבו, ואין ביכלתו לבטא זאת בדיבור, ולכן מתבטא הדבר בדמעות, שהם ממותרי מוחין שנשפכים לחוץ, כיון שכלי מוחו אינם יכולים להכיל זאת⁴⁵.

ולכאורה, כיון שענין הגירושין נעשה ע"פ דין תורה, ומה גם שענין הגירושין נמנה במנין המצוות⁴⁶: "שצונו לגרש בשטר כשנתרצה לגרש" – איך אפשר לומר שענין הגירושין הו"ע של צרה גדולה ביותר, עד כדי כך, שאין זה נתפס בשכל, שלכן "מזבח מוריד עליו דמעות"??

(ג) דבר פלא – שלאחרי שלומדים כל מסכת גיטין [צ' דפים, וליתר דיוק: פ"ט דפים, מדף ב' עד דף צ'], עם כל המפרשים וכו' – הנה כשבאים להסיום דמסכת גיטין, שזהו הסוף הכל של כל ענין לימוד מסכת גיטין, אזי הסיום הוא: "כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות", שמצד זה צריך לשלול לגמרי כל ענין הגיטין, בבחינת "לא ה' ולא נברא"⁴⁷, אלא אדרבה – "היא חברתך ואשת בריתך"!

ה. ולהבין כל זה יש להקדים תחילה ביאור תוכן הענין דקידושין וגיטין בעבודת האדם – שזהו ענין עיקרי שבו משתקף כללות ענין עבודת האדם לקונו:

ידוע⁴⁸ שכללות הענין דאיש ואשה, חתן וכלה, נמשך ונשתלשל מענינם ברוחניות – ככל עניני האדם התחתון, עליו נאמר⁴⁹ "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", ו"אתם קרויין אדם"⁵⁰, ע"ש "אדמה לעליון"⁵¹, כמ"ש⁵² "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה" – הקב"ה שנקרא חתן וכנס"י שנקראת כלה, אשר, משמעות השידוך ביניהם הוא שהנשמה (הכלה) מקבלת על עצמה ומתחילה למלא את שליחותו של הקב"ה (החתן) בעולם, כמאמר המשנה בסוף מסכת קידושין: "אני נבראתי לשמש את קוני".

ומזה נמשך גם באיש ואשה למטה – שהתכלית היא כמארוז⁵³ "איש ואשה זכו שכינה ביניהן"⁵⁴, ע"ז

(48) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 984. ועוד.

(49) בראשית א, כו.

(50) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(51) ראה שלה"ג, רע"א. כ, ב. ועוד.

(52) יחזקאל א, כו.

(53) סוטה יז, א.

(54) ולהעיר ממ"ש בספרים (ראה נטעי גבריאל הל' נישואין ח"א

רפ"כ. וש"נ) שעדי קידושין צריכים להרהר בתשובה, והיינו, שהשראת

השכינה שע"י נישואי איש ואשה פועלת גם על אלו שרק משתתפים בכך.

(39) מלאכי ב, יג"ד.

(40) חדא"ג מהרש"א לסנהדרין כב, א.

(41) שקלים פ"ד מ"ב. כתובות קו, ב. מנחות צ, א ובפרש"י.

(42) ראה זבחים ד, סע"א ובפרש"י ותוס' שם. תוד"ה או (מנחות

עח, ב). וראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב וס"ד. וש"נ.

(43) רמב"ם הל' שקלים פ"א ה"ז.

(44) שקלים פ"א ה"ג.

(45) ראה תו"א וישלח כו, א. ובכ"מ.

(46) סהמ"צ להרמב"ם מ"ע רכב. סמ"ג עשין נ. חינוך מצוה תקעט.

(47) ע"ד לשון חז"ל – ב"ב טו, סע"א.

שבונים "בנין עדי עד"⁵⁵, בדוגמת אדם וחוה בהיותם בג"ע, כנוסח הברכה בכל נישואי איש ואשה⁵⁵: "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם", שאז הי' ענינם – כמפורש בקרא: "ויניחם בגן עדן לעבדה ולשמרה"⁵⁶, לעבדה אלו רמ"ח מצוות עשה, ולשמרה אלו שס"ה מצוות לא תעשה (כהפי' בתרגום יונתן ובהר"ם⁵⁷).

ובענין זה יש פלוגתא בין ב"ש לב"ה: הן בנוגע להמעמד ומצב שקודם התחלת העבודה (ענין הנישואין) – שזוהי הפלוגתא "כיצד מרקדין לפני הכלה" (כדלקמן ס"ט); והן בנוגע להמעמד ומצב שלאחרי התחלת העבודה, בעיצומה של העבודה – שזוהי הפלוגתא בנוגע לענין הגירושין, "לא יגרש אדם את אשתו אא"כ כו", מתי אפשר לעזוב את אופן העבודה שעסק בה עד עתה ולעבור לעבודה אחרת (כדלקמן סי"א). ועפ"ז יתבאר הטעם שמחלפא שיטתייהו דב"ש וב"ה בין קודם התחלת העבודה ובין לאחרי התחלת העבודה.

ט. ויש לבאר תחילה פלוגתא ב"ש וב"ה "כיצד מרקדין לפני הכלה" – ע"פ הביאור בלקו"ת⁵⁸ ד"ה תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה, שאמר רבינו הזקן בחתונה (כמצויין בה"ביכלאך" שבהם נרשמו התאריכים והמאורעות דאמירת המאמרים⁵⁹):

כדי שיוכל להיות השידוך בין נשמת איש ישראל (כלה) להקב"ה, שהנשמה תוכל למלא את שליחותו של הקב"ה בעולם, יש צורך בנתינת כח מלמעלה – שזהו הענין ד"מרקדין לפני הכלה", וכפי שנמשך גם בענין נישואי איש ואשה כפשוטם, ש"מרקדין לפני הכלה" הו"ע המשכת השמחה בהכלה.

ובענין זה יש ב' שיטות:

א) "ב"ש אומרים כלה כמות שהיא" – כמבואר בלקו"ת⁶⁰ ש"בית שמאי שרשם מבחי' הגבורות עליונות, ע"כ נק' שמאי, כענין שארז"ל⁶¹ ע"פ⁶² ושם דרך כו', כל השם אורחותיו, דהיינו ששוקל דרכיו איך ומה הוא. וזהו כלה כמות שהיא, כלומר, כמו שהיא העלי' מלמטה. . . אם רב ואם מעט", היינו, שלפי ערך עבודת הנשמה באתערותא דלתתא, הנה באופן כזה נמשך הסיוע והשפעת האור מלמעלה, שזהו"ע "מרקדין לפני הכלה".

כלומר: הן אמת שהסיוע מלמעלה שנמשך בברכתו של הקב"ה הוא גדול יותר מהכלים שמכניס מלמטה, וכדברי הגמרא במסכת יומא⁶³ "אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה", אבל אעפ"כ, הרי זה בערך העבודה, והיינו, שהסיוע "הרבה" . . . מלמעלה" תלוי בהקידוש "מעט" . . . מלמטה" (שלכן כאשר חסר הקידוש מעט מלמטה אזי לא נמשך כלל הסיוע מלמעלה), ובמילא, ככל שיגדל הקידוש "מעט מלמטה", כך תהי' המשכת הסיוע "הרבה מלמעלה" באופן נעלה יותר.

ומזה מובן, שכאשר הכלה היא "חיגרת או סומא", אזי אי אפשר שתהי' ההמשכה מלמעלה באופן נעלה ביותר, כי אם, "כלה כמות שהיא".

ב) "וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה", אפילו אם "היתה חיגרת או סומא" – כמבואר בלקו"ת⁶⁰ ש"ב"ה שרשו מבחי' החסדים, חולק על ב"ש, שלא יהי' המשכה לפי ההעלאה, אלא אדרבה, תחלה יהי' המשכה מלמעלה למטה, ויהי' אז ממילא יפלו כל החיצונים שלא לה' המה. . . וזהו פי' כלה נאה וחסודה, חסודה הוא לשון נפעל. . . דהיינו שנעשית חסודה ע"י המשכת חסד עליון מלמעלה למטה להיות גילוי אלקות אזי ממילא יפול הרע, ויהי' בחי'. . . כלה נאה. . . ואפילו (אם היתה תחילה) חיגרת אפילו סומא".

וע"ד שמצינו במדרש איכה רבה⁶⁴, על הפסוק⁶⁵ "השיבנו ה' אליך ונשובה", "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע, שלך הוא, השיבנו" (בידך הוא ובך תולה לקבל ולהשיב אותנו⁶⁶), היינו, שתחילה צריכה להיות פעולתו של הקב"ה – "השיבנו", ואח"כ – "ונשובה".

(60) שם, ג.

(61) מו"ק ה סע"א.

(62) תהלים נ, כג.

(63) לט, רע"א.

(64) בסופו.

(65) איכה בסופו.

(66) פי' מת"כ.

(55) נוסח ברכת אירוסין ונישואין.

(56) בראשית ב, טו.

(57) ח"א כז, א. תקו"ז תכ"א (סב, א). תנ"ה (פח, ב).

(58) שה"ש מח, סע"ב ואילך.

(59) ראה הערות וצייונים מכ"ק אדמו"ר שליט"א ללקו"ת שם: נדפס

(בשינויים) במאמרי אדה"ז – הנחות הר"פ ז"ל (ע' מה), ונרשם עליו:

"חתונה ולאבין".

וזוהי גם טענת ב"ה – והלכה כמותם – שצריך להיות הסדר ד"כלה נאה וחסודה", דהיינו, "המשכת חסד עליון מלמעלה למטה", ועי"ז נפעל גם אצל "חיגרת או סומא" שתהי' "אשה כשרה (ש)עושה רצון בעלה"⁶⁷, ובעלייתו של הבעל היא עולה עמו⁶⁸, היינו, שמתבטל החסרון דחיגרת או סומא, ונעשית כלי שלם – להיות "חברתך ואשת בריתך" (כהסיום דמסכת גיטין).

[וענין זה משתקף גם בנישואי איש ואשה למטה – שיש ב' אופני הנהגה ד"מרקדין לפני הכלה", "כלה כמות שהיא", או "כלה נאה וחסודה" (אפילו אם "היתה חיגרת או סומא")].

י. אמנם, במה דברים אמורים – קודם התחלת העבודה:

קודם שירדה הנשמה למטה להתלבש בגוף – נמצאת היא בעולם שלמעלה, שהוא "עולם ברור"⁶⁹, שהטוב אינו מעורב עם הרע, כפי שיהי' גם למטה לאחר גמר הבירורים, שאז תהי' הלכה כב"ש (כדאיתא בכתבי האריז"ל⁷⁰).

ולכן, ב"ש ששרשם ממדת הדין והגבורה, ס"ל שיש להחמיר ולהקפיד ולשקול כל דבר איך ומה הוא, "כלה כמות שהיא" – איך יהי' מעמד ומצב הנשמה בעבודתה למטה (כפי שניכר בה עוד קודם ירידתה למטה), ובמילא, "הרי שהיתה חיגרת או סומא, אומרים לה כלה נאה וחסודה" (בתמי'), הרי "התורה אמרה מדבר שקר תרחק" [וזאת – אע"פ ש"אמת אומר אל יכרא"⁷¹, כיון שמצד מדת האמת אי אפשר להיות קיום העולם], ולפי ערך מעמדה ומצבה נותנים לה השפעה מלמעלה לצורך העבודה.

ואילו ב"ה ששרשם ממדת החסד, ס"ל שצריכים להקל וליתן יותר, והיינו, שגם כאשר רואים שתהי' "חיגרת או סומא", יש להתייחס אלי' וליתן לה ההמשכה מלמעלה כמו "כלה נאה וחסודה".

וזוהו גם החילוק באופן הנהגת שמאי והלל בסיפור המעשה בנכרי שבא ואמר גירני – שזהו מעמד ומצב שְקוּדָם התחלת העבודה:

אע"פ שגם קודם שנתגייר יש בו עלוליות לענין הגיור, ויתירה מזה, כדאיתא בספרים⁷² שיש בו ניצוץ של נשמה שמעורר ומושך אותו להתגייר, ולכן עוד קודם שנתגייר נקרא כבר בלשון "גר", כהלשון המורגל בש"ס⁷³: "גר שנתגייר", ולא נכרי שנתגייר – הרי ענין זה אינו אלא בכח, וכל זמן שלא בא בפועל, יתכן שעדיין לא הגיע הזמן לכך כו'.

ולכן, קודם הגיור – נהג שמאי בכל תוקף החומרא, ו"דחפו באמת הבנין שבידו", כל זמן שלא הי' מוכן לקבל על עצמו את היהדות בכל הפרטים.

ואילו הלל נהג להיפך – כי, מצד ההנהגה של חסד ורחמים, אין להמתין, אלא צריכים לגאול מיד את הניצוץ קדושה שבו ולהכניסו לגבול וגדר הקדושה, אע"פ שלעת-עתה מוכן הוא להתגייר רק על מנת שילמדוהו כל התורה כולה בעמדו על רגל אחת, או על מנת שישמוהו כהן גדול.

אמנם, לאחר שהנשמה ירדה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא⁷⁴, ל"עולם הפוך"⁶⁹, לעבוד עבודתה בהגוף ובחלקו בעולם – אזי מתבטא החילוק שבין ב"ש לב"ה בצירוף הפכי:

מצד מדת הדין והגבורה דב"ש – השיטה היא שיש להחמיר ולעסוק בכל עניני העבודה גם כאשר העבודה היא קשה ביותר; ואילו לשיטת ב"ה, כאשר העבודה היא שלא לפי כחו, יכול לפעול שיחליפוה בעבודה קלה יותר, כדלקמן.

וזוהו תוכן הפלוגתא דב"ש וב"ה (ור"ע) בנוגע להמעמד ומצב שלאחרי הנישואין (בניגוד לפלוגתתם במעמד ומצב שלפנ"ז, "כיצד מרקדין לפני הכלה") – "לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן כו'".

(67) תדבאר פ"ט. הובא ברמ"א אה"ע סו"ס סט.

(68) כתובות מח, א.

(69) פסחים נ, א. וש"נ.

(70) ראה מק"מ לזח"א יז, ב. הובא בלקו"ת קרח נד, רע"ג.

(71) ב"ר פ"ח, ה. הובא בלקו"ת שה"ש שם.

(72) ראה תשובות מהר"ם מרוטנבורג (הובא בספר תשובות בעלי

התוס' מכת"י (ניו יארק תשי"ד – ע' רפו, סי"ט)). מדבר קדמות

(להחיד"א) מערכת ג אות ג.

(73) שבת סח, א"ב. ועוד.

(74) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.

יא. ביאור הדברים:

יכול להיות מעמד ומצב שלמרות שכבר הי' ענין הנישואין, היינו, שהנשמה (איש) נתלבשה בגוף (אשה)⁷⁵ זה, וניתן לה חלק בעולם שבו צריכה לעבוד עבודתה, וגם ניסתה והתחילה לעסוק בזה – אעפ"כ, באה הנשמה בפני ב"ד של מעלה, וטוענת, שאין ביכלתה להשתלט על הגוף, כיון שיצרו גדול כו', ואין ביכלתה לפעול בבירור חלקה בעולם מצד גודל ההעלם וההסתר כו', והיינו, שהטענה היא שאין התאמה בין הנשמה להגוף או בין האדם העובד לעבודתו בחלקו בעולם, ולכן רצונו להתגרש מעבודה זו ולמצוא עבודה אחרת קלה יותר.

ובזה פליגי ב"ש וב"ה:

ב"ש – שהנהגתם במדת הדין והגבורה, שלכן מחמירים בכל עניני תורה ומצוותי – ס"ל שלא יועילו שום תירוצים; כיון שניתנה לאדם עבודה ושליחות זו, היינו, שמלמעלה חיברו ביניהם (ענין של נישואין) – חייב הוא למלא אותה עד כמה שתהי' קשה, שכן, גם כאשר זוהי עבודה קשה ביותר, הרי "לפום גמלא שיחנא"⁷⁶, ובמילא, עליו לעבוד עבודתו עד קצה האחרון, "עד דכרוכה של נפש"⁷⁷, ו"עד מיצוי הנפש" (כלשון הספרי⁷⁸), ואין לו לעזוב עבודה זו, ומובטח לו שבודאי "לא ידח ממנו נדח"⁷⁸.

וזוהי "לא יגרש אדם את אשתו" – "אלא אם כן מצא בה ערות דבר", היינו, שישנו פס"ד בתורה שזהו "דבר ערוה", שאז היא אסורה לו וחייב לגרשה:

יתכן אמנם ש"לא תמצא חן בעיניו", היינו, שמצד בחי' המקיפים שבנשמה (ענין ה"חן")⁷⁹, אין התאמה בין הנשמה להגוף, בין האדם העובד לעבודה בחלקו בעולם; ויתכן אפילו ש"הקדיחה את תבשילו", היפך ההנהגה ד"אשה כשרה עושה רצון בעלה"; ואעפ"כ, כל זמן שאין פס"ד ע"פ תורה שהחיבור של נשמה זו עם גוף זה, או אדם זה עם עבודה זו, הוא חיבור וצירוף שאינו ראוי – מוכרח הוא להמשיך בעבודתו זו למרות היותה עבודה קשה ביותר.

אבל ב"ה – שהנהגתם היא במדת הרחמים, מצד רחמים רבים העליונים – ס"ל שיש להתחשב במעמדם ומצבם של בני-אדם קרוצי חומר, יושבי בתי חומר, ולמצוא אופני עבודה קלים יותר, ובלבד שיוכלו בקלות יותר למלא את רצון הבורא, החתן של ישראל (הכלה).

כלומר: למרות שהי' אמנם ענין של קידושין "כדת משה וישראל", כולל גם ברכות נישואין, שמורה על ההסכמה והמשכת הסיוע מלמעלה, אבל אעפ"כ, כאשר רואים אח"כ שאין שלום וחיבור ביניהם, האשה אינה עושה (אלא ממרה את) רצון בעלה, החומר אינו עושה את רצון הצורה, והגוף אינו עושה את רצון הנשמה – אזי יש מקום לומר שנשמה זו צריכה גוף אחר שיהי' נוח יותר, וגוף זה צריך נשמה אחרת שתהי' תקיפה יותר, ועד"ז בנוגע לעבודה בחלקו בעולם, שכאשר אינו מצליח בעבודה זו, ואדרבה כו' – יש מקום להחליפה בעבודה אחרת, קלה יותר,

ואעפ"כ, לא יהי' זה באופן שע"ז יחסר ח"ו במילוי רצונו של הקב"ה בעבודה ושליחות הקודמת, אלא באופן ש"יצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר"⁸⁰, וה"איש אחר" יבנה בית בישראל שבו יהי' "ושכנתי בתוכם"⁸¹, "בתוך כל אחד ואחד"⁸², היינו, שיימצא יהודי אחר שיעסוק ויצליח במילוי העבודה והשליחות בחלק העולם הנ"ל, לעשות ממנו כלי לאלקות.

המשך בגליון הבא

ספ"ט.

(79) ראה ד"ה ויהי אומן תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' קפז ואילך).

(80) תצא כד, ב.

(81) תרומה כה, ח.

(82) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(75) ראה זח"א קכב, ב ואילך. בחיי בראשית ג, כא. ובנחמה מארז"ל. וראה שיחת כל היוצא למלחמת בית דוד (לקו"ד ח"ד תשפט, ב. סה"ש תש"ב ע' 130 ואילך).

(76) כתובות סז, רע"א. וש"ג.

(77) רות רבה פ"ו, יג. קה"ר פ"ז, ח.

(78) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא

המשנה להלן עוסקת עוד בענין אמירת בפני נכתב ובפני נחתם בהבאת גט, וכן במביא שטר שחרור של עבד כעניני ממדינת הים:

משנה

המביא גט מן המדינה היום לארץ ישראל, ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם כתקנת חכמים, אם יש עליו עדים שחתומים עליו, וְתַקְנִים בְּחוֹתְמָיו – יקיימו הם את החתימות והגט כשר.

אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים, שווי בדנים למוֹלֵיד הגט או שטר השחרור מאריך ישראל לחוץ לארץ, וְלִמְכִּיא אותם מחוץ לארץ לארץ ישראל, לענין אמירת בפני נכתב ובפני נחתם. וְהַלְכָה זו היא אחת מן הַדְּרָכִים שֶׁשְׁוֵי דִּינֵי גִיטֵי נָשִׁים לְדִינֵי שטרות של שְׁחָרְרֵי עֲבָדִים:

גמרא

שנינו במשנה שבאופן שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו:

מבררת הגמרא, **מאי אינו יכול לומר** – מאיזו סיבה השליח אינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם, **אילימא** – אם נאמר שהשליח חָרַשׁ שאינו שומע ואינו מדבר ודינו כשוטה, **חָרַשׁ פֶּר אֵיתָיו גִּיטָא הוּא** – וכי חרש כשר להביא את הגט, וְהָתֵנּוּ – והלא שנינו במשנה להלן **הַבֵּל בְּשָׂרִים לְהִבְיָא אֶת הַגָּט חוּץ מִחָרַשׁ שׁוֹמֵה וְקָמָן** – מפני שאין בהם דעת ואינם יכולים להיות שליחים לגרש את האשה. אלא מבארת הגמרא **אמר רב יוסף, הָכָא בְּמֵאָה עֶשְׂרִים בְּגוֹן בְּשָׂתָנָהּ לָהּ** – שהשליח נתן לאשה את הגט **בְּשָׂהוּא פִקְחָה** – שומע ומדבר **וְלֹא הִסְפִּיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שֶׁנִּתְחַרַשׁ** וכעת אין בו דעת ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ולכן צריך שיקיימו את החתימות.

שנינו במשנה **אחד גיטי נשים ואחד שֶׁחָרְרֵי עֲבָדִים**, דינם שזה לענין אמירת בפני נכתב ובפני נחתם. וכיון שאמרו במשנה שזה אחד מהדברים שדין גט ודין שטר שחרור שוים, הגמרא מביאה את שאר הדברים שבהם דינם שוה:

תָּנוּ רַבָּנָהּ בְּשִׁלְשָׁה דְּרָכִים – בשלש הלכות שווי גיטי נשים לִשְׁחָרְרֵי עֲבָדִים:

הלכה אחת, **שְׁוֵי לְמוֹלֵיד וְלִמְכִּיא** לענין אמירת בפני נכתב ובפני נחתם, וכמוכא במשנתינו.

הלכה שניה נשנית במשנה הבאה (י), וְכָל גִּטָּא שטר, שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֲתִימָה שֶׁל עַד כּוֹתֵי פְסוּל, חוץ מִגִּיטֵי נָשִׁים וְשְׁחָרְרֵי עֲבָדִים, שאם אחד החתומים הוא כותי, הגט ושטר השחרור כשרים. הלכה שלישית נשנית במשנה להלן (י), וְכָל הַשְּׁטָרוֹת

השכיב מרע היא שהעבד ישתחרר מיד בלי להתנות את השחרור במיתתו. נמצא, לדברי רב נחמן שאף שהשכיב מרע כתב 'כל נכסי, מחלקים את דיבורו, ומילת 'כל' אינה מתקיימת ומילת 'נכסי' מתקיימת, ואיך אמר רב נחמן לעיל שהלכה כרבי מאיר שלא אומרים פלגין דיבורא.

אֵלָּא אָמַר רַב אֲשֵׁי, באמת סובר רב נחמן להלכה שאומרים פלגין דיבורא, אלא הֵתֵם – לגבי כותב נכסיו לעבדו, הֵינּוּ מִטְעָמָא של רבי מאיר שהעבד לא יצא לחירות, מִשּׁוּם דְּלֹא

כְּרוֹת גִּיטָא הוּא – שהגט אינו כורת בבירור ומנתק את בעלותו של האדון על העבד, מפני שכאשר האדון כולל את העבד במילה אחת עם שאר הנכסים ויש חשש ששייר גם אותו, הכריתות אינה ברורה ומוחלטת, וכיון שהשטר אינו כורת פוסק רבי מאיר שהעבד אינו יוצא לחירות, ולא משום שסובר שלא אומרים פלגין דיבורא. אמנם כשאמר לעבדו 'כל נכסי קניין לך' שלדעת רבא (לעיל ה) עצמו קנה ונכסים לא קנה, הטעם שיצא לחירות הוא משום שהשטר כורת כדין שמלשון השטר ברור שרוצה לשחרר את העבד וגם רבי מאיר מודה שבאופן זה יוצא לחירות, ומה שלענין זכייה בנכסים לא יועיל דיבורו הוא לפי שצריך קיום ככל שטרי ממון, ופלגין דיבורא שמועיל לענין שחרור העבד ולא לגבי זכייה בנכסים.

הגמרא חוזרת לבאר את המשך המשנה: שנינו במשנה שהמביא גט ממקום למקום בארץ ישראל אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם **ואם יש עליו** – על גט זה **עוֹרְרִין** – מערערים שהגט פסול, כגון שאומרים שנכתב שלא לשמה או שהוא מזויף. וְתַקְנִים בְּחוֹתְמָיו יש לקיים את הגט על ידי שני העדים החתומים על הגט, או עדים אחרים שיכירו שזו חתימת העדים:

שואלת הגמרא **עָרְעָר בָּהֶּם** – כמה עדים צריך, כדי לערער על ידי עדותם את כשרות הגט, **אִילִימָא עָרְעָר תָּד** – אם נאמר שדי בעד אחד כדי לערער, וְהָאֵמַר רַבִּי יוֹהָנָן דְּרַבִּי הַבֵּל אֵין עָרְעָר פְּחוֹת מֵשָׁנִים – שאין לערער תוקף אלא אם כן שני עדים מערערים. וְאֵלָּא עָרְעָר תְּרֵי – ואלא נאמר ששני עדים מערערים, הלא אם כך תְּרֵי וְתֵרֵי יִנָּהוּ – שנים נגד שנים הם, ומה יועיל שנקיים את חתימות העדים, והלא יש נגדם עדים הטוענים שהגט מזויף, **מאי הוּיָת דְּסִמְכָת אֶהְיֵי בְּמוֹךְ אֶהְיֵי** – מה ראית לסמוך על השנים החתומים בגט, ולא על השנים המערערים, ואם כן ספק הוא אם הגט כשר, ואיך האשה יכולה להנשא בגט זה.

מתרצת הגמרא, **אֵלָּא** מדובר בַּעֲרָר דְּבַעַל – הבעל מערער לומר שהגט מזויף או שלא נכתב לשמה. ואם יבואו עדים ויעידו על חתימות העדים שבגט, נאמין להם ולא לבעל.

לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין – בכל מקרה העבד יוצא לחירות, ואפילו אם שייר קרקע כל שהיא ולא פירש איזה קרקע שייר לעצמו, אין אומרים שכונתו לשייר רק קרקע, עַד שֶׁיֵּאמַר הָאֲדוֹן כָּל שְׁכוּנָתוֹ לְשִׁירִי עָבְדִּי, חוץ מֵאֶחָד מִרֵּבּוּאָא שְׁפָתָהּ – חוץ מאחד מעשרת אלפים מכלל הנכסים, כלומר חפץ חסר ערך, ובאופן זה אנו חוששים שמא כונתו לעבד, ולכן אינו יוצא לחירות.

ממה שנקט רבי שמעון 'לעולם' הוא בן חורין, ואף באופן שהעבד אינו זוכה כלל בקרקעות, וכגון שאמר 'חוץ מקרקע כל שהיא' ולא פירש לאיזה קרקע כונתו, שעל כל קרקע יש ספק שמא אותה האדון שייר לעצמו. יש ללמוד שמחלקים את הדיבור של השטר שכולל את כל הנכסים, באופן שיועיל רק על העבד ולא על הקרקעות, ומוכח שרבי שמעון סובר פלגין דיבורא.

כעת מסיים רב אדא בר מתנה את קושייתו על רבא, איך פסק כרבי שמעון שאומרים 'פלגין דיבורא', וְהָאֵמַר רַב יוֹסֵף פֶּר מִגִּיטֵי אָמַר רַב נַחֲמָן, אֵף עַל פִּי שְׁקִילָם – שיבב רבי יוֹסֵף אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן, מכל מקום אין הלכה כמותו, אלא הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר שאין העבד יוצא לחירות, משום שלא אומרים פלגין דיבורא. וקשה על רבא שפסק כרבי שמעון שסובר פלגין דיבורא. הגמרא מביאה את הברייתא שבה שיבב רבי יוסי את דברי רבי שמעון:

דִּתְיָנָא בְּשִׁנְאָמְרוּ דְּרָבִים שאמר רבי שמעון **לְפָנֵי רַבִּי יוֹסִי, קָרָא עָלָיו הַמְקָרָא הַזֶּה** (משל כד כו) **וְשִׁפְתָּיִם יִשָּׁק מִשִּׁב דְּרָבִים נִכְחִים**, – האומר דברים אמיתיים וישרים ראוי לנשקו.

הגמרא מוכיחה שדברי רב נחמן שפסק כרבי שמעון לא הובנו נכון, ובכך מתבטלת הקושיא על רבא:

מקשה הגמרא, וְיָי אָמַר רַב נַחֲמָן הָכִי – וכי כך אמר רב נחמן, שאין הלכה כרבי שמעון ולא אומרים פלגין דיבורא, וְהָאֵמַר רַב יוֹסֵף פֶּר מִגִּיטֵי אָמַר רַב נַחֲמָן, שְׂכִיב מַרְעָ – חולה הנוטה למות, שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו לְעָבְדוֹ, וְעָמַד מְחוּלָיו (ו- נתרפא), חוֹזֵר בְּנִכְסָיו – רשאי לחזור בו מכל המתנות שנתן מנכסיו בהיותו חולה, וְאִינוּ חוֹזֵר בְּעָבְדִּי – אבל משחרור העבד אינו יכול לחזור בו. ומבאר רב נחמן את טעם הדין, חוֹזֵר בְּנִכְסָיו, לפי שמתנת שְׂכִיב מַרְעָ הוּא, והמתנות ניתנו על דעת שימות ולא על דעת שיקום מחוליו, וכיון שעמד מחוליו רשאי לחזור בו. וְאִינוּ חוֹזֵר בְּעָבְדִּי – אבל משחרור העבד אינו רשאי לחזור, שֶׁהָרִי יָצָא עָלָיו שֵׁם שֶׁל בֶּן חוֹרִין, ושם זה מקדש את העבד בקדושת ישראל ואסור עוד להשתעבד בו, ושיערו חכמים שכונתו

לְעוֹלָם הוּא בֶן חוֹרִין. דְּמֵאֵי דְגִלִּי גִלִּי מֵאֵי דְלֹא גִלִּי לֹא גִלִּי: **עַד שִׂיאֵמֹר.** סָתֵם חוּץ מִדְּבַר מוּעֵט וְלֹא יִפְרֹשׁ מִזֶּה הוּא מִשִּׁיר, דְּהָתָם אִמְרִין דְּאִחַד מִרְבּוֹ דְּקָאָמֵר הֵינּוּ עֶבֶד, וְאִידוּם לֹא חֻשֵׁב לִיה אֲלֵא כְּאִחַד מִרְבּוֹ בְּנִסִּים אַע"ג דְּשׁוּי טַפִּי, וּמִדְּקָאֵמֵר ר"ש לְעוֹלָם הוּא בֶן חוֹרִין אֲשֶׁמַּעֲיָן לֵא שֶׁנָּא הֵיבָא דְקָנָה שָׂאֵר נִבְסִים

עצמו, כגון שפרש השירי ששירי חוץ מן הקרע פלוגי דהשתתא קנה עצמו ושאר נכסים חוץ מן השירי, ולא שגא היכא דלא קנה שגא נכסים, כגון שלא הזכיר שם הקרע ששירי דבתב ליה חוץ מבית דור בקל דהשתתא לא קנה שום קרע דבר דלא דור ודור איבא למימר להונו ההוא דשירי, אפ"ה הוא בן חורין, דהוא לא קרע הוא ולא שיריה, אלקא פלגין דבורא דהא כל נכסי קאמר ליה ולא קנה אלא את עצמו, ואת נמי דקאמרת עצמו קנה נכסים לא קנה בר' שמעון פלגין ליה והאמר רב נחמן הלכה כר' מאיר, דלא יצא לחרותי שקלא ר' יוסי. בדמפרש ואולי: שפתים ישיק, ראוי הוא לנשק; וזי אמר רב נחמן הכי, דלא פלגין דבורא: שכבי מרע, חוזר בכל מתנותיו בבבא בתרא (דף ע"א) שהרי יצא עליו שם חרות, ואסור להשתבעד בו, אלקא פלגין דבורא: השם, דאמר ר"נ הלכה כר"מ שכיב את לא משום דלא ששירי דבורא הוא, דהא כי נמי הזכיר שם ששירי קרע פלוגי דליכא פלוגא דדבורא קאמר ר"מ דלא יצא לחרות, אלא טעמא משום דלאו ברות טעא הוא, דגבי אשה בתיב ספר ברייתא (דף ע"א) ושחורוי עבדים גמרי לה לה מאשה, דבתיב חפשה לא נתן לה (דף ע"א) ובתיב דבתב ליה ובגעינן בהו ברייתא, ובין דאיכא למימר ששיריה דרייתא, נתן לששירא והוא לא הזכיר בתוך המתנה דלא כתב ליה עצמן ונכסי גמיון לך לאו ברייתא גמור הוא, אלא היכא דלא שירי כי הקא הוי ברייתא לצאת ונשתתרי שעה אחת כל זמן שאין חזר ושוב אינו יכול לחזור שקדשו השם, וגבי מלתיא דריא וזכר עבד שהביא גטו ברות גטא הוא, ונהי

דְּנִבְסִים לֹא קָנָה דְּבַעֲיָי קִיּוּם אָבֵל עֲצָמוֹ קָנָה דְּפִלְגִּינָן דְּבוּרָא: אִם יֵשׁ עֲלָיו עֲוֲרִין.
 פִּסְלוֹ: יִתְקַבֵּל בְּחֻלְתָּיו. או הָעֵדִים עֲצָמוֹ יַעֲדוּ שֶׁחֲמֻדָּהּ, או עֵדִים אֲחֵרִים
 יַעֲדוּהָ, וְשׁוֹב אִין בּוֹ פִּסְלוֹ דְּבַעֲיָי אֵרֶץ יִשְׂרָאֵל וְדִיא בִּקְיָאן לְשִׁמָּה: דְּרַבִּי יוֹחָנָן
 לֹא אִיתְפָּרַשׁ הִיכָא: דְּבַעֲלָה הִבְעֵל עֲרַר עֲלָיו לִפְסֻלוֹ: מִתְנִי' וְאִינוּ' כּוּל'. מִפְּרַשׁ
 בְּגִמְרָא: שׁוּוֹ לְמִלְחָד וְלִמְבִּיאָה. לֹמַר בְּפִנֵּי נִכְתָּב: גַּם' חֻץ מִחֲרֵשׁ שׁוֹמֵה וְקָמָן.
 שְׂאִין בָּהֶם דַּעַת וְאִין שִׁחֲדוּתָן לִפְתֹּחַ לִגְרֵשׁ: לֵב גַּם. כְּדֹמַר לֵב שֹׁטֵר: חֻץ מִמֶּנִּי
 נִשְׁמֵם. לִקְמוֹן בִּפְרָקֻן מִפְּרֵשׁ טַעְמָא:

העולים

[illegible]

המביא גט פרק ראשון דף ט עמוד ב – בשיתוף מהדורת טובי'

רש"י

העולים בערבאות של גוים. שבעשו השטרות ע"י ב"ד של גוים: שחומתיהן. חותמין שבתוכו: כשרין. דדינא דמלכותא דינא ואע"פ שהנותן והמקבל ישראלים הם: חוין מנפשי נשים. דלאו בני כריתות ניהו הואיל ולא שייכי בתורת גטין וקדושים. אבל על הדינא נצטוו בני נח וכן שחרורי עבדים. דבכל פסולא דאורייתא שוה שחרור לגט אשה דגמרינן לה לה: רצוה. הבעל: לחזור בשניהם. קדש שנתנו השליח: יחזור. דקסבר ר' מאיר פסול חזוב הן לאותן שנשלחו להן ואין חבין לאדם אלא בפניו. כלומר אין אדם נעשה שליח לאדם להיות נפסד על דו א"כ עשאו הוא שליח דהיינו כפפניו. ורבנן פליגי עליה דר"מ במתא"ן ואמרי דשחרור אינו יכול לחזור משנמסר לידו ואף ע"פ שלא עשאו העבד שליח. משום דקסברי זכות הוא לעבד שיצא מתחת רבו לחרות וזכין לו לאדם שלא בפניו. דאנן סהדי דניחא ליה דניתיה האי שלוחו להכי: מנפשי. דקתני בשלשה מקראין להם נדרי חלק. מסרטיין ורשטיין בסבין על הנדרי את שמות העדים ובאין העדים וממלאין את הקרעים דיו: כנפשי נשים. משום תקנת עגנות. שמה יצאה זה המגרש לפרש בים או מסכן שרצה שלא תזקק לביבם: לא יתנו לאחר מיתה. ואפי' רבנן דאמרי שחרורי עבדים זכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו. נהי דלהכי זכה ביה דלא מצי למיחדר. מיהו מודו רבנן דכל במה דלא מטא גטא לנדיה לא הוי משרת. וכיון דמית קדים הו לא הוי שחרוריה שחרור. ונפקא ליה רשותיה מניה וחילי עליה רשות יורשין: תנו מנה לפלוני כו'. דברי שכי"מ כתבונן ובמסורין דמה דתקון רבנן שפא תסרף דעתו עליו בחילו אם לא יהיה מבטח שיקנמו דבריה: כי קתני. בהג' ד' דברים: מלתא דליתיה. בשאר שטרות. והא מלתא איתא בשאר שטרות שאם מסר שטר מתנה לשלוחו לתנו לאחר מיתה וזאת לא יתן לאחר מיתה. ודא לא אקני ליה ארעא עד דלימטיא שטרות לנדיה. ונהדיא שעתא פקע ליה רשותיה: שפא לא גמר להקנותו לו. ע"פ צוואתו בתקנה דתקון רבנן לשכיב מרע: אלא בשטר. לכי מטא שטרא לנדיה ליקניהו בשטרא: ואין שטר. מקנה לאחר

אע"פ שחומתיהן עובדי פוכבים כשרים חוץ מגופי גוים. וחור"י דחומתיהן עובדי פוכבים גט לפסול חף ע"פ שכתבו יצחק ללא בני כריתות ניהו כדלמרינן לקמן ועוד דבעינן לשמא ועובד פוכבים חתומא דנפשיה קא עבדי כדלמרינן בספ"ב (והתם דף כג.) ועוד דלאו בני שליחות ניהו דלין שליחות לעובד פוכבים ומדבעינן

פסול חוין מנפשי נשים ושחרורי עבדים וכל השטרות העולים בערבאות של עובדי פוכבים אף על פי שחומתיהן עובדי פוכבים כשרין חוין מנפשי נשים ושחרורי עבדים וכדברי רבי מאיר בארבעה האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי רצה לחזור בשניהם יחזור דברי רבי מאיר בשלמא לרבנן מנינא למעוטי הא דרבי מאיר אלא לרבי מאיר מנינא למעוטי מאי למעוטי הא דתניא עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם גזיר חלק וממלאים את הקרעים דיו אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בגופי נשים אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמייה חסורי מחסרא והכי קתני עדים שאין יודעין לקרות קורין לפנייהם וחומתיהן ושאר יודעין לחתום מקרעין להם: ותו ליבא והאיבא האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה כי קתני מילתא דליתיה בשטרות מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני דשלה רבין משמיה דרבי אבהו הו יודעין ששלה רבי אלעזר לגולה משום רבינו שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שפא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והאיבא לשמה בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא אלא לרבה קשיא ותו בין לרבה בין לרבה האיבא מחובר כי קתני פסולא דרבנן דאורייתא לא קתני והא ערבאות של עובדי פוכבים דפסולא דאורייתא הוא וקתני בעדי מסירה וברבי אלעזר דאמר עדי מסירה ברתיה והא מדקתני סיפא רבי שמעון אומר אף אלו כשרין ואמר רבי יודא ירד רבי שמעון לשיתותו של רבי אלעזר דאמר עדי מסירה ברתיה מכלל דתנא קמא סבר לא איבא

הה"ה: לא יתנו לאחר מיתה. פי' בקונטרס ונפילו רבנן דלמרי רבנן גוים נשים ושחרורי עבדים: בשלמא לרבה. דאמר תקנתא דמוליך ומביא לפי שאין בקיאים לשמה היא. הינו מוליך ומביא: האיבא מקרי. דפסול בתריותו דכתבי (וה"ה טז) ונתן. מי שאינו מחסר אלא בתיבה ונתניה. קצא זה שמחוסר קציה. ושחרור גמר לה לה: פסולא דרבנן. מוליך ומביא רבנן הוא דאצרכהו למימר בפני נכתב. עד כותי פסול מדרבנן בשאר שטרות אחזקיהו סתמיהו לפסולא. ערבאות לקמיה פריך והא ערבאות פסולא דאורייתא שאין עדותן כשר לפי שאין בתורת גטין וקדושים. ודמקא אמר וכתב ונתן. מי שישנו בכלל תניהו ישנו בכלל בתיבה. והכי מפרש בפרק שני (והתם ד' כג.) בעדי מסירה. מתני' דמכשרי בשאר שטרות ופסול בהני בגון דאיבא עדי מסירה: ור"א היא דאמר עדי מסירה ברתיה. ואין צריך לחתום בגט. וכי כתב קרא וכתב אבותיה הגט בתיב ולא אחתימת ידי עדים. ומתניתין בשבתנו סופר ישראל. ואשמעין מנתניהו דמודה ר"א במזון מתוכו בחתימת עדים פסולין שהוא פסול ואע"ג דאיבא הכשר עדי מסירה. והאי פסולא מדרבנן גזירה דילמא אתי למיסמך עליוהו בלא עדי מסירה. וכי אבשר ר"א דאיבא דלא חתימו עליה סהדי כלי: אף אלו. גטי נשים כשרים בחותמין גוים: ואיבא

כי

בעדי

מסירה ור"א היא. אע"ג דקתני וקדרי כ"מ דכרבעה ה"ק למאן דקבר כר"מ דכרבעה וזה דקתמר הש"ס גמי חלף לר"מ מנינא למעוטי מאי למאן דקבר כר"מ קתמר:

רבי

יודא ירד ר"ש כו'. ואבשר להו בעדי מסירה ובשבתנו סופר ישראל: מכלל דת"ק סבר לא

איבא

וְהָיָה, ואף שדברי שכיב מרע ככתובים ובמסורים דמו, מכל מקום חוששים שְׂמָא לֹא נִמְרַח השכיב מרע לְהַקְנוּתוֹ – להקנות לפלוני את המתנה בתקנת חכמים על פי צוואת שכיב מרע, אֲלֵא בְּקִנְיַן שְׂטָר, וְאִין תּוּקַף לְשְׂטָר שפועל קנין לְאַחַר מִיתָתוֹ, כיון שמיד שמת השכיב מרע פקעה בעלותו על המתנה ועברה לרשות היורשים, ואינו יכול עוד להקנותו.

חזרת הגמרא ומקשה, וְהָיָה – והרי יש עוד הלכה ששונים גיטי נשים לשחרורי עבדים, ששניהם צריכים להיכתב לְשִׁמְהָ, הגמרא מבארת את הקושיא, בְּשִׁלְמָא לְרַבָּה – לא קשה קושיא זו, משום שְׁהֵינּוּ מוֹלִיךְ וּמְכִיבָא – שהלכה זו שצריך לכתוב לשמה כלולה בהלכה הראשונה ששונים הגט והשטר לענין מוליק ומביא שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, כדי שנעד שנכתבו לשמה. אֲלֵא לְרַבָּה שדין אמירת בפני נכתב ובפני נחתם אינו משום לשמה קִשְׁיָא מדוע התנא לא מנה גם דין הכתיבה לשמה.

וְתוֹ – ועוד, כִּין לְרַבָּה בֵּין לְרַבָּא הָאִיכָא מְחֻבָּר – הרי יש הלכה שאין כותבים גט על דבר המחובר לקרקע. שנאמר בתורה (דברים כד א) יִכְתֹּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָתָא וְנָתַן בְּיָדָהּ, ולמדו חכמים (להלן כא:) שצריך שהגט יהיה ראוי לנתינה מיד אחרי הכתיבה, וגט מחובר אינו ראוי כי הרי צריך לקרצו והקציצה מפסיקה בין הכתיבה לנתינה. והוא הדין שגם שטר שחרור אינו נכתב במחובר לפי שלמדו שטר שחרור גט אשה, וכיון ששניהם שווים בפסול זה, מדוע לא מנתה הברייתא גם דין מחובר.

מתרצת הגמרא, כִּי קִתְנִי פְסוּלָא דְרַבְּנָן – כל הפסולים שהברייתא מונה הם פסולים מדרבנן, אבל פסולים דְּאִוּרִייתָא לֹא קִתְנִי, ופסול של לשמה ומחובר הם פסולים דאורייתא, ולכן לא מנתה אותם הברייתא.

מקשה הגמרא, וְהָא – והרי גט ושטר שחרור שנכתבו בְּעֶרְכָּאֵת שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים דְּפְסוּלָא דְּאִוּרִייתָא הוּא – פסולים מן התורה, שנאמר (דברים כד א) יִכְתֹּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָתָא וְנָתַן בְּיָדָהּ, ולמדו חכמים שמי ששייכים בו דיני נתינת גט כשר לכתובו, אבל גוי שלא שייכים בו דיני נתינת גט אינו כשר לכתובו, וְקִתְנִי – ולמרות זאת כתבה הברייתא את ההלכה זו.

מתרצת הגמרא, המשנה שפוסלת גט ושטר שחרור שנכתבו בערכאות מדברת בְּגוֹט שיש עליו עֲדִי מְסִירָה, כלומר שיש עדים כשרים שראו שהבעל מסר את הגט לאשה, וְהַמְשַׁנָּה סוברת כְּרִבִּי אֶלְעָזָר דְּאִמְרֵי מְסִירָה בְּרִיתָא – שעדי המסירה הישראלים הם הנותנים תוקף לשטר, ולא זקוקים כלל לעדים שיחתמו על הגט, ומהתורה הגט כשר, וחכמים פסלוהו. ואף שלפי רבי אלעזר לא צריך עוד חתימה, מודה רבי אלעזר שפסול מדרבנן הגט פסול שגם יבואו לסמוך על עדי החתימה שהם יהיו גם עדי המסירה. ומאחר וגם הלכה זו עוסקת בפסול מדרבנן לכן היא נמנתה בברייתא.

שואלת הגמרא, וְהָא מִקְרָתֵי סִיפָא – והלא מהנאמר בספא של משנה זו שרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר אֵף אֵלּוּ – גיטין העולים בערכאות

היבם, וכיון שאין עדים אחרים מלבדם, תקנו חכמים שגם עדים אלו יכולים לחתום, אֲבָל שְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים וְשִׁאָר כָּל הַשְּׂטֵרוֹת, שאין בהם חשש של עיגון, אִם יוֹדְעִין העדים לְקָרוֹת את הכתוב בשטר וּלְחַתֹּם, חוֹתְמִין, וְאִם לֹא – ואם אינם יודעים לקרוא ולחתום, אִין חוֹתְמִין, וכיון שלדעת תנא קמא בכל השטרות מקריעים לעדים נייר חלק, משמיענו התנא שאין הלכה כדבריו אלא כדעת רבן שמעון בן גמליאל שרק בגיטי נשים התירו לקרוע משום עיגון.

רבן שמעון בן גמליאל הזכיר בדבריו שצריך שהעדים ידעו לקרוא. שואלת הגמרא, קִרְיָה מָאן דְּכָר שְׂמִיָּה – מי הזכיר ודן בעדים שאינם יודעים לקרוא, הלא תנא קמא דיבר על עדים שלא יודעים לחתום.

עונה הגמרא, תְּסוּרִי מְסִפָּא וְהָיָה קִתְנִי – חסר בלשון הברייתא, וכך צריך לגרוס בה, עֲדִים שְׂאִין יוֹדְעִין לְקָרוֹת, קוֹרִין לְפִנְיָהֶם את הכתוב בגט, וְהֵם חוֹתְמִין, ועדים שְׂאִין יוֹדְעִין לְחַתֹּם מְקַרְעִין לָהֶם, זו דעת תנא קמא. ורבן שמעון בן גמליאל חולק וסובר שדין זה נאמר דווקא בגיטי נשים, אבל בשאר השטרות יכולים לחתום רק אם הם יודעים לקרוא ולחתום:

הגמרא חזרת לדון במנין שהזכירה הברייתא, ומקשה, וְתוֹ לִיכָא – וכי אין עוד הלכות שבהם דין הגט ודין שטר שחרור שוים, וְהָאִיכָא – והלא יש דין נוסף ששוו בו, שכך שנינו (להלן יג.) הָאוּמָר תִּנּוּ גַּם זֶה לְאַשְׁתִּי וְשִׁטְר שְׁחֲרוּרִי זֶה לְעַבְדִּי, ולא הספיק השליח לתת, וְזֹאת הבעל או האדון, לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָתוֹ, והטעם, מפני שהגירושין יחולו רק כשיגיע הגט לידה ואז הבעל כבר מת, ואחרי מיתת הבעל אין אפשרות לגרש בגט. וכן בשטר שחרור, אי אפשר לשחרר עבד אחרי שהאדון מת. אבל שכיב מרע – חולה הנוטה למות) שאמר תִּנּוּ מִנָּה לְפָלוֹנִי וְזֹאת השכיב מרע יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָתוֹ, מפני שחכמים תקנו שדברי שכיב מרע ככתובים ובמסורים דמו, כלומר, שאם הוא מצוה לתת דבר לאדם אחר, הרי זה כאילו נתנו לו כבר מחיים. ומכיון שגט אשה ושטר שחרור אי אפשר לתת לאחר מיתה, נמצא שיש דין נוסף שבו הם שווים, ומדוע לא הזכירה הברייתא דין זה.

מתרצת הגמרא, כִּי קִתְנִי – הברייתא כתבה רק מִיִּלְתָּא דְּלִיתֶיהָ בְּשִׁטְרוֹתָא – הלכות כאלו שאינן נהוגות בשאר שטרות מלבד גט ושטר שחרור. אבל מִיִּלְתָּא דְּאִיתֶיהָ בְּשִׁטְרוֹתָא – הלכות שנוהגות גם בשאר שטרות, לֹא קִתְנִי, והלכה זו שאם הבעל או האדון מתו קודם הנתינה לא נותנים את הגט או את השטר, נהוגת גם בשטרי מתנה. ששכיב מרע שרוצה לתת קרקע במתנה לפלוני ואמר לשלוחו תן שטר מתנה זה לפלוני ומת, לא יתן לאחר מיתה.

הגמרא מבארת את מקור הדין ששכיב מרע שרוצה לתת לפלוני מתנה בשטר ומת לא יתנו לאחר מיתה, דְּשִׁלַּח רַבִּין מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי אֲבָהוּ הוּוּ יוֹדְעִין שְׁלַח רַבִּי אֶלְעָזָר לְגוּלָּה מִשּׁוּם רַבִּינּוּ – רב, שְׂכִיב מֵרַע שְׂאִמְרַם בְּתָבוּ שטר שאני נותן לפלוני קרקע, וְתִנּוּ את הקרקע בשווי מִנָּה לְפָלוֹנִי, וְזֹאת השכיב מרע, אִין בּוֹתְבִין

הָעוֹלִים – שנעשו בְּעֶרְכָּאֵת שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, אֵף עַל פִּי שְׁחֲתִמֶיהֶן – שהעדים החתומים בהם הם עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, השטרות בְּשִׁרְיָן, כיון שבני נח הוזהרו על הדינים וחובה עליהם להקים בתי דינים לרין בין השאר גם בדיני ממונות שבין אדם לחבירו, הלכך דינא דמלכותא דינא, ויש תוקף לשטר של ערכאות, גם אם נותן השטר והמקבלו הם ישראלים. חוֹן מְנִיפִי נָשִׁים וְשְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים שאם נעשו בערכאות הם פסולים. ושטר שחרור הוקש לגט אשה בגזירה שוה, וכשם שגט אשה הנכתב בערכאות פסול כך גם שטר שחרור שנכתב בערכאות פסול.

וְכִרְבָּרִי רַבִּי מֵאִיר בְּאַרְבָּעָה – ולדעת רבי מאיר שוים גיטי נשים לשטרי שחרור בארבע הלכות. והדין הרביעי הוא במשנה להלן (יא.) הָאוּמָר לשלוחו תִּנּוּ גַּם זֶה לְאַשְׁתִּי, וְשִׁטְר שְׁחֲרוּרִי זֶה לְעַבְדִּי, ונמלק הבעל או האדון וְרַצָּה לְחַזֹּר בו מלגרש את האשה או מלשחרר את העבד, בְּשִׁנְיָהֶם – גם בגט וגם בשטר שחרור, יְחֻזֹּר – רשאי לחזור בו כל זמן שהשליח לא נתנם לאשה ולעבד, ואין השליח זוכה בגט עבור האשה ולא בשטר השחרור עבור העבד, דְּרַבִּי רַבִּי מֵאִיר. והטעם, שחוב הוא לאשה להתגרש וחוב הוא לעבד לצאת לחירות, ואין חבין לאדם שלא בפניו, כלומר אין אדם נעשה שליח לחבירו לדבר שחבירו מפסיד על ידו, בלא שימנה אותו, ולכן יכולים הבעל והאדון לחזור בהם, כל עוד לא הגיעו הגט ליד האשה והשטר ליד העבד.

חכמים במשנה (שם) חולקים על רבי מאיר וסוברים שרק בגט יכול הבעל לחזור, אבל בשטר שחרור לא יכול האדון לחזור. וטעמם, שבאשה אמנם חוב הוא להתגרש, אולם בעבד זו זכות בשבילו לצאת לחירות וחבין לאדם שלא בפניו, וכיון שיציאה לחירות היא זכות עבור העבד, השליח זוכה בשטר עבור העבד מיד כשהגיע השטר לידו ואין האדון יכול לחזור בו.

שואלת הגמרא, בְּשִׁלְמָא לְרַבְּנָן – מבואר מדוע נקט התנא מְנִינָא – מנין הדברים ששה דין שטר שחרור לדין הגט, כדי לְמַעוּטֵי הָא דְּרַבִּי מֵאִיר – למעט מדעתו של רבי מאיר שבשטר שחרור יכול לחזור, ולכן אמר שדווקא בשלושת ההלכות הללו שוו גיטי נשים ושחרורי עבדים, ולא בדינו של רבי מאיר. אֲלֵא לְרַבִּי מֵאִיר מְנִינָא לְמַעוּטֵי מֵאִי – איזה דבר נוסף יש שהיינו סוברים שגם לגביו שוו גיטי נשים ושחרורי עבדים, שהוצרך התנא למעט.

עונה הגמרא, לְמַעוּטֵי הָא דְּתַנָּי – הטעם שהזכיר מנין, כדי למעט משיטת תנא קמא בברייתא דלהלן. עֲרִים שְׂאִין יוֹדְעִים לְחַתֹּם את שמם ובאים לחתום על שטר, מְקַרְעִין לָהֶם נִייר חֶלֶק, כלומר חורצים את שמותם באמצעות סבין במקום חלק בסכסוף לשון הגט, וְהַעֲדִים מְמַלְאִים בָּתָּם חֶרְעִים דִּין. אֲמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאל, כְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שבאופן זה יכולים לחתום גם עדים שאינם יודעים לחתום, דווקא בְּנִיפִי נָשִׁים משום תקנת עגונות, שגם ירצה המגרש לצאת לדרכו למדינת הים או שהוא חולה ויש חשש שאשתו תיפול לפני

עד כותי רק בגיטי נשים ושחרורי עבדים, הלא **אפילו בשאר כל השטרות נמי** יש להכשיר חתימת עד כותי, שהרי אין לחשוד בהם שיעברו על איסור המפורש בתורה של עדות שקר. **אי** – ואם תרצה להעמיד את דברי המשנה כרבי **אלעזר** שסובר שאין לסמוך עליהם אפילו במצוות המפורשות בתורה, אם כן מדוע המשנה מכשירה חתימת עד כותי בגיטי נשים ושחרורי עבדים, הרי לדעתו היה צריך להיות הדין **שאפילו גט אשה ושטר שחרור עבד נמי לא יהיה כשר בחתימת הכותי**, כי הוא חשוד על עדות שקר.

ואי כדעת **רבן שמעון בן גמליאל** הסובר שהכותים נאמנים במצוות שהם החזיקו בהם. לא יתכן לומר כך, כי **אי דאחזוק** – אם יודעים אנו שהחזיקו הכותים להקפיד ולדקדק בהלכות גיטין ושטרות, מדוע המשנה מכשירה את העד הכותי רק בגיטי נשים ושחרורי עבדים, **אפילו בשאר שטרות נמי** ראוי להכשיר את חתימת הכותי, מאחר שהם החזיקו להקפיד בכך, **ואי דלא אחזוק** – ואם לא החזיקו הכותים להקפיד בהלכות אלו, אם כן מדוע הכשירה המשנה חתימת כותי בגיטי נשים ושחרורי עבדים, **אפילו גט אשה נמי לא יהיה כשר**.

וכי תימא – ואם תרצה לומר שהמשנה אכן כדעת **רבן שמעון בן גמליאל היא**, והטעם שהכותים כשרים בגיטי נשים ובשחרורי עבדים ופסולים בשאר שטרות, משום **דאחזוק ביה** – הכותים החזיקו להקפיד בהלכות גיטי נשים ושחרורי עבדים ולכן הם נאמנים בהם, **ולא אחזוק ביה** – אבל אינם מקפידים בהלכות שאר שטרות, ולכן חתימתם פסולה בהם. **אי הכי קשה**, **מאי אידיא** – מדוע המשנה מכשירה בגיטי נשים ושחרורי עבדים רק באופן שהד משני העדים החתומים הוא כותי ואילו העד השני הוא ישראל, הרי לדעת רבן שמעון בן גמליאל **אפילו תרי** – כאשר שני העדים החתומים הם כותים, **נמי** – גם היה צריך להכשיר, שהרי הם אינם חשודים להעיד שקר בגיטין ושחרורי עבדים, **אלמה** – [מדוע] **אמר רבי אלעזר** בפירוש דברי המשנה שלא **הכשירו** **ב** – בנג ובשטר שחרור **אלא** כאשר מתוך שני העדים החתומים רק **עד אחד כותי בלבד**, אבל כאשר שני העדים החתומים בגט הם כותים, פסול. ואם כן אי אפשר להעמיד את המשנה כדעת רבן שמעון בן גמליאל.

מתרצת הגמרא **לעולם** אפשר להעמיד את דברי המשנה כדעת **רבי אלעזר** בברייתא הסובר שכותים חשודים גם על מצוות הכתובות בתורה, והמשנה מכשירה גט ושטר שחרור שחתום עליו עד אחד כותי, **בגון דהתים** **ישראל לבסוף** – שהעד הכותי חתום ראשון, והעד הישראלי חתום אחריו תחת חתימת הכותי, באופן זה הכשירה המשנה חתימת כותי, משום

עקיבא הם 'גירי אמת', ולדעת רבי ישמעאל הם 'גירי אריות', דהיינו שנתגיירו רק מפחד האריות ואין תוקף כלל לגירותם.

סוגיית הגמרא כאן מתפרשת כמאן דאמר גירי אמת הם, ואף מאן דאמר זה מודה שאין הכותים נאמנים לכל דיני התורה, משום שלא קיבלו עליהם דינים מדרבנן. ובמסכת כותים שנו חכמים את הדינים שנחשדו בהם.

דין כותי החתום בשטר מובא במשנתנו כהמשך למשנה הקודמת, שנמנו דרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים.

כל גט – כל שטר **שיש עליו חתימה של עד כותי** יחיד בנוסף לחתימת עד ישראל, השטר **פסול**. מפני שהכותים חשודים להעיד שקר. דין זה נאמר בכל השטרות חוץ **מגיטי נשים ושחרורי עבדים** שבהם השטר כשר אף אם אחד משני העדים החתומים בו הוא כותי. היה **מעשה שהביאו לפני רבן גמליאל לבפר עותנאי גט אשה, והיו עדיו החתומים עליו עדים כותים, והכשיר רבן גמליאל גט זה**.

גמרא

הגמרא שואלת **מני מתניתין** – כדעת מי מהתנאים המובאים בברייתא להלן אפשר להעמיד את משנתנו. מן הגמרא **שלא כתנא קמא ולא כרבי אלעזר ולא כרבן שמעון בן גמליאל**, והגמרא מבארת דבריה, **דתנא בברייתא שלדעת תנא קמא מצת כותי** – מצה שנאפתה על ידי כותי, **מותרת באכילה בפסח**, ואין לחשוש באכילתה לאיסור חמץ, כיון שהכותים אינם חשודים לעבור על איסור הכתוב בתורה. דין נוסף נאמר במצה זו, שמלבד שאין הכותים חשודים על איסור חמץ, הם אף נאמנים לשמור את המצה מחימוץ לשם חובת מצת מצה, ולכן **אדם האוכלה יוצא בה** – במצת כותי **ידי חוקתו בלילה הראשון של פסח**, אף שמצות עשה לאכול בלילה הראשון של פסח מצה שנשתמרה מחימוץ לשם מצה, הכותים בקיאים במצה זו ועושים למצה שימור כדן. **רבי אלעזר חולק על תנא קמא ואוסר** אכילת מצת כותי בכל ימי הפסח, **לפי שאין הכותים בקיאים בדרקוני מצות**, והם חשודים להחמיץ את העיסה. **רבן שמעון בן גמליאל מוסיף על דברי תנא קמא ואומר**, **כל מצות**, אפילו שלא נכתבה בתורה והיא רק מדרבנן, **שהחזיקו בה כותים** ונהגו לקיימה, **הרבה הם בדרקון בה** לקיימה כהלכתה **יותר מישראל**, ואינם חשודים לעבור עליה וניתן לסמוך עליהם.

הגמרא מבארת מדוע לא ניתן להעמיד את דברי משנתנו כדעת אחד מהתנאים הללו: **מני** – כדעת מי מהתנאים דלעיל אפשר להעמיד את המשנה, **אי** – אם כדעת **תנא קמא** הסובר שכותי אינו חשוד לעבור על מצוות המפורשות בתורה, אם כן מדוע הכשירה המשנה חתימת

עונה הגמרא, גם תנא קמא סובר כרבי אלעזר שעדי מסירה כרתי, ומשום כך הפסול של גיטין העולים בערכאות הוא מדרבנן. **אלא איכא בינייהו** – ההבדל בין תנא קמא לרבי שמעון הוא בעדים גוים שיש להם **שמות מובהקין** – כלומר שרק גוים נקראים בשמות כאלה. שלפי תנא קמא הגט פסול, מאחר וחתומים עליו עדים גוים הפסולים מדרבנן ושמה יבוא לסמוך עליהם ולמסור בפניהם את הגט. ורבי שמעון סובר שזה רק בשמות שאינם מובהקים שבית דין יסברו שהחתומים הם ישראלים. אבל בשמות מובהקים, מאחר והכל מכירים שהחתומים הם גוים, לא יבוא לסמוך עליהם ולהכשיר את הגט בלי שיעידו לפניהם עדי המסירה.

שואלת הגמרא, **והא חזרה** – והרי הדין של 'חזרה' שהוא בברייתא (לעיל ט) בשם רבי מאיר שאם אמר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי רצה לחזור בשניהם יחזור, שהוא דין **דאורייתא**, שמאחר והבעל או האדון חזרו בהם בטלה השליחות, וזה דין תורה, **וקתני** – ואף על פי כן מנה התנא גם הלכה זו.

הגמרא חוזרת בה מהתירין שמחלק בין פסול דאורייתא לבין פסול מדרבנן:

אלא כי קתני – התנא מונה רק **מילתא דליקא בקידושין** – הלכות שלא נוהגות בקידושין אלא בגיטין ובשחרורי עבדים בלבד, אבל **מילתא דאיתא בקידושין** – הלכות שנוהגות גם בקידושין, **לא קתני** – אין התנא מונה. ולכן לא מנה התנא פסול לשמה ופסול גט שנכתב על מחובר לקרקע, שהרי גם שטר קידושין שנכתב שלא לשמה או שנכתב על מחובר לקרקע הרי הוא פסול.

שואלת הגמרא, **והא חזרה גופה איתא בקידושין** – והרי הדין של רבי מאיר, שהאומר לשלחו תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהם חזר, נוהג גם בקידושין, שאם מסר לשלחו שטר קידושין ואמר לו קדש לי בזה אשה פלונית, רשאי המשלח לחזור בו כל זמן שלא קידשה כיון שזו חובה לאשה להתקדש. עונה הגמרא, **בשליחות בעל בורקה** – התנא דיבר על שליח שהבעל או האדון שלחו לגרש את אשתו או את עבדו בעל כרחם, **דבגירושין איתא** – שבגירוש האשה ובשחרור העבד קיימת שליחות כזאת ועליה דיבר התנא שהבעל או האדון יכול לחזור בו, **ובקידושין ליתא** – אבל בקידושין לא קיימת שליחות לקדש אשה בעל כרחם:

משנה

כותים הם עם שהביא סנהדרין מלך אשור מארץ כותה והושיבם בערי השומרון. מכיון שהם לא יראו את ה' שלח ה' אריות שהרגו בהם (מלכים ב יז כב-כד), עד שלמדו יראת ה' ונתגיירו. ונחלקו התנאים (קידושין עה) בדינם. לדעת רבי

חֲזֹקָה נִשְׂאָה אִתָּהּ בְּקֶרֶךְ
דָּאִין כָּאן וְכֹת הוּא לֵה.
בְּמוֹנוֹתֶיהָ: בְּשִׁלְחוֹת
בְּדוֹשִׁין, דְּבָרָא שְׁלִיחַ וְהָ
עַל קֶרְחָא, וְהָא בְּקֶדְרוֹשׁ
בּוֹ שׁוּר גִּשְׁי נִשְׁמִי וְשִׁרְשׁוּ
וְאִם רָצָה הַבְּעַל חֲזוֹר, מִ
מִתְּנִי עַד בּוֹתִי יִפְסוּ
בְּגִמְרָא: לְכַפֵּר עֲוֹנוֹנִי
שְׁמֹא הַחֲמִמָּה: וְאִם יֵרֵ
שְׁהוּא חֲזִיב לְאָכּוּל מִצֶּה
יַעֲדֵנָּה בִּלְאֵי דְלֵא עֲוֹנוֹ
מִצֶּה דְכַתִּיב (ס) וְשִׁמְרוּ
לְשִׁמָּה וְעוֹשִׂין לָהּ שְׁמוֹר
שְׁמֹא מִחֲמִצִּי: כָּל מִצְוָה
לְאוֹסוֹפִי אֲתָנָא קָמָא אֵל
הַחֲזוֹקִין בָּהּ שְׁכִיבִין עַל
יָדָהּ, בְּהִלְכוֹת וְשִׁין
אֲחֻזָּק בְּהָא. בְּשִׁאֵר שְׁקִי
בּוֹתִי, כְּדִקְרָנִי מִתְּנִי עַד
כּוֹתִים לֹא: לֹא הַכְּשִׁירוּ
מֵאִי טַעְמָא הַכְּשֵׁר עַד כִּי

קמח אין להוביח דלא מהס
בה והשפח יג להוביח מה
תאמר אם בן מנח ליה דכ
משום דכתיבה גהוא טעם
אחזוק בו' דילמא כתיבה

ב קטני מניקה דליקא בקדושין פו. כל הני ליחברו בקידושין דלמילך ומביא בנט
משום טעוהא וכלל בלא חס סתקא לא תסבול הכך קדושין וטע פותי לא שניד
בקדושין דקנט רחא דמקדושיין דלמקטן משום דעדי בטע אין חותמין אז בלא אז
(א) דלי לנחך דסמי קבר ביה לא ביה מתקיים ליה משפיה חכל בקדושין חותמין
אז בלא אז דלא שניד למיגור משום פולקס
דלגי פו גזירין סתא ארמי פולקס חתומי
ואם יתקטנו אז בלא אז לא לנחך יתקטנו פו
שנים וסתוהו נאשס וספבור סהיא מוגרשס
ותקד וסגשס ובעל ספיד חכל בקדושין אין
לנחך חס ספבור סהיא מקדשס וקא לא
סכיקא ססבול קדושין מאחר פיון ספבור
לסוים מקדשס וכו ספבורס פיון חליקא עדי
מסירה וכלל סכר בקדושין טע"ס חותמין
טוכדי פולקס דליקא למיחל דילמא חלי
למיסמך ענייחו דלא חלי לדי סתקא פמה
ספבורס לסוים מקדשס דקפישטו ור"ס
והליקא זמן שטוו גישי גישי גסס סקדורי סכדים
דמלמ"ס פסקר ד' חסין וסכוס ד' (א) וקא
טעדי חליקא דקני סכסס חליקא וסכוס
דכשירא וססון פקטן זמן סקדורי סכדים
חלייזי ולא כמו ספירס סס סקוטנרס סטר
מכידס טעדי ח"כ ביה מלי למפדו סססקטוס
וכל סטירוס ועוד חלוחו חיוו נקסל סכסין פו
זמן חלא סטטר סכסין חלייזי סססכל בלא זמן
כמו גישי גישי וסס דכיון דכיון גססוס לעסוס
זמן ככל סטירוס לא פסיו חלא:

וְאֵלֶּה הָיוּ יְמֵי אֶמְלָקָה
וְאֵלֶּה עַד אַחֵר בּוֹתֵי בְלָבָד
דְּחָתִים יִשְׂרָאֵל לְבִסּוֹף
דְּלֹא
בְּקִדּוּשֵׁין דְּלֻטִּי' דְּחֻזַּר דְּחֻזִּי' דְּהֵאָה אִין וְאִין נִרְאָה דְּחֵי מִיבִיר בְּמִיתָה אִין
בְּרִיחֵיבִיר דְּכָנָן גְּמִי מְלוּךְ דְּחֻזַּר כְּעֻבָּד וְאִין יָכִין לֵב כְּעֵל פֹּרוּחַ וְאִין קֶפֶל"ח דְּכִין
דְּכְעֻבָּד וְאִשְׁה אִיכָא שְׁלִיחוֹת כְּעֵל בְּרִיחֵיבִיר אִין אִמְיָנָא דְּלִין יָכֹל לְחַזֵּר דְּכִין דְּכָא לִנְד
שְׁלֵמִים כְּאִילוּ כָּא לִנְדָּה דְּמִי בִין שְׁמֹן וְכֹלִים לִשְׁכַּב חָבֵל קִידוּשֵׁין דְּלִין כְּעִי' פְּשִׁיטָא
דְּחֻזַּר וּמִימָתָא דְּלִיחָא בְּקִדּוּשֵׁין הִינֵי דְּלִיחָא חִידוּשׁ בְּקִדּוּשֵׁין וְקֶשֶׁה לִימָי' דְּשׁוּ לְבַע"ז
וְהָיוּ אֲרַבַּע חֲמִי' לְכָנָן: **מִצְתָּה** פּוֹתִי מִשְׁכַּרְתָּ. וְאִם שְׁמַרְתָּ הֵאָה גִּזְרֵי עַל פֶּסַח דְּלֻחְמִירָן
בְּפִירְקֵי דְּרַבִּי חֵילְשׁוֹר (ב) לִפִּי שְׁהִי מְבַשְׁלִין בֵּין דְּמֵה מִשְׁקָלָא בִּימֵי מִשְׁכָּרָא וְקֶשֶׁה דְּהֵס
מִשְׁכָּרָא חֲמֵר רַבִּי חֵילְשׁוֹר כֵּךְ כֵּךְ הָאֲחֻלָּה פִּת פּוֹתִי כְּאִילוּ חוֹבֵל בְּשָׂר חֲזִיק וְאִמְיָנָא גְמִי בְּפִס'
דְּכִין (ה) פֶּסַח פֶּסַח פֶּסַח פֶּסַח וְאִין חֲזִיקִי' בְּמִיתָה בְּמִיתָה שְׁמַרְתָּ עֲשֵׂה פּוֹתִי מִשְׁכָּרָא
מִמְּנָה וְאִם חֲמִי' יוֹזֵא כֵּה וְדִי חוֹבֵה דִּילְמָא לֹא שְׁמָרָה לָשֵׁם דְּחֻזַּר דְּחֻזִּי' חֲלָפִין מִשְׁכָּרָא
וְגו' וְי' לְגֹזֵן דְּקִיס לָן דְּלִין לְפּוֹתִי מִשְׁכָּרָא חֲסִידָה שְׁאִיכַל לֵאלֹחַ כֵּה וְדִי חוֹבֵהוּ דְּמִשְׁמַעַת
בְּרִיחֵי חוֹלִין (ו) קוֹשֶׁעַ רֵאשִׁי עַל אֲחֵר מִכָּן וְטַטְלוּ לוֹ חֲבֵל מִשְׁכָּרָא לְחַבֵּל מִשְׁחִישְׁתוּ:
וְאִתָּה יוֹאֵב כֵּה וְדִי חוֹבֵת. וְזֶה וְזֶה וְקֶשֶׁה וְאִשְׁמַעֲיָן דְּקִיחִין בְּשִׁמְשֵׁר לָשֵׁם מִנְהֵ: **אִין**
פֶּסַח קֶשֶׁה אֲפִי' שְׁחָר שְׁחִירָתוֹ גְּמִי. אִין חֲמֵי' דְּמִשְׁמַעַת דְּלֻח"ק מִהֲכִינָא בְּכִיבֵה לְחֻדִּים אֲחֵי' אִין
דְּלֵא חֲחוּקָא מְדֻלָּה קֶשֶׁמֶר חֲחֵי' אִין דְּלִחְחוּקָא פּוֹי' בְּדִקְלָתָם אֲרַבִּי' וְאִין בְּשִׁטְטֵי לִיָּה
לֵא"ל מִמְּנָה לֵא חֲחוּקָא פִירְכֵּי אִין יְדוּעַ לֵא חֲחוּקָא לִיָּה מִלָּא כְּתִיבֵה לְחֻזְחוֹק גְּמִי לִיָּה
לֵא"ל דְּכִיבֵה לְחֻדִּים מִהֲכִינָא לִנְחָא קֶשֶׁה וְכֹן מִשְׁמַע בְּפִרְקָא דְּחוֹלִין (ז) דְּלִיָּה שְׁמַרְתָּ
מִזְבִּיר פְּלוֹגִשְׁפִּירִי בְּכִיבֵה וְלֵא חֲחוּקָא דְּלֻח"ק מִהֲכִינָא וְאֲרַבִּי' לֵא מִהֲכִינָא וְשְׁפִירֵי הֵאָה כָּל
מִנְהֵי שְׁחִיחֻקִּי' כֵּה אִם חֲחוּקִי' כֵּה מִיבִיעַ לִיָּה מִשְׁמַע דְּלֵא יְדוּעַ לָן אִין חֲחוּקָא כֵּה
מִשְׁחֻלְחָלֵה אִם חֲחוּקָא כֵּה מִיבִיעַ לִיָּה וְקֶשֶׁה דְּלִמְאִיר דְּמִסִּיק דְּהֵס לְחֻזְחוֹק בְּלֵא כְּתִיבֵה
אִיכָא בְּיַנְיָא דְּלִנְחָא קֶשֶׁה לֵא מִהֲכִינָא וְאֲרַבִּי' לֵא שְׁפִירֵי אֲחֵי' לִיָּה מִימֵר דְּמִהֲכִינָא מִנְהֵ לִיָּה דְּלֵא
מִהֲכִינָא לֵח"ק בִּין דְּכִיבֵה לְחֻדִּים מִהֲכִינָא אִין דְּלֵא חֲחֵי' לֵא לִיָּה: **בְּמִשְׁמַעַת** כְּכָא כֵּה
מִשְׁחֻלְחָלֵה חֲבֵל חֲחוּקָא בְּעִירְפֵּי דְּמִהֲכִינָא פּוֹי' לִיָּה אֲרַבִּי' וְדֹחַק לִימֵר מִיָּה אֲפִי' מִימִימָתָא דְּלִנְחָא
לְחֻדִּים מִשְׁחֻלְחָלֵה קֶשֶׁה לֵא מִהֲכִינָא וְנִרְאָה לִיָּה דְּלִמְשַׁנְחָא דְּהֵס מִלָּא כְּתִיבֵה לְחֻזְחוֹקִי'
חֲחוּקָא דְּלֵי חֲחוּקָה לְחֻדִּים מִהֲכִינָא כֹּה לִיָּה לְמִיבִיעַ שְׁחִישְׁתִּי דְּלִיחָא לֵאלֹחַ חֲחוּקָה לְחֻדִּים וְאִם
מְדֻלָּה מִשְׁכָּרָא בְּקִדּוּשֵׁי מִנְהֵ פּוֹתִי מִשְׁכַּרְתָּ וְהָיוּ חֲחוּקִי' כֵּה מִשְׁמַע דְּלֵא אִין שְׁמַחֵה אֲחֵי' לֵא
לְחֻדִּים לֵא מִהֲכִינָא מִנְהֵ לָן דְּכִיבֵה לְחֻדִּים לֵא מִהֲכִינָא לְכָן שְׁמֹנֶן כֹּן גְּמִימָה דְּשְׁפִירֵי אִין
אִין וְשׁוֹר בְּמִשְׁקָלָא דְּחוֹלִין כֹּה לִיָּה לְמִימֵר חֲחוּקָא בְּלֵא כְּתִיבֵה גְמִי אִיכָא בְּיַנְיָא מְדֻלָּה
חֲמֵר

אִכָּא בַּעֲיֵיהּ שְׁמוֹת מוֹבָקִין וְהָ הִזְרָה דְּאוֹרֵיִיתָא וְקִתְנִי
אֵלָא כִּי קִתְנִי מִיִּלְתָּא דִּלִּיתָא בְּקִדְוִשִׁין מִיִּלְתָּא דְּאִיתָא
בְּקִדְוִשִׁין לֹא קִתְנִי וְהָ הִזְרָה גּוֹפֶה אִיתָא בְּקִדְוִשִׁין
לְשִׁלְחוֹת בְּעַל בּוֹרְחָה דְּבִנְיָרְוִשִׁין אִיתָא וּבְקִדְוִשִׁין לִיתָא:
משנה כָּל גִּט שִׁישׁ עָלָיו עַד כּוֹתֵי פֶסוֹל חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים
וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים מַעֲשֶׂה שֶׁהֵבִיאוּ לִפְנֵי רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל לִכְפֹּר
עוֹתְנָא גִּט אִשָּׁה וְהָיוּ עֲדֵיו עֲדֵי כּוֹתִים וְהִכְשִׁיר: **גמרא**
מִנִּי מִתְנִיתִין לֹא תֵּנָא קָמָא וְלֹא רַבִּי אֱלֶעָזָר וְלֹא רֶבֶן שְׁמַעוֹן
בֶּן גְּמִלְיָאֵל דִּתְנִיָּא מִצַּת כּוֹתֵי מוֹתֶרֶת וְאִדָּם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי
חוֹבֶתָּה בְּפֶסֶח רַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹסֵר לִפְּי שְׁאִין בְּקִיָּאין בְּדַקְדְּקֵי
מִצּוֹת רֶבֶן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר כָּל מִצְוָה שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ
כּוֹתִים הִרְבֵּה מְדַקְדְּקִין בָּהּ וְיוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל מִנִּי אִי תֵּנָא קָמָא
אִפִּילוּ שְׂאָר שְׁמֹרוֹת נְמוּ אִי רַבִּי אֱלֶעָזָר אִפִּילוּ גִּט אִשָּׁה
נְמוּ לֹא וְאִי רֶבֶן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אִי דְּאֶחָוֹק אִפִּילוּ שְׂאָר
שְׁמֹרוֹת נְמוּ אִי דְּלֹא אֶחָוֹק אִפִּילוּ גִּט אִשָּׁה נְמוּ לֹא וְכִי
תִּמְכֹּא רֶבֶן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל הִיא וְדִאֶחָוֹק בְּהָא וְלֹא
אֶחָוֹק בְּהָא אִי רַבִּי מַאי אִירִיא חַד אִפִּילוּ תֵּרִי נְמוּ אֱלֶמָּה
אֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר לֹא הִכְשִׁירוּ בּוֹ אֵלָּא עַד אֶחָד כּוֹתֵי בִּלְבָד
לְעוֹלָם רַבִּי אֱלֶעָזָר וּכְגוֹן דְּחֹתִים יִשְׂרָאֵל לִכְסוּף
רַבִּי

איכא בינייהו שמות מכהקין. כלומותי'ק בשיתיה דרבי אלעזר קאי ומדקדקן הוא דפסליה דילקא אתי למיסמך אחתומין ולמסרו בפניהם, ואתא ר' שמעון למימר אם שמות מכהקים דגוים דן שאין ישראל נקראין באותן שמות לא הינו מזהם מתוכו דמודה ר"א, דבלי עלמא קדשי דגוים הם ולא אתי למיסמך עליהו בלא עד מפיסה. תורה, רצה לחזור בשניהם לר' מסירה דאורייתא הוא, דהא פיון דבטיל משלח לשליחותיה דשליח נמצא שאנו שלחו ואין כאן גרושין כלל, והינו דאורייתא דרחמנא אמר ונתן בקדה וזה לא נתן לא הוא ולא שלחו: **הכי רסינו,** אלמא כי קתני מלתא דליקא בקדושין, פסולא, כי פרובין לעיל האיכא מחבר ולשמה, לא תשני פסולא דאורייתא לא קתני, אלא אימא מלתא דאייתא בקדושין לא קתני, כגון לשמה ומחבר אייתא נמי בשטרי קדושין כדכתבי (קדושים כו) ויצאה מביתו וזהוה לאש אתא, אתקיש הנה לביאא, אבל בפני נכתב ותיניה בקדושין, דתקנתא דרבנן בעלמא היא בגטין דילקא אתי בעל מערער ופסיל ליה, ועד כותי נמי אינו כשר בקדושין, דהאי דאכשרו בגטין הינו טעמא כדלקמן (פי"ז) דעדי הגט אין אחתומין וזהוה לא זה מה שאין כן בשאר שטרות, ודברכותא נמי ליתא בקדושין היכא דאיכא עדי מסירה ישראל, דבגט ושהירור הוא דגורי דילקא אתי למיסמך עליהו, ומצרכינן ליה גטא אחרניא, אבל בקדושין פיון דמדאורייתא מקדשת משום עדי מסירה ואי אמרת אינה מקדשת שרית אשת איש לעלמא: **ופרכין**

חֲזָקָה גּוֹפֵה אִיתָא בְּקִדּוּשֵׁין, שאם מסר שטר קדושין לשלוחו ורצה לחזור חתן, דאין כאן וכות הוא לה, דאסר לה אבלי עלמא, ומשום האי שטרא אינו מתחייב במנותותיה: **בשליחות בעל ברהו כו'**, כלומר דמוציא דגשין לא משכחת לה בקדושין, דאבא שליח זה משתלח אצלה לגרשה בעל ברהו וכן לעבד לשחררו על ברהו, דאבא בקדושין לא היה געש שליח אצלה על ברהו, ולחקר הכי קתני. בזה שור געט נשים ושרתורי עבדים, ששליח זה היה געש שליח אצלה על ברהו ואם רצה הבעל חתן, מה שאין כן בקדושין דאע"ג חתן לא דמוציא דהני הוא: **מתני' עד כותי פסול**, דהשדדי אעדות שקר: חזין **מנטי נשים**, דמקפשי בגמרא: **לכפר עותאנאי נמי מצת כותי מותרת**, בפסח לאכילה ולא חיששין שמוא החמיצה: **ואדם יוצא להי' חובתו פסטה**, שער חובת לילה, והאשן שחאו חייב לאכול מצה המשמשת כדתיבי **(מסות טו)** מבשר תאכלו מצוה, ואפי' ידענו בה דלא התמצה לא נפק בה אלא אם כן עבד לה שמור לה שער חובת מצה דתיבי **(טז)** ושמרם את המצות, וכותים בקיאי הן שצריכה להשתמר לשמה ועושי לה שמו: **ר"א אוסר**, אף באכילה כל ימות הפסח, דהשדדין להו שמוא מחמצי: **כל מצוה שהחזיקו בה כו'**, ובהכל שוחטין מפרש דאית ר"ש לאוספי אתנא אף מצוה שהיא מדברי סופרים ואינה כותבה בתורה, **אי החזיקו בה סמכין עלייה: אפי' שאר מצוות נמי**, דגאט לא חשידי: **אי דאחזיקו**, בהלכות געט ושרתורי **אשר**, וכוון **דאחזיקו ברהו**, וכוון ושרתורי: **ללא אחזוק ברהו**, בשאר שטרות: **אי הכי מאי איריאי**, דאבא אכשרין געטין אלא חד כותי, דקתני מתני' עד כותי, דחד כותי וחד ישראל הוא דמכשר, אבל תרייהו כותים לא: **לא הכשירו בו**, געט אשה: **עלום כר' אליעזר**, דאמרי חשידי, וגשין מאי טעמא הכשר עד כותי: **בגון דהתיים ישראל**, עד השני: **לכסוף**, חתני כותי: דא

קמא ח'יו לכוּכית דלֵא מְהַי חֲזָקָה לְחוּדֵיהּ מִקַּל מְקוֹם גַּם לְקַדְקַד מִשְׁבַּ"ג דְּחָלָק לְטַפְיָא
 דָּה וְהַפְּסָא גַּם לְכוּכית מִפְּנֵי קַמָּא גּוֹפִיָּה דְּחֲזָקָה לְחוּדֵיהּ לֹא מְהַיָּא מִדְּמַנְטָא מִנָּה דְּחֲתִיבָהּ
 חֲלֹמֵר אִם כֹּן מִנָּה לִיִּש דְּחֲתִיבָהּ לְחוּדֵיהּ מְהַי לְתַנָּא קַמָּא בִּין דְּמָנָה פְּתִיבָהּ וְחֲחֻזָּהּ וְגַם
 מִשְׁוֹ דְּחֲתִיבָהּ שְׂהֵוֹ עִטֵּם הִדְיָנִי לִכְל בָּלָא שִׁים פִּירִיָּה וְחֹם חֲלֹמֵר בִּין לְהַנְלֵחָא קַמָּא חֲחֻזָּה
 חֲחֻזָּה פֻּי דְּוִלְמָא פְּתִיבָה עֲדִיפָא דְּמְהַי חֲפִי לְתַנָּא קַמָּא וְכַל שְׁבֹן דְּמַהֲבִי לְרִבֹּן שְׁמֻנֹן כֹּן

המביא גט פרק ראשון דף י עמוד ב – בשיתוף מהדורת טובי'

רש"י

דאי לא דכותי חבר הוה לא הוה האי ישראל מחתים ליה לבותי מקמיה: **אי הכי שאר שטרות נמי** כי חתם ישראל לבסוף נישכר: **אלא** על כרחך טעמא מאי לא הוי בשאר שטרות בחוקת חבר ע"י הקדמה זו, דאמרין האי ישראל רוחא שבת למאן דקשיש מניה, שראו את העדות עם ישראל זה החתום ישראלים וקנים ממונו והבתי, וכשחתם

ישראל זה תחלה היה סבור שיהיה בעל השטר עמו אחד מישראל הקנים, לפיכך חתם בחתומי השטר, והמלוה בא ונתחם אתהו את הבותי למעלה הימנה: **הכא נמי** בגט אשה נימא רוחא שבת: **זאת אמרת** מתנינן דמכשר בגט ופסול בשאר שטרות אשמעין דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה, הלכך על כרחך ישראל זה ראה את הבותי חתום למעלה והוא חתם למטה, ואי לאו דחבר הוא לא אחתמיה מקמיה, אכל עדי שאר שטרות חותמין זה שלא בפני זה, הלכך איכא למיחש ישראל זה חתם ראשון ונתחם השטר ושבק רוחא למאן דקשיש בלא דע שיתחמו את הבותי למעלה הימנה: **מאי פשטא** אמרו רבנן שפלא יחתמו זה שלא בפני זה: **גזירה משום בלבם** דתנן בפרקין דלקמן (הו"ס) אמר לעשרה בלבם כתבו גט לאשתי אחד בותב וכלם חותמין, ואי לא הוה חותמי בלדו הוי פסול, דבכפרא תליא, דלא שנייה גטא אלא בהכי, לפיכך תקנו אפלו דיקא דלא אמר בלבם כשדיו כל העדים נבצצים בשעת החתימה: **תנינא כל גט שיש עליו עד בותי פסול** ועלה קאמר חוץ מגטי נשים: **הוה אמנא דאפלו תרי** בשירן בגט, והא דתני חד לאשמועינן חמרא דשאר שטרות דחד נמי פסול בהו קא משמע לו: **רבא אמר לעולם תרי** בתים הוה בההוא גטא דרבן גמליאל: **ורבן גמליאל מופלג פליג** ואי אמרת מעשה לסתור חסורי מיחסרא כו': **מתני'** בעדבאות. מקום בית ועד דנים קבועין שלחן: **לא הוהו** בבית המדרש פסול: **אלא בזמן שנגעשו בהדיא** ע"י גוים ודיוטות שאין דנים. ובגמרא מפרש לה: **גמ' קא פסיק ותני** כל השטרות כשרין בחותמי גוים, לא שנא שטרי מכר ולש שטרי מתנה: **בשלמא** שטרי מכר דארעא לאו בהאי שטרא מיקנא אלא בותי: **מבי**

קאמר נמי משמע כתיבא לחודא מהניא לטולי עולמא ויג' לומר דמספקא ליה להש"ס אי פליג רשב"ג אפסא קמא כתיבא ולא לחוקא מדלח קאמר כל מנהא שפתיבא או שהחזיקו בה אט"י דליכא למימר דמכל שכן שמעין ליה דהא לפנא קמא כתיבא מהניא ולא חזקה אפי"ס מספקא ליה להש"ס דילמא רבן שמעון בן גמליאל גריעא כתיבא מתוקם מדלח פירש כהניא ולכדי לא קאמר קסא לחוקא דלחא כתיבא נמי איכא בינייהו משום דכתיבא ולא לחוקא מספקא ליה אי פליג רבן שמעון בן גמליאל דפירשטו:

אי לאו דכותי חבר הוה לא הוה מחתים ליה משמיה. פירש אס בן פוליה שפירא מתקנים חפוצא דחד וזלחל דתמים לבסוף ויג' לומר דלמן לחוש פיון דהאי כותי גשר מילחויקא דגרי אמת הו:

רבא חמר לעולם קרי פו. וזלדויה דלחוקא דכא ולא לחוקא דכא:

חספא בעלמא הוא. פירש דקונטרס דהוה מני לטווי בעדי מסירה ור' חלניא הוה חלחא דשניא דחיקא הוא דהא לעיל פירקין שגא מוקדיש רבי שמעון בשעתו דרבי חלניא מכלל דרישא לאו רבי חלניא וקשה דלדבריה פירוש דבעדי מסירה ור' חלניא גלחא לפי המסקנה דמשני כי קפני מילחא דליחא דקדושין דלי בלא עדי מסירה וכדי מלחא חפיו דקדושין פסלין טרפאות מלחויקא וזלח"י דבי היזי דפסלי' בגט אף בעדי מסירה ושמות מוכקקים משום דלמחא חסי לניסמך עניניה בלא עדי מסירה וזלחל דבי נמי פסלין דשטר משנה ולא פיקו חתמים להחמיס חלחא בשטרי מנה ומכר שכן ללחיה ולמן נגשה על פי שווען שום קנין חבל שטר משנה חין גשר לקנות בו מלחויקא חלחא ר"כ גט עדים כשרים בשעת מסירה ופליגי אס נאמר ששטר משנה שחתמו בו וזלחל גשר לקנות בו בלא עדי מסירה היינו משום שדיוט ע"י עדי חסומה שכן כשרים מן הסודא שפא השטר מהו האות ליד הפסול וכן גשר בהודלת טמן שהא קפ' עדים חבל בשטר שחתמין ולא טובדי פוקדים שאין בו לא עדי מסירה ולא עדי חסומה ששכרים להעיד ולא הולחא בע"ד לא חשבו שטר לקנות על ידו ולא הוי חלחא חספא בעלמא חבל חין לומר דלכדי חסוב ליה חספא בעלמא משום דמתנינן

כילחא שטר משנה כהכי שאר שטרות דשכרים חפיו כתיבא וחתמין טובדי פוקדים דהשפא לא מהני עדי מסירה מילי דהא דברייקא דכסמך פולל יחד כל השטרות דשכרים בעדבאות ופליגי גוים וזלח"י דהי לא מוקדינן בגויעין חלחא כתיבא וזלחל בעדי מסירה וזלח"י שטרות גשר ככל ענין. ר"י:

והא לאו בני כריתיה נינהו. ה"מ למפרך ה' לאו בני עדות נינהו: רוממן

יחייב האי גברא: **וזני** לישראל חבירה: **כפיהו** דדנין גוים: **הוא דקנה** לארעא, דקרע נקנה בכסף או בשטר, והאי שטרא ראיה בעלמא הוא שלא יאמר (א) מכרתי ולא קבלתי מעות, ובהא מלתא אינהו מהימני: **דאי לאו דיהב וזני כפיהו** פיון דדנין קבועין נינהו: **לא הוה מרע נפשיהו** וכתבי ליה שטרא: **אלא מתנה** דעל ידי השטר הוא קנה אותה במסירת השטר, היכי מקנא האי שטרא, חספא בעלמא הוא: **דינא דמלכותא** של גוים: **תני חוין מנגישי נשים**, ודיה נמי דמצי לשנויי בעדי מסירה ישראל דאינהו משוי ליה שטרא, אלא שנויא דחיקא הוא דשניין לעיל הכי, והא פרכין עלה מדקתני סיפא רבי שמעון כו' ואיכא רבא ליה לשנויי שמות מכהקין איכא בנייהו (אע"ג דאוקמנא לעיל בעדי מסירה, הי"מ לת"ק דברייקא דנחית למנגא ופרכין עלה והא איכא לשמה ואיכא מחבר וליכא לתרוצי אלא בהכי, אבל תנא קמא דמתניתין דלא נחית למנגא ותנא לשמה לא מוקמין ליה ברבי אלעזר, דמדבריי שמעון סבר לה בר' אלעזר תנא קמא לא סבירא ליה: **בריתא** הבהלה, לשון ספר ברייתא (תנ"ס כו) דכין דלא שייכי בתורת גוין וקודשין אין נגעיין עדים בדבר, דכתיב וכתב ונתן מי שישנו בנתיבה ישנו בכתיבה: **ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר**, דאמר עדי מסירת הגט הוא דכרתי בדאמר בפרק בתרא (תנ"ס כו) אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כו', ורבי שמעון נמי בהכי מכשר שמכרנו לה בפני עדים ישראל: **מודה ר' אלעזר במהוה מתוכו**, דאע"ג דאמר ר' אלעזר גט שאין עליו עדים כשר, דוקא אין עליו עדים, אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן דילמא קאתי למימריה באפיהו ומיסמך עלייהו:

בשמות

שחתמו עליהם עדים גוים, ולא הוֹנְקְרוּ בבית המדרש לפסול את הגט בעדים גוים אלא בְּזִמְנָ שְׁנַעְשׂוּ בְּהִירֹזִים שלא בערכאות:

גמרא

אומרת הגמרא, משנתניו קא פְּסִיק וְתַנִּי – פסקה ולימדה, שכל השטרות שנעשו בערכאות כשרים, לא שְׁנָא מְכָר – אין זה משנה אם זה שטר מכר, שהוא רק לראיה שהמוכר לא יכחיש את המכר, לא שְׁנָא מְתַנֶּה – ולא משנה אם זה שטר מתנה, שהקנין של המתנה נעשה על ידי שהמוכר נותן לקונה את השטר.

מקשה הגמרא, בְּשִׁלְמָא – זה מובן בשטר ראה על מְכָר כל שהוא, שאין הקנין נעשה על ידי השטר, אלא מְכָר יְהִיב וְזוּי קְפִייהו – כאשר נתן הלוקח את המעות למוכר בפני שופטי הערכאות, הוא דְּקָנָה – באותה עת הוא קנה את המקדח, וְשִׁטְרָא רְאִיָּה בְּעִלְמָא הוא – והשטר שחתומים עליו עדים גוים אינו אלא לראיה על המכר. והטעם שהאמינו לערכאות על כך, דְּאִי לא יְהִיב וְזוּי קְפִייהו – שאם הלוקח לא היה נותן כסף בפניהם, לא הוּוּ מְרַעֵי נְפְשֵׁיהוּ – לא היו ממקלקלים את נאמנותם וְתַבְתִּין לִיָּה שְׁטָרָא – וכותבים ללוקח שטר על מכירה שלא היתה. אלא שטר מְתַנֶּה שנעשה בערכאות שחתומים עליו גוים, בְּמָא קָא קִנִּי – במה קונה המקבל את המתנה, לֹא בְּהָא שְׁטָרָא – האם לא בקבלת שטר המתנה, וְהָא שְׁטָרָא – והרי השטר הזה אינו אלא חֲפֵסָא בְּעִלְמָא הוא – חשוב הוא כחרס בעלמא, כלומר שאין לו כל תוקף.

מתרצת הגמרא, אִמְר שְׂמוּאֵל דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא – דין המלכות מקבל תוקף גם בדיני ישראל, ולכן שטר מתנה זה שיש לו תוקף על פי דיני המלכות. ראוי לקנות בו.

וְאִי בְּעִית אִימָא – ואם תרצה תוכל לומר תירוץ נוסף, תַּנִּי – שנה במשנה 'חזין מְכַנְיָיִם נְשִׁימ', כלומר לא רק גיטי נשים הוציא התנא מהכלל, אלא גם שאר שטרות הדומים להם, כגון שטרי מתנה שפעולת הקנין נעשה באמצעותם, גם הם פסולים כשנעשו בערכאות:

שנינו במשנה, רְבִי שְׁמַעוֹן אָמַר אֵף אֱלוּ בְּשִׁירִין וכו':

שואלת הגמרא, איך מכשיר רבי שמעון גט הנעשה לפני דיינים גוים שחתומים בו עדים גוים, וְהָא לֹא בְּנִי בְּרִיתוֹת נִינְהוּ – הלא גוי אינו בתורת גיטין וקידושיין, ומי שאינו שייך בנתינת גט אינו כשר לחתום עליו.

מיישבת הגמרא, אִמְר רְבִי יוֹרָא וְרָא רְבִי שְׁמַעוֹן – רבי שמעון התכוין בדבריו לְשִׁימְתוֹ שֶׁל רְבִי אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֲדִי מְסִירָה בְּרִית – שעדי המסירה של הגט הם הנותנים תוקף לגט, ורבי שמעון הכשיר באופן שהיו עדי מסירה כשרים. מקשה הגמרא, וְהָאִמְר רְבִי אֶבְיָא, מוֹדָה רְבִי אֶלְעָזָר בְּמוֹדָה מְתוּבָּא שְׁפָסוּל – גם רבי אלעזר הסובר שאין צורך בעדי החתימה, מודה שאם חתמו עדים גוים שהגט פסול, שמא יבואו להכשיר עדים אלו גם בתור עדי מסירה.

מתרצת הגמרא הָאֵלָּא בְּמָא עֲסָקִין – כאן מדובר

להכשיר עד כותי בגיטי נשים ושחרורי עבדים, לֹא הִכְשִׁירוּ בּוֹ – בגט אשה אֵלָּא אם חתום עליו עַד אֶחָד בּוֹתִי בְּלָבָד, אבל אם חתומים עליו שני עדים כותים הוא פסול.

הגמרא שואלת על דברי רבי אלעזר מָא קָא מְשַׁמַּע לָן, והלא תַּנִּינָא – כבר שנינו כדבריו במפורש שֶׁל גִּט וְשִׁטְרָא שְׁנֵי עָלְיוּ עַד בּוֹתִי פְּסוּל בּוֹ חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, ומזה שהמשנה נוקטת 'עד כותי' בלשון יחיד משמע שאם שני עדים כותים חתומים על הגט הוא פסול, ומה הוסיף רבי אלעזר לחדש יותר מהכתוב במשנה.

ומשיבה הגמרא, אִי מְתַנִּיתִין – לפי המפורש במשנה, הִנֵּה אִמְיָנָא שְׁאִפִּילוּ גִט שחתומים עליו תָּרִי – שני עדים כותים נָמִי כשר הוא, וְהָאִי דְּקָנְתִּי תָד – ומה ששנה התנא 'עד כותי' בלשון יחיד, מְשׁוּם שרצה ללמדנו דְּבִשְׁטָרוֹת אחרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים אִפִּילוּ כשיש על השטר רק עד כותי תָד, נָמִי לא כשרים, אבל גיטי נשים ושחרורי עבדים כשרים אפילו כששני העדים הם כותים. קָא מְשַׁמַּע לָן רבי אלעזר שבמשנה הכשירו גיטי נשים רק אם חתום עליהם עד כותי אחד.

הגמרא מקשה על דברי רבי אלעזר:

וְתָרִי לֹא – האמנם גט אשה שחתומים עליו שני עדים כותים אינו כשר, וְהָא קָנְתִּי – שנינו בהמשך המשנה מַעֲשֶׂה וְהִכְיָאוּ לִפְנֵי רַבִּי גְמִלְיָא לְכַפֵּר עוֹתָנָא גִט אִשָּׁה, וְהָיוּ שְׁנֵי עֲדָיו החתומים בו עֲדִי בּוֹתִים, וְהִכְשִׁיר רַבִּי גְמִלְיָא את הגט.

מתרצת הגמרא, אִמְר אֲבִי, תַּנִּי – יש לתקן את לשון המשנה, ובמקום המילה 'עדי' בלשון רבים יש לגרוס עֲדָו בלשון יחיד, ולפי זה הגט שהכשיר רבן גמליאל היה חתום בו רק עד כותי אחד.

רְבָא אִמְר תִּירוּץ אַחַר, לְעוֹלָם גורסים במשנה 'וְהָיוּ עֲדָיו' בלשון רבים, ורבן גמליאל אכן הכשיר באותו מעשה גט שהיו חתומים עליו תָּרִי שני כותים, וְרַבִּי גְמִלְיָא מִפְּלַג פְּלִיג – חולק על דעת תנא קמא במשנה ומכשיר גט אפילו אם חתומים עליו שני עדים כותים. וְאֵל תתמה כיצד מביאה המשנה מעשה הסותר את ההלכה שנאמרה בה, שכן לשון המשנה חֲסִירָא מִחֲסִירָא ו-חסירה, וְהָכִי קָנְתִּי – וכך יש לשנותה, וְרַבִּי גְמִלְיָא חולק על תנא קמא וּמְכַשִּׁיר גַּם בְּשִׁנִּים, וּמַעֲשֶׂה נָמִי שֶׁהִכְיָאוּ לִפְנֵי רַבִּי גְמִלְיָא לְכַפֵּר עוֹתָנָא גִט אִשָּׁה, וְהָיוּ שְׁנֵי עֲדָיו החתומים עליו עֲדִי בּוֹתִים, וְהִכְשִׁיר רַבִּי גְמִלְיָא את הגט.

משנה

משנתניו עוסקת בדיני שטרות שנעשו בערכאות: כָּל הַשְּׁטָרוֹת הָעוֹלָם – הנעשים בְּעִרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹבְבִים – בבתי דיינים הקבועים שלהם, אֵף עַל פִּי שְׁחֻתְמֵיהֶם – העדים שחתומים על השטרות הם עוֹבְדֵי בּוֹבְבִים, והשטרות בְּשִׁירִים, חִיּוֹן מְנִינִי נְשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים כְּשֵׁם פְּסוּלִים אף שנכתבו בידי ישראל. והטעם, שהעדים שחתמו על השטר הם עובדי כוכבים ואינם בתורת גיטין וקידושיין. רְבִי שְׁמַעוֹן אָמַר אֵף אֱלוּ – גיטי נשים ושחרורי עבדים, בְּשִׁירִין אף

דְּאִי לֹא דְּבּוֹתֵי חֶבֶר הָיָה – אם לא שכותי זה הוא חבר ומדקדק במצות ונאמן, לֹא היה העד הישראלי מְתַתִּים לִיָּה מְקַמֶּיָּה – נותן לעד הכותי לחתום לפניו, ומכיוון שהעד הישראלי חתם אחרי הכותי, הדבר מוכיח שהכותי שחתום הוא נאמן, אבל אם שני החתומים הם כותים, הגט אינו כשר כי אין הוכחה שאותם כותים חברים וכשרים להעיד.

הגמרא מקשה, אִי הָכִי – אם אכן סומכים על חתימת הישראלי להכשיר על פיה את חתימת הכותי שלפניו, אִפִּילוּ בְּשִׁטְרֵי שְׁטָרוֹת נָמִי – גם בשאר שטרות יש להכשיר באופן זה, ואילו במשנתניו נאמר שבשאר השטרות אם חתם עד כותי הם פסולים. אֵלָּא על כרחך אִמְרִין שאין להחזיקו מחמת זה לחבר, כי יתכן שהעד הישראלי חתם אחריו בסוף השטר משום שְׁוֹנָה – מקום פנוי, שָׁבָק – השאיר הישראלי בין הכתוב בשטר לבין חתימתו ידו, כדי שמקום החתימה הראשון המכובד יותר, יהיה פנוי לְמָאן דְּקָשִׁישׁ מִינֵיהּ – עבור עד אחר מישראל מבוגר ממנו שאף הוא ראה יחד איתו ועם הכותי את העדות, בכדי שהוא יחתום מעליו ראשון על הגט, אלא שלבסוף בעל השטר החתים במקום הפנוי את הכותי בלי ידיעתו של הישראלי, ואין ראייה מכך על נאמנותו של הכותי. ואם כך, הָאֵלָּא נָמִי – גם בגיטי נשים ושחרורי עבדים אין ראייה מכך שהכותי חתום ראשון נאמן, כיון שיתכן שהישראלי החתום אחריו וְוֹנָה שָׁבָק לְמָאן דְּקָשִׁישׁ מִינֵיהּ – הניח מקום פנוי כדי שיחתום בו עד מבוגר ממנו, ולא ידע שהכותי הוא זה שיחתום לפניו, ומדוע מכשירה המשנה על סמך זה חתימת עד כותי בגיטי נשים ושחרורי עבדים. מתרצת הגמרא, אִמְר רַב פְּפָא, זֹאת אוֹמְרָת – יש ללמוד ממשנתניו המכשירה עד כותי החתום על הגט כאשר ישראל חתום אחריו ופוסלת כך בשאר שטרות, שְׁעָדִי גִט אֵין חוֹתְמִין על גִּט זֶה בְּלֹא זֶה, ולכן כשעל הגט חתום תחילה כותי ואחריו ישראל בהכרח שהעד ישראל ראה שהחתום לפניו הוא כותי, ויש מכך ראייה שהכותי הוא חבר ונאמן. אמנם בשאר שטרות שהעדים יכולים לחתום על השטר זה שלא בפני זה ואינם רואים בהכרח מי חותם מהם, ויתכן שבעל השטר החתים כותי שאינו מדקדק במצות בלא ידיעת הישראלי, ולפיכך לא מכשירים עד כותי בשאר שטרות אף כשישראל חתום אחריו.

הגמרא מבארת את הדין שאין עדי הגט חותמין זה בלא זה:

מָאִי מְעָמָא – מאיזה טעם אמרו חכמים שאין עדי הגט חותמים אלא זה בפני זה, אִמְר רַב אִשִּׁי, גְּזִירָה זו גזרו חכמים מְשׁוּם זה שאומר לעשרה אנשים בּוֹלְבָם כתבו גט לאשתי, שהדין הוא שכל העשרה צריכים לחתום עליו, ואם לא כולם חתמו, הגט פסול, משום שהבעל הקפיד לעשות את הגט רק בתנאי זה, וכדי שלא יטעו להחתים רק את מקצתם, גזרו חכמים שאפילו כשהבעל לא אמר 'כולכם' צריכים כל העדים להתקבץ יחד ולחתום על הגט בנוכחות כולם.

הגמרא חוזרת לברר את דברי רבי אלעזר בביאור המשנה:

גּוֹפָא אִמְר רְבִי אֶלְעָזָר – מה ששנינו במשנתניו

בשמות מובהקין – שהעדים החתומים בשטר יש להם שמות מובהקים של גויים, ולא מצויים יהודים הנקראים בשמות אלו, ולכן לא יבואו לסמוך עליהם בתור עדי מסירה.

שואלת הגמרא, **היכי דמי בשמות מובהקין** – אלו שמות לדוגמא יחשבו כשמות מובהקים. עונה הגמרא, **אמר רב פפא בגין השמות הורמיו ואבדינא בר שיבתאי ובר קידרי ובאמי ונקים אונא**, שהם שמות של דיניי הגויים, והם למשל שמות מובהקים של גויים.

ממשיכה הגמרא לשאול, לדברך שרק גט שחתומים בו עדים עם שמות מובהקים של גויים, כשר, **אבל גט שחתומים בו עדים בעלי שמות שאין מובהקים, מאי, לא** – האם לרבי שמעון לא יהיה הגט כשר, **אי הכי** – אם כן, **אדתיג ספא** – עד ששנה וחילק התנא בסיפא בין הדיט לערכאות, וביאר שלא הוזכרו בבית המדרש לפסול עדים גויים **אלא בזמן שנעשו בהדיט שלא בערכאות. לפלוז וליתני בדידה** – היה לו לתנא לחלק בדיון הזה עצמו של עדים שחתמו בערכאות, ולומר, **במה דברים אמורים** – שגט שחתמו עליו גויים בערכאות כשר, דווקא בעדים בעלי שמות מובהקין, **אבל** עדים בעלי שמות שאין מובהקין, **לא** הכשירו את הגט, ולא לחלק בין ערכאות להדיטות.

עונה הגמרא, אין כוונת רבי שמעון לחלק בין ערכאות להדיט בגיטין אלא **הכי נמי קאמר** – כוונת התנא אכן בדברינו, **במה דברים אמורים** שגיטי נשים כשרים אם גם נחתמו על ידי עדים גויים, רק בעדים בעלי שמות מובהקין, שלא יטעו להכשירם בתור עדי מסירה, **אבל בשמות שאין מובהקין, הרי הם פסולים, ונעשה דינם כמי שנעשו בהדיט** – כמו שטרי מכר שנעשו שלא בערכאות ובלי עדי מסירה, **ופסולין כיון שהם חשודים לשקר.**

תירוצ' נוסף, **ואיבעית אימא** – ואם תרצה תאמר כן, שהסיפא אינה סיוע דברי רבי שמעון אלא **אתאן לגימין קמון** – באה כהמשך לתחילת המשנה שהכשיר תנא קמא שטרות ממון שנעשו בערכאות גם בלי עדי מסירה, מפני שהערכאות אינם רוצים לקלקל את מהימנותם. **והכי קאמר** – וכך המשיך תנא קמא ואמר, **לא הוזכרו בבית המדרש שעדים גויים החתומים על גימין קמון** – שטרי ממון **דפסולים, אלא בזמן שנעשו בהדיט** – שלא בערכאות, שאז חשודים משמקרים, אבל נעשו בערכאות כשרים.

הגמרא מביאה ברייתא שבה מוכיח רבי שמעון לחכמים שגם חכמי הדורות שקדמו להם, הכשירו גיטי נשים שחתמו עליהם גויים בעלי שמות מובהקים, ושנסמרו בפני עדי מסירה כשרים:

תנא אמר רבי אלעזר ברבי יוחי, כך אמר רבי שמעון לחכמים בצידו, לא נחלקו רבי עקיבא וחכמים שהיו בדורות שקדמו לנו, על כל השטרות, העולין – שנעשו בערכאות של עובדי בוכבים, שאף על פי שהותמיהן – שהעדים החתומים עליהם הם עובדי בוכבים, השטרות כשרים, ואפילו גימין נשים ושחרורי עבדים כשרים כשנעשו בערכאות ושמות העדים הגויים מובהקים, ועדי המסירה ישראלים, לא נחלקו רבי עקיבא וחכמים אלא בשאר שטרות בזמן שנעשו בהדיט שלא בערכאות ובלי עדי מסירה, שרבי עקיבא מכשיר מפני שהעדים מפחדים לשקר שמא יימסרו למלך בעון גניבה. וחכמים פוסלים מפני שהם חשודים לשקר. חזין מיניי נשים ושחרורי עבדים שנעשו בעדי מסירה ושמות מובהקים, שגם חכמים מודים שהם כשרים אף כשנעשו בהדיטות.

רבן שמעון בן גמליאל אומר אף אלו כשירין – גם מה שאתם חכמים מכשירים גיטי נשים ושחרורי עבדים שחתמו בהם עדים גויים בעלי שמות מובהקים, זה דווקא במקום שאין ישראל חותמין – שהגויים לא נותנים לישראלים לחתום על שטרות וגיטין, ובמקרה זה כולם יודעים שהחותמים הם גויים. **אבל במקום שיששראל חותמין** – שנותנים גם לישראלים לחתום, לא הכשירו גיטין שנחתמו על ידי עדים גויים אפילו נעשו בערכאות ואפילו אם שמותיהם מובהקים, שגזרו שמא יבואו להכשיר אף בשמות שאינם מובהקים.

שואלת הגמרא, כמו שאתה פוסל שמות מובהקים גזירה שמא יכשירו גם שמות שאינם מובהקים, כך מקום שאין ישראל חותמין שאמרת שהגט כשר נמי ליגזור – גם נגזור, שהגט יהיה פסול, **אטו מקום שיששראל חותמין** – שמא יבואו להכשיר גם במקום שישראל רשאים לחתום.

עונה הגמרא, **שם בשמא מחליף** – אנשים טועים בין שם לשם, והם עלולים לטעות ולהכשיר גם שם שאינו מובהק, אבל **אתרא באתרא לא מחליף** – אבל אנשים לא טועים בין

מקום למקום, ואין לחשוש שאם נכשיר גט במקום אחד שאנשים יטעו ויכשירו מקום שני. **רבנא כבד לאבדו** – להכשיר שטר, שנעשה בכתובת אחת דארימא – באסיפת גויים שאינם ערכאות. **אמר ליה רפאם ערכאות תנן** – במשנה שנינו שרק שטר שנעשה בערכאות כשר, אבל שלא בערכאות לא.

אמר רבא האי שטרא פסא – שטר חוב שלא נעשה בערכאות וכתוב בלשון פרסית וחתומים עליו עדים פרסיים הדיוטות, **דמקריה גיהליה באפי סהי ושראל** – אם הוא נמסר לידי המלוכה בעדי מסירה ישראלים, **מבנין ביה מבני חרי** – יכול המלוכה באמצעות שטר זה לגבות מהלוה בלבד את חובו, אבל לא מהלקוחות שקנו מהלוה.

שואלת הגמרא, **והא לא ידעי למיקרא** – והרי עדי המסירה לא יודעים מה כתוב בשטר ואין יוכלו להעיד לאחר זמן אודות שטר זה, עונה הגמרא, **בדידעו** – מדובר שעדי המסירה יודעים לקרא פרסית ומבינים את הכתוב בשטר, שואלת הגמרא, **והא בעינא כתב שאינו יכול לזייף** – צריך לכתוב את השטר על קלף שעבדו אותו בחומר הנקרא עפצים, וכתוצאה מכך אין אפשרות למחוק את הכתוב בו מפני שהמחיקה ניכרת, **וליקא** – והקלפים של הפרסים אינם מעובדים בעפצים, ויתכן שהמלוכה מחק את הסכום שהיה כתוב בו וכתב סכום גדול יותר. עונה הגמרא, רבא דיבר בדידעו – שהשטר היה כתוב על קלף מעובד בעפצים.

שואלת הגמרא **והא בעינא צריך שיהיה מענינו של שטר בשיטה אחת** – כשכותבים שטר צריך שהשורה האחרונה בשטר תכלול בקצרה את הנאמר בגוף השטר **וליקא** – ובשטרות של הפרסים אין הדבר כך. עונה הגמרא, **בדידעו** – רבא מדבר בשטר שחזרו בשורה האחרונה על הנאמר לעיל.

שואלת הגמרא, **אי הכי מבשעבדי נמי** – אם כך שהשטר נעשה כדת ובדין, שיגבה המלוכה בשטר זה גם מהלקוחות. עונה הגמרא **לית ליה קלא** – שטר חוב שחתומים עליו עדים גויים אין לו קול, לפי שאת הקול על ההלואה מוציאים עדי החתימה כשהם ישראלים, אבל עדי המסירה אינם מוציאים קול, והלקוחות אינם יודעים להזהר לא לקנות קרקע שמשועבדת למלוכה.

בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן

ונד'.

דוחה הגמרא, **הכא במאי עסקינן, במעלה לו מוונות כשהאדון נותן לעבד מזונות, ולכן מעשי ידיו שלו ויכול להקדישם.**

מקשה הגמרא, **אי הכי** – אם מדובר במעלה לו מזונות, **למאי**

המשך ביאור למסכת גיטין ליום רביעי עמוד א'

ירחמו עלי אנשים ויתנו לי צדקה, **ורבנן סבין, שאין טענה זו נכונה, משום דמאן דמרתם אבני חרי, אעבד נמי רחמי מרתם** – מי שמרתם על בני חורין, מרתם גם על עבדים, שהרי חייבים במצוות כאשר, ולכן אין צריך לשחררו.

הגמרא מנסה להוכיח שיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך:

תא שמע, דאמר רב, המקדיש את ידי עבדו, שעל ידי זה כל מעשי ידי העבד שייכים להקדש, אותו העבד לזה מעת ואילב מכסף ההלואה, ועושה מלאכה ומשתכר מעות, ופוצע בהן את חובו. ומבואר שאף שאין האדון זן את העבד, מעשי ידיו שייכים לו ויכול להקדישם, שמע מינה שיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני

הוֹרֵמִין. צִיּוּן גֵּרִית דָּלָה מִסְקִין יִשְׁתַּלֵּל כִּבְי דְהֶרְמִין הוּא שֶׁסָּוֶן וְשֶׁחָבֵל
הֶרְמִין צִיּוּן הוּא לִבְנֵה כֹפֶ' חֹדֶק דִּינִי מְמוּנֹת (מַסְתַּדִּין לוֹ לַעֲד) מִפְּלִגָּה
יִדְקָה וְעֵשִׂיל הֶרְמִין וְלִפְסֵת הֶרְמִין בְּרִשְׁאוֹן צִיּוּן וְהִשְׂנִי צִיּוּן וְגִיָּם שְׁרִוּיֵיהִ
צִיּוּן חֵלָה שֶׁבִּשְׁנֵי גִיָּסִד דְּהֶרְמִין וְיִשְׁפִּירָה הֶרְמִין (בִּדִּיף עֲדָה) מִפְּשֵׁב רִית הוּא מֵאֵת
הַמְּקוֹס דְּיִשְׁפִּירָה לָאוֹן הוּא כְּמוֹ שְׁפִירָיוּ מְמַטִּיָּה
כִּי (בִּדִּיף עֲדָה קִטֵּי) וְלֵא וְלֵא כִּרְשָׁא דְּשִׁירָה שֶׁבִּשְׁנֵי צִיּוּן
שְׁנֵי דְקֵדָה (דִּי עֲדָה) דְּיִפְּשִׁי שֶׁל שְׁפִירָה הוּא לֵא
זוֹת מִיִּבְרִינִין וְאִמֵּר רַב פֶּאָה
זוֹת מִיִּבְרִינִין וְאִמֵּר רַב פֶּאָה

אָבֿוֹדֿײַנאַ. הַפֿל שׂם אַחַד דֿאָבֿו שׂם
יִשְׁרָאֵל בֶּשׂוּכֵי אֶת
הַפֿוֹעֲלִים (ב״מ 77 ע״ג) אָבֿו
אֶפְקִיד פֿיטנאַ בִּי
רוֹנִינאַ:

ཨེའུ་ ༩༧

לְפָלוֹג וְלִיתְנִי בְּדִידָה. וְאִם פָּחַמְר חֲדָרָהּ
תִּיקָשִׁי לִי גֹפֶחַ דְּמִתְנִי' לְמָה

נַעֲשֶׂה כָּמִי שֶׁנֶּעֱשָׂו בְּהַדְרֹת וּפְסוּלִים.

[illegible]

הַדְּרִיטוֹת בְּלֹא עֲרָאוֹת. הִדְהוּ וְדֹאֵי פִסְלֵי
דְּלֹא קַפְדִּי אֲדֹרְעִי נִפְשִׁיהוּ וְחֻמֵּי שְׁקָרָא,
וְעַל פִּרְקָהּ הָאֵי נִעְשׂוּ בְּהִדְיֹת אֲשָׁר
שְׁטוּת קָמַר הַעוֹמֵדִים לְרֹאדָא, דְּהֵתָם
אֵינָא פִּלְגוּנֵי בִין דְּרִיטֹת לְעֲרָאוֹת, אֵלֹא
בִּגֵּט אִשֶּׁה לְעֵלְנָן בְּרִיחֵי הַדְּרִיט וְעֲרָאוֹת
שׁוּנִי, וְהִכִּי קָמַר לֹא הִזְכְּרוּ גִטֵּי אִשֶּׁה לְפֶסֶל
אֵלֹא בְּשִׁמּוֹת שְׂאִין מִבְּהֶקֶן דְּנִעְשׂוּ בְּשָׂרָא
שְׁטוּת דְּנִעְשִׂים בְּהִדְיֹת: **וְאִיבְעִית אִימָא**
סִיפָא, לֹא הִזְכְּרוּ דְּקֻמְנֵי: **אִתָּאן לִנְפִי**
כִּמְזוֹן, וְרַבְּנָן קָאמְרִי לִיה וְאִרְשֵׁא קֵאֵי, כִּל
הַשְּׁטוּתוֹת שֶׁל מִזְּמֹן הַעוֹלָם בְּעֲרָאוֹת וּלְ
גוֹיִם בְּשִׁרְיָן, כּוּן שְׁטֵרֵי מִכְרָ, וּבִדְרָשִׁית
טַעמָא לְעִיל דְּחוּי קֻנּוּ לִיה וְטַעֲרָא
לְסִדְהוּתָא בְּעִלְמָא, וְאִי לֹא דִּיחֵיב חוּי
קֻמְיִיהוּ לֹא הָווּ מִרְעִי נִפְשִׁיהוּ לְמִכְתֵּב
שְׁטָרָא, וְלֹא הִזְכְּרוּ לְפֶסֶל אֵלֹא בְּזִמְנָ שְׁנַעֲשׂוּ
בְּהִדְיֹת דְּלֹא קַפְדִּי אֲדֹרְעִי נִפְשִׁיהוּ:
אִרְשֵׁא לְחֻכְמִים, סִמְךָ לְדִרְבּוּי דָּאָף אֵלֹא
בְּשֵׁרִים: **לֹא תַחֲלוּרֵי**, עֲקִיבָא וְחֻכְמִים.
שְׁחַן דּוֹר שְׁהֵיב לְפִנְיָהּ, עַל שְׁטוּת
הַעוֹלָם כו'. שְׁחַן בְּשִׁרְיָן וְאִפְלוּ גִטֵּי נָשִׁים
וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים: חוּצָא מִגִּטֵּי נָשִׁים לֹא
רִישָׁא דְּמַלְתֵּיהּ דִּרְ, שְׁמַעוֹן בְּחוּסְפָּתָא,
אֵלֹא בְּסִיפָא דְּמַלְתֵּיהּ דְּרַבְּנָן גֵּרָס לֹה, וְהִגֵּ
לֹא תַחֲלוּרֵי אֵלֹא בְּזִמְנָ שְׁנַעֲשׂוּ בְּחִיּוֹת,
שְׂרִי עֲקִיבָא מִכְשֵׁר וְחֻכְמִים פְּרִיִּים:
חוּצָא מִגִּטֵּי וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים, רַבִּין
שְׁנַעֲשׂוּ בְּהִדְיֹת שְׁטֵרֵי מִכְרָ דְּקִימֵי לְרֹאדָא
וְעִלְתִּין דְּסִתְּדִי גוֹיִם סְמִכִּינָן פִּסְלוּ, דְּאִימַר
שְׁקָרָא חֲתוּם, אֲבָל גִּטֵּי נָשִׁים לֹא עִלְתִּין
סְמִכִּינָן אֵלֹא אַעֲדִי מִסִּידָהּ בְּשִׁמּוֹת מִבְּהֶקֶן
קֻמְיִיהִ: רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר אֵף
אֵלֹא, גִּטֵּי נָשִׁים: בְּשֵׁרִים בְּמִקְוֹם שְׂאִין
יִשְׂרָאֵל חוּטְמִין, כְּלוּמַר אֵף אֵלֹא גִטֵּי נָשִׁים

דָּבָר שֶׁיִּכּוֹל לְהַזְדַּיִף חֵלֶּה בְּגֵן

עדים

רעש"י

[illegible]

אדם זר לתפוס מנכסיו עבור בעל החוב. הגמרא מבררת האם תפיסתו מועילה לזכות עבור בעל החוב.

יְתִיב – ישב רב הונא ורב יצחק בר יוסף קמיה דרבי ירמיה – לפני רבי ירמיה, וייתיב רבי ירמיה וקא מנכנס, וייתיב רב הונא וקאמר, שמע מינה מדרבנן – מדברי חכמים במשנתנו, שאמר שהשליח זוכה בשטר השחרור עבור העבד, ואפילו אם האדון חוזר בו ומבטל את שליחותו, מוכח, שאדם זר התופס לבעל חוב מנכסיו הלוה, קנה עבורו, ואין הלוה יכול להתנגד. אמר ליה רב יצחק בר יוסף לרב הונא, ואפילו במקום שחב לאחרים – האם יש ללמוד שהתופס לבעל חוב קונה אפילו במקום שעל ידי תפיסתו נגרמת חובה לאחרים, שהרי השליח מפסיד לאדון על ידי השחרור. אמר ליה רב הונא, אין – אכן, ממשנתנו יש ללמוד שהתופס לבעל חוב קונה אפילו במקום שנגרמת חובה לאחרים. אהריב – בינתיים, אימער פהו רבי ירמיה – התערער רבי ירמיה מנמנומו ואמר ליה לרב הונא ורב יצחק בר יוסף, דרדקין בחורים, אינכם מבינים נכון, הכי אמר רבי יוחנן, התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, לא קנה בשביל המלוה, ואם האמר שהרי ממשנתנו יש להוכיח שקנה, וכפי שנתבאר שהשליח מפסיד לאדון על ידי שתופס לעבד. יש לומר, שכל האומר 'תנן' שטר שחרור זה לעבד, באומר 'כדי' דמי – הרי זה כאילו אמר בפירוש 'זכו שטר שחרור זה לעבד', ולכן יכול השליח לזכות עבור העבד ולהפסיד לאדון מאחר שהוא ציווה על כך, ואין ראייה מכאן לכל אדם התופס לבעל חוב.

הגמרא מוסיפה לדון בענין זה:

אמר רב חסדא, כאשר אנו דנים לגבי התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, באנו למחלוקת רבי אליעזר ורבנן, שכן נראה מדבריהם שנחלקו בזה. דתנן, מי ששליקט את הפאה, והוא עשיר, ואינו זכאי לקחתה לצעמו, ואמר, 'הרי פאה זו לפלוני עני', רבי אליעזר אמר זכה לו – לאותו עני, והרי היא שלו. והחכמים אומרים, אין בכוחו של העשיר לזכות עבור פלוני העני, ולכן יתנו לעני הנמצא ראשון – לעני שיפגוש ראשונה. ורב חסדא מפרש טעמם של חכמים, שהתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה, ולכן אין העשיר יכול לזכות עבור העני, כיון שבוה מונע מעניים אחרים ללקוט פאה זו. ורבי אליעזר סובר שהתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים קנה. דוחה הגמרא: אמר אמימר, ואיתימא – ויש אומרים שאמר זאת רב פפא

לעשות בשביל חברו אלא אם מינהו שליח על כך. נידון המשנה הוא, האם פעולת גירושי אשה או שחרור עבד נחשבים לדבר זכות עבור האשה או העבד, או לא.

משנה

האומר לשלוחו, תן גט זה לאשתי, וכן האומר, תן שטר שחרור זה לעבדי, אם רצה הבעל או האדון לחזור בו, קודם שמסר השליח את השטר ליד האשה או העבד, דינו ששפתינה – בין בגט ובין בשחרור – יחזור – יכול לחזור בו ולבטל השליחות. שהשליח אינו יכול לזכות בשטר עבורם שלא בפניהם, מכיון שהוא לחובתם. אלו דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים, רק בגיטין נשים יכול הבעל לחזור בו, משום שחוב הוא לאשה, אבל לא בשחרורי עבדים. וטעמם, לפי שזכין לאדם שלא בפניו – ולכן יכול לזכות בשטר השחרור לעבד אף שלא בידיעתו, כי זכות היא לו לצאת לחרות, ושוב אין האדון יכול לחזור בו, ואולם אין חזין לו אלא בפניו, ולכן אינו זוכה בגט עבור האשה שלא בידיעתה, וכיון שעדיין לא קיבלה את הגט יכול הבעל לחזור בו ולבטל את שליחותו.

חכמים מבארים טעם החילוק ביניהם: שאם ירצה האדון שלא לזון את עבדו – לא לתת לו מזונות, רשאי, שאין עליו חיוב לספק מזונותיו, נמצא שאין העבד מפסיד על ידי שחרורו, ואולם אם ירצה הבעל שלא לזון את אשתו, אינו רשאי, ולכן נחשבים הגירושין חוב עבורה, שהרי מפסידה את מזונותיה.

אמר להם רבי מאיר לחכמים, והרי כהן שיש לו עבד הוא פוסל את עבדו מן התרומה על ידי השחרור. שהרי כל זמן שהוא עבד כהן מותר לו לאכול תרומה, אבל אם משתחרר דינו ככל ישראל שאסור בזה, בשם שהוא (והכהן פוסל את אשתו מאכילת תרומה, אם היא בת ישראל, שרק בעת שנשואה לו מותרת בתרומה. הרי ששחרור עבד חובה הוא לו בגירושי אשה. אמרו לו חכמים לרבי מאיר, מה שמפסיד אכילת תרומה אינה סיבה לומר ששחרור עבד הוא חובה עבורו, כי הרי הטעם שעבד כהן אוכל בתרומה הוא מפני שהוא קניינו של הכהן, ואם כן גם בלא שטר שחרור יכול האדון לפסלו מלאכול תרומה, על ידי שימכרו לישראל. ולכן יכול השליח לזכות בשטר השחרור לעבד, שאין בוה שום חובה אלא רק זכות שיוצא לחרות:

גמרא

סוגייתנו עוסקת באדם שחייב ממון לחברו, ובא

גט שנכתב בארץ ישראל, ואנו רואים את חתימותיהם של העדים החתומים על הגט, ושמותיהם עובדי בוכבים, ואנו מסופקים אם הם ישראלים או גויים, מהו – האם אפשר לגרש בו את האשה בפני עדי מסירה.

אמר ליה רבי יוחנן, מעולם לא בא לדינו גט ששמות עדיה היו שמות של גוים, אלא פעם אחת בא לפנינו גט שהיו שמות עדיה לוקוס ולוס, והבשרנו למסרו בפני עדי מסירה. ומבאר רבי יוחנן, דרובא כשהשמות הם כגון לוקוס ולוס, דלא שכיחי ישראל דמסקין בשמיהתיהו – שאין מצויים ישראלים שנקראים בשמות אלו, ועל כן ברור לכל שהם גוים, ולא יבואו לטעות בהם שהם ישראלים ולסמוך עליהם. אבל שמהתא אהריב, דשכיחי ישראל דמסקין בשמיהתיהו – שמצויים ישראלים שנקראים בהם, ואינם מובהקים לגוים בלבד, לא מכשירים את הגט.

ואיתיביה – הקשה ריש לקיש לרבי יוחנן, והרי שנינו בברייתא, גיטין תנאים מפוריית הים ועדים חתומים עליהם, אף על פי ששמותיהם בשמות עובדי בוכבים, אין חוששים שהם עובדי כוכבים, אלא הגיטין כשרין להתגרש בהם, מפני שרוב ישראל שבהין לארץ שמותיהן בשמות עובדי בוכבים, ולכן אנו מחזיקים שהעדים ישראלים. ומבואר שאף אם השמות של גוים, ואינם מובהקים ושהרי אנו נוקטים שהם ישראלים, הגט כשר, וקשה על רבי יוחנן שפסל באופן זה.

תירץ לו רבי יוחנן, תתם – הברייתא שהבשרה, היינו בדרבנן טעמא – בגלל הטעם המפורש שם בברייתא, מפני שרוב ישראל שבהין לארץ שמותיהן בשמות עובדי בוכבים, ואנו מחזיקים אותם לישראלים. וזה דוקא בגט הבא מחוץ לארץ, אבל אנו עוסקים בגט הבא מארץ ישראל, שאין הישראלים הדרים בה נקראים בשמות של גוים, ולכן אנו חוששים שמא החתומים גוים הם, ולכן פסול לגרש בו.

ואיבא דאמר – ויש אומרים שריש לקיש לא שאל על גיטין הבאים מארץ ישראל, אלא כי מתניתא פגא מיניה – כפי האופן המבואר בברייתא, שאל, והיינו על גיטין הבאים ממדינת הים, ופשט ליה רבי יוחנן תשובה לשאלתו ממתניתא – מהברייתא הנזכרת שמחזיקים את העדים לישראלים והגיטין כשרים, מפני שרוב שמות הישראלים בחוץ לארץ הם כשמות עובדי כוכבים:

המשנה שלפנינו מיוסדת על דין זכין לאדם שלא בפניו, ואין חזין לו אלא בפניו, כלומר, שיכול אדם לעשות פעולה של זכות בשביל חברו, וזה מועיל כאילו חברו עשאה, אף שלא מינהו לשלוחו. אך דבר של חובה אינו יכול

המשך ביאור למסכת גיטין ליום ראשון עמוד ב'

השטר פסול מהתורה. נמצא שהברייתא מונה גם פסולים דאורייתא, וחזרות הקושיא מדוע התנא לא מנה פסול לשמה ומחומר.

השטר בגלל חתימת עדים גויים כיון שחתימתם לא מעלה ולא מורידה, מכלל – מכאן יש ללמוד דתנא קמא סבר לא כשיטת רבי אלעזר, אלא כרבי מאיר שעדי חתימה כרתה, ואם חתמו גויים

כשרין, ובטעם הדבר אמר רבי ירמיה, ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אליעזר דאמר עדי מסירה כרתה – רבי שמעון סובר כרבי אלעזר שעדי המסירה כורתים, ולכן אינו פוסל את

דְּלִמָּא לֹא הִיא – שמא אין דמיון בין תופס לבעל חוב לבין עשיר שליטת פאה, כי עַד כָּאן לֹא קָאָמְרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָתָם שִׁיכּוּל הַעֲשִׁיר לזכות בפאה לעני, אֲלָא מִשּׁוּם דְּמִינֵי דְאִי בְּעֵי מִסְּקָר לְהוּ לְנִפְשֵׁיהּ – מתוך שאם היה העשיר רוצה היה מפקיר את נכסיו וְהָוִי עָנִי וְהָוִי לִיהּ – והיה נעשה עני, והיתה הפאה ראויה לו, וּמִינֵי דְרַבִּי לִיהּ לְנִפְשֵׁיהּ זָכִי לְהַבְרִיָּה – ומתוך שיש לו אפשרות לזכות בה לעצמו, יכול לזכות גם לאחר העני, אֲבָל הָכָא – בתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, לֹא אמר רבי אליעזר שיכול לזכות, מאחר שאינו יכול ליקח לעצמו מנכסיו הלוח שאינו חייב לו מאומה.

וכן אין ראייה מדברי חכמים, שיש לומר, עַד כָּאן לֹא קָאָמְרִי רַבִּינָן הָתָם שאין העשיר יכול לזכות פאה לעני, אֲלָא מִשּׁוּם דְּכִתְבִּיב (ויקרא כג כב) 'ולקט קצירך לֹא תִלְקַט, לְעָנִי ולגר תעזוב אותם, ומסמיכות התיבות יש לדרוש 'לֹא תִלְקַט לֹא לְעָנִי' – שלעשיר אסור ללקט פאה לעני, אֲבָל הָכָא – לגבי תופס לבעל חוב, שלא נאמר בזה אסור, לֹא אמרו חכמים שלא קנה.

מבררת הגמרא, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הִיא 'לֹא תִלְקַט' מֵאִי עֲבִיד לִיהּ – מה הוא דורש מסמיכות זו. משיבה הגמרא, מִיָּבֵעִי לִיהּ – לשיטתו צריך פסוק זה בשביל לְהַחֲדִיר לְעָנִי עַל שָׁלוֹ – שעני שיש לו שדה צריך להניח פאה, ומשמעו 'לא תלקט' – לעני, שאף לעני נאמרה מצות 'לא תלקט'.

הגמרא דנה האם אדון יכול לפטור עצמו מלזון את עבדו הכנעני:

חכמים במשנתנו פירשו ששחרור עבד אינו חוב עבדו, מכיון שְׂאֵם יִרְצָה האדון שְׂאֵל לִזְוֹן כּו' את עבדו, רשאי:

מדייקת הגמרא, שְׂמַעְתָּ מִיָּה שִׁיכּוּל הָרֵב לִזְמֶר לְעֶבֶד, עֲשֵׂה עָמִי – עשה מלאכתי, וְאִינִי נִגְדָּה – ואיני נותן לך מזונות, אלא צא וחזר על הפתחים. דוחה הגמרא שאין להוכיח כן, שיש לומר דְּהָכָא בְּמֵאִי עֲקָבִין – משנתנו מדוברת באופן דְּאָמְרִי לִיהּ – האדון לעבד צֵא מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ לְמִזְוֹנֵיךָ עבד לאנשים אחרים והוצא משכרך לצורך תשלום מזונותיך, ורשאי לומר לו כן, אבל כאשר נוטל את כל מעשי ידי העבד לעצמו, יש לומר שחייב לזוננו.

שואלת הגמרא, מאחר ופירשנו כך את דברי חכמים במשנה, אם כן דְּכִוּוֹתָהּ נִפְי אִשָּׁה – כמו כן המשך דבריהם לגבי אשה, שאם הבעל רוצה 'שלא לזון את אשתו אינו רשאי', מדובר באופן דְּאָמְרִי לָהּ 'צֵא מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ לְמִזְוֹנֵיךָ', וצריך להבין, אִשָּׁה אֲמַאי לֹא – מדוע אין בעלה יכול לומר שתתפרנס ממעשי ידיה. מתרצת הגמרא, מה שאין רשאי לומר כן לְאִשָּׁה הִינֵי בְּרִלָא סְפָקָה – כשמעשי ידיה אינם מספיקים עבור מזונותיה, ועל כן חייב בעלה לזונה.

הגמרא חזרת ושואלת, אם כן עֲבֵד נִפְי יש להעמיד בְּרִלָא סְפָק – שאין מעשי ידי מספיקים למזונותיו, ולמה אמרו חכמים שהאדון אינו צריך לזוננו. משיבה הגמרא, עֲבֵדָא דְּנִהוּם בְּרִיָּה לֹא שְׂוִיא – עבד שעבודו אינה שווה את מחיר האדם שמביא אל כריסו, לְמִרְיָה וְלְמִרְיָה

לְמֵאִי מִיתְבָּעִי – עבור מה זקוקים לו אדונו וגברתו, והרי ההוצאות עליו מרובות מהרווח שיש ממנו, ואין האדון צריך להפסיד בשביל עבדו.

הגמרא מנסה להוכיח מברייתא שיכול הרב לומר לעבד 'עשה עמי ואיני נגד'.

הֵא שְׂמַע, עֲבֵד שְׂגִלָּה לְעָרִי מְקַלָּם מִשּׁוּם שִׁיכּוּל נַפְשׁ בְּשִׁגְגָה, אִין רַבּוֹ חֵיִב לְזוֹנָה, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׂמַעְשֵׂה יְדֵיו שִׁיכִים לְרַבּוֹ. שְׂמַע מִיָּה שִׁיכּוּל הָרֵב לִזְמֶר לְעֶבֶד עֲשֵׂה עָמִי וְאִינִי נִגְדָּה, ולכן אף על פי שאין האדון מפרנסו שייכים מעשי ידיו לאדון. דוחה הגמרא את הראיה, הָכָא בְּמֵאִי עֲקָבִין, דְּאָמְרִי לֹא האדון, צֵא – השתמש בַּמַּעֲשֵׂה יְדֶיךָ לְמִזְוֹנֵיךָ, ובאופן זה אינו חייב לזוננו.

מקשה הגמרא, אִי הָכִי – אם כן, מַעֲשֵׂה יְדֵיו אֲמַאי לְרַבּוֹ – מדוע נוטל רבו את מעשה ידיו, והלא מהם ניוון העבד. מתרצת הגמרא, מה שאמרה הברייתא שמעשי ידיו לרבו, הכוונה לְהַעֲרֵפָה – לשיעור העודף שיש במעשי ידיו יותר מכדי מזונותיו, שזה שייך לאדון.

מקשה הגמרא, מדוע ההצרכה הברייתא להשמיענו שהַעֲרֵפָה לאדון, והרי זה פְּשִׁיטָא. מתרצת הגמרא, מִהוּ דְּרִיבָא – שמא היה עולה בדעתך לומר שיש לתת לעבד גם את ההעדרה, כִּיּוֹן דְּכִי לִית לִיהּ, לֹא יָהִיב לִיהּ – כיון שכאשר אין לעבד מזונות (שמעשי ידיו אינם מספיקים לו) אין האדון זנו, אם כן כִּי אִית לִיהּ – כאשר יש לעבד ההעדרה, נִפְי לֹא לְיִשְׁקוּל מִיָּה – גם כן לא יטלנה אדונו ממנו, קָא מַשְׁמַע לָן שזהעדרה שייכת לאדון.

הגמרא מבררת, וּמֵאִי שְׂאֵל לְעָרִי מְקַלָּם – במה שונה עבד שגלה לעיר מקלט משאר עבד, ומדוע לא שנה התנא דינו בסתם, שיכול האדון לומר לעבד צא ותזון עצמך ממעשי ידיך. משיבה הגמרא, שגלבי עבד שגלה סְלָקָא דְּעֵתָהּ אֲמִינָא שמכיון שנאמר בו (דברים ד זב) 'ונס אל אחת מן הערים האל וְחָי', כוונת הכתוב, עֲבִיד לִיהּ חֵיוֹתָא טָפִי – עשה לו ולכל גולה ובכלל זה לעבד יוֹתֵר 'חיות' מן הרגיל, ואם כן יש לתת לו גם את מה שהעדיפו מעשי ידיו על מזונותיו, קָא מַשְׁמַע לָן – שגם בעבד שגלה שייכת ההעדרה לאדון.

הגמרא מנסה להוכיח מהמשך הברייתא שלא מדובר באופן שאמר האדון 'צא מעשי ידיך למזונותיך; וְהֵא מְדַקְדָּנִי בְּסִיפָא של ברייתא זו, אֲבָל אִשָּׁה שְׂגִלָּתָה לְעָרִי מְקַלָּם, בְּעֵלָה חֵיִב בְּמִזְוֹנֵיךָ, מְקַלָּל הַדְּבָרִים מִשְׁמַע דְּלֹא אָמְרִי לָהּ בעלה 'צא מעשי ידיך למזונותיך', דְּאִי אָמְרִי לָהּ כֵּךְ, אם כן בְּעֵלָה – אֲמַאי חֵיִב בְּמִזְוֹנֵיךָ, והלא היא ניונת ממעשי ידיה.

וּמִדְּסִיפָא – ומכיון שבסיפא, לגבי אשה, מדובר בְּרִלָא אָמְרִי לָהּ, אם כן בְּרִיָּשָׁא לגבי עבד נִפְי מדובר בְּרִלָא אָמְרִי לִיהּ.

דוחה הגמרא, לְעוֹלָם מדובר באופן דְּאָמְרִי לִיהּ, וכמו כן בסיפא מדובר שאמר כן לאשה, וְאִשָּׁה – ומה שאמרה הברייתא לגבי אשה שבעלה חייב במזונותיה, מדובר בְּרִלָא סְפָקָה – כשמעשי ידיה אינם מספיקים למזונותיה, ועל כן חייב

להוסיף לה משלו.

הגמרא חזרת להוכיח שלא יתכן שמדובר כשאמר לה 'צא מעשה ידיך למזונותיך; וְהֵא מְדַקְדָּנִי בְּסִיפָא – והרי ממה שכתוב בסוף הברייתא וְאִם אָמְרִי לָהּ בעלה 'צא מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ בְּמִזְוֹנֵיךָ, רִשָּׁא, ואין חייב לזונה, מְקַלָּל דְּרִיָּשָׁא – הרי מוכח שהרישא מדוברת באופן דְּלֹא אָמְרִי לָהּ. דוחה הגמרא, שבאמת גם ברישא מדובר שאמר לה כך, ומה ששנה התנא בסיפא הִכִּי קָאָמְרִי – כך היא כוונתו, וְאִם מְסַפְקָת להשתכר כשיעור מזונותיה, וגם אָמְרִי לָהּ 'צא מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ בְּמִזְוֹנֵיךָ' וכמו ברישא, רִשָּׁא לעשות כן. אבל אם אינה מספקת, אינו רשאי לומר לה כן כמבואר ברישא.

שואלת הגמרא, אם מדובר בְּמִסְפָּקָה, מֵאִי לְמִיָּרָא – מה באה הברייתא להשמיענו, הרי פשוט שבאופן זה אינו חייב להוסיף לה מזונות.

משיבה הגמרא, מִהוּ דְּרִיבָא – היית אומר, שמכיון שנאמר (תהלים מה יד) 'כֹּל בְּכֹדֶה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמְּשַׁבְצוֹת דָּהָב לְבוּשָׁה', ומכיון שכל ישראל בני מלכים, לא יוכל לומר לה לצאת מביתה להתפרנס, קָא מַשְׁמַע לָן שיכול לומר לה כן, ואם ביכולתה להשתכר כדי צרכה אין צריך לזונה.

הגמרא מנסה לומר שדין זה שנוי במחלוקת תנאים:

לְמֵאִי בְּתִנָּא, שכן שנינו בברייתא, רַבִּין שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמְרִי, יָכוֹל הָעֶבֶד לִזְמֶר לְרַבּוֹ בְּשָׁנִי בְּצוּרָתָהּ שאין ביד אדונו לזוננו כראוי, 'או פְּרָנְסִי או הוֹצִיאֵנִי לְחִירוֹת'. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, הָרְשוּת בְּיָד רַבִּי להשתעבד בו ולא לפרנסו, ויתפרנס מהצדקה. מֵאִי לֹא בְּהָא קְמִיפְלָנִי – האם לא בדין זה חולקים, דְּמֶר כֶּבֶד יָכוֹל – שחכמים סוברים שהאדון יכול לומר לו עבדו אותי ואיני מפרנסך, וְכֵךְ – רבן שמעון בן גמליאל כֶּבֶד שהאדון אינו יָכוֹל לומר כן לעבד, ומכיון שאין בידו לפרנסו יכול העבד לדרוש שישחררו ויתפרנס ממעשי ידיו.

הגמרא מוכיחה שלא יתכן שבזה נחלקה וְרִיבָא – וכי סבור אתה לפרש שבזה נחלק, אם כן הֵא – מה שאמר רבן שמעון בן גמליאל שהעבד יכול לדרוש מאדונו 'או פְּרָנְסִי או הוֹצִיאֵנִי לְחִירוֹת', אינה טענה מדויקת, שהרי העבד אינו דורש להשתחרר אלא להתפרנס, ואם כן 'או פְּרָנְסִי או הֵא לִי מַעֲשֵׂה יְדִי בְּפְרָנְסָתִי' מִיָּבֵעִי לִיהּ – היה עליו לומר שהעבד יכול לדרוש מאדונו לפרנסו או להניחו להתפרנס ממעשי ידיו, ומדוע עליו לשחררו. וְעוֹד קשה לפי פירושך, מֵאִי שְׂאֵל בְּשָׁנִי בְּצוּרָתָהּ – מדוע נשנה דין זה דווקא בשנות בצורת, והרי בכל שנה שייכת מחלוקת זו האם יכול לחייב את העבד לעבדו בלא לזוננו.

אֲלָא מוכח דְּהָכָא בְּמֵאִי עֲקָבִין, דְּאָמְרִי לֹא 'צֵא מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ לְמִזְוֹנֵיךָ', וּבְשָׁנִי בְּצוּרָתָהּ שהמחיה ביוקר לא סָפָק – אין מעשי ידיו מספיקים לפרנסתו, רַבִּין שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כֶּבֶד שיכול העבד לומר, 'או פְּרָנְסִי או הוֹצִיאֵנִי לְחִירוֹת' כִּי חֵיִב דְּחֹו לִי אִינְשֵׁי וּמְחַמִּין עָלַי – שמאחר שתשחררני ואהיה ככל היהודים, המשך בעמוד צד

לא תִּלְקֹטְם לְעַמִּי: סְמִיכֵיהוּ רִחֲמָנָא לֹא תִּלְקֹט לְעַמִּי וְלִגְרָא, וְדִרְשִׁינוּ סְמִיכֵיכֵי לֹא תִּלְקֹט אֶתְהּ לְצִדֵּי הָעַמִּי: לְהוֹדִיר עַמִּי עַל שְׂלוֹ, עַנִּי הָרָאוי לְטוֹל פֶּאֶה וְיֵשׁ לוֹ שְׂדֵה, הוֹדִירוּ הַחֲבוֹת לְהַנִּיחַ בָּהּ פֶּאֶה: לְעָבֶד, כְּבֻעָה: עֲשֵׂה עַמִּי, מְלֹאכָה וְיֵאֵינִי וְיָרָא אֶלָּא חֲזוֹר עַל הַפְתָּחֵיהֶם: בְּרַלְא סְפִיכָא, לֹאֵן בְּמַעֲשֵׂה דִּיהִי וְצִדִּיק הוֹסִיף מִשְׁלוֹ: וּפְרַבִּינֵן

עָבַד נָמִי לֹא סָפַק וּמִשְׁנֵי עֲבָדָה יִדְהוֹם
בְּיִסְרִיּוֹת לֹא שָׁרָה. עָבַד שְׁאִינוֹ שָׁוָה לָהֶם
אִכְלוּ: לְמִרְיָה לֵאמֹר מִתְּפַנֵּי. הִלָּךְ אִינוֹ
מִסְתַּיֵּם מִשְׁלוֹ עָלָיו יָחִיד לְפָנֵיהֶם, כִּי מִי
יִכְנָעוּם לִדְהוֹם וְלִקְסֵדֵי שָׁלוֹ, אֲבָל אִשָּׁה כִּךְ
הִתְנַהֵּן עִמָּה בְּחִתְּבָתָהּ וְאֵת תְּהֵא יִתְבֹּא
בְּבֵיתָהּ וּמִיִּתְוֹא מִנְכֵּס: שְׁלָהּ לְעֵרִי מִקְלָמָה.
שָׁרָה בִּשְׁבוּעָה וְגָלָה: לְהַעֲרִיף. שְׁמַעְשָׂה דִּידִי
עוֹדִיפִים עַל מִזְנוּתֶיהָ: לֹא יִשְׁקָל מִנִּיהָ.
וַיִּזְחַק בָּהּ הֶעָבֵד שָׁוָה לִּי שֵׁם הָשָׁרָה אִמָּא
לְהַשְׁתַּבֵּחַ: וְהִי. יָקָם אֶל אַחַת הָעָרִים וְהָאֵל
וַיִּחִי: בְּבִנְיָה בֵּת מִלָּךְ. כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי
מַלְכֵיהֶם: פְּלִיטָה. גִּנְעוּגָה וְאִין דְּרָכָה לְצֹאת
וּלְסַבֵּב בְּעִיר שְׁאִינָה מִשֵּׁם וְאִין מִבְּרִין
אוֹתָהּ לְהִבִּיאַ עַל מַלְאָכָה בְּבִיתָהּ. אֵלָא אִם
לֵב מִסְתַּבֵּב לֵב לִמְצוֹא מַלְאָכָה לְהַשְׁתַּבֵּחַ:
וְתִסְתַּבֵּב. וּבְדַמָּא לִיהַ עֵשֶׂה עִמִּי קָא
מִיִּירִי: וְעוֹד מֵאִי שְׁנָא שְׁנֵי בְּצִרָתָה. אֲפִלוּ
שְׁבַע בִּין דֹּא לֵב עֵשֶׂה עִמִּי דְּהִי הֵן לֹא
שְׁנֵי בְצִרָתָה לֹא סָפַק. אִינוֹ מִסְתַּיֵּם מִן
מִבְּרִינָם אֲבָנִי: דְּהִי אֲעָרְבָא מִי מִרְחֵם.
אֲשֵׁרִי בְּמִצְוֹת כֹּאשָׁה:

[illegible]

וְאֵלָּא לְעִיר מִקְלָט סִלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא וְחֵי עֲבִיד לִיה חִיּוּתָא
אֲבָל אִשָּׁה שְׁגָלָתָהּ לְעִיר מִקְלָט בַּעֲלָהּ חֵיב בְּמִזְוֹנוּתֶיהָ
לֵה אֲמַאי חֵיב וּמִדְסִיפָא דְלֵא אֲמֵר לֵה רִישָׁא גַּמִּי דְלֵא
לֵא סִפְקָה וְהָא מִדְקִתְגִּי סִיפָא וְאִם אֲמֵר לֵה צִאי מַעֲשֵׂה
אֲמֵר לֵה הִכי קֶאֱמֵר וְאִם מִסְפַּקֶת וְאֲמֵר לֵה צִאי מַעֲשֵׂה
מֵרָא מְהֵר דְתִימָא 'כֹּל כְּבוֹדָה בַּת מִלֵּךְ פְּנִימָה' קָא מִשְׁמַע
אֲמֵר יָכוֹל הָעֵבֶד לֹאמֵר לְרַבּוֹ בְּשֵׁנִי בְּצוּרַת אוֹ פְּרִנְסִי אוֹ
וְחֵי בֵּיד רַבּוֹ מֵאִי לֹא בְּהָא קְמוּיִלְגִּי דְמֵר סָבֵר יָכוֹל וּמֵר
גַּמִּי אוֹ הוֹצִיאֲנִי לְחֵירוֹת אוֹ פְּרִנְסִי אוֹ תֵּן לִי מַעֲשֵׂה יְדֵי
בְּשֵׁנִי בְּצוּרַת אֵלֶּא הֵכָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ דְאֲמֵר לִי צִאי מַעֲשֵׂה
רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבֵר אוֹ פְּרִנְסִי אוֹ הוֹצִיאֲנִי לְחֵירוֹת
בִּנְיָן סָבֵרִי מֵאֵן דְמִרְחֵם אֲבִנִי חֵרִי אֲעֵבֶד גַּמִּי רַחֲמִי מִרְחֵם
וְאוֹתוֹ הָעֵבֶד לֵה וְאוֹכֵל וְעוֹשֶׂה וּפּוֹרֵעַ שְׁמַע מִיָּהּ יָכוֹל
הֵכָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ בְּמַעֲלָה לִי מִזְוֹנוֹת אִי הִכִּי לְמֵאִי

[illegible]

הביאור הקצר למסכת גיטין דף יב עמוד ב מתוך ש"ס "מתיבתא – עוז והדר" (ליום רביעי) קא

סָמָא הֲרִיפָא – ריפאוהו בתרופה חריפה, שגורמת צער, וְאֵתְּפִי בְּתִלְתָּא יוֹמִי – ונתרפא בשלשה ימים, ונשאר עודף מהסכום שקבעו תחילה, כְּהוּ דְתִימָא – היה מקום לומר שצִעְרָא דִיִּיתָה הוּא – שמכיון שעודף זה בא מחמת צער העבד, מן הדין שהוא יקבלנו, קָא מְשַׁמַּע לָן שהאדון מקבלנו, כדין כל ממון של עבד ששייך לרבו.

בברייתא שלפנינו מובא דין ודברים בין רבי מאיר וחכמים שנחלקו במשנה (לעיל יא): האם זכות היא לעבד להשתחרר:

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אָמְרֵנוּ לוֹ – אני וחברי החכמים לְמַאיר, מדוע אתה סובר שהאומר 'תן גט זה לעבדי' יכול לחזור בו, וְהֵלֵא זְכוּתָהּ הוּא לְעַבְדִּי שְׂוִיצָא מִתַּתַּת יְדֵי רַבּוֹ לְחֵירוּת, וזכין לאדם שלא בפניו. אָמַר לָנוּ, השחרור חוב הוא לו, לפי שֵׁאֵם הָיָה עַבְדִּי שֶׁל בְּתָן, השחרור פּוֹסְלוֹ מִן הַתְּרוּמָה.

אָמְרֵנוּ לוֹ, אין זה הפסד, וְהֵלֵא מָה אִם יִרְצֶה האדון שֶׁלֹא לְוִזוֹנָה וְשֶׁלֹא לְפִרְסָם – רָשָׁא, נמצא שאין הוא מפסיד על ידי שחרור. אָמַר לָנוּ, וְכֵן אִילוּ עַבְדִּי בְּתָן שֶׁבָרַח מֵאֲדוֹנֵי וְאִשְׁתִּי בְּתָן שֶׁמִּדָּה עַל בְּעֻלָּה וּפְרֻשָּׁה הִימְנָה, הֵלֵא אוֹכְלִין בְּתִירוּמָה אִם מִקְבְּלִים או קוֹנִים אוֹתָהּ מֵאֲחֵרִים, וְזֶה – עבד שנשתחרר אִינוּ אוֹכְלִי, נמצא השחרור חוב עבורו.

מסיים רבי אלעזר, אָבֵל אֲנִי מוֹדִים לְרַבִּי מֵאִיר שֶׁגַּט אִשָּׁה חוֹב הוּא לָהּ, שֶׁכֵּן פְּסֻלָּה מִן הַתְּרוּמָה אִם הִיא אִשְׁתִּי כְּהֵן, וּפְסֻלָּה מִן הַמְּזֻזָּנוֹת שְׁנוֹתָן לֹא בַעֲלָהּ, וזה אף באשת ישראל. ולכן האומר לחברו 'תן גט זה לאשתי' יכול לחזור בו, שלא זכה לה השליח קודם שננתנו לה.

הגמרא מבררת דברי הברייתא:

מֵאִי קָאֲמְרוּ לָיָה חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר וּמֵאִי קָא מְהַדְרִי לָהּ – ומה השיב להם.

מבארת הגמרא, חָכִי קָאֲמְרוּ לָהּ – כך אמר להם רבי מאיר, אכן הַשְׁתַּכְּחוּנִי עַל הַמְּזֻזָּנוֹת שאין העבד מפסיד בשחרורו את המזונות שמקבל מהאדון, כיון שאין האדון צריך לזוננו, אבל מָה תְּשִׁיבוּנִי עַל הַתְּרוּמָה – שבעוד שהוא עבד כְּהֵן, הרי הוא רשאי לאכול תרומה, ועל ידי השחרור מאבד זכות זו. ולכן אין השליח יכול לזכות עבורו את השחרור שלא בפניו, מאחר שאין זו זכות. וְכֵי תִימָרוּ – אם תשיבוני ותאמרו שאין השחרור חוב עבורו משום דָּא בְּעִי – אם רוצה האדון, וְדִיק לָיָה גִיפָא – זורק לעבד גט בעל כרחו ומשחררו וּפְסֻלָּה לָיָה מתרומה, ונמצא שאין השליח גורם לו חובה, שהרי גם בלא זכיית השליח יכול אדונו להפסידו מתרומה, יש לי לומר, שאם ירצה העבד שְׂבִיק לָיָה וְצִירִיק וְאִילוּ לְעֵלְמָא – יעזוב את אדונו ויברח, ויאכל תרומה היכן שיהיה.

שהאדון אִינוּ יָכוֹל לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, ולכן באופן שאינו זן אותו אינו יכול להקדיש את מעשי ידי, והעבד עושה ואוכל, אבל באופן שהוא זנו יכול להקדיש את ידי, והעבד לוזה ואוכל ועושה ופורע. שְׂמַע מִיָּדָה – אכן, כך מוכח מדברי רב.

החובל בחברו משלם לו נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת. רבי יוחנן מבאר דין החובל בעבד למי משלם. ומדבריו מוכיחה הגמרא לענייננו:

תָּא שְׂמַע שֵׁשׁ מִי שְׁסוּבֵר שֶׁיְכוּל הֲרַב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַקּוֹמֵעַ יָד עַבְדּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, נוֹתֵן שְׁבֻתוֹ וְרִפּוּאָתוֹ לְרַבּוֹ – משלם לאדון שבת, על שנתבטל ממלאכה בימי חוליו, וכן את דמי רפואתו, וְאוֹתוֹ הַעַבְדִּי נִיזוֹן מִן הַצִּדְקָה. שְׂמַע מִיָּדָה שֶׁיְכוּל הֲרַב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, שהרי הוא מקבל את דמי בטלת העבד ממלאכה, הרי ראייה שמלאכת העבד שייכת לו אף שאין הוא זן אותו.

דוחה הגמרא, חָכֵא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ, בְּאֻפֵּן שהאדון מַעֲלָה לוֹ מְזֻזָּנוֹת, ורק לכן מלאכת העבד שייכת לו.

מקשה הגמרא, אִי חָכִי – אם הוא זן אותו, אִמָּאִי נִיזוֹן מִן הַצִּדְקָה, מדוע הוא זקוק לכך. מתרצת הגמרא, לְהַעֲדָפָה – עקב חוליו זקוק העבד לתוספת על מזונותיו, וזה אין מוטל על האדון, ולכן נוטלה מהצדקה.

מקשה הגמרא, אִי חָכִי – אם כוונת רבי יוחנן למזונות יתירים, מדוע נקט 'ניזון מן הצדקה' שמשמע מזונות בכדי לחיות, והלא 'מִתְפַּרְנְסִים' מִיָּדָה לָיָה – היה לו לומר שהעבד 'מתפרנס מן הצדקה', שזה משמע כל צרכיו, אִלָּא מכיון שאמר רבי יוחנן 'ניזון' ודהיינו מזונות הכרחיים מן הצדקה, ואף על פי כן האדון נוטל את דמי בטלתו, לָאֵא שְׂמַע מִיָּדָה – וכי אין ראייה מכך שלדעתו יָכוֹל לומר עשה עמי ואיני זנך. ודאי שְׂמַע מִיָּדָה שכן דעתו.

הגמרא חוזרת לבאר דברי רבי יוחנן:

אָמַר מַר – רבי יוחנן, שהקוטע יד של עבד, נוֹתֵן שְׁבֻתוֹ וְרִפּוּאָתוֹ לְרַבּוֹ, מקשה הגמרא, מדוע הוצרך לומר שהאדון מקבל את שְׁבֻתוֹ, והרי זהו פְּשִׁטָּא, מאחר שמעשה ידי של האדון. מתרצת הגמרא שאכן לגבי שבתו אין כאן חידוש, אלא דמי רִפּוּאָתוֹ אִינְצִירִיָּא לָיָה, ואגב דמי רפואתו הזכיר שגם דמי שבתו לרבו.

הגמרא מקשה מדוע מקבל האדון את רִפּוּאָתוֹ, והרי דִיִּיתָה הִיא – שייכת לעבד, כיון דְּכָעִי אִיתִּסּוּיָא בִּיה – שזקוק ליתן לרופא שירפאנו.

מתרצת הגמרא שבאמת תשלום הרפואה מקבל העבד ונותנו לרופא, ומה שאמר רבי יוחנן שנותנו לאדון, לָא צִירִיָּא – לא אמר אלא באופן דְּאִמְרוּהִי לְחַמְשָׁא יוֹמִי – שמתחילה העריכו שיצטרכו לשלם לרופא עבור חמשה ימי רפואה, ושילם אותם המכה, ולבסוף עָבְדוּ לָיָה

לָיָה וְאִוְכַל – מדוע זקוק הוא ללוחות, והרי על אדונו לזוננו.

מתרצת הגמרא, לְהַעֲדָפָה, שהאדון מאכילו בצמצום, והעבד לוזה בשביל לאכול ברווח.

מקשה הגמרא, מדוע מותר לו להוציא ממעשי ידי למזונות מרווחים, וְלִימָא לָיָה הַקָּדָשׁ – יאמר לו הקדש, עַד הַשְׁתָּא – עד עכשיו, לפני שהוקדשו ידי, כִּי לָךְ בְּלֵא הַעֲדָפָה – הספיקו לך המזונות המצומצמים של האדון, וְאִם כֵּן הַשְׁתָּא נִמִּי תִיכְנִי לָךְ בְּלֵא הַעֲדָפָה – גם עכשיו תסתפק בזה. מתרצת הגמרא, הַקָּדָשׁ נִפְיָה נִיחָא לָיָה – הקדש עצמו רוצה שהעבד יאכל ברווח, כִּי תִיכֵי דְלִשְׁכַּח עַבְדִּיה – בכדי שישביח ויהיה גופו בריא לעבוד היטב.

הגמרא חוזרת לבאר דברי רב:

יש להקשות, כיצד אמר רב שהעבד עושה מלאכה לאחרים ופּוֹרֵעַ ההלוואה ממשכורתו, והרי ידי קדושות, וְכִימָא קָמָא – כל פרוטה ופרוטה, מיד כשמרויח אותה תמורת מעשה ידי, קָדִישׁ לָיָה – נעשית קדושה. מתרצת הגמרא, בְּפָחוֹת פָּחוֹת מִשְׁוֶה פְּרוּטָה – כוונת רב שיעבוד וישתכר פחות משהו פרוטה, שלא חל על זה הקדש, ויפרענו למלוה, ושוב ישתכר פחות משהו פרוטה ויפרענו, וכך יעשה עד שיפרע כל חובו.

הגמרא חוזרת לענין הראשון, ומוכיחה שאכן דברי רב אמורים באופן שהאדון זן את העבד, אבל בלאו הכי אינו יכול להקדישם, כיון שאין יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך:

חָכִי נִמִּי מִסְתַּבְרָא – כך גם מסתבר, שכן מוכח מדברי רב במקום אחר, דְּאָמַר רַב, הַמְקַדִּישׁ יְדֵי עַבְדּוֹ, אוֹתוֹ הַעַבְדִּי עוֹשֶׂה מֵאֲכָלָה לְאֲחֵרִים וְאוֹכְלֵי מִמָּה שֶׁהִשְׁתַּכֵּר, מִשּׁוּם דָּאִי לָא עַבְדָּא – שאם לא ידאג לעצמו, מֵאֵן פְּלַח לָיָה – מי יעבוד בעבורו ויוזנו. ודין זה סותר לכאורה למה שאמר רב לעיל שאין לו עצה אלא ללוות ולפרוע בפחות משהו פרוטה שמשתכר. אולם אִי אִמְרֵת בְּשִׁלְמָא דְהָךְ – המימרא הראשונה של רב, מדוברת בְּמַעֲלָה האדון מזונות לעבד, ורק לכן יכול להקדיש את ידי, וְאִינוּ יָכוֹל לומר לו עשה עמי ואיני זנך, וְהָא – ומה שאמר רב שהעבד אוכל ממשכורתו, מדובר אף בְּשִׁאֲנוּ מַעֲלָה לוֹ מְזֻזָּנוֹת, ולכן אין יכול להקדיש את מעשי ידי, שְׂפִיר – מיושבים דברי רב. אִלָּא אִי אִמְרֵת, תָּךְ – דין זה שאמר רב שההקדש חל, מדובר בְּשִׁאֲנוּ מַעֲלָה לוֹ מְזֻזָּנוֹת, וְיָכוֹל לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, ולכן יכול להקדיש את מעשי ידי אף כשאינו זנו, אם כן הכיצד אמר רב במימרא האחרת שהעבד ניזון ממעשי ידי, וכי אפשר להתיר זאת משום דָּאִי לָא עַבְדָּא מֵאֵן פְּלַח לָיָה, והרי יכול לומר לו עבד לי ואיני זנך, ואם כן מֵאֵן דְּכָעִי נִיפְלְחִיה – מי שירצה יעבוד עבורו, אבל מעשי ידי אינם שלו ואין יכול לאכול מהם. אִלָּא לָאֵא שְׂמַע מִיָּדָה שכן סובר

זהו שאמר רבי מאיר בברייתא, ומה הדין אילו עבד ביהן שפחה מאדונו ואינו יכול לשחררו, ואשת ביהן שפחה על בעלה וברחה ממנו, ואינו יכול לגרשה, הלא אוכלים בתרומה, וזה – עבד שמשחררו, אינו אוכל בתרומה. ונמצא שעל ידי שזוכה לו השליח את השחרור שלא בפניו הרי הוא מאבד זכות אכילת תרומה, ואין זו זכות בשבילו אלא חובה, ואין חבין לאדם שלא בפניו.

הגמרא מבררת את שיטת חכמים:

דורי שפיר קאמר להו – יפה השיב להם רבי מאיר, שעל ידי השחרור הוא מפסיד אכילת תרומה. אמר רבא, היינו דקא מיהדי ליה במתניתין – זהו שהשיבו לו חכמים במשנה, שעבד כהן אוכל בתרומה מפני שהוא קנינו של האדון הכהן, וכוונתם לומר שלכן אין השחרור חובה עבורו, משום דאי בעי – אם ירצה האדון לפסלו מאכילת תרומה, אף כשברח ואינו יכול לשחררו, שקיל ארבעה זוזי מן ישראל – יקח מן ישראל ארבעה זוזים וימכור לו את העבד, ושוב לא יהיה קנינו של כהן, ופסיל ליה כל הדין דאיתיה – ופסלו מאכילת תרומה בכל מקום שהוא נמצא, שהרי עבד של ישראל אינו מותר בתרומה, ולא תועיל לו בריחתו. לכך יכול השליח לזכות בשטר השחרור ואין זו חובה.

מקשה הגמרא, ולרבי מאיר הסובר שזכית שטר השחרור נחשבת כחובה עבור העבד, תינת – מוכן הדבר בעבד של ביהן שהרי פסלו מאכילת תרומה, אך לגבי עבד של ישראל, מאי אכא למימר – מדוע הוא סובר שהשחרור חובה עבורו. אמר רבי שמואל בר רב יצחק, מפני שמפסידו מלישא שפחה בנענית, שהשחרור הופכו לישראל גמור ואסור בשפחה כנענית.

מקשה הגמרא, אדרבה על ידי שחרורו תרי הוא מתיר בנשיואין עם בת חורין, וזה עדיף משפחה כנענית. מתרצת הגמרא, עבדא בהפקינא ניהא ליה – העבד מעדיף להשאיר בעבדותו, בכדי שיוכל להתנהג בהפקרות, ושפחה וילא ליה – מזוללת בעיניו, ושכיחא ליה – ומצויה אליו, ופריצה ליה – יכול להתנהג עמו בפריצות. מה שאין כן עם בת ישראל אינו יכול להתנהג כך, ולכן נחשב השחרור חוב עבורו, ואין חבין לאדם שלא בפניו:

משנה

משנתינו עוסקת במי שצויה ליתן גט לאשתו או

שטר שחרור לעבדו או מתנה לחברו, ומת קודם שקיימו את צויו, האם אפשר לקיים דבריו לאחר שמת.

האומר, תנו גט זה לאשתי, וכן האומר תנו שטר שחרור זה לעבדי, ומת המשלח קודם שהגיע הגט ליד האשה או השחרור ליד העבד, לא יתנו את הגט או השחרור לאחרי מיתה, משום שאין הגט או השטר מגרש או משחרר קודם שהגיע לידם, ולאחר שמת בטלה בעלותו ואינו יכול עוד לגרש או לשחרר.

אבל האומר תנו במתנה מנה לאיש פלוני, ומת הנותן קודם שנתנו, יתנו את המנה לאחרי מיתה, משום שזכה בו אותו האדם בחי הנותן:

גמרא

שינוי בסיפא של המשנה שאם אמר תנו מנה לאיש פלוני ומת הנותן, יתנו המנה לאחר מיתה. הגמרא מפרשת באיזה אופן מדובר:

אמר רב יצחק בר שמואל בר מריא משמיה דרב, והוא – מה שאמרה המשנה שיתנו את המנה אף לאחר מיתה, מדובר דווקא באופן שהמעות שצויה לתת צבורין ומונחין בקרן זוית – מכוונסים במקום מסוים, וצויה ליתנם לפלוני.

הגמרא מבררת את דברי רב, במאי עסקין – באיזה אופן מדברת משנתינו, אילימא – אם נאמר שמדובר באדם פריא שצויה לתת מעות לפלוני, אם כן כי צבורין מאי הוי – מה בכך שהמעות צבורות, איך זוכה המקבל במעות, הא לא משך – והרי לא קנאם במשיכה בחי הנותן, ולאחר שמת הנותן אינו יכול לקנותם ממנו.

ואלא נעמיד משנתינו בשכיב מרע – באיש השוכב על מטתו מחמת חולי ונוטה למות, אם כן קשה מאי איריא – מדוע העמיד רב את משנתינו דווקא כשהיו המעות צבורין, והרי כי אין צבורין נמי – גם כאשר אינם צבורים וזה המקבל במעות, דהא קיימא לו – שהרי הלכה מקובלת היא דרבין שכיב מרע – בכתובים וכתובים דמו – הרי הם דומים ושונים לדברים הכתובים בשטר, וכאילו כבר נמסרו למקבל וזכה בהם, אף שלא נעשה קנין, ואם מדובר במשנה בשכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני, הרי זכה אותו פלוני במעות אף אם אינם צבורים, ומדוע העמיד רב את משנתינו דווקא בצבורין. מתרצת הגמרא, אמר רב זבד, לעולם משנתינו מדוברת בקריא שצויה לתת מנה לפלוני, ומה שהקשינו שאם כן אף בצבורין אינו קונה בלא

עשיית קנין, יש לומר שכונת המשנה לקנין הנקרא 'מעמד שלשתן', וברב הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב, אם אמר מפקיד לנפקר, מנה לי בידך – הרי יש לי ברשותך מנה שהפקדתי אצלך, אל תשיבנו לי אלא תנהו לו לפלוני, ואמר לו זאת במעמד שלשתן – שעמדו שלשתן יחדיו, המפקיד הנפקד והמקבל, קנה המקבל את המנה על ידי אמירה זו. ואף משנתינו מדוברת שהיה המנה מופקד אצל אחר ואמר לו במעמד שלשתן ליתנו לפלוני, ונמצא שקנה את המנה בחי הנותן. ומה שהעמיד רב את המשנה בצבורין דווקא, כוונתו לומר שדווקא אם יש לנותן מעות בעין, שמופקדים ביד אחר, יכול להקנותם בקנין זה, אבל אם הלזה מעות לאדם ואמר לו במעמד שלשתן שיתנם לפלוני, לא קנה המקבל את דמי ההלוואה, וזו היא כוונתו שדווקא אם המעות צבורין ומונחים קנה ולא בהלוואה שאין המעות עתה בעין.

אופן נוסף ליישב דברי רב שהעמיד את המשנה דווקא בצבורין:

רב פפא אמר, לעולם משנתינו מדברת בשכיב מרע, ועל מה שהקשינו מדוע העמיד רב דווקא בצבורין, יש להשיב, ובאידך דרב – כשיטתו של רב בדין נוסף, דאמר רב, שכיב מרע שאמר ליורשיו תנו מנה לפלוני מנכסי, ומת, אם פירש ואמר 'מנה זו', דהיינו מנה מסויים, נותנין, אך אם אמר 'תנו מנה' קתם, ולא הורה על מנה מסויים, אין נותנין. והטעם, משום דתנישין שפא מנה קבור קאמר – שמה יש לו מנה מוטמן בקרקע ועל זה נתכוון לצוות שיתנהגו, ולא ממנה שבביתו, ועל כן אין היורשים חייבים לתת לו ממה שבבית. ולפיכך העמיד רב את המשנה דווקא כשהמעות צבורין ועליהם הוא אומר 'תנו מנה לפלוני'.

מסיימת הגמרא, והלכתא – לקבוצה לא תיישין – אין הלכה כדינו השני של רב, ואין אנו חוששים שמה היתה כוונת השכיב מרע למנה קבור, ואף אם הזכיר מנה סתם חייבים היורשים ליתן לו מנה.

הגמרא מבררת מדוע פירשו רב פפא ורב זבד פירושים שונים לדברי רב:

רב פפא מאי טעמא – מהו הטעם שלא אמר רב זבד שמשנתינו מדוברת בבירא שהקנה ב'מעמד שלשתן'.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שישי עמוד א'

אשתמיט להו – נשמת מהם, ולא עשה הקנין. כי אתא – כאשר בא רב יוסף לגביה – לרב ששת, אמר ליה רב ששת שפיר עבדת – יפה עשית שלא קיבלת עליך אחריות, דלא שוית נפשך – שלא גרמת לעצמך להיות עבד לזה

לאיש מלוה, כדברי הכתוב (משלי כב ז) על החייב לחברו. לישנא אחריתא – יש שגרסו תשובת רב ששת באופן אחר, שפיר עבדת שלא קיבלת אחריות, ונשארה האחריות עליהם, שהרי עבד לזה לאיש

מלוה, ומכיון שהם חייבים לי, הרי הם כעבדים לי והאחריות עליהם עד שגיעו המעות ליד. רבי אחי ברבי יאשיה, הוה ליה – היה לו איסקא דכספא – כלי כסף מופקד אצל אנשים בנהרדעא

וְהָיָה חַיִּיו עֲבָד פֶּהן שְׁפָרָה וְחַשְׁתָּ פֶהן שְׁמִרְהָה עַל בְּעִלְהָה פ'וּ. לְכַד מִזְדִּיר חֲשֵׁת
פֶּהן בְּלִמְדָה כְּמוֹ שְׁחָסֵם מִזְדִּים לִי בִּשְׁחָשֶׁה שְׂחָא חֻב חֻדוֹ לִי נִמִּי עֲבָדָה וְחָא
דְּמִסִּים נִמִּי לְכַל בִּשְׁחָשֶׁה חֻב חֻדָּה לֵה הַכַּל מִדְּבָרֵי ר' מֵאִיר מְדִלָּה קֹאמֶר חֲמִרְנוּ
לֵה: **עֲבָדָה** דְּבִשְׁפָרָה וְיִחָדָה לֵיה. וְחֵת עֲבָד קֶטֶן וְשִׁרְחָל דְּלֵה יִחָה לֵיה. דְּבִשְׁפָרָה

מתנהגת עמו בפריצות: **מתני' האומר** תנו
בשבב זה לאשתי. גרסנו במתני', ולא גרסי'
ותו'. שלא מסרם ליד שלח בחייו, לפיכך לא
החלקו כחכים בדבר. לומר שמשפחה
ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות
משפחה: לא תנו לאחר מיתה. ובגמ' לא
היו עד דמטי לדידה, ובי מטי לדידה הא מית
ליה משחרר ופקעה ליה רשותיה: **גמ' והוא**
שגבויים. מנה דקמי מתני' בצבורין
ממתין המעות עסקינן, ואמר מנה זה עני
לפלוני: **בבבא**. מתנות בריא במטלטלין
נכסין לזוור ביד עד שמשוין. וירשו נמי מצד
המיתרד בזה אלא דקאן זילית ליה ממנה
לקיים דברי חסתי: **במעמד שלשיתן קנה**.
זלקמן מפרש טעמא. וצבורין בעינן, דסבר
רב וביד לא אמר רב קנה אלא בפסדון דקני
ליה כל היכא דאיתיה: **שפא מנה קבור**.
יש לו בקרקע וההוא הוא דידיה לא:
ליה

אִירְיָא צְבוּרִין כִּי אֵין צְבוּרִין נְמִי דְּ
אָמַר רַב זְבִיד לְעוֹלָם בְּבְרִיא וְכִדְרֵיהּ
תְּנִיחַ לֹא לְפָלְגֵי בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן קִ
רַב שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמַר תְּנִי מִנֶּה לְ
שְׂמֵא מִנֶּה קְבוּר קֵאמַר וְהִלְכְתָּא לְ

[illegible]

אין נותנין:

בה"מ

וַיִּלָּחֶם אֵלֶּה יִחְיָם לוֹ זֶכֶד כִּי מִסְתַּמָּח הָיָה הַפְּקָדוֹן בְּיַד זֶבֶד וּמִיָּהוּ לְהִלָּחֵם
 לַיהוָה מִמֶּלֶכֶה בּוֹ׃ מִשְׁמַע דָּלָה קָנִי אֵלֶּה מִדַּעְשׁוֹ אֵלֶּה דְבַלְאוֹ קָבִי מִפִּיךָ לַיהוָה
 אֲמָר ר"ח רָחֵם׃ הַדְּמוּבָר שְׂשֵׁר חוֹב לְתִכְרִי וְחֹר וּמִחְלוּ מִחוּל מִכֵּר אוֹ
 יוֹר פְּלִיגִי דְבַשְׁמֹחַל דְּמִי׃ מִקְדָּשֶׁה לִּית לַיהוָה דְּשִׁנְחוֹל וְיֵר אִית לַיהוָה דְּשִׁנְחוֹ
 דְּסִמְכָה דְּשִׁנְחָה דָּלָה שְׂבִיב לְדִירָה וּמִחִיל לְחִרְגִי וְכִי קִלְמָר בְּמִנְהָה עַל
 גִּמְלָה מִקְדָּשֶׁה אִחִי יָכוֹל לִנְחוֹל אֲחָמִי דְּשִׁנְחוֹל לְמִחוּל דְּלִית לַיהוָה אֲחִי
 הֵל עָה וְכִדְשָׁה סִמְכָה דְּשִׁנְחָה פְּלִיגִי דְּמִסְתַּמָּח אֲדָשְׁמֹחַל אֲמִינִי בְּשִׁשְׁרִי
 הַפְּקָדוֹן וְתִכְרִי בְּתִכְרִיבָה שְׂבִיבוֹת הַתְּכָה וְיִשְׁכִּי כִּי לְגִבִּי בְּעִלָּה וְחִיל מִתְּכָה לִי
 דְּחִפִּי׃ בְּעַל כְּרִחוֹ קָנִי וְעוֹד גְּבִי בְּעִלָּה בְּעִלָּה שְׁמֹחַר בְּמִשְׁמַח ג' דָּשֵׁם
 אֲחָמִי יִחְיִיר לְעַבְלֵי נִיחוּשׁ לְמֹחַל כְּתִבָּה לִישׁן בְּנִישׁן וְלֹא יִתְּנָה עַד שְׁתָּרִי בּוֹ׃
 אֲפִינוּ מִשְׁמַח ג' בְּתִכְרִיבָה דְּחִפְשָׁר אֵלֶּה תְּכָה לִירִי גְבוּיָה לְעוֹלָם וְעוֹלָ׃ לְדִקְסָה
 הַ יִּכְרִי הַתְּכִירָה וְחֹס ג' עֲזִים וְחֹרִימִים שֶׁבְּעַל תְּכָרָה אוֹ חִפִּינִי שְׁתָּה
 בְּמִשְׁמַח קָנִי. חֹמֶר ר"ח דָּלָה אֲפִינוּ מִשְׁמַח דְּשִׁנְחוֹ בְּעוֹבֵד אֲפִינוּ
 יוֹר לוֹ זְכִי לֹא יִתְּנָה בִּישׁוֹן דְּלִין זֶכֶד לְעוֹבֵד אֲפִינוּ בְּקִיבִים הֵי׃ מִשְׁמַח ג' לֹא קָנִי
 אִחִי אֲפִי׃ חֹמֶר לַיהוָה בְּלֹא מִשְׁמַח ג' אֲבָל חֹס חֹרֵר בּוֹ לֹא יִתְּנָה לְעוֹבֵד אֲפִינוּ
 בְּקִיבִים בְּרָחָה דְּקָנִי דָּשֵׁם אֲפִינוּ עַל יִכְרָל הַפְּקִיעֵי עַל יוֹר מִשְׁמַח ג' דְּחֹרִי
 ס' דִּינִיגִי לַיהוָה אֲשַׁמְרִינוּ לוֹ לְעוֹבֵד אֲפִינוּ כִּי דִינְכֶם כְּדִלְחָמִי בְּהִלָּל בְּתִכְרִי

הַקֶּנֶה לְנוֹלָדִים הָבִי נָמִי דָלָה קֹהֵן: פִּי הַקֶּנֶה לְנוֹלָדִים בְּמַעֲמָד שֶׁלֹּא תוֹלְדוּ עֲדֵינִי בְשֶׁמֶת מִפֶּן מוֹת הָבִי נָמִי דָלָה קֹהֵן לְנוֹלָדִים בְּקֶנֶן בְּעֻמָּתָא בְּלֹא מַעֲמָד שֶׁלֹּא הָיָה בְּקִיּוּמָא דְּלֹאֵת לִיֹּה אֲדָם מִקְנֵה דְּשִׁבְלִי וְלֹא לְדָבָר שֶׁלֹּא בָּהּ לַעֲוֹלֹם דְּבִהֲשָׁה לַעֲוֹלֹם חֵיטִי יְכוּל לְחַזֹּר בֹּא וּבִפְקָרָא מִי שָׁמָּה (ב"ר פ"ה ה"א) קֹלְחָר רַב הֵבֵן דְּהַמְּנָה לְעִבְרִי אֲף לְנִשְׁלָחָא אֵל קֹהֵן וְרַב חֲמֵן הָ קֹהֵן דְּבִהֲשָׁה רַבָּה (בבבבב) קֹלְחָר רַב נִחְמֵן אֲף מַעֲבָרֵי לַעֲוֹלֹם יְכוּל לְחַזֹּר בֹּא וְאִ"ת מֵהִיבֵא שְׁמַעֲיִין לִיֹּה לִר' מֵחִיר דְּ דַקְסִי (סס סס) לְחַר שְׁתַּחֲוִיִּי וּשְׁתַּפְּחֲרִי מִקֹּדֶשֶׁת מֵהִיבֵא גּוֹפֵא שְׁמַעֲיִין נָמִי לְחַרְס מִקְנֵה לְדָבָר שֶׁלֹּא בָּהּ לַעֲוֹלֹם דְּהָרָה דְּהָרָה וְלֹא לְחַר דְּעִיבֵר דְּעִיבֵר וְעַד אֲחִיבֵא בְּשֶׁלֹּם אֲלֵא שְׁמַחֲוִסִים גִּירוּת וְאִשְׁחָר וְלֹא דָמוּ לְנוֹלָדִים לִמְחִיבֵא בְּשֶׁלֹּם כִּלְלֵי וְאִשְׁ וְלֹא מִפְּגָלִיין הֵינִי מֵשֹׁם דְּלֹאֵת לָן לְמִימֵר דְּהָרִי בְּשִׁשְׁיָתִי דְּרִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יִצְחָק (יורדלין כ"ב) וְלֹאֲרַם פִּירוּת גִּירוּתֵּי דְּהַמְּנָה לְכַשְׁיָרֵא לִישׁ וּפִלְשׁוֹ דְּרִבִּי חֲוִימִין:

תנה ואיזה בעין, חלפך לא בעינין צבורין וְ
דַּמְתָּ. הוא דלא יתנה, דאין גט לאחר מיתה;
 אינלכובי ביה: **וְטַעֲמָא דְאִמְרֵי תַנּוּ**, כלומר,
 דאמר מעקרא תנו בדיקתני תנו גט לאשתי;
הָא לֹא אִמְרֵי תַנּוּ, אלא כתבו לא הוי תלי
 דאמר דמתני, טעמא דתנו יתנו משום מיתה,
 דאפלו מתיים נמי אין נותנין עד דלימא את
 מדלא קתני האומר כתבו גט (ס) לאשתי
 וזמא לא יתנו לאחר מיתה, ש"מ דאי אמר
 הכי אפלו מתיים נמי לא יתביני, ואי בשכיב
 מרע אע"ג דלא אמר תנו אלא כתבו יהיבין
 כרבי שמעון שורה: **הֵיזְא בְּקוֹלֵךְ**, להרג
אִמְרֵי כְּתוּבֵי נָשִׁי, כדי ש'לאשתך' תתקן
 לך: **תוֹרֵי אִלּוּ יִכְתְּבוּ יוֹתְנֵי, דַּמְתוּ**, דמתני
 שדואו ביה על נפשו לא גמר למלתיה,
 ומיהו כתבו ותנו הוה דעתיה: **הַמְּפָרֵשׁ**.
 כיס: **וְהִזְיַא בִּישְׂרָא**, למדבר: **אִהּ הַמִּסְבֵּן**,
 שכיב מרע: **בְּמִלְתֶּיהָ דְּשִׁמוּאֵל יָנִיס**,
 מלוך ליה: **כִּדְרָד: מַאי טַעֲמָא**, במלך קנה
 את ליתא בעינא דדלקתני, נַעֲשֶׂה כְּמֹאֲמֵר
 לוֹ, לזה מלתא בַּשֶּׁמֶת מַעֲשֵׂה **מֵעוֹת**
 דהלואה: **מִשְׁעָבְדֵינָא**, מהשתא לכל מאן
 דאתי מתמתק, חלפך בי א"ל תנהו לפלוני
 איגלאי מלתא דמשעת מתן מעות
 אשתעבד ליה: **הַקְנָה**, מלוך זה: **לְנוֹלָדִים**,
 שְׂחָה המקבל גזל: **לְאֹחֵר** אותה הלואה;
הָאֵלֶּה יָנִיס לָנָה, דכין דטעמא משום
 שעבדא דקביל עליה לזה בשעת הלואה
 לאשתעבדי להאי דאתי מתמתיה הוא
 ואיהו לא היה בעולם בהדיא שעתא, לא
 קני: **וְאִפִּי לְרִ' מַאֲיִר דְּאִמְרֵי אֲרִם מִקְנֶה**
דְּרִב' שְׁלֹא בֵּא לְעוֹלָם, כגון מזכר פרות
 דקל או מה שחשלו מצודתי: **הֵנִי מַלִּי**, כי
 מקנה לאדם שישנו בעולם, אבל לרִב' דרִב'ר
 שאינו בעולם א':

בה"א

הביאור הקצר למסכת גיטין דף יג עמוד ב מתוך ש"ס "מתיבתא – עוז והדר" (ליום חמישי) קה

נוכחים שם באותה שעה, קנה המקבל את ההלואה, והלוה חייב לפרוע לו את החוב. שואלת הגמרא, וְנִשְׁמָט מֵאֵי – מדוע וכיצד זכה המקבל בַּמָּלוּה, והרי אין כאן שום דבר מסויים בעין שאפשר להקנות. משיבה הגמרא, אֲמַר אֲמִימַר, שבכל הלואה שאדם מלוה לחברו, נִשְׁעָה הלוה בְּאֶזְרָא לֹא מלוה בִּשְׁעָת מִתָּן מְעוֹת – בשעה שקיבל את הכסף מן המלוה, שֶׁעֲבָרָא לָךְ לְדִידֶךָ – הרינו משעבד את עצמי לך מעתה לפרוע את חובי, וְלָכֵל דְּאֵתוּ מִחֲמַתְךָ – ולא רק לך אלא לכל מי שיבוא ויתבע ממני את החוב מכוחך, ועל כן כאשר המלוה מעמיד עתה את השלישי לתבוע את החוב, נתברר למפרע שהלוה כבר נשתעבד לשלישי זה משעת ההלואה.

אֲמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְאֲמִימַר, ובא להקשות על ביאורו בדברי רב, אֲלֵא מְעָתָה – מתוך דבריו, שבמעמד שלשתן נתברר למפרע שהלוה נשתעבד לשלישי משעה שלוה את המעות, יש לשאול, מה יהיה הדין אם הקנה המלוה את ההלואה במעמד שלשתן לְנוֹדְרִים, דְּלֵא הָווּ בִּשְׁעָת מִתָּן מְעוֹת – לאלו שלא נולדו עדיין בשעת ההלואה אלא לאחר מכן, הֲכִי נִמְי דְּלֵא קְנוּ – האם אכן לא יוכלו לקנות את ההלואה במעמד שלשתן. שהרי אין אדם יכול להשתעבד למי שלא בא לעולם, ואם כן לא נשתעבד הלוה למקבל, שעדיין לא נולד בשעת תניית המעות. ומוסיף רב אשי בקושייתו, שאין לפרש את דברי רב על פי ביאורו של אמימר לדעת רבי מאיר הסובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דְּאֲפִילוּ לְשִׁית רַבִּי מֵאִיר דְּאֲמַר, אֲדָם מְקָנָה – יכול אדם להקנות לחברו דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, כגון להקנות פירות העתידים לצמוח על העץ, מכל מקום אין יכול להקנות את ההלואה למי שעדיין לא נולד באותה שעה, שכן חֲנִי מִיָּלִי – דברי רבי מאיר לא נאמרו אלא כאשר הוא מקנה דבר שלא בא לעולם לְדָבָר – למי שְׁיִשְׁנֻ בְּעוֹלָם – שכבר נולד ויש בידו לזכות בדבר הנקנה, אֲכָל להקנות ולשעבד לְדָבָר – למי שְׁאִינוּ בְּעוֹלָם – שעדיין לא נולד לֵאמֹר רבי מאיר את דבריו, ואם כן אי אפשר להקנות את החוב למי שלא היה בעולם בשעת ההלואה, שהרי הלוה לא היה יכול להשתעבד למקבל בשעה שקיבל את המעות מהמלוה, ואילו בדברי רב לא מצינו כל חילוק בדין זה בין אם היה הקונה קיים בשעת ההלואה לבין אם נולד לאחריה, ומזה נראה שהקנין מועיל אף למי שנולד לאחר שעת ההלואה, ועל כרחק שאין לפרש שהקנין חל מטעם שהלוה נשתעבד למקבל בשעת ההלואה. אֲלֵא מְעָתָה רַב אֲשִׁי, שיש לפרש שמעמד שלשתן קונה את החוב למקבל עתה, בשעת אמירת המלוה, ומטעם אחר

ביום למקום רחוק ומותר את אשתו כאן, וְהִיזָא מעירו בְּשִׁינְיָא במדבר למקום רחוק, ובדרך הליכתם אמרו 'כתבו גט לאשתי', נעשו השומעים שלוחים לכתוב גט וליתנו לנשותיהם. כי מאחר שהולכים למקום סכנה, יש לפרש שנתכונו לגרש את נשותיהם מחשש שמא לא יעלה בידם לשוּב ותישארנה הנשים עגונות, ואף בהם יש לתלות שמפאת טרדת הסכנה לא סיימו דבריהם, וכונתם לומר 'כתבו ותנו גט לאשתי'. רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוֹרִי אֲמַר, אֵף הִמְסִיכָן – גם שכיב מרע שאמר 'כתבו גט לאשתי', נותנים אותו לה, שכן אף בו אין לתלות שנתכוון לצחק באשתו בשעה זו, אלא ודאי נתכוון לפוטרה מן הייבום, ומחמת טרדת חוליו שכח לומר 'תנו'. ולפיכך לא העמיד רב זביד את משנתו בשכיב מרע. שהרי התנא נקט דווקא 'תנו', משום שאם אמר הבעל 'כתבו' אין נותנים לה אף אם הבעל חי, וכיון שהתנא בא להשמיענו חילוק בין חי למת, נקט 'תנו', שבאופן זה, אם הבעל חי נותנים את הגט ואם הוא מת אין נותנים. ואילו נעמיד המשנה בשכיב מרע, אם כן אף באמר 'כתבו' נותנים לה את הגט אם הבעל חי, ולא היה לו לתנא לדקדק ולומר 'תנו'.

מִתְקִיף לָהּ רַב אֲשִׁי, על הוכחתו של רב זביד, וּמֵאֵן נִימָא לָן – ומי אמר לנו דְּמִתְנִיתִין – שמשנתנו בשיטת רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוֹרִי הִיא, דְּלֵא – שמה בשיטת רַבִּינָן הִיא, ולדבריהם, שההשכיב מרע לבריא בדין זה, ואם אמר 'כתבו גט לאשתי' אין נותנים אותו עד שיאמר 'תנו', ואם כן יתכן שמשנתנו מדברת בשכיב מרע וכדברי רב פפא.

חזרת הגמרא לרון בדברי רב שאפשר להקנות ממון במעמד שלשתן ובטעם דין זה:

גּוֹפֵא אֲמַר רַב הוּנָא אֲמַר רַב, האומר לחברו 'מְנָה יֵשׁ לִי בְּדָךְ, תְּנֵהוּ לִי לְפָלוֹנִי', אם אמר לו כך בְּמַעְמַד שְׁלִשְׁתָּן – הנותן ומי שהממון ברשותו והמקבל, קנה המקבל את המנה. אֲמַר רַבָּא, מִסְתַּבְּרָא מִלִּיתִיה דְּרַב – מצד הסברא נראה לי שדינו של רב אינו אלא בְּפִקְדוֹן, שהמנה נמצא אצלו בעין בתורת פקדון, אֲכָל בַּמָּלוּה – במנה שהלוה לחברו ועתה אומר המלוה ללוה לתת את המנה לאחר, לֵאמֹר קנה המקבל את המנה. כך מסתבר. וְאִלּוּם לִפִּי האמת, הָאֵלֶּלִים וְלִשׁוֹן שְׁבוּעָה, כלומר הריני נשבע שֶׁאֲמַר רַב דִּין זה שאפשר להקנות במעמד שלשתן, אֲפִילוּ בַּמָּלוּה.

הגמרא מביאה ראיה שמעמד שלשתן מועיל אף בהלואה, כפי שאמר רבא בדעת רב:

אֲתֵּימַר נִמְי – כן שנינו בפירוש גם בשם אמוראים ראשונים, אֲמַר שְׁמוּאֵל מְשִׁמִּיָּה דְּלִוִּי, מָלוּה שאמר ללוה מָלוּה לִי בְּדָךְ – חוב של הלואה יש לי עליך, תְּנֵהוּ לִי לְפָלוֹנִי – שיהא החוב שייך לו, ותפרע לו את המעות, אם אמר זאת בְּמַעְמַד שְׁלִשְׁתָּן – שהיו המלוה והמקבל החוב

משיבה הגמרא, קִסְבֵּר רַב פַּפָּא, כִּי אֲמַר רַב – מה שאמר רב שאפשר להקנות ב'מעמד שלשתן', לֵא שֶׁנָּא בַּמָּלוּה וְלֵא שֶׁנָּא בְּפִקְדוֹן – אין חילוק אם הלוה מעות לאחר וצויה לו ליתנם לפלוני או אם הם מצויים בפקדון אצל נפקד, שאף בהלואה תיקנו קנין זה. ולכן אם מדובר בקנין זה, לא היה רב אומר שזהו דווקא אם המעות צבורות ומצויות בעין, והיינו בפקדון. ולפיכך ביאר רב פפא את משנתו לפי דברי רב במתנת שכיב מרע.

שואלת הגמרא, רַב זְבִיד מֵאִי טַעְמָא – מפני מה לֵא אֲמַר רַב פַּפָּא שדין משנתנו נאמר במתנת שכיב מרע. משיבה הגמרא, שלדעת רב זביד לֵא מִיתוּקְמָא מִתְנִיתִין – אי אפשר להעמיד המשנה בְּשִׁכִּיב מַרְעֵי מֵאֵי – מגין מוכח כן, מִדְּקִתְנִי – ממה ששני בתחילת המשנה, 'הָאֲמַר תְּנֵה גִט זֶה לְאִשְׁתִּי, וְשִׁמְרֵהּ שְׁחִירָה זֶה לְעַבְדִּי וְזֶה לְאִתְּךָ מִיתָה', וכונת התנא לדקדק ולומר, דְּטַעְמָא – שהסיבה שאין נותנים את הגט או השחרור היא משום דְּמָת, ואין גט או שחרור יכול לחול לאחר מיתה, הָא מִתִּיִּים – אולם אם הנותן עודנו חי נִוְתֵּינָן את הגט או השחרור על פי ציווי, ואין צריך לשאלו שוב האם אכן חפץ שיתנהו. ועוד הוסיף התנא לדקדק דְּטַעְמָא – שהחילוק בין מת לחי אינה אלא באופן דְּאֲמַר 'תנו', כפי שנזכר במשנה, ונקט התנא לשון זה כדי שנדייק הָא לֵא אֲמַר 'תנו' – שאם לא צויה בלשון זו, אלא אמר 'כתבו גט לאשתי' או 'כתבו שטר שחרור לעבדי', אֵין נִוְתֵּינָן את הגט ואת השחרור ואלא אם יאמר שיתנהו, ואפילו כשהוא חי. והטעם בזה, לפי שיש לחוש שמא לא נתכוון באמת לגרשה, ואמר כן רק כדי לצחק בה שתסבור שהוא מבקש לגרשה. ורק אם אומר 'תנו' יש להבין שאכן כוונתו לגרשה. וְאִילוּ שְׁכִיב מַרְעֵי הָרִי דִּינוּ שֶׁאֵף עַל גִּב דְּלֵא אֲמַר 'תנו' גט לאשתי, אלא 'כתבו', נִוְתֵּינָן לאשה את הגט. דְּתֵּנָן – שכן שנינו במשנה להלן (סד): העוסקת בדין המצויה לאחרים לכתוב לו גט, שאף שבדרך כלל אי אפשר ליתן לאשה את הגט על פי ציווי זה לבד ואלא אם יאמר שיתנהו, שכן יש לחוש שלא נתכוון לגרשה אלא לצחק בה, אמנם פעמים שיש להעריך שכוונתו לצוות על תניית הגט באמת. והתנא מפרט את סדר קביעת ההלכות בזה, בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ חכמים אֲמִירִים, שְׁהִיזָא להיהרג בגזירת המלכות כשהוא נתון בְּקוֹלָר – שלשלת של ברזל, וְאֲמַר באותה שעה לעומדים שם 'בְּתִבּוֹ גִּט לְאִשְׁתִּי, הָרִי אֵלֶּי יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ את הגט לאשתו, שכן מדבריו נראה שרוצה לגרשה כדי שלא תזדקק ליבם לאחר מיתתו, ונתכוון למנותם שלוחים לכך. ומה שאמר 'כתבו' ולא 'תנו', כי מפאת צערו ובהלתו אין דעתו מיושבת עליו, ושבו לסטים דבריו ולומר 'תנו'. תְּהִיוּ חכמים להוסיף ולומר שֶׁאֵף הִמְפִּירֵשׁ – המפליג

לפי שעדיין לא נחשב שפרע את החוב, נמצא שעדיין אין המנה של המלוה, לפיכך **אם בא לחזור ולקחתו מיד השליח, חוזר.**

הגמרא מבררת טעם מחלוקתם: **לִימָא בְּהָא קְמִיפְלָגִי** – שמא נאמר בזה נחלק, דְּמַר כְּבֵר – לדעת רב, האומר 'הולך' מעות אלו לפלוני, בְּזִכְיָא דְּמִי – כאילו אמר לו 'זכה בהם לפלוני, והשליח זוכה לו את המנה, ולכן אין הלוה יכול לחזור בו, שכן כבר זכה השליח למלוה את המנה, וְדַר כְּבֵר – שמואל, ש'הולך' – לֹא בְּזִכְיָא דְּמִי, – וכיון שלא הורה הלוה לשליח לזכות למלוה, אלא רק להוליכו, אם כן לא קנאו המלוה, ויכול הלוה לחזור ולקחתו.

הגמרא דוחה ביאור זה, לֹא בזה נחלק, אלא דְּבִבְלִי עֲלֵמָא – רב ושמואל סוברים שאמירת 'הולך' – בְּזִכְיָא דְּמִי, וְהָא בְּהָא קְמִיפְלָגִי – בזה חולקים. דְּמַר כְּבֵר לֹא אֲמַרְיָן מִינֵה, וְדַר כְּבֵר אֲמַרְיָן מִינֵה. לדעת שמואל, אומרים 'מינו' (מתוך), שמתוך שהלוה חייב באחריות המנה כשהוא ביד השליח, ואם יאנס ישלם לו מנה אחר, שעדיין לא נחשב שפרע את החוב, נמצא שעדיין אין המנה של המלוה, ולכן יכול לחזור בו מנתינתו. ורב חולק על סברא זו, ולדעתו זכה המלוה במנה וגם הלוה חייב באחריותו.

תַּנְיָא בְּנִזְכִּיָּה דְּרַב – שנינו בבבליא דבבבירי רב. הלוה שמסר מנה ביד שליח, ואמר לו 'הולך מנה לפלוני שְׂאֵנִי חַיִּיב לוֹ', או שאמר לו 'תן מנה לפלוני שְׂאֵנִי חַיִּיב לוֹ', וכן המוסר לשליח פיקדון שהופקד אצלו כדי להוליכו למפקיד ואמר לו 'הולך מנה לפלוני פְּקָדוֹן שְׂשֵׁשׁ לוֹ בְּדִיר', או שאמר לו 'תן מנה לפלוני פְּקָדוֹן שְׂשֵׁשׁ לוֹ בְּדִיר', בכל האופנים הללו חייב הממשל בְּאֲחֵרֵיתוֹ של המנה, וְאִם בָּא הממשל לחזור בו, ומבקש מהשליח לחזור לו המנה, אִינוֹ חֹזֵר, שכבר זכה בו השליח למלוה או למפקיד, וכדברי רב.

שואלת הגמרא, מדוע בהשבת פְּקָדוֹן אין הממשל יכול לחזור בו, לִימָא לִיָּה – יאמר הממשל לשליח, אִין רְצוֹנִי של המפקיד שְׂנִיָּה פְּקָדוֹנִי מוֹנֵה בְּיָדִי של איש אֲחֵר מלבדי, וחובה היא לו שהמנה מונח אצלו, ולא זכית אותו לו, שאין חבין לאדם שלא בפניו. משיבה הגמרא, אֲמַר רַבִּי יוֹרְאָה, דְּבִי הִבְרִיתָא מִבְּרִיתֵי בְּשִׁחְוִיתוֹק הממשל (והוא הנפקד) בְּפָרְזָן בפקדון זה, שכבר תבעו המפקיד להשיב לו הפקדון וכפר בו, ולכן ודאי זכות היא לבעל הפקדון שלא יהיה פקדונו ביד הממשל, ואין הוא יכול לחזור בו לאחר שנתנו לשליח.

רַב שֵׁשֶׁת תָּהוּ לִיָּה – היה לו אֲשֶׁרְתָּא דְּסַרְבְּלִי – מעות שהיו חייבים לו עבור סרבלים שמכר באשכנז (בהקפה), אצל אנשים שדרו בְּמִתְחָזָא. אֲמַר לִיָּה לְרַב יוֹסֵף בְּרַחְמֵי, שעמד לצאת לדיר, בְּחִירָא דְּאֲרִית – בשוחר ממחוז, אֲרִיתֵיהּ נִיחָל – הבא לי את מעותי מהם. אֶל – הלך רב יוסף ותבעם את הדמים, וְהִבְיָהוּ לִיָּה – נתנו לו המעות ואֲמַר לִיָּה נִיכְנִי מִיָּה – קבל עליך בקנין סודר להתחייב באחריות המעות, שאם יאנסו בדרך לא יחזור רב ששת לתבוע אותנו. אֲמַר לָהּ, אִין – מסכים אנכי לכך. אולם לְסוֹף המשך בעמוד קב

דְּבָרִים תָּלָלוּ שאמרתי לֹא נִתְּנֵנוּ לְחֹזֵרָה, כי מאחר שאמרתי לך בפני המקבל, נקנה לו הכרכום במעמד שלשתן, שואלת הגמרא, אֲמַר רַב חֲדָא וְיִמָּנָא – הרי כבר אמר רב דין זה פעם אחת, דְּאֲמַר רַב הוֹנָא אֲמַר רַב, האומר לחברו מִנָּה לִי בְּדִיר, תִּנְהוּ לוֹ לְפָלוֹנִי, ואמר זאת בְּמַעְמַד שְׁלִשְׁתָּן, קִנָּה המקבל את המנה. ומדוע הוצרך רב להשמיע דין זה בשנית.

משיבה הגמרא, שרב השמיענו זאת שנית, שכן אִי מִתְּהִיא – מדבריו הראשונים לגבי מנה, תָּהוּ אֲמִינָא, דְּהִנֵּי מִיָּלִי מִתְּנָה מְרֻבָּה – דוקא במתנה מרובה כמנה, צריך שהמקבל יהא נוכח בעת האמירה, אֲבָל בְּמִתְּנָה מוֹעֲמָת כדוגמת קב כרכום, לֹא לִיכְנֵי – לא יצטרך להקנותה דווקא בְּפָנָיו של המקבל, דווי שאמר כן לנפקד, קָא מְשַׁמְעֵן לוֹ רַב, שאף בקב כרכום צריך המקבל להיות נוכח.

מעשה נוסף בענין זה:

תָּהוּ גִינָא – בעלי גינות, שגידלו ירקות בשותפות בקרקע אחת, יַעֲבִיד חוֹשְׁפָנָא בְּהִירֵי – שחשבו יחד חשבון שותפותם, פֶּשׁ חֲמִשׁ אִיכְתֵּרִי וְזוּי גִבִּי חֵד מְנִיחוּ – מצאו שנשארו חמשה סלעים מן השותפות אצל אחד מהם, וצריך לחלקם בין כולם. אֲמַר לִיָּה – אמרו לו, יִהְיֶינָה נִזְכִּיָּה לְמִי אֲרֵעָא – תן את הסלעים (שאתה חייב לנו) לבעל הקרקע בשבילנו, ואמרו לו כן בְּאִפִּי מְרִי אֲרֵעָא – בפני בעל הקרקע, וְקִנָּה בעל הקרקע מִיָּנָה – מן השותף את החוב בקנין סודר. לְסוֹף אֶל – לאחר מכן הלך שותף זה, עָבֵד חוֹשְׁפָנָא בִּין יִרְיָה לְנִפְשִׁיָּה – עשה חשבון בינו לבין עצמו, לֹא פֶשׁ גִּבִּי וְלֹא מִיָּדִי – ומצא שהחשבון היה בטעות, ובאמת לא נותר בידו מכספם. אֲתָא לְמִיָּה דְּרַב נִחְמֵן – בא לפני רב נחמן ושאל האם יכול להיפטר מחיובו לתת הסלעים לבעל הקרקע, ובתחילה סבר רב נחמן שברצונו לחזור מהתחייבותו לבעל הקרקע, ולכן אֲמַר לִיָּה, מֵאִי אֲיַעֲבִיד לָךְ – מה אעשה לך, הרי אינך יכול להיפטר מחובתך, משני טעמים, תָּדָא – טעם אחד, משום דְּאֲמַר רַב הוֹנָא אֲמַר רַב שבמעמד שלשתן קנה המקבל, והרי חבריך הקנו לבעל הקרקע את החוב שהיית חייב להם, וְעוֹד, דְּהָא מִיָּה מִיָּה בְּקִנֵּי סוֹדֵר. אֲמַר לִיָּה רַבָּא לרב נחמן, אֲמַר מֵאִי מִיָּה אֲמַר – האם איש זה אומר לֹא יִהְיֶינָא – אין ברצוני לתת, והרי דְּלִיָּה גִבָּא גִבָּא קָאֲמַר – טענתו היא שהחשבון נעשה בטעות, ואין בידו כסף שלהם. אֲמַר לִיָּה רב נחמן, אִם כֵּן, קִנָּה בְּמַעְמַד הוּא, שהרי עשית אותו רק מפני שחשבת בטעות שכספם מצוי בידך, וְכָל קִנָּה בְּמַעְמַד – חוזר.

אִיתָמַר – שנינו, מי שאמר לחברו הוֹלֵךְ – הֵנִּיחַ שלוחי להוליך מִנָּה לְפָלוֹנִי, שְׂאֵנִי חַיִּיב לוֹ וברצוני לפרוע לו. אֲמַר רַב, הלוה חַיִּיב בְּאֲחֵרֵיתוֹ – שרע המנה עד שגיע ליד המלוה, ואם נאנס הממון ביד השליח חייב הלוה לפרוע ממעות אחרות. וְאִם בָּא לְחֹזֵר – ואם לאחר ששלחו רוצה לחזור ולקחתם מן השליח, אִינוֹ חֹזֵר, מפני שכבר זכה השליח במעות עבור המלוה. וְשִׁמְוָאֵל אֲמַר, מִתּוֹךְ שְׂחִיבֵי הלוה בְּאֲחֵרֵיתוֹ של המנה, שאם יאנס חייב לשלם,

בְּהִתִּיא תְּנָא – בהנאה זו, שהלוה נהנה מהעברת החוב לאיש אחר, דְּקָא מְשִׁתְּנִיא לִיָּה – שעל ידי כך משתנה חובו בִּין מִלּוֹה יִשְׁנָה לְמִלּוֹה חֲדָשָׁה – שהרי חיובו למלוה התחיל משעת ההלוואה ואילו חיובו למקבל מתחיל רק עכשיו, ויותר נח לדחות זמן הפרעון של הלוואה חדשה, בהנאה זו גִּבָּר – מסכים בדעתו, וּמְשַׁעֲבִיד נִפְשִׁיָּה – משעבד עצמו למקבל, ונעשה החוב שלו.

הגמרא מקשה על סברא זו, אֲמַר לִיָּה הוֹנָא מַר בְּרִיה דְּרַב נְחִמְיָה לְרַב אִשִּׁי, אֶלָּא מַעֲתָה לדבריו, יש לשאול, באופן שהמקבל הוא אדם תקיף, גִּבּוֹן הֵנִי דְּבִי בְּרַחְמֵי, דְּכַפְתִּי וְשָׁקָלִי לְאֶלְתֵּר – שכופתים ומכריחים את החייבים להם לשלם מיד בזמן הפרעון, וכי הָכִי נִמִּי דִּלָּא קִנּוּ – האם אין הם יכולים לקנות במעמד שלשתן, כי אין ללווה הנאה בכך שנעשית הלוואה חדשה שהרי על כרחו ישלם מיד בזמן הפרעון, ואם כן לא שעבד עצמו למקבל המתנה. וְכִי תִימָא – ואם תאמר, הָכִי נִמִּי – שאכן באופן זה לא יקנה המקבל את החוב, אִם כֵּן נִתְּתָּ דְּבָרִיךְ לְשִׁיעוּרִין – אין תקנת חכמים שיה אצל הכל, ואין זו דרך חכמים בתקנותיהם.

אֶלָּא אֲמַר מַר זוטרא, הֵנִי תָּלַת מִיָּלִי שלשה דברים אלו שקבעו חכמים, שוֹנִיָּהוּ דְּרַבֵּן – עשאום חכמים בְּהִלְכָתָא בְּלֹא מַעֲמָא – כאילו קיבלם משה מסיני שאין צריך לתת להם טעם. תָּדָא, הָא – הראשון הוא דין זה שמעמד שלשתן קונה במלוה, אע"פ שאינה בעין, שאין לו טעם כיצד הוא מועיל. וְאִירָךְ – הדבר השני הוא, דְּאֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר שְׁמַוָּאֵל, תְּכַתֵּב כָּל נִכְסָיו לְאִשְׁתּוֹ – מי שכתב בשטר לפני מיתתו שנותן כל נכסיו לאשתו לאחר מותו, ויש לו בנים הראויים ליורשו, לֹא עֲשָׂאָה אֶלָּא אֲפִסְרוּפִיא – אמדו חכמים שאין כוונתו ליתן לה כל נכסיו אלא רק למנותה אפוסטרופוס על הנכסים, שיתפרסמו בניו על ידה ובכך יבדודה. ואין בזה טעם שיועיל מצד הדין, אלא כך תיקנו חכמים. וְאִירָךְ – הדבר השלישי הוא, דְּאֲמַר רַב תַּנְיָא, הַמִּשְׁיָא אִשָּׁה לְבָנֵי הַדּוּל, בְּבִית – מיוחד שפינתו מכל חפציו, וייחדו לבית חתנות לבנו ואינו דר בו, קָנָא – הבן את הבית, אף שלא הקנה לו האב בקנין, שכן אמדו חכמים דעת האב כיון שגנאי הוא לבן לישא אשה כשאין לו מקום לגור בו, וכשפינה האב את הבית לשם בית חתנות גילה שדעתו לכך. אך אין טעם בזה שקונה הבית בלא קנין.

הגמרא מביאה מעשה העוסק בקנין במעמד שלשתן:

אֲמַר לִיָּה רַב לְרַב אֶתָּא בְּרַבְלָא, קָא דְּמוֹרְקָא – קב כרכום אִית לִי גִבָּר – יש לי אצלך בפקדון, יִהְיֶיה – תנהו לְפָלוֹנִי, והוסיף ואמר, בְּאִפִּיָּה קָאֲמִינָא לָךְ דִּלָּא תְּרַבְנָא בִּי – בפני אני ואמר לך זאת, כדי שלא אחרור בי, ונתחובן להבטיח למקבל שלא יחזור בו. שואלת הגמרא, מִכְּלָל – משמע מדבריו דָּא גִבִּי תָּדָר בִּיה – מִצִּי תָּדָר בִּיה – שאילו רצה, היה יכול לחזור בו, לולא הבטחתו, והרי הקנה לו במעמד שלשתן, משיבה הגמרא, הָכִי קָאֲמַר – כך היה כוונת רב,

קבלה משה הלכה מסיני, שאין צריך לתת בה טעם: **אפי' יורפ'א**. לזכרני ולדוריא, ואע"פ שכתבו לה בלשון מתנה לא קאמרו ואין טעם בדבר אלא כך תקנו והפקר ביד הדין הפקר: **בבב**. בית מידן שאינו דב בה אלא עשאו לו לבית חתונה: **באפי' קאמרינא** לך **דלא הדרנא בי**. השתא סיד דהכי אמר ליה בפניו, אני מבטחך שלא אחזור בי ויכריכין מכלל **דאי בעי למתיר** **מצי** מיתירי. בתמיה: ח"ק **דברים** חללו **כו'**. כיון דבאפי' קאמרינא לך דמיתביה דהיה ליה תו לא בעי הדרנא בי: **הא אמרת** **דלא וימנא** ולמה ליה למימר דלא מצינא הדרנא: **הני מלי** דבעינן בפני: **מיתנה מרבה**. גזון מנה: **מ"ל**. להכי איצטרך למימר באפי' קאמרינא לך, דלא שמועינן דקבא דמוריקא דמתנה מועטת הא ביקא נמי באפי': **ננא**. בעלי גזת מוכרי רק: **איסתריו וזוי**. סלעי מדינה: סתם איסתריו סלע צורי, איסתריו סלע מדינה, ששמינית שבסלע צורי דהינו חצי דינר: **באפי' אמרו**. אאמרו ליה קאי, כלומר אמרו ליה באפי' מרי ארעא דהבינה ניהלי למרי ארעא: **חיב**. המשלח חוב: **באחריותו**. אם יאנסו מיד שליח ואם לא יאנסו ולומר: **והיחידים** לי שמוא יאנסו ממך דאמינו אינו חוזר: **רב סבר הולך בזכי דמי**. הלכך אינו חוזר, ומידו חיב באחריותו שהמלוה לא יצוהו למסרו לו: **ח"ל דב"ע** הולך בזכי **דמי**. כלומר בעלמא הולך בזכי ומי ואם היו בבתנה דליבא אחריות מודה שמואל דאינו חוזר: **שמואל סבר אמרינן מנא**. מתוך שחיב באחריות **אם בא** לחזור חזר: **הולך תו**. כלומר אחד מכל לשונות הללה: **לימא**. ליה. האי משלח: **אין רצונו**. של מפקדה: **שיהא פקדונו ביד אחי**. דהכי קרי' לקמן בפיר' שליש (פ' טו, כ) וכן דאין רצונו אשתבח דחוב הוא לו ואין חבין לו לאדם אלא בפניו ואמאי אינו חוזר האי לא זכי וזאת: **בשהחוק**. משלח זה: **בפניו**. בפקדון דאגן סודי וניתא ליה לכליעו שיצא מתחת ידו: **מרבלי**. קו"ט בלע"ז: **אשרתא**. הקפה, שנתון סרבלים באשראי לתת לו הפעות ולזמן קבוע נגדי מנא. אתקא דאורחא. דאי מיתנסי מנא לא ליהדר לתבעו: **אמר** להו **אין**. בן אעשה: **שפיר עבדת**. שלא שבעת עמקך עד חנם נתת עבד. ולקח לישראל גרים שפיר עבדת דלא שוית נפשך עבדי לזה לאיש מלך. ל"א גרים שפיר עבדת עבד לזה לאיש מלך. כלומר שפיר עבדת דאשתמטת, לפי שכן לזרים ועבדים לי להביאו לי באחריותו: **אפי' אמר**

מִלּוֹה רַבִּי אֲחִי בְּרַפִּי יֵאָשִׁיחַ הוּם לִיבָּ אִסְפָּקָה בְּכִסְפָּה בְּהִנְדֻּסָּה

[illegible]

המביא גט פרק ראשון דף יד עמוד ב - בשיתוף מהדורת טובי'

רעש"י

אמר לְהוֹ אֵין, מִתְדַּבֵּר: **אמר** לְהוֹ **לא**, בְּדַמְרִי לַעֲלֵל אִם בָּא לְחֹזֵר אֵינוֹ חֹזֵר: **אמר** לוֹ, לֹא, דֹּסְתָא: חֲזוּ מִרְ **מא** קַעֲבִיד, דְּלֹא קִמְהַר לָן: **סב** רְמוּ לִיחַ, הֲרֵבָה הִכְהִדוּ, לִשְׁוֹן מִזְרִי, לֹא סָב רְמוּ לִיחַ, יָפָה רְאוּיֹת הַמְּבוֹת הִלְלָה: **אמאי** תַּעֲבִיד **הכי**, שְׁתַּרְצִית לְחֹזֵר מִיָּד: הֵן **אמה**, אֲנִשִּׁי מִדּוֹת גְּבוּהִים בְּקוֹמָה: וְכִכְעֵן **אמה**.

אף מלבושיהן מאמנים משאָר בני אדם
וּמְדַבְּרֵיהֶן מַחֲזִיחִין, כְּלוּמֵר קוֹלָן עֲבָה
וּנְרָאָה הַדְּבוּר יוצא מִשְׁבּוּרָן: **אֲרָאָה וְאַרְשָׁא**
וּפִילֵי בִרְשָׁה: **וְלֹא מִצָּאֻן**, שְׁמֹת: **בּוֹכִי דְמִי**.
וְכִין כִּשְׁרָה בְּזֶן בְּחַיִּי וְתַנְנוּ לְיִוְרִשִׁי: דְּרַע'
הוֹלֵךְ לֹא בּוֹכִי דְמִי גִרְסִי: **בְּשִׁכְבִּי מַרְעִ**,
שָׁקֵל זְמַן שֶׁלֹא חוֹר בּו דְּבָרֵיו כְּתוּבִים
וּמְסוּרִים: וְהוֹלֵךְ דִּידִיה זְכִי הוּא, וְיִתְנֵם
לְיִוְרִשִׁי שֶׁנִּשְׁתַּלְחוּ לוֹ שְׁתֵּרִי זָכָה אֲבִיתָן
בְּחַיֵּיהֶן: **בְּבִרְיָה**, יְחִוְרוּ לְמַשְׁלַח, דְּהוֹלֵךְ לֹא
בּוֹכִי דְמִי, וְהָ לִשְׁלֹא אֶלָּא לְמַקְבֵּל וְלֹא
לְיִוְרִשִׁי: **הָא וְהָא בְּשִׁכְבִּי מַרְעִ**, דְּהוֹלֵךְ
דִּידִיה זְכִי הוּא: **הָא אֲרִיתִיה לְמַקְבֵּל**,
בְּעוֹלָם: **בְּשַׁעַת מִתָּן מַעוֹת**, וְשִׁלְחִי זָכָה בְּזֶן
מִיד וּבְשִׁמֹת זְכִי יוֹרִשְׁוִי מִכּוּחַ: **הָא דְלִיתִיה**
לְמַקְבֵּל, שֶׁכֵּר מֵת וְהָ לֹא הִיָּה יוֹדַע,
נִמְצָאת זָכָה שְׁטוּת לֹא קִנּוּ יוֹרִשִׁין: **הָא**
וְהָא זְכָרִי, וְהוֹלֵךְ דִּידִיה לֹא בּוֹכִי דְמִי:
הָא דְמִית מַקְבֵּל בְּחַיִּי נִוְתָן, יְחִוְרוּ
לְמַשְׁלַח, דְּלֹא זָכָה בְּזֶן מַקְבֵּל, וְאֶפְסוּ מֵת
הַנוּתֵן בְּחִירַת הַשְׁלִיט אִין כָּאן מִשּׁוּם מִצְוָה
לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַמֹּת, שֶׁקֹּדֶם מִיתָתוֹ בְּטֵלוּ דְּבָרֵיו
מִשְׁעַת מִיתַת הַמַּקְבֵּל: **וְהָא**, דְּהִלְכִי לְיִוְרִשִׁי
מִן שְׁתַּלְחוּ לוֹ: **דְּמִית נִוְתָן**, דְּקִינָה שְׁמֹרֶן
לְשִׁלְחִי מֵת וְעַדְּזִן מַקְבֵּל חַי, הִלְכֵךְ מִשְׁעַת
מִיתַת הַנוּתֵן זָכָה בְּהֵם הַמַּקְבֵּל מִשּׁוּם
דְּמִצְוָה לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַמֹּת וְאֶפְסוּ הִיָּה בְּרִיא:
ר' יְחִזְקִיָּה הַנְּשִׂיא כו', לְקַמֵּן מִפְרֵשׁ מֵאִי
פְּלִיג אִישׁ אוֹמְרִים: **וְכָאן אֶמְרוּ**, בְּכֵלֵל: **מַה**
שְׁיִצְהָ שְׁלִיחַ יַעֲשֶׂה, לְפִי מַה שְׁרָעָה
בְּדַעְתּוֹ שֶׁל מַשְׁלַח, אִם הִתְקַהּ עֵינָו: **יִפָּה**
בְּמַתְנָה זוֹ וְאוֹהֵב אֶת הַמַּקְבֵּל וְאֶת בְּנֵי
ת"ק, דְּלֹא אֶזְרִיר בְּמַת מַשְׁלַח וְאִמְרוּ יְחִוְרוּ
לְמַשְׁלַח: **כִּכֵּר הוֹלֵךְ לֹא בּוֹכִי דְמִי**, אֲבָל
אִם מֵת מַשְׁלַח לֹא יַעֲדִיעֵן מֵאִי קָאָמֵר בּוֹ: **וְר'**
נָתָן וְר' יַעֲקֹב, הוֹסִיפוּ לֵת לֶן דְּבָרֵיו וְאִמְרוּ
דְּאִפִּי מֵת מַשְׁלַח לִית לֶן בְּבִרְיָה דְּמִצְוָה
לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַמֹּת: **וְר"א הוֹלֵךְ בּוֹכִי דְמִי**,
וּפְלִיגִי אֶפְסוּ לֹא מֵת מַשְׁלַח, וְאִמְלִיתִיה דְּת"ק
וְקִאִין, וְיַתַּע דְּמַמְקָאָמֵר רַבִּי יְחִזְקִיָּה הַנְּשִׂיא
מִצְוָה לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַמֹּת ש"מ שְׁמַעְתִּיהוּ לִשׁ
אוֹמְרִים דְּתַלּוּ טַעְמִיהוּ דְּהוֹלֵךְ בּוֹכִי דְמִי
וְאִפִּי לֹא מֵת מַשְׁלַח, וְאִמְרוּ אִידוּ דְּקִינָה דְּמִי
דְּאִפִּי לְקַיֵּם דְּבָרֵיו אֲבָל לֹא מֵת לֹא דְּהוֹלֵךְ
לֹא בּוֹכִי דְמִי: **מִסְפָּקָא** לָהּ, אִי בּוֹכִי דְמִי אִי
לֹא אִי מִצְוָה לְקַיֵּם אִי לֹא: **שׂוֹרָא**, רֵאוּת
עֵינָיו שֶׁל שְׁלִיחַ: **עֲדָרָה**, מְחֻלָּה בְּמַתָּא
מִסְפָּקָא: **בְּרִיאָה** מֵעֲלָמָא לֹא פְלִיגִי,
דְּלֹא בּוֹכִי דְמִי: **וּבְפִלְגִיתָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר**,
דְּמִשְׁוִי לִי לְשִׁכְבִּי מַרְעִ כְּבִרְאָה: **עַל פְּרִי**, עַל

הַ בְּכִיבִי מֵרַע. אֲרוּרָא אֱמִי דְמַת מִקְבֵּל
נִתְּן אִפִּי כְּנִי וְיִלְדִין דְּמַת נִתְּן הֵיא
שְׂמִיךְ הַמִּקְבֵּל אֲחֵר מִיתָתוֹ אִי הֵיא אִי יִלְדִין
מִיתָתוֹ נִתְּן כְּנִי אִפִּי לַמִּתְקַבֵּל לְעִיבָר
כְּמִסְכִּים לְמִקְבֵּל מַשְׁמַת תְּמִיתָת בְּכִיבִי מֵרַע אִי
תְּמִיתָתוֹ: **וְרַ** יִהְיֶה הַכִּיָּא שְׂמִיךְ רַבִּי שְׂמִיךְ
אֲמִיר הֵיא לֹא כִכְרִי. וְאַעֲמִיג דְּרַבִּי אִית לִיה
בְּרִיקָה הַמִּקְבֵּל (וְתַקֵּן סֵד) הֵיא וְסֵן לִי וְכֵה לִיה
הַמִּקְבֵּל לִי כֵה לְחִזּוֹר אִי יִחְזוֹר הֵיא וְסֵן
כִכְרִי הֵס מִשּׁוֹם שְׂמִיךְ הַכִּיָּא אֲשֶׁר אֲמַרְה
הַמִּקְבֵּל לִי אֲשִׁי שְׂמִיךְ אֲשֶׁר עַל דְּמַת כֵּן נִתְּן
לִי כֵן וְסֵן אֲשִׁי אִי אֲמִיר הַמִּקְבֵּל אִי אִפִּי
שְׂמִיךְ לִיה:

וְחִבָּתִים חֲמוּמִים וְחִלּוּקֵי. כָּל שְׂמִינִי
 עֲשֶׂה שׁוֹמֵר מִקְדָּשׁ בְּשָׁעִים
 דְּרָבֵינוּ הֵאָזְנוּ וְחִלּוּקֵים וְאִין נִדְּרָה לְדִי אֶחָד
 הֵיכָל לְחֻשְׁתָּן בְּהֵיכָל וְחִלּוּקֵי וְחִלּוּקֵי
 חֲמוּמִים חֲמוּמִים מְחֻמָּה בְּחֻמָּה מְחֻמָּה

[illegible]

הולך לא פוזי ורבי נתן ורבי יעקב נמי הולך לאו פוזי ואף על גב דבריהם הפת ויש אומרים הולך פוזי רבי יהודה הנשיא אמר משום מאיר הולך לאו פוזי מיהו היכא דמית אמרינן מצוה לקיים דברי מספקא להו וכאן אמרו שוודא עירף ורבי שמעון הנשיא מעשה דכולי עלמא לא פליגי והכא במאי עסקינן בשכיב מרע ובפלותא דתנן המתלק נכסיו על פיו רבי אלעזר אומר אחד בריא ואחד מס נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאינו להן אחריות אין נקנין אלא בנאמרו ואלו נקנין באמירה אמרו לו מעשה באמון של בני רובל ש

פִּי צִנְאוֹתָי מִחֶלֶק נִכְסָי וּלְבָבִי וְלֹא בִשְׂאֵר הַמְּדוּרִישִׁים שְׂחוּלָקִים הַיּוֹרְשִׁים בְּשֹׁדֶה; בְּכֶסֶף בִּשְׂמֵר וּבְחֻזָּקָה, שִׁבְכָךְ הֵן נִקְנִים מִן הַבְּרִיאָה, וְשִׁבְכִי נִמִּי לְרַבִּי אֶלְעָזָר אִי לֹא אֶקְנִינֶהוּ בַּחֲבִי לֹא מִיֵּנֶה;

הביאור הקצר למסכת גיטין דף יד עמוד ב מתוך ש"ס "מתיבתא – עוז והדר" (ליום שישי) קט

ואם לא יתן לירשי המשלח. **אמר רבי שמעון הנשיא על ידי הנה מעשה** – אני הייתי שליח במעשה כזה שמתו המקבל והמשלח ו**אמר** – והורו חכמים בזה, יתורו המעות לירשי משלח. הגמרא מבארת את דעות התנאים המובאים בברייתא:

מאי לא ביהא קמיפליגי – האם לא נחלקו בשאלה זו, האם 'הולך כזכר', **דתנא קמא** שאמר יחזרו למשלח סבר, 'הולך לאו כזכר', ולפיכך לא זכה בהם המקבל מעולם, וצריך להחזירם למשלח. ורבי נתן ורבי יעקב שדעתם שגם אם מת המשלח יחזרו המעות למשלח, נמי – גם הם סוברים ש'הולך לאו כזכר', ולכן אין נותנים המתנה לירשי המקבל, שהרי אביהם לא זכה בה, אלא שהוסיפו על דברי תנא קמא ואמרו, **ואת על גב דמית** – אף שמת המשלח, **לא אמרינן מצינה לקנים דברי המת**, ואין אנו מקיימים דברי הנותן שמת, אלא יחזרו המעות לירשי.

ה'ש' אומרים – שאמרו ליתן את המעות לירשי המקבל, סוברים 'הולך כזכר', זכה בהם המקבל מיד, וכשמת זכו בהם יורשי.

רבי יהודה הנשיא אמר משום רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר מצוה לקיים דברי המת, סובר ש'הולך לאו כזכר' – ולכן אם הנותן חי, יחזרו המעות למשלח, מיהו **היבא דמית** – אולם אם מת הנותן, **אמרינן מצינה לקנים דברי המת** וינתנו המעות לירשי המקבל.

וחכמים אומרים יתלוקו בין ירשי הנותן לירשי המקבל, משום ד**מספקא להו** מסתפקים בשתי ההלכות, האם 'הולך כזכר', והאם 'מצוה לקיים דברי המת', ומספק יחלוקו. ו**נאן** בבבל **אמרו שודא** ערף מחלוקה. שכן הם מסתפקים, ולדעתם טוב יותר שהדבר יוכרע על פי הבנת השליח את רצון המשלח.

ורבי שמעון הנשיא – מעשה אתא לאשמועינן – בא להשמיענו שאותם חכמים שהמעשה שלו בא לפניכם הורו כרבי נתן ורבי יעקב.

הגמרא דוחה פירוש זה, **לא נחלקו התנאים** בדין 'הולך כזכר', אלא ודאי באופן שהנותן **בריא, דכזר' עלמא לא פליגי**, ולדברי הכל 'הולך לאו כזכר', ויחזרו המעות למשלח. וה**נאן קמא** עסקינן בברייתא, **בשכיב מרע ששלח מנה, ובפלותא דרבי אלעזר ורבנן קמיפליגי** – התנאים בברייתא חולקים במחלוקת רבי אלעזר ורבנן, דתנן, **המחלק נכסיו על פיו** – מי שמחלק נכסיו לבניו. כלומר שלא יחלקו בשוה אלא על פי חלוקתו. **רבי אלעזר אומר, אחד בריא ואחד מסוכן** – בין אם הוא בריא ובין חולה, דינו שאין דבריו מועילים, אלא נכסים שיש להן אחריות – קרקעות נקנין בקצת ו**בבשר ובחנות**, בדרך שבו הם נקנים תמיד, ו**שאינן להן אחריות** – מטלטלים אין נקנין אלא **במשיכה**, שזוהו קניינם. שלדעת רבי אלעזר אין דבריו של שכיב מרע קונים, ודינו ככל אדם. ו**חכמים אומרים, אלו ואלו** – בין קרקעות ובין מטלטלין, נקנין **באמירה** בלבד, משום שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים, וכל בן זכר במה שאמר האב ליתן לו. **אמרו לו** חכמים לרבי אלעזר, והרי היה **מעשה באמון של בני רובל שהיתה חולה, ואמרה**

ואין המעות שייכות למקבל קודם שיקבלם לידו, ואם מת קודם שהגיע אליו השליח אינו יכול לזכות בהן, ולכן יחזרו לנותן.

אופן נוסף להסבר סתירת הברייתות, **אמר רבי אבא בר ממל, דכזר' עלמא** – שתי הברייתות סוברות הולך לאו כזכר, ואין מחלוקת ביניהן. **ולא קשיא** סתירת הברייתות, משום שכל אחת עוסקת באופן שונה, **הא** – הברייתא שנפסק בה שיחזרו לנותן, עוסקת **בכריא** – שהנותן בריא, ולפיכך אם מת המקבל יחזרו המעות לנותן, שהמקבל לא זכה בהן, ואילו **הא** – הברייתא שפסקה ליתן המעות לירשים, עוסקת **בשכיב מרע** – שהנותן שכיב מרע, ודבריו נחשבים כקנין, ומכוח אמירתו זכה המקבל במעות בעודו בחיים, וכשמת זכו בהן יורשיו, ועל כן צריך השליח למסור להם.

אופן נוסף להסבר סתירת הברייתות, **רב זביד אמר, הא והא** – שתי הברייתות מדוברות **בשכיב מרע**, ולכן יכול המקבל לזכות במעות מיד, וה**א** – הברייתא שפסקה ליתן את המעות לירשים, מדוברת באופן **דליתיה למקבל** – שהמקבל קים **בשעת מתן מעות** – בשעה שמסר הנותן את המעות לשליח, ולכן זכה בהן המקבל באותה שעה, ואם מת לאחר זמן נפלו לירשים. וה**א** – הברייתא שפסקה להחזירם לנותן עוסקת באופן **דליתיה למקבל** – שאין המקבל חי **בשעת מתן מעות**, ובשעת הנתינה לא ידע הנותן שהוא מת, ורק כשבא השליח ליתן לו מצא שכבר מת

קודם המסירה, ונמצא שהיה הקנין בטעות, כי אילו היה הנותן יודע שהוא מת לא היה מזכה לו, ולפיכך לא זכו הירשים במעות ויחזרו לנותן. אופן נוסף להסבר סתירת הברייתות, **רב פפא אמר, הא והא בכריא** – שתי הברייתות עוסקות באופן שהנותן בריא, ובשעה שצוה לשליח לא זכה בהם המקבל, אלא **הא** – הברייתא שפסקה יחזרו המעות למשלח עוסקת באופן **דמית מקבל בתי נתן** – שמת המקבל בעוד הנותן חי, ומעולם לא זכה המקבל במעות. ואילו **הא** – הברייתא שפסקה ינתנו המעות לירשים, מדוברת באופן **דמית נתן בתי מקבל** – שמת הנותן בחי המקבל, ורק אחר כך מת המקבל, ומכיון שמצוה לקיים דברי המת, זכה המקבל במתנה בשעת מיתת המשלח, וכשמת זכו בה יורשיו.

הגמרא מוסיפה לדון במחלוקת רב ושמואל לעיל (ע"א) אם הולך כזכר:

לימא – שמא נאמר ששאלה זו, אם 'הולך כזכר', **תנא היא** – נחלקו בה תנאים. **דתנא, מי** שאמר לשלחו 'הולך מנה לפלוני', ותלה השליח ובקשו ולא **מצאו** כיון שמת המקבל, יתורו המעות למשלח. ואם מת גם המשלח, **רבי נתן ורבי יעקב אמרו**, יתורו המעות לירשי משלח. ו**יש אומרים**, ינתנו המעות לירשי מי שגשת להן לו – המקבל, **רבי יהודה הנשיא אמר משום רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר, מצוה לקנים דברי המת ומכיון שכך**, ינתנו המעות לירשי המקבל. ו**חכמים אומרים** יתלוקו את המעות בין ירשי הנותן לירשי המקבל. ו**נאן** בבבל **אמרו כל מה שצרכה שליח נעשה** – מה שנראה לשליח בדעת המשלח, כלומר אם היתה עינו טובה במקבל המתנה ואהב אותו ואת בניו, יתן לירשיו,

אמר להו לרבי דוסתאי בר רבי ינאי ורבי יוסי בר ביפא שהלכו לנהרדא, **בחדא דאיתו** – כשתחזרו, **אתניה ניהל** – הביאו לי את הכלי. **אזול** – הלכו לשם, וביקשו את הכלי מהשומרים. ו**תביה ניהליה** – נתנהו להם. **אמרי להו** – אמרו להם שומרי הפקדון לאמוראים, **נקני מיניכי** – האם תקבלו עליכם בקנין להיות אחראים על הכלי שאם יאנס בדרך לא יתבענו רבי אחי מאיתנו. **אמרי להו**, **לא** נקבל עלינו אחריות. **אמרי להו** השומרים, אם כן, **אתדריה ניהלן** – החזירוהו לנו. **רבי דוסתאי ברבי ינאי אמר להו, אין** – אני מסכים להחזירו, **רבי יוסי בר ביפא אמר להו, לא** אשיבנו. **הוו קא מצערו ליה** – הכו וציערו השומרים את רבי יוסי כדי שישב להם הכלי. **אמרו ליה** – השומרים, לרבי דוסתאי, **הוי מר** – יראה הרב היכי **קא עבדי** – כיצד נוהג רבי יוסי, שמסרב להשיב לנו הכלי.

אמר להו, סב דמו ליה – ראוי הוא למכותכם. **כי אתו** – כאשר באו רבי דוסתאי ורבי יוסי לנהליה – לרבי אחי, **אמר ליה** רבי יוסי לרבי אחי, **הוי מר** – יראה הרב, **לא מיסתייה** – לא די לו לרבי דוסתאי **דלא סיעני** – שלא סיעני כנגדם, **אלא אמר להו נמי** – גם אמר להם, **סב דמו ליה**. **אמר ליה** רבי אחי לרבי דוסתאי, **אמאי תיעבד הכי** – מדוע הסכמת להשיב להם את הכלי. **אמר ליה** רבי דוסתאי, **אותן בני אדם, הן אמה** – אנשים גדולים וגבוהים מאוד, ו**בזקען אמה** – ומלבושיהם משונים ומפחידים, ו**מדברין מהצניחין** – קולם עבה ונשמע כאילו יוצא מאמצע גופם, ו**שמותיהן מבהלין** – מפחידים, וכך הם שמותייהם, **אדרא וארמא ופילי גריש**, אם **אומרים להם בפתו** – קשרו את פלוגי, מיד הם **בפתין**, ואם **אומרים להם הרונג**, מיד הם **הורגין**, **אילו הרגו את דוסתאי** וכלומר, אותי, **מי נתן לינאי אבא** –(אבי) בר – בן כמותי. **אמר ליה** – שאל אותו רבי אחי, **בני אדם תללו** האם קרובים למלכות הן. **אמר ליה**, הן, שאלו עור, האם יש להן **סוסים ופדרים שרצים אחריהן** לכל מקום שהולכים. **אמר ליה**, הן. **אמר ליה** רבי אחי, **אי הכי** – אם כן **שפיר עבדת** – טוב עשית שהשבת להם את הכלי.

הגמרא חוזרת לדון האם 'הולך כזכר', על פי הברייתות המובאות להלן:

שנינו בברייתא, מי שאמר לשלחו, **הולך מנה לפלוני** במתנה, ותלה השליח ובקשו – וחיפשו, **ולא מצאו** בחיים, שכבר מת. **תני חרא** – בברייתא אחת שנינו שיחזרו המעות למשלח – לנותן. ו**תנא אידך** – בברייתא אחרת שנינו שצריך השליח למסור את המעות לירשי מי שגשת להן לו המעות. כלומר, לירשי המקבל.

הגמרא דנה במה נחלקו:

לימא ביהא קמיפליגי – שמא נאמר שבזה נחלקו, **דמר סבר** – דהנה שאמר ליתן המעות לירשי המקבל, סובר הולך כזכר – שהאומר לשלחו 'הולך מנה לפלוני' הרי זה כמו שאמר לו 'זכה במנה זה לפלוני', ולפיכך מיד שנטל השליח את המעות זכה בהן לאותו אדם, ואם מת אחר כך צריך ליתנם לירשיו. ו**מר סבר** – התנא שאמר יחזרו המעות לנותן, סובר הולך לאו כזכר – שלא נתכוון לומר לו שיזכה את המעות למקבל,

בְּבִינְתִי – תכשיט פלוני שלי, לְבִתִּי, וְהִיא – ושוויה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר מִנָּה, ולאחר שצויתה, מִתָּה, וְקִיָּמוֹ חֲכָמִים אֶת דְּבָרֶיהָ וְנָתַנוּ אֶת התכשיט לבתה ולא לבניה שהם יורשיה מן התורה. ומוכח בדברינו שמתנת שכיב מרע נקנית באמירה בלבד.

אָמַר לָהֶם רבי אלעזר לחכמים, בְּנֵי רוֹבֵל תִּקְבְּרֵם אִמָּם, כלומר רשעים הם, שהיו עוברים על איסור כלאיים, מתחמת רשעם לא רצו חכמים להזכיר שמם בבית המדרש ולכן לא דקדקו באיזה אופן צויתה אמם, וקיימו דבריה אפילו שייחבן שאינם מקוימים. וממילא אין להביא ראיה ממעשה זה.

הרי שנחלקו חכמים ורבי אלעזר אם דברי שכיב מרע מועילים בקנין או לאו. לפי זה מבארת הגמרא את הברייתא הקודמת. תָּנָא קָמָא שאמר בברייתא שאם המקבל מת יחזור המנה לנותן, סובר בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר שדברי שכיב מרע אינם ככתובים וכמסורים, ולכן לא זכה המקבל במעות מיד כשאמר הנותן, וכיון שעתה מת יחזור המנה לנותן. וְרַבִּי נִתָּן וְרַבִּי יַעֲקֹב שאמרו שאף אם מת הנותן יחזור המנה ליורשיו, נָמִי – גם הם סוברים בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר, וְאֵף עַל גַּב דְּמִית – אפילו שמת הנותן, לא אֲמָרִינָּה מִצְוָה לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַמֵּת, ולכן אין מקיימים דברי הנותן ליתן המנה למקבל, אלא הוא חוזר ליורשיו. וְהָיָה אֲמָרִים' שאמרו שניתן המנה למקבל או ליורשיו, סוברים בְּרַבִּינָּה, שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים הם, ולכן אפילו אם הנותן חי ינתן המנה למקבל או ליורשיו. וְרַבִּי יְהוֹדָה הִנְשִׂיא שְׁאֵמֶר מָשׁוּם רַבִּי מֵאִיר שמצוה לקיים דברי המת, סובר בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר שדברי שכיב מרע אינם ככתובים וכמסורים ולכן אם הנותן עדיין חי והמקבל מת, לא זכה המקבל במנה, מִיָּחוּ – מכל מקום הִכָּא דְּמִית – באופן שהנותן מת, אֲמָרִינָּה מִצְוָה לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַמֵּת, ונותנים את המנה למקבל.

וְחֲכָמִים אֲמָרִים, וְחִלּוּקוֹ אֶת הַמִּנְהָ בֵּין יוֹרְשֵׁי הַנּוֹתֵן ליורשי המקבל, כִּי מִסְפָּקָא לָהּ – מסופקים הם להלכה אם דברי שכיב מרע מועילים או לאו, וכן הם מסופקים אם מצוה לקיים דברי המת או לאו, ולכן פסקו יחלוקו. וְכָאֵן בִּבְבַל אֲמָרוּ, שוּדָא עֲרִיף עַל פְּנֵי חִלּוּקָה, ולכן מספק פסקו שודא. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הִנְשִׂיא – מַעֲשֶׂה אִתָּא לְאִשְׁמוּעִינָּה – בא להשמיענו שאותם חכמים שהמעשה שלו בא לפניהם הורו כרבי נתן ורבי יעקב.

הגמרא מבררת מדוע פירוש דברי הברייתא 'רבי שמעון הנשיא'.

אֲבָעִיָּא לָהּ, מה ששנינו 'רַבִּי שְׁמַעוֹן הִנְשִׂיא' הכוונה שְׁנִשְׂיָא הוּא, אוֹ שְׂמָא לא היה נשיא, אלא מְשִׁמְיָה דְּנִשְׂיָא קָמָא – שאמר דבריו בשם נשיא. הגמרא מביאה ראיה לפשוט הספק, תָּם שְׁמַע, דָּאֲמַר רַב יוֹסֵף, הִלְכָּה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן

הִנְשִׂיא, ורב יוסף היה אמורא, ולכן היה מוטל עליו לבאר דבריו, ומכיון שנקט בלשונו 'רבי שמעון הנשיא' מוכח שהיה בעצמו נשיא. שואלת הגמרא, וְעַדִּין תִּיַּעֲצֵי לָךְ – עדיין גם בדברי רב יוסף יש מקום להסתפק, נִשְׂיָא הוּא – האם כוונת רב יוסף שרבי שמעון היה נשיא בעצמו, או דָּאֲמַר מְשִׁמְיָה דְּנִשְׂיָא – או שְׂמָא כוונתו שרבי שמעון אמר דבריו בשם הנשיא. ולא פירש את דבריו לפי שלא רצה לשנות מלשון הברייתא. תִּיָּקוּ.

הגמרא חוזרת לדון בדברי רב יוסף הני"ל. **גּוּפָא, אָמַר רַב יוֹסֵף, הִלְכָּה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִנְשִׂיא** שיחזור המנה ליורשי הנותן. שואלת הגמרא, וְהִיא קְיָמָא לָן להלכה (כ"ב כנא). שְׁדָּבְרֵי שְׂכִיב מִרְעָה בְּכַתוּבִין וּבְמִסּוּרִין דְּמוֹ, ואם כן צריך ליתן את המנה למקבל או ליורשיו. משיבה הגמרא, רַב יוֹסֵף מוֹזִין לָהּ – מעמיד את הברייתא בְּרַבִּיא – באופן שהיה הנותן בריא, ודברי בריא אינם ככתובים וכמסורים לדברי הכל. מקשה הגמרא, וְהִיא לְיוֹרְשֵׁי מִשְׁלַח קָמָא – הרי רבי שמעון אמר שניתן המנה ליורשיו המשלח, ומכאן שדבריו אמורים כשמת המשלח, וְקִיָּמָא לָן להלכה (לעיל יד): שְׁמִצְוָה לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַמֵּת אפילו אם צויה כשהיה בריא, ואם כן צריך ליתן המעות למקבל או ליורשיו ואין פסק רב יוסף כרבי שמעון הנשיא שניתנו המעות ליורשי הנותן. מתרצת הגמרא, תָּנִי – יש לגרוס בדברי רבי שמעון, יִחְזְרוּ לְמִשְׁלַח, ומדובר באופן שהוא חי, ואין כאן משום מצוה לקיים דברי המת. ומוכן פסקו של רב יוסף:

הדרן עלך המביא קמא

בפרק ראשון (ב). שנינו שתיקנו ששליח המביא גט ממדינת הים יאמר 'בפני נכתב ובפני נחתם'. ולדעת רבה, טעם התקנה הוא כדי שעל ידי זה ישאלוהו בית דין אם נכתב ונחתם לשמה. ורבה סובר שאין לחשוש לכך, אלא שתיקנו שיאמר כן כדי לקיים את החתימות, שלא יוכל הבעל לערער על כשרות הגט, והקילו להאמין לעד אחד, לפי שחששו שמה לא ימצאו שני עדים המכירים את החתימות.

משנה

משנתינו עוסקת בשליח ששינה מהנוסח שתקנו: **הַמְּבִיא גֵט מִמְּדִינַת הַיָּם לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר בְּפָנֵי נִכְתָּב הַגֵּט, אָכֵל לֹא אָמַר בְּפָנֵי נִחְתָּם. או שאמר בְּפָנֵי נִחְתָּם, אָכֵל לֹא אָמַר בְּפָנֵי נִכְתָּב. או שאמר בְּפָנֵי נִכְתָּב בּוּלֹא – כל הגט וּבְפָנֵי נִחְתָּם חָצִי – עד אחד חתם בפניו. או שאמר בְּפָנֵי נִכְתָּב חָצִי שֶׁל הַגֵּט וּבְפָנֵי נִחְתָּם בּוּלֹא – שני העדים חתמו בפניו. בכל המקרים הללו הגט פָּסוּל.**

שנים שהביאו גט ממדינת הים, אָחֵד מהם אֲמָר

בְּפָנֵי נִכְתָּב, וְאָחֵד אֲמָר בְּפָנֵי נִחְתָּם, הַגֵּט פָּסוּל. היו שלשה, וּשְׁנַיִם מהם אֲמָרִים בְּפָנֵינוּ נִכְתָּב, וְאָחֵד (והשלישי) אֲמָר בְּפָנֵי נִחְתָּם, הַגֵּט פָּסוּל. וְרַבִּי יְהוֹדָה מְבַשֵּׁר. אך אם אָחֵד מהשלשה אֲמָר בְּפָנֵי נִכְתָּב, וּשְׁנַיִם האחרים אֲמָרִים בְּפָנֵינוּ נִחְתָּם, מוּדִים כּוֹלֵם שֶׁהַגֵּט כָּשֵׁר.

גמרא

שואלת הגמרא, הָא תוּ –[שוב] לָמָּה לִי – מדוע צריך התנא לכפול את דין אמירת בפני נכתב ובפני נחתם. הָא תָּנָא לִיָּה חֲדָא וְיָמָנָא – הרי כבר שנה התנא דין זה פעם אחת, ששנינו (ב). 'הַמְּבִיא גֵט מִמְּדִינַת הַיָּם צָרִיךְ שִׂיאֲמַר בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נִחְתָּם'. מתרצת הגמרא, אִי מִתְּהִיָּא – אם היה התנא שונה רק את המשנה ההיא, הָיָה אֲמָנָא שרק לכתחילה צָרִיךְ לומר כן, וְאוֹלַם בְּרִיעַבֵּד אִי לֹא אָמַר כָּשֵׁר, קָא מְשַׁמַּע לָן שאם לא אמר כפי שתקנו חכמים הגט פסול. שנינו במשנה שאם אמר בְּפָנֵי נִכְתָּב חָצִי שֶׁל הַגֵּט, וּבְפָנֵי נִחְתָּם בּוּלֹא, הַגֵּט פָּסוּל:

מבררת הגמרא, הִי חָצִי – על איזה חצי מעיד השליח שנכתב בפניו. אֲלִיָּמָא חָצִי רָאשׁוֹן, שהוא עיקר הגט ונקרא תורף, וְהָאֲמָר רַבִּי אֱלֵעָזָר אֲפִילוּ לֹא כָתַב בּוּ בפני השליח אֲלֵא שִׁימָה –[שריה] אֶחָת הצריכה להיות לְשִׁמָּה מן התורה, דהיינו השורה של עיקר הגט, שׁוּב אִינוּ צָרִיךְ לראות האם גם שאר הגט נכתב לשמה. ואם כן אי אפשר לפרש שהמשנה פוסלת באופן זה. אֲלֵא אָמַר רַב אֲשֵׁי, מדובר בשמיעד רק על חָצִי הַחֲתוּמָן הנקרא טופס, שהוא הנוסח הקבוע של הגט, ופסול כיון שעיקר הגט לא נכתב בפניו. שנינו במשנה, שליח שאמר בְּפָנֵי נִכְתָּב בּוּלֹא, וּבְפָנֵי נִחְתָּם חָצִי, הַגֵּט פָּסוּל. הגמרא מביאה חידושי דינים שהוסיפו האמוראים מסברת עצמם:

אָמַר רַב חֲסִדָּא, שליח שמעיד רק על חתימת אחד מהעדים, וְאֲפִילוּ אִם שְׁנַיִם אֲחֵרִים מַעֲדִידִים עַל חֲתִימַת יָד הַעֵד הַשֵּׁנִי, הַגֵּט פָּסוּל. ומבאר רב חסדא, מֵאִי טַעְמָא, לפי שצריך שיהיה קיום החתימות או בּוּלֹא – שתי החתימות בְּקִיּוּם הַגֵּט, דהיינו על ידי עדות השליח 'בפני נכתב ובפני נחתם', או בּוּלֹא – או ששתי החתימות יתקיימו בְּתַקְנַת חֲכָמִים – בקיום שתיקנו חכמים בכל השטרות, והיינו על ידי שני עדים המכירים את חתימות העדים. אבל אם חתימה אחת מתקיימת על ידי השליח, ואחת על ידי עדים, הַגֵּט פָּסוּל.

מִתְקַרְף לָהּ רַבָּא – הקשה רבא על דברי רב חסדא, מִי אִיכָא מִיָּד – וכי מצינו דין כזה דְּאִילוּ אָמַר חֵד – שערות עד אחד מועילה והגט כָּשֵׁר, הַשְׁתָּא דְּאִיכָא תִרְיָ – ואילו כששני עדים מעידים על חתימת העד השני, הַגֵּט פָּסוּל. אלא בודאי, אם העידו שני עדים על חתימת יד השני יהיה הגט כשר.

אֲלֵא אָמַר רַבָּא, חידוש אחר יש כאן, שְׁאֲפִילוּ

המביא גט פרק ראשון דף טו עמוד ב – בשיתוף מהדורת טובי'

רש"י

הוא ואחר. השליח ואחר מן השוק עמו. ואם לא היה מעיד עליה אלא השליח לבדו ואפי' אמר יודע אני היה כשר, אבל עכשיו שהיה אחר עמו פסול: **א"ת** לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא. כגון שנים החתומים על השטר ומת אחד מהם ובא זה ואמר זה כתב ידי זה כתב ידי של חברי ונצטרף אחד מן השוק עמו

להעיד על כתב ידי המת. אמרינן בפרק ב' דכתבות (דף כא.) דאינו קיום עד שיהיה ב' מן השוק מעידים על חותם המת. דא"כ נפק תלתא רבועי דממונא אפמא דחד, דק"ל (שם ב.) נאמן אדם לומר זה כתב ידי, הרי חצי עדות, ואם בא להצטרף להעיד על חותם חברו עם אחר הרי ג' רבועי עדות על פי פיו, ודממונא אמר (דברים יז) על פי שנים. דמשמע פלגא אפמא דהאי ופלגא אפמא דהאי. וגבי גט נמי, אי אמר בפ"י חצי מדינא בתי דשליח הוא, ובחצי השני הוא מצטרף עם אחר לקימו בתורת שאר קיומי שטרות, והבא גבי גט לא חישינן לה דהא בלאו אחר הוי מתבשר אפמיה דהימננה רבנן בתי, אלא משום גזרת שאר שטרות הוא: **נ"ב** רבועי דממונא. כל הממון יוצא על פיו חסר רביעי: **א"ת** הוא עד שני. היינו קיום הגט כשאר שטרות, דאדם מעיד זה כתב ידי: **א"ל**. לאו, על כרחך משנה יתרא דנקט רבואתא אתא לאשמעינן מאי דלא אשמעינן באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם. והיכי דמי, כגון דבחצי השני יש עדות בדרבא או בדרבא אשי, ולאפוקי מדרבא חסדא, דכיון דמתני' משום רבואתא אתא ולא פרש מאי רבואתא אתא לאשמעינן, על כרחך אי אתה רשאי לתפוס המרה כגון דרב חסדא אלא רבואתא וזוטרתי כגון בפני ורב אשי. דהא לא שמעת מנה רבואתא אלא משום דמשנה יתרא היא, וכי משמע לן אפי' רבואתא וזוטרתי תו לאו משנה יתרא היא. ואי הא דרב חסדא הוה משמע לן פרושי קמפרש

לה. וא"ת לאפוקי נמי מדרבא ולא אשמעינן אלא הא דרב אשי דהיא וזוטרתי. דרבא נמי לא עדיפא מנה, דהא בשאר שטרות נמי פסול כי נפיק נבי רבועי דממונא אפמא דחד, הלכך בגט נמי שיק' למפסל משום שאר שטרות דלא ליחליק, ודא דלא גזרי' בשליח לחידה כי אמר בפני נכתב ונחתם, אהא עביד רבנן דרבא, דאצרכוה לאסהתי אבתיבה משום דלא ליתי לאיחלופי וכדאמרין בפרקא קמא (לעיל דף ג.) **אמר** לך רב חסדא **ולטעמיך**. דבעית למימר דמתני' לאשמעינן רבואתא אתא, ומדלא פריש ידיד ש"מ לא סבר לה: **בפני נכתב אבל לא בפני נחתם**. מאי אשמעינן, השתא בפני נכתב בלו בפני נחתם חצי פסול, הבא דלא מסהדי כלל מיבעי, אלא על כרחך תשני דמתני' כל חדא לא אשמעינן אלא היא גופה מאי דתני בה, ודקשיא לך ליתני בתרייתא וכו' קמזיתא, לא זו

אף זו קתני, ואורחא דתנא דנקיט ברישא מלתא דפשיטא והדר מוסיף עליה מלתא דרבואתא, וקאמר הכי לא זו בלבד דלא אסהדי כלל אלא אף זו בפני נחתם חצי פסול: **ו"ג**. לדידי לעולם בפני נחתם חצי דמתני' לא איירי לאשמעינן שום רבואתא, ואי הוה נחית לרבואתא הוי תני לה לדידי, אלא היא גופה הוא דאשמעינן בדרבואתא דלא קמסהדי איניש באידך חצי מיד, ודקשיא לך אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם מנה שמעינן דב"ש הא, ודאי אי תנייה ברישא תו לא איצטרך למיחניי הא, אבל השתא דתנא הא ברישא, מוסיף ואומר: ולא זו בלבד דליכא סהדותא דאידך חצי, אלא אף זו דהאי קא מסהדי אבתיבה והאי קמסהדי אבתיבה חתימה פסול: **גידוד חמשה**. לענין שבת דבעינן מחצה עשרה או עמק עשרה לרה"י, ואם היה חרץ עמוק חמשה והקפו מחצה חמשה: **אין מצטרפין**. להיות בתוכו רה"י. ואידי דאיירי לעיל באו בלו בקיום הגט כו', נקט נמי הא: **דקא מושו בי תרי מרביעית**. והינו לחצאין, דלכל חד פלגא שעורא: **מרביעית**. כלי מחזיק רביעית מלא מים: **ואפי' לשנים**. כיון דמעקרא הוה שעורא וקאנו משירי טהרה. הכי מפרש בכל הבשר (חזין קו): **דמי' חדא ידיה**. והדר משי לאידך: **הנוטל ידו אחת**. מן הכלי בורקה על ידי בתקון חכמים: **ואחת בשטיפה**. בנהר במי סאה: **פלגא פלגא ידיה**. עד הפרק הוי מצות טבילה. ונטל חצי השעור תחלה ונגבה, וחזר ונטל חצי האחר: **דאיכא משיקה טופח**. כשחזר ונטל חצי השני לא נגב הראשון לגמרי, דענין משיקה טופח:

א"ת הוא עד שני פסול ור"ת ומי איכא מיד דלילו אמר בפני נחתם כשר ומשום דלמר חצי הוא עד שני פסול ונראה לר"י כמו שאומר בירושלמי דכי חמר חצי הוא עד שני נטקה כטוגט בשדותו דנראה דלכך בל' להטיר על חתימת השני כדי שפסקא יסוד עדות חתימתו ור"ת וכו' דטעמא משה"ה הוא לקמה ליה למימר משום חו פולו בקיום הגט פו' וי"ל משום דלחו טעמא גמור הוא זה אי לאו טעמא דלח פולו בקיום הגט דלחין ה' נוגט כטוגט משה:

גידוד תמשה ומחיה תמשה פו'. פו' בקונוקס, אם היה חרץ עמוק תמשה והספיקוהו מחיה תמשה חיו מנצטרפין להיות חסור רשעו הנחיד וקשה לר"ת דלמר בשבת בפרק הארץ (דף נ"ב) ופ' בקרבא דעירובין (דף נ"ב) דבור וחוליותו מנצטרפין לעסקה ואע"פ דהא בגובה זה בעומק ועוד דלמר פרק כל גזות (ס"ד דף נ"ב) דהיה גבי שמי תליותו זו למעלה מהו ויש גידוד תמשה ומחיה תמשה דמזה רב חסדא בפסחא והאילו ורואה פני עסקה דמערבת שנים ולא אחר וי"ל דלענין ב' תליות זו למעלה מהו חייבי קדא וגבי עניניה לענין שירוב קדמוק פ' כל גזות (ס"ד דף נ"ב) ח"ל לענין פל כה"כ גבול תמשה והקוף על גבי מחיה תמשה דלא תהיב כה"כ לענין שבת ור"ת ויחשב רה"י משעט דלי כטי מנה עליה ומשפט דלמר בפרק תלון (ס"ב דף נ"ב) גבי מילא פולו בידות וי"ל דמיידי בקרבא דהיה דלא שני מנה עליה מיד חלל דקדך זר: **הנוטל ידו אחת** בנטיקה ואחת בנטיקה פו'. פו' בקונוק' נטל ידו אחת מן הכלי כמיון חכמים ואחת בנטיקה בנהר במי סאה ור"ת ויהי פשט מהכא כי משי תחל ידו וקדך משי לאידך דלמא קדא מיידי שטעה בשבת אחת בנטיקה חו ונטיקה חו וי"ל דקסבר הש"ס דלחין חילוק דמסתפקא דלי ביו אחר זו לא מהני ה"ה דקדב אחת נמי לא מהני אפילו שפיקו בנטיקה זו וזו מכלי

זה וזה זו מכלי אחר ורבינו פס גרס על פי המגנינות נטל ידו אחת בנטיקה ואחת בנטיקה ור"ת ויהי פשט מהכא כי משי תחל ידו וקדך משי לאידך דלמא קדא מיידי שטעה בשבת אחת בנטיקה חו ונטיקה חו וי"ל דקסבר הש"ס דלחין חילוק דמסתפקא דלי ביו אחר זו לא מהני ה"ה דקדב אחת נמי לא מהני אפילו שפיקו בנטיקה זו וזו מכלי

הנוק

הביאור הקצר למסכת גיטין דף טו עמוד ב מתוך ש"ס "מתיבתא – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קיג

המִשָּׁה טפחים, אִין מְצַטְרֵפִין המדרון והמחיצה לעשותה רשות היחיד, מפני שאין להחשיב מקום מוקף מחיצות לרשות היחיד, עַד שֶׁיִּהְיֶה הדיקף אִין בִּלְוֵי בְּמִחְצָה – גדר גבוהה עשרה טפחים, אִין בִּלְוֵי בְּיָדוּד – מדרון שגובהו עשרה טפחים. אך כאשר חציה מדרון וחציה גדר, דין המקום כדן כרמלית.

דָּרֵשׁ מִרְיָמָה שלא כדעת רב חסדא, גִּידוּד תְּמִשָּׁה וּמְחִיצָה תְּמִשָּׁה מְצַטְרֵפִין, וְהִלְכָתָא שגידוד ומחיצה מְצַטְרֵפִין.

בְּעֵי אֵילָפָא, האם יָרִים מְהוֹרוֹת לְחֻצָאִין אִין מְהוֹרוֹת לְחֻצָאִין, ומבררת הגמרא מה הוא ספיקו של אילפא, ובאיזה אופן הסתפק. הִיכִי דָמִי – כיצד מדובר, אֵילָפָא דְקָא מִשּׁוּ בִי תְרִי – אם נאמר שאילפא הסתפק באופן ששני אנשים נטלו בזה אחר זה את ידיהם לאבילת פת מֵאוֹתָהּ רְבִיעִית לוג מים, ונמצא שכל אחד מהם נטל רק במחצית הרביעית, ועל אופן זה הסתפק האם נטהרו ידיהם במחצית מהשיעור. וְהָא תַנְן – הרי הלכה זו כבר נשתנה במשנה (ידים פ"א מ"א) מִרְבִּיעִית – מכלי שיש בו מים בשיעור רביעיית הלוג נִמְלֵין מִמֶּנּוּ לְיָדִים לְאִישׁ אֶחָד, וְאֵפִילוּ לְשְׁנַיִם – ואף שני אנשים יכולים ליטול ידיהם מרביעית מים אחת זה אחר זה, ואף שכשהשני נטל שוב אין בהם שיעור רביעית, ובלבד שכאשר נטל הראשון את ידיו היה בהם שיעור רביעית, ומדוע הסתפק בכך אילפא.

וְאֵלָּא נאמר, שספיקו של אילפא הוא על אחד שנטול ידיו, ואינו נוטלם בבת אחת אלא דְקָא מִשֵּׁי תְרָא תְרָא יָדֵיהּ – שרוחץ את ידו האחת ואחרי כן את ידו השנייה, והסתפק אילפא האם נטילה לחצאין מטהרת את ידיו. גם על זה מקשה הגמרא, וְהָתַנּוּ – הרי שנינו במשנה (ידים פ"ב מ"א) הַנּוֹטֵל יָדוֹ אֶחָת בְּנִטְלָה – בשפיכה מן הכלי על גבי ידו בתקנת חכמים, וְאֶחָת בְּשִׁטְפָה – ואת ידו השנייה טובל הוא בתוך נהר שיש בו ארבעים סאה מים, יָרִי מְהוֹרוֹת, הרי שאף שלא נטלם בבת אחת טהורות הן, ומדוע הסתפק בכך אילפא. וְאֵלָּא נאמר שספיקו של אילפא היה באופן דְקָא מִשֵּׁי פִלְגָא פִלְגָא דִּיָּדֵיהּ – שהוא נוטל את ידו עד לחציה ומנגבה, ואחרי כן הוא נוטל את חציה השני,

מקשה הגמרא, כיצד יתכן שבדבר זה הסתפק אילפא, וְהָא מְרִי רַבִּי – ודרי אמרו בני בית מדרשו של רַבִּי יֵאָא, יָרִים אִין מְהוֹרוֹת לְחֻצָאִין, אי אפשר לטהר חצי יד, וכיון שנטל רק חצי וניגב, הרי זה כאילו לא נטל, וכשחזרו ונטל את החצי השני בלבד, שוב נחשב כאילו לא נטל. מתרצת הגמרא, לֹא צְרִיכָא – לא נצרך אילפא להסתפק, אלא היכן שלאחר שנטל את חצי ידו בפעם הראשונה, לא ניגבה לגמרי, אלא רק באופן דְאֵיכָא – שיש מְשַׁקָּה שְׂעִידִין מוֹפָּה ו– לחז על ידו מן הנטילה הראשונה, בשעה שנטל את ידו בפעם השנייה, ושאלתו היא האם המשקה הטופח על היד מחבר את שתי הנטילות לנטילה אחת, ונחשב שנטל את כל ידו בבת אחת, או שאינו נחשב חיבור, ונחשב שנטל כל פעם רק חצי ידו, שאינו מועיל לטהרה. שואלת הגמרא, וְכִי אֵיכָא – ואף אם יש מְשַׁקָּה מוֹפָּה על ידו מֵאֵי הָיוּ –מה יש בכך, וְהָתַנּוּ – ודרי שנינו במשנה (טהרות פ"ח מ"ט).

מהשוק על חתימת העד השני, אִין בְּדָרְבִּי אִשִּׁי – או דינו של רב אשי, שאפילו אם השליח אמר אני הוא העד השני, הגט פסול, וְלֹאֲפִיקִי בְּדָרְבִּי חֶסְדָּא – אבל אין הכוונה לרבות את דינו המחודש של רב חסדא, שאם שני עדים מעידים על חתימת העד השני, הגט פסול, שהרי תפסת מרובה לא תפסת, ואם התנא היה סובר את דינו של רב חסדא, היה אומר זאת בפירוש, ואם התנא לא חידש זאת, משמע שדבר סובר כך.

מתרצת הגמרא, אֶמָּר לָךְ רַב חֶסְדָּא, וְלֹאֲפִיקִי לְשִׁטְרָה המקשה, שכונת התנא במשנה להשמיענו חידוש על ידי ייתור דין, כיצד תבאר את הדין הראשון במשנה, 'בְּפִנֵּי נִתְבָּה אֶבֶל לֹא בְּפִנֵּי נִתְבָּה', הגט פסול, לָמָּה לִי לכתוב דין זה, הלא נאמר אחר כך במשנה, בדין השלישי, בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו, הגט פסול, ואם כשיש עדות על חתימת עד אחד, הגט פסול, קל וחומר שאם אין כלל עדות על החתימות, שהגט פסול. אֶלָּא על כרחך אתה צריך לתרץ שכל דין ודין במשנתנו, נכתב רק למדנו את הדין עצמו ללא כוונת של ריבויים, ומה שהקשית שיש דינים שאפשר ללמודם בקל וחומר מדינים אחרים, תשובתך, לֹא זֶה אֵין זֶה קֶתְנִי, כלומר, התנא כתב את הדינים במשנה בדרך של לא זו אף זו, תחילה כתב את הדין הפשוט ביותר ואחר כך דין עם חידוש כל שהוא, ואחר כך חידוש גדול יותר, וכך הלאה.

ובכן, התנא התחיל בדין הפשוט ביותר, כשאין עדות כלל על החתימות, שהגט פסול, ואחר כתב, שלא רק בזו הגט פסול, אלא גם אם יש עדות על חתימה אחת, הגט פסול. הִקָּא נָמִי לֹא זֶה אֵין זֶה קֶתְנִי – גם המשך המשנה מסודר בדרך של לא זו אף זו. תחילה כתב התנא, שלא רק אם יש עדות על חתימה אחת בלבד ואין כלל עדות על החתימה השנייה, הגט פסול, אלא גם אם יש עדות על החתימה השנייה, אלא שאחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם, הגט פסול.

לאחר שבסוגיא הקודמת, אמר רב חסדא סברא, 'או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים', מביאה הגמרא מימרא נוספת של רב חסדא בהלכות שבת, שגם שם קיימת סברא דומה.

שנינו במסכת שבת (ו.) ארבע רשויות יש בשבת, רשות היחיד, רשות הרבים, כרמלית ומקום פטור. רשות היחיד, הוא מקום ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, ומוקף מחיצות בגובה עשרה טפחים. רשות הרבים, הוא מקום שאינו מוקף מחיצות, ומשמש להילוך ששים רבוא איש כל יום. כרמלית, הוא מקום רחב בלי מחיצות ואינו מקום הילוך לרבים, כגון, מדבר, ים. מקום פטור, הוא מקום גבוה לפחות שלשה טפחים מקרקע רשות הרבים, ואין בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

המימרא של רב חסדא עוסקת בענין מחיצות של רשות היחיד. המחיצות יכולות להיות גדר או קיר סביב מקום פתוח, ואז המקום המוקף מקבל דין רשות היחיד. וכן המחיצות יכולות להיות גם מדרון של הר, שאז גב ההר יהיה רשות היחיד. וכן גם מדרון של תעלה או בור מחשיבים אותם לרשות היחיד. רב חסדא דן האם שתי סוגי מחיצה מצטרפים.

אֶמָּר רַב חֶסְדָּא גִּידוּד – תעלה שיש לה מדרון בגובה תְּמִשָּׁה ובשפתה יש מְחִיצָה – גדר בגובה

הוא – השליח ואדם אחר מן השוק שאינו שליח, מְעִידִין עַל חֲתִימַת יָד הַשֵּׁנִי, הגט פְּסוּל. ואף על פי שאילו היה השליח מעיד לבדו גם על חתימת השני, האמינוהו חכמים כשנים והגט כשר, מכל מקום אם מצטרף אליו עד אחר להעיד על אחת מהחתימות, אין עדותו מועילה. ומבארת הגמרא מֵאֵי מְצַטְרֵפִין, לפי שאם יקבלו את עדות השליח באופן זה אֶתוֹ לְאִיחֻלָּא בְּקִיּוֹם שְׁמֻרוֹת דְּעֵלְמָא – יבואו לעשות כן גם בקיום שאר שטרות. כגון, אם מת אחד מהעדים החתומים על השטר, והעד החי יקיים את חתימת עצמו, וגם יצטרף לאחר מן השוק לקיים את חתימת העד המת, וְקָא נְפִיק – וייחשב הדבר כאילו הוציאו נְכִי רִבְעָא דְּמִמוֹנָא אֶפִּיקָא דְּחַד סְהָרָא – כל הממון פחות רבע, על פי אחד מהעדים, ודחוריה אמרה (דברים ט' טו) 'על פי שני עדים וגו' וְקוֹם דְּבָרִי, ומשמע שהנאמנות תתחלק בשווה בין שני העדים, וכשאחד מקיים חתימת עצמו, ומצטרף עם אחר להעיד על חתימת השני, נמצא שעל פי נאמנותו נתקיימו שלשה רבעים מהעדויות, וכדי למנוע טעות פסלו גם בגט קיום באופן זה.

מְתַקֵּן לָהּ רַב אִשִּׁי, מִי אֵיכָא מִידִי – וכי מצינו דין כזה דְאֵילוּ מְסִיק לִיהּ אִיהוּ לְכַוְלִיהּ דִּיבִרָא – שאילו האחד לבדו היה משלים את כל עדותו, שהיה אומר בפני חתם עד אחד, ומכיר אני את חתימת ידי העד השני, היה הגט כָּשֶׁר, וְהִשְׁתָּא דְאֵיכָא חַד בְּהָרִי – ועכשיו שהצטרף עוד אחד עמו להעיד על חתימת השני, הגט פְּסוּל, אלא ודאי שאין האחר שמצטרף עמו מגרע, והגט כשר. אֶלָּא אֶמָּר רַב אִשִּׁי, חידוש אחר יש להוסיף שֶׁאֲפִילוּ אִם הִשְׁלִיחַ אוֹמֵר, אִנִּי הוּא עַד שְׁנֵי החתום בגט, אף שעל חתימת עצמו נאמן הוא ככל עד, ועל השני גם האמינו חכמים לשליח, מכל מקום הגט פְּסוּל. ומבארת הגמרא, מֵאֵי מְצַטְרֵפִין, לפי שקיום חתימות העדים צריך שיהיה אִין בִּלְוֵי – שתי החתימות בְּקִיּוֹם הַגֵּט, דהיינו שני עדים המכירים את חתימות העדים, כדין כל השטרות, אִין בִּלְוֵי בְּתַקְנַת חֲכָמִים, דהיינו על ידי עדות השליח 'בפני נכתב ובפני נחתם'. אבל אם חתימה אחת מתקיימת על ידי השליח, ואחת על ידי עדים, הגט פסול.

הגמרא מקשה על רב חסדא ממשנתנו: תַנּוּ, אמר השליח בְּפִנֵּי נִתְבָּה בִּלְוֵי, וּבְפִנֵּי נִתְבָּה חֻצִּין, כלומר, רק עד אחד חתם בפני, הגט פְּסוּל. ומבררת הגמרא, אִיךָ חֻצִּין – חתימת העד השני, הִיכִי דָמִי – איך מדובר כאן, אֵילָפָא דְלִיכָא דְקָא מְסַהֵד עֲלֵיהּ כָּלָל – אם נאמר שאין לנו כל עדות המקיימת אותה, הִשְׁתָּא – הלא שנינו במשנה בדין שאחרי זה, שאם שנים הביאו גט ואחד אוֹמֵר בְּפִנֵּי נִתְבָּה, ואחד אוֹמֵר בְּפִנֵּי נִתְבָּה, דִּהָא – שהעד האחד קִמְסַהֵד אֶבְרָהָ בְּתִיבָה – מעיד על כתיבת כל הגט, וְהָא – והעד השני קִמְסַהֵד אֶבְרָהָ תִּתִּיקָה – מעיד על שתי העדים החתומות שהיו בפניו, הגט פְּסוּל, אם כן חֻצִּין מִיבְעָא – וכי צריך התנא להשמיע, שאם השליח מעיד שרק עד אחד חתם בפניו שהגט פסול. אֶלָּא מוכרחים לומר, שהתנא בא להשמיע בזה דין מחודש שאי אפשר ללמודו מההלכה שאחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם הגט פסול, והוא אִין בְּדָרְבִּי – או דינו של רבא, שאין מקבלים עדות שליח ואחד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

יא אבל נכרי שעשה לישראל כלי בשבת בקבלנות שקבל מערב שבת וקצץ לו שֶׁכֶר, מֵתָר לוֹ לְהִנּוּת מִמֶּנּוּ בַשַּׁבָּת עֲצָמָה, בֵּינוֹ שֶׁהִנְכְּרִי עֲשָׂאָה לְטוֹבָת עֲצָמוֹ לְהַשְׁלִים פְּעֻלָּתוֹ וּלְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, וְלֹא נִתְּנוֹן בְּשִׁבְלִי שִׁיחָה מִמֶּנּוּ הַיִּשְׂרָאֵל בַּשַּׁבָּת עֲצָמָה, שֶׁאֵף אִם לֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ בַשַּׁבָּת עֲצָמָה לֹא יִמָּנַע הַנְּכָרִי מֵעֲשׂוֹת מְלָאכָתוֹ בַּשַּׁבָּת*, וְאִם כֵּן אֵין לְאַסּוּר לוֹ לְהִנּוּת מִמָּה שֶׁעָשָׂה הַנְּכָרִי לְטוֹבָת עֲצָמוֹ, לְפִי שֶׁאֵף אִם יִהְיֶה מֵתָר לוֹ לְהִנּוּת מִמֶּנּוּ לֹא יָבֹא לִזְמַר לְנִכְרִי שֶׁעָשָׂה לוֹ, בֵּינוֹ שֶׁאֵין מִתִּירִים לוֹ אֲלֵא בְּשִׁמְתֻּפּוֹן הַנְּכָרִי לְטוֹבָת עֲצָמוֹ וְלֹא בְּשִׁמְתֻּפּוֹן בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹסְרִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי הַנִּגְמָר בַּשַּׁבָּת בִּיד נִכְרִי, וְגַם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת צָרִיךְ לְהִמָּתֵן בְּכָדִי שֶׁיַּעֲשֶׂה, דִּהְיִנוּ בְּשַׁעוֹר שָׁהוּת שֶׁשָּׂהָה הַנְּכָרִי* בְּעֶסֶק עֲשִׂית הַכָּלִי בַשַּׁבָּת - כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְמַלְאכָת שַׁבָּת. וְכֵן יֵשׁ לְנִהוּג לְכַתְּחִלָּה, אִם לֹא שֶׁצָּרִיךְ אֵלָיו הַכָּלִי בַשַּׁבָּת שֶׁאֵין יֵשׁ לְחַקֵּל⁷⁵.

וְאִם נִסְתַּפֵּק שְׂמָא נִגְמָר הַכָּלִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת, יֵשׁ לְחַקֵּל בְּכָל עֵינּוֹ, בֵּינוֹ שֶׁיֵּשׁ מִתִּירִין לְגַמְרִי. (וְאִם נִגְמָר בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, מֵתָר בְּלִיל יוֹם טוֹב שְׁנִי* בְּכָדִי שֶׁיַּעֲשֶׂה - עֵינֵי סִי' תַקט"ו)⁷⁶. וְאִם גַּמְרֵי הַנְּכָרִי תְּפִירָת מִנְעָלִים מְעֶרֶב שַׁבָּת, רַק שֶׁתִּקְנֶם וְהַחֲלִיקֶם בַּשַּׁבָּת - מֵתָר לְלַבָּשָׁם בּוֹ בְּיוֹם לְדַבְּרֵי הַכָּל, שֶׁהָרִי אֵינוֹ נִהְיָה בְּלִבִּישָׁתוֹ מְמַלְאכָת הַשַּׁבָּת אֲלֵא מְמַלְאכָת הַחֹל, שֶׁהָרִי הֵיךְ יָכוֹל לְלַבָּשָׁם בְּלֹא תַקוּן זֶה*, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה:

ביאורים

מעשות מלאכתו בשבת – כיון שהנכרי התחייב לעשות מלאכה זו. שְׁהוּת שֶׁשָּׂהָה הַנְּכָרִי – אפילו אם הנכרי מהיר מאוד במלאכתו אין צריך לשהות יותר ממה ששהה בה הנכרי⁷⁶. מותר בליל יו"ט ב – אף לדיעה הראשונה שאיסור ההנאה הוא שְׂמָא יאמר לו לעשות בשבת, יש להתיר בליל יו"ט

שני של גלויות דכיון שכל האיסור הוא קנס בעלמא ע"י שקנסוהו יום א' לא יבוא לומר לו פעם נוספת⁷⁷. ללבושם בלא תיקון זה – בגדים שנגמר כיבוסם בערב שבת והנכרי גיהצם בשבת אם היה יכול ללבושם בלא הגיהוץ – יכול ללבושם בשבת, אבל בגדים שאין דרך אנשים כלל ללבושם בלא גיהוץ אסור ללבושם בשבת⁷⁹.

מקורות

המתירה להשתמש בשבת כנראה מפני שבכל מקרה אין קוברים בשבת, ולכן עדיף להמתין זמן מועט במוצ"ש ולצאת ידי המחמירים). מ"מ נוספים בס' אמירה לנכרי משו"ע אדה"ז פרק יט.

(76) ס' שכה סי"ג, וראה שם פרטים נוספים.

(77) ס' תַקט"ו סעיף א בהגה"ה.

(78) סעיף א שרק לפי הדיעה שהובאה בסעיף הקודם שאיסור הנאה בכדי שיעשו הוא משום שְׂמָא יאמר לנכרי לעשות בשבת, אין מתירים אפילו ביום טוב שני, אבל אם האיסור הוא בכדי שלא ליהנות מדבר שנגמרה מלאכתו ביו"ט אין טעם לאסור ביו"ט שני דבר שנגמר ביו"ט ראשון, דהוא ממ"נ, (וראה לעיל שבהגה"ה שם כתב להקל לכל הדיעות).

(79) ראה ברית עולם אמירה לנכרי סי"א אות כג.

(75) דין הנאה בשבת (ולאחר השבת בכדי שיעשו) ממלאכת הגוי בקבלנות הובא גם: ס' תַקט"ו סכ"א (נכרי שהביא דגים לישראל ביום טוב, ישנו ספק האם מותר לישראל להשתמש בהם ביו"ט כשקצץ לו דמים, ועיקר הספק הוא האם דומה לנכרי התופר מנעלים כבסעיף זה, או לנכרי המדליק אש כבסעיף הקודם), שם סעיפים כב-כג ובס' שז סכ"ו (ישראל שקיבל דורון של פירות וכד' ע"י שליח נכרי, וכן ישראל שקיבל אגרת בשבת), ס' רמח סוף ס"ו (חילק בין מלאכה שהישראל נהנה ממנה מיד לבין מלאכה שהנאת הישראל באה לאחר השבת) (ולא נכנס לפרטים לחלק בין המלאכות שנהנה בהם בשבת עצמה, אם היא הנאה שחייבת להיות מיד, או לאו), ס' שכה סעיפים כא-ב (נכרי שעשה בשבת ארון או קבר לקבור בהם או חלילין להספיד בהם מת של ישראל – מותר לקבור בהם לאחר המתנה בכדי שיעשו) (ולא הזכיר שם הדיעה

חלק ב סימן רנב, מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת סעיף יא

שולחן ערוך – הלכות ברכות השחר

אֶת גְּדֻלָּה וְגו' וְאַחֲרֵי כֵן "אֶעֱבְרָה נָא וְגו'", וְכָדִי לַעֲמֹד בַּתְּפִלָּה מִתּוֹךְ שִׁמְחָה שֶׁל מִצְוָה. וְלָמָּה בָּחֲרוּ בְּמִזְמוֹרִים אֵלֶּיךָ לְפִי שֶׁאֲמָרוּ: כָּל הָאוֹמֵר תְּהִלָּה לְדָוִד ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם — מִבְּטָח לֹא שֶׁהוּא כֵּן עוֹלָם הָבָא, וְאַגַּב אוֹתוֹ מִזְמוֹר תִּקְנוּ לִזְמַר עַד סִיּוֹם

א תִּקְנוּ לִזְמַר פְּסוּקֵי דְזִמְרָה בְּכָל יוֹם, דִּהְיִנוּ מִ"תְּהִלָּה לְדָוִד" עַד "כָּל הַנְּשָׂמָה תְּהִלָּל וְגו'", כְּדִי לְסַדֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ הוּא תְּהִלָּה וְאַחֲרֵי כֵן יִתְפַּלֵּל, כִּי כֵן עָשָׂה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עֲלֵינוּ הַשְּׁלוֹם בַּתְּפִלָּתוֹ, שֶׁאֲמַר תְּהִלָּה "אֶתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ

אחרת — יכול לענות אחר ברפת השליח צבור, אפלו סים הוא ברכה שאין עונין עליו אחר ברפת עצמו לדברי הכל:

ד צריך לזהר מלהפסיק בדבור משיחיל "ברוך שאמר" עד סוף י"ח, לפי ש"ברוך שאמר" היא ברכה שלפני פסוקי דזמרה ו"ישתבח" ברכה לאחריהם ואסור להפסיק ביניהם אפלו לצורך מצוה, כמו שאסור להפסיק בקריאת שמע ובברכותיה.

ובין "ישתבח" ל"יוצר אור" — גם כן אין להפסיק, והמפסיק — עברה היא בידו, וחוזר עליו מעורכי המלחמה, לפי שפסוקי דזמרה נתקנו להסדיר שבחו של מקום ברוך הוא קודם התפלה, וכיון שכן הוא — אינו בדין לדבר בין סדור השבח והתפלה, אלא אם כן לצורך מצוה כמו שיתבאר בסימן נ"ד.

ובין ברכות קריאת שמע לתפלה — אסור להפסיק אפלו לצורך מצוה, מפני שצריך לסמוך גאלה לתפלה:

ה ושאלת שלום מ"ברוך שאמר" עד "ישתבח" — דינה כמו בקריאת שמע ובברכותיה, שבין הפרקים — שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם, ובאמצע — שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, כמו שיתבאר בסימן ס"ו.

ואלו הן בין הפרקים: בין "ברוך שאמר" להתחלת המזמורים, ובין כל מזמור לחברו, ובין סוף המזמורים ל"ישתבח". ופסוקים המלקטים שאינם מזמור שלם — יש מי שאומר שכל שנים או שלשה פסוקים הנאמרים כאן כסדר שהם כתובים במקומם — דינם כמזמור שלם. וכשפסיק בין אחד לחברו — דינו כמפסיק באמצע מזמור. ובין סופם להתחלת פסוק אחר — דינו כבין הפרקים, כגון במדינות אלו מ"הודו" עד "אמן והלל לה'", הוא פירק אחד אף על פי שאינם מזמור שלם בדברי הימים. וכן ב' פסוקים "תנו עז וגו' נורא אלהים וגו'" עד "ברוך אלהים" — הם גם כן פירק אחד, הואיל והם סמוכים זה לזה בתהלים. וכן ב' פסוקים "אל נקמות וגו' הנשא וגו'" עד "על גאים". וכן ג' פסוקים: "נפשנו חפחה וגו' כי בו וגו' יהי חסדך וגו'". וכן ג' פסוקים: "יהי שם ה' וגו' ממזרח וגו' רם וגו'". וכן ב' פסוקים: "ברוך ה' אלהים וגו' וברוך שם וגו'". וכן מ"ו ברכות דויד" עד "לשם תפארתך", ומ"א אתה הוא" עד "במים עזים", ומ"ו וישע" עד סוף השירה. אבל בין הפסוקים שאינם סמוכים זה לזה בתהלים — דינם כבין הפרקים (אבל באמצע פסוק — דינו באמצע פסוק של קריאת שמע, כמו שיתבאר בסימן ס"ו).

וכל זה לענין שאלת שלום, אבל לענין להפסיק לענית אמן — אין פסוקי דזמרה ובברכותיה דומין לקריאת שמע ובברכותיה, ומתר לענות אמן על כל הברכות מ"ברוך שאמר" עד "ישתבח" אפלו באמצע המזמור, ואין צריך לומר בין המזמורים לברכה שלפניהם או שלאחריהם (לפי שאמן הוא גם כן שבח וכעין זמרה — אינו חשוב הפסק בפסוקי דזמרה).

ויש מי שאומר שאפלו באמצע הברכה שלפניהם מתר לענות אמן, אף על פי שהיא פותחת בברוך וחותמת בברוך — אין לחוש במה שפסיק בין פתיחה לחתימה בענית אמן, הואיל וברכה זו אינה מזכרת בתלמוד.

ואם הוא צריך להפסיק באמצע פסוקי דזמרה — טוב שיאמר "ברוך ה' לעולם" עד "ויברך דויד" קדם שיברך. וכשיחזור למקום שפסק — יאמר גם כן אלו הפסוקים, לפי שהם כמו ברכה:

תהלים שיש שם "פעמים" ה"ללויה" כנגד עשרה הלולים שבספר תהלים: נצוח, נגון, שיר וכו'. ותקנו ברכה לפניהם ולאחריהם, לפניהם — "ברוך שאמר", ואחריהם — "ישתבח". ויש מקומות שנוהגין להוסיף "הודו לה' קראו בשמו" כאשר הוא כתוב בספר דברי הימים, לפי שדור קבעו לאמרה בכל יום לפני הארון.

ומזמור לתודה, לפי שכל השירות עתידין להבטל חוץ מ"מזמור לתודה", ולכן יש למשך אותו בנגינה. ונוהגין במדינות אלו שלא לאמרה בשבת יום טוב, מפני שאין תודה קרבה בהן. וכן בימי הפסח אין תודה קרבה משום חמץ שבה. וכן בערב פסח, כמו שיתבאר בסימן תכ"ט. וכן בערב יום כפור, כמו שיתבאר בסימן תר"ד. אבל בט' באב אומרים אותו, שהרי בזמן שבית המקדש היה קיים היו מקריבין תודה גם בט' באב.

ויש שמוסיפין עוד פסוקים אחרים, וכל מקום ומקום לפי מנהגו. ויש נוהגין לומר כל הפסוקים והמזמורים שמוסיפים קדם "ברוך שאמר". ובמדינות אלו נוהגין לאמרה אחר "ברוך שאמר", כדי שיהיה לכלם ברכה לפניהם ולאחריהם.

ונוהגין להוסיף קדם ברכת "ישתבח": "ויברך דויד" עד "מהללים לשם תפארתך" כאשר הוא בספר דברי הימים, "ויברכו שם כבודך" עד שירת הים כאשר הוא בספר נחמיה, ושירת הים, לפי שכל אותם ט"ו לשונות של שבח הסדורות דברכות ושתבח דרשום חזקים מתוך שירת הים ומתוך אותן פסוקים של "ויברך דויד":

ב יש לומר "ברוך שאמר" בנגון ובנעימה, כי הוא שיר נאה ונחמד. ותקנוהו אנשי כנסת הגדולה על ידי אגרת שנפלה מן השמים ומצאוהו כתוב בו, ויש בה פ"ז תבות, וסימנו "ראשו כתם פז". וקבלו לאמרו מצמד אפלו בחדיר. ועל פי הסוד יש לומר: "בפה צמו" ולא "בפי צמו", "בתשבחות" בחיר"ק התי"ו. ונאחו ב' ציצית שבטלית שהן כנגד פניו בשעת אמירת "ברוך שאמר":

ג אם סים "ברוך שאמר" קדם שסים השליח צבור — עונה אחריו אמן. ואין אמן זה חשוב הפסק בין פסוקי דזמרה לברכה שלפניהם, לפי שגם אמן שבח הוא וכעין זמרה (אבל אם עדין לא סים הברכה — לא יענה, שאין מפסיקין באמצע שום ברכה אפלו בענית אמן, אלא באמן של "האל הקדוש" ושל "שומע תפלה" בלבד, כמו שיתבאר בסימן ס"ו). ויש מי שאומר שברכה זו של "ברוך שאמר" הואיל ואינה מזכרת בתלמוד — מפסיקין בה לכל אמן.

ואם סים עם השליח צבור בבת אחת — יש אומרים שלא יענה אמן, מפני שהעונה אמן אחר ברכותיו — הרי זה מגנה. ואף שיש מקום לחלק ולומר שאין זה עונה אמן אחר ברכותיו, שעל כל פנים הוא עונה אחר ברפת השליח צבור — אף על פי כן יש לחוש לדבריהם.

ומכל מקום, אם סים עם השליח צבור בבת אחת ברפת "ישתבח" וכיצא בה מהברכות שיש מקומות נוהגין לענות בה אמן אפלו אחר ברכות עצמו כמו שיתבאר במקומן, אף שבמדינות אלו אין נוהגין כן לענות אחר ברפת עצמו, מכל מקום כשמיסים עם השליח צבור בבת אחת — יכול לענות. והוא הדין אם השליח צבור סים ברכה אחת והוא סים ברכה

פסיק, ולכן הפ"ף דגושה. ובין "העמים" ל"אלילים" ובין "שמים" ל"עשה" — צריך גם כן להפסיק קצת שלא תבלע המ"ם. וכן בכל מ"ם שבסוף תבה ותבה שלאחריה מתחלת באל"ף או בעי"ן — צריך לזהר בן, כמו שיתבאר בסימן ס"א:

חלק א סימן נא, דיני תפילה מ"ברוך שאמר"
עד "ישתבח" טעמים א"ז

ו אסור לומר פסוק "מי ימלא גבורות ה'" אחר "ברוך שאמר" קדם "הודו", מפני שנגאה כאומר: מי שרוצה למלא גבורות ה' ולהשמיע כל תהלתו — יאמר "הודו לה' וגו'", ויהי זה חרוף:

ז צריך להפסיק מעט בין "אלילים" ובין "וה' שמים עשה", שלא יהא נראה פחזר למעלה. וגם בין "כי" ל"כל" יש

לקוטי תורה

תוכן הפרק: ההבדל בין כוונת התפלה וכוונת המצוות וכיצד התפלה היא נשמת המצוות

[לאחרי שנתבאר התוכן הכללי של התפלה, ישוב לבאר מ"ש לעיל דכוונת ו"נשמת" המצוות "היינו בחינת התפלה", שלכן התפלה היא ה"מעמיד" את ענין המצוות:]

והנה ח"י חוליות הנ"ל הם כלים פנימיים, ומהם מתפשט אח"כ האור בחיצוניות הכלים, ומספר כולם רמ"ח שהם רמ"ח מ"ע שנק' רמ"ח אברים דמלכא שהם בחינת אברים וכלים לחמשכת האור.

במשל דחוט השדרה, שהוא המעמיד את כל אברי הגוף (כנ"ל) - יש ג' ענינים: א) ה"חוט" עצמו שמתחיל במוח, שעל ידו נמשך החיות מן המוח לכל האברים. ב) "חוליות השדרה" המחוברות לחוט השדרה, והרי הם "כלים" לחיות הנמשך בהן מחוט השדרה. ג) ע"י חוליות השדרה נמשך אח"כ החיות לכל רמ"ח אברי הגוף (גם אברים החיצוניים של הגוף) - כי "האברים מחוברים בצלעות והצלעות בחוליות". ולכן, "ח"י חוליות השדרה" (המחוברים לחוט השדרה עצמו) נק' "כלים פנימיים", ואילו כללות רמ"ח אברי הגוף נק' "חיצוניות הכלים".

וכך הוא בנמשל בתפלה, שענינה - המשכת אור אין סוף ב"ה למטה, שיש שני סוגי "כלים" שבהם מתגלה אלקותו ית': א) ח"י ברכות התפלה (כנגד ח"י חוליות השדרה), שהם נקראים "כלים פנימיים", שבהם ההמשכה האלקית שעל ידי התפלה היא בגילוי יותר. ב) רמ"ח מצות עשה (שהם כנגד רמ"ח אברין דמלכא) - והן נק' "כלים חיצוניים".

וזהו ענין הנזכר לעיל שהמצוות צריכות כוונה והתפלה היא בחינת הכוונה בכלל.

מאחר שמטרת התפלה היא המשכת אור אין סוף ב"ה למטה, נמצא, שהתפלה היא ה"כוונה כללית" של קיום המצוות, מאחר שזוהי ג"כ המטרה של המצוות

[כפי שהולך ומבאר]

והענין, כי אנו אומרים "אשר קדשנו במצותיו", שעל ידי המצוות ממשיכים גילוי בחינת קדושה עליונה דאור אין סוף למטה, לכן צריכים כוונה, כי [מעשה] המצוה היא האבר והכלי, והכוונה הוא המשכת האור בתוך הכלי.

כשם שנת"ל בענין התפלה, ד"ברוך אתה הוי"ו ענינו המשכת אור אין סוף ב"ה, והבקשות הפרטיות הן ה"כלים" שבהם מתלבש האור ואלקות מתגלה על ידם - כך הוא בענין המצוות, שיש בהן "אור" ו"כלי": המשכת "קדושה העליונה" (הנפעלת על ידי קיום המצוות) הוא ה"אור", והוא התוכן הפנימי ד"כוונת המצוות", ומעשה המצוה הוא ה"כלי" שבו מתגלה האור (קדושה העליונה).

וזהו שבררך כלל התפלה היא הכוונה, לפי שבה ועל ידה נמשך כללות גילוי האור, שזהו ענין ברכאן דצללותא, ברוך אתה ה', שממשיכים להיות ברוך ונמשך אתה, אור אין סוף ממש, והיינו ע"י שם הוי"ו.

ואח"כ ע"י קיום המצוות כל היום ממשיכים האור בפרט להתלבש במצוה פרטית, שהיא אבר א' מרמ"ח אברים דמלכא.

בענין החיות הרוחני והאור האלקי הנמשך על ידי התפלה וקיום המצוות, יש שתי מדריגות:

כללות ענין גילוי אור אין סוף ב"ה למטה נפעלת על ידי התפלה, שאז מתפללים ומבקשים "ברוך אתה ה'"; ואילו האור האלקי הנמשך ע"י קיום המצוה בתוך מצוה פרטית זו, הוא רק "הארה" מכללות ההמשכה הנפעלת ע"י התפלה.

וזהו שהתפלה נחשבת כמו ה"כלל" של כוונת המצוות, דענין כוונת המצוות ("נשמת" המצוות) הוא

הכוונה, הרי זה לבוש כי א"א לבוא אל הכוונה בלתי לבוש, וגם יכין עגלה, שבכל זה אינו רוצה כלל, רק שהוא מוכרח בזה, אבל עיקר הכוונה הוא הריח. ועד"ז במצוות, הנה עיקר הכוונה להמשיך דירה בתחתונים (ס' אור התורה ע' תתקצח. וראה שם ע' א'כא).

ומעתה הולך ומבאר בעומק יותר ענין ה"חיות הכללי" הנמשך מן המוח דרך השדרה (שבנמשל בתפלה, זוהי המשכת "כללות גילוי האור"):

ולכן ההולדה להוליד בדומה לו ממש, שהיא המשכה ממחות הנפש ועצמותה המלוכשת במוחין, הוא נמשך ע"י חוט השדרה דייקא.

כח ההולדה שבאדם נמשך דרך חוט השדרה, כידוע "שהבן נמשך ממוח האב", שתחילת יצירת הטיפה היא במוח ונמשך דרך חוט השדרה עד היסוד, ונמצא, שחיות הנפש הנמשך דרך חוט השדרה, בכוחו (לא רק להחיות אברי הגוף, אלא) "להוליד בדומה לו ממש", שמזה מובן שכח זה נעוץ במחות ועצמיות הנפש (שלכן נולד מזה ולד שיש לו "קומה שלימה"), הרי שבחוט השדרה נמשכת כללות חיות הנפש.

ועד"ז הוא בנמשל, שע"י התפלה (שהיא כחוט השדרה כנ"ל) נמשך כללות ענין ה"כוונה" וה"אור" - הן "כללות האור והגילוי" דאור אין סוף ב"ה (כנ"ל), והן מצד האדם, שכללות הקשר שלו לאלקות (שמצד פנימיות ועצמיות נפשו) נוצרת על ידי התפלה.

וזהו ובדעת חדרים ימלאו.

כתיב: "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן ובדעת חדרים ימלאו", הרי שענינו של כח הדעת הוא - למלא את חדרי הבית.

[ותוכן הפנימי בזה:]

"חדרים" הן הכלים, שכללותן ג' בחינות, חסד דין רחמים - ראשי תיבות "חדר", וזהו ענין ג' קוין, שהם כללות מעשה המצות, על שלשה דברים העולם עומד בו'.

ידוע שהמדות העליונות נחלקות לג' "קווים" - ימין שמאל ואמצע, ובלשון התיקונים "חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא, תפארת גופא", וג' מדות חסד גבורה תפארת הן ג' מדות "חסד דין רחמים" (ראשי תיבות "חדר").

וכל המצוות כולן נכללות בא' מג' קווים הללו, וכנרמז במאמר רז"ל "על שלשה דברים העולם עומד,

האור האלקי הנמשך ע"י מצוות כנ"ל, שהוא רק כמו "פרט" מן האור הכללי הנמשך על ידי התפלה.

והוא ממש כנ"ל במשל החוט השדרה, שבו נמשך החיות מן המוחין, אשר במוחין היא עיקר משכן והשראת הנשמה, ומשם נמשך החיות בחוט השדרה הנמשך ממוח הרעת, ואח"כ נמשך ממנו בכל רמ"ח אברים.

והוא ע"ד שתי המדרגות שישנן בחיות הנפש: ישנו חיות כללי השורה במוח ונמשך דרך חוט השדרה, ואח"כ חיות כללי זה מתחלק לפרטי אברי הגוף, ובכל אבר נמשכת רק "הארה" מן החיות הכללי, בהתאם למזג ותכונת האבר (כמו כח הראי' בעין, כח השמיעה באזן, כח הדיבור בפה, וכו').

- זה שאמרנו שהחיות הכללי נמשך בחוט השדרה מן המוח, הכוונה בזה למוח הדעת, כי ידוע דמות הדעת הוא בחלק האחורי של הראש, וחוט השדרה נעוץ במוח זה דוקא, ונמצא שהמשכת חיות הנפש לכל האברים דרך חוט השדרה היא על ידי מוח הדעת דוקא.

וזהו ענין ברכת המצות, שהיא בחינת הכוונה כפרט לכל מצוה, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו בו', שיהי' נמשך המשכה זו באותו אבר וכלי מרמ"ח אברים דמלכא שהוא המצוה ההיא.

אך כללות הכוונה והמשכת האור זהו בחינת התפלה, שהיא בחינת נשמה וחיות למעשה המצות.

[לסיכום:]

עיקר המכוון בהתפלה הוא - המשכת אלקות בעולם, שהוא ענין עשיית דירה לו ית' בתחתונים; והיא היא המטרה הכללית של כל המצוות כולן ("אשר קדשנו במצוותיו").

וזהו שהתפלה היא "כללות הכוונה", כי על ידי התפלה נקבע בלב האדם למשך כל היום כולו, להיות מסור ונתון לכוונה העליונה לעשות לו ית' דירה בתחתונים, שהיא "נשמת" כל התורה והמצוות כולן.

משל גשמי על זה שכוונה הכללית של המצות היא התפלה שצריכה לשמור כוונה זו:

אדם הנוסע לאיזה יריד או למסחר, הרי הוא צריך לזכור תמיד שהכוונה בנסיעה זו היא בשביל ריוח, והגם שלזה מוכרח להוציא מעות על הנסיעה שהוא היפך

התפלה שהיא הכוונה אינה שייך למנותה בפני עצמה כי היא נשמת הכלים.

ע"פ כל הנ"ל מתורצת השאלה דלעיל אמאי אין התפלה (בכל יום) דאורייתא ואינה ממנין תרי"ג, דמנין המצות (רמ"ח מ"ע ושס"ה מצות ל"ת) הוא מספר ה"כלים" (שבו נמשך האור) - כמו מנין רמ"ח אברי הגוף; ואילו התפלה היא כמו חיות הנפש המתלבש בתוך האברים, שאינו דבר נוסף על האברים אלא הוא חיות האברים גופא.

אך הנה ענין מעלת תלמוד תורה שכנגד כולן היינו שהיא בחינת פנימית הכלים, והמצות הם חיצוניות הכלים, צדקה וגמ"ח חסד דרועא ימינא כו':

ע"פ מה שנתבאר שגדרן של מצות הוא - "כלים" לאור אין סוף ב"ה, יובן גם הטעם לכך שמצות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצות.

והיינו לפי שהתורה היא כמו "אברים פנימיים" שבאדם, וכמו תלמוד תורה כפשוטו, שאינו מהמצוות מעשיות אלא עיקרו בשכלו ומחשבתו של אדם, וכך ברוחניות, שהתורה היא "פנימיות הכלים" ולפיכך שורה בה אור נעלה יותר (כמו אברים פנימיים שבהם תלוי יותר חיות הנפש, שלכן נקיבתן במשהו), - ולכן "על ידי הקריאה בקול ודבור התורה ממשיך ג"כ "מוחין עליונים" לכל המצות";

משא"כ שאר המצוות, שרובן ככולן מצוות מעשיות הנעשות באברים החיצוניים של האדם. וכלשון התיקונים "חסד דרועא ימינא" (זרע ימנית), דצדקה וגמ"ח [שבהם נכללו כל המצוות כי כללות המצוות נק' צדקה] נק' "דרועא", אבר חיצוני.

ד"ה לא הביט און ביעקב פרק ג

על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (שהם כנגד שלשה קווים הנ"ל).

אך הן בחינת כלים וחדרים, וכדי להיות "חדרים ימלאו", דהיינו המשכת האור בהכלים, זהו ע"י הדעת שהוא התפלה.

הובא לעיל שחוט השדרה (המעביר חיות הנפש לכל האברים) נמשך ממוח הדעת (שמאחורי הראש), ונמצא, שמילוי ה"חדרים" (כלים, היינו האברים) הוא ע"י הדעת דוקא.

וכך הוא בנמשל בתפלה, שאז הוא זמן לעורר את הדעת באלקות - ש"דעת" הו"ע ההרגשה וההתקשרות באלקות - ועי"ז נמשך חיות ו"נשמה" בקיום כל רמ"ח מצוות, שהן "כלים" וחדרים.

וכפי שאנו רואים בחוש, דאף מי שיש לו השגה בגדולת ה', הנה כשהולך בשוק בטירדא גדולה וכה"ג, אז א"א שתהי' לו כוונה טובה באיזה מצוה שיעשה, לפי שאין ל"אברים" קשר עם המוח והלב כלל, ולא יוכל לעשות רק בקרירות כמצות אנשים מלומדה בלי אור וחיות כלל; ורק על ידי התפלה כדבעי שנמשלת לחוט השדרה, מקשר ומחבר המוחין שבראש עם כל האברים, בכל המצות שיעשה כל היום אח"כ, שיוכל להיות "משכן שם הוי"ו" גם במעשה המצות שיעשה כל היום כולו אחר זמן, גם בהיותו טרוד מאד.

ולכן התחלת י"ב ברכות אמצעיות דתפלה הוא חונן הדעת כו'.

מאחר שעיקר ענין התפלה הוא הדעת באלקות, לכן הברכה הראשונה (די"ב אמצעיות) היא "חונן הדעת".

ולכן התפלה אינה במנין המצות דאורייתא, כי המנין שאנו מונין היינו הכלים והאברים, אכן

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

במורגש ברעש גדול הניכר ונראה לכל רואה שזהו בחי' התחדשות בנפשו מה שלא הי' בו מקודם כלל, וזהו עיקר סיבת הרעש שלו כי הי' תחלה נפרד מאור פני מלך חיים ונמשך כולו אחר עניני גופו בהבלי שוא כו' וכאשר נתפעל מהתבוננו' באלקו' נמשך לבו אחרי ה' לבדו ומשליך לנגד הרצון הזר שהי' דבוק בו קודם ה"ז התחדשות גדולה כי מן החושך יצא לאור מהיפוך להיפוך ע"כ יבא ענין

והנה להבין בתוס' ביאור ענין ג' חלוקי מדרגו' דרוח ורעש ואש בחיצוניו' כמו במלאכי' דבי"ע כנ"ל ואיך שהן בבחי' הפנימי' דשם הוי' דאצי' כנ"ל, הנה אנו רואי' באדם למטה בעבודה שכלב ומוח בעת התפלה שכאשר יעמיק דעתו ובינתו להבין ולהשיג בטוב טעם ודעת באלקו' איך שמחי' את הכל דוקא שזהו מבחי' ב"ן דשם אלקי' כנ"ל, הנה יוליד מזה התפעלות גדולה בלבו

שום התפעלו' הזאת בקול רעש דוקא בבחי' יש ודבר מה הבולט וניכר לכל והיינו ע"ד אסתירא בלגינא כו' כי אין זה רק מפני שהי' יש נפרד ויצא מהיפוכו המסתיר לו כו', וזהו הרעש שאינו ברעש ה' וכמו האופני' וחיו' ברעש שיוצאי' מחומר שלהם כו' והוא הנק' התפעלו' חיצוני' שבחיצוני' הלב לבד שהוא רק ביטול הי"ש הנפרד לאי"ן האלקי, וכמ"כ בהתפעלו' רוח שזהו מה שנתעורר ורוחו הוא בבחי' חיצוני' הלב כו', ואפי' התפעלו' היותר פנימי שהוא בהתלהבו' הלב מצד עומק ההשג' האלקי' אינו באש הוי' אלא רק מצד הפלא' ההשג' כנ"ל שבא ההתפעלו' בבחי' יש ודבר מה שיש מי שמתפעל ומרגיש ביטול זה שמבטל עצמו כו', שאין זה בחי' ביטול האמיתי שהוא היפוכו דהיינו העדר הרגשת עצמו בביטול זה לגמרי כידוע וע"כ אינו אש הוי' כלל כי אור א"ס שבשם הוי' אינו שורה כ"א על בחי' ביטול בעצמו' בתכלית אמיתתו מבלי ירגיש עצמו באיזה שינוי למעליותא במה שנתפעל ונשתנה מכמו שהי' כו' וכעומד לפני המלך שמתבטל לגמרי מבלי ירגיש עצמו ומקומו כלל והוא בחי' שם מ"ה הנ"ל באריכות וד"ל.

וזהו שא' ואחרי הרעש אש לא באש ה' ואחרי האש קול דממה דקה וא' בזהר דתמן קאתי מלכא שהוא כעומד לפני המלך שמתבטל כל עצמותו לגמרי ואין בו

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיבתא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

נכנס יחד מה שע"פ ההדרגה הי' צ"ל המשכת זמן טובא שאפי' בשבת אינו מגיע לגדלות שני עד תפלת המוסף כו' והוא כדי לגאולם ממצרים שמחמת גילוי ההוא הי' הגאולה שלא כפי הטבע וזהו ענין מצות אכילת מצה רומז על המשכת מוחי' דאבא והד' כוסות רומזים על המשכת מוחי' דאימא שהם בחי' יין המשמח ע"ש בארוכה: **ולהבין** זה קצת לקרב אל השכל ענין המשכת מוחי' הללו וההארה המגיע לנו עי"ז כי ידוע מ"ש בזהר ויצא (קנ"ז) שהמצה היא מיכלא דמהימנותא שע"י אכילת מצה תתחזק האמונה בלב נשמות ישראל וכ"כ החינוך במצות סיפור יצ"מ כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ואמונתנו לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחידוש העולם וכי יש אלוה קדמון חפץ ויכול פועל כל הנמצאות ובידו לשנות היש שיחפוץ בו בכל זמן מן הזמנים כמו שעשה במצרים ששינה טבעי העולם בשבילינו כו' ועם שכתב דבריו אלה עפ"י פשוט דהיינו שע"י המצות שנעשה בזכרון יצ"מ תקבע בלבבינו האמונה

ענין חג המצות: (ט') להשביית חמץ בערב פסח שנאמר תשביתו (שמות י"ב ט"ו). (י') לאכול מצה בליל ט"ו בניסן שנאמר בערב תאכלו מצת (שמות י"ב י"ח): הנה במצות אכילת הפסח צלי אש נת' בלק"ת ובפע"ח שהענין כי בגלות מצרים הי' הז"א בקטנות כי נסתלקו ממנו הה"ח המתפשטים בגופו מחסדו עד הודו וחזרו לגרון ששם הדעת שלו המלוכב ביסוד אי' ואז פרעה העומד בעורף מעכב השפע הנמשכת דרך הגרון ומקבל לעצמו מה"ח והי' הנ"ל וזה הי' מחמת פגם הנשמות הנמשכים מחו"ג שבדעת, ולזאת הוצרך לבא בבחי' עיבור תלת כלילן בתלת ובליל פסח הי' הלידה וזהו ענין צליית הפסח ראשו על כרעיו כו' ע"ש: וענין המצות הוא כי באותו לילה נכנסים בו ג"כ כל המוחי' דעיבור יניקה מוחי' יחד דהיינו מוחי' דקטנות ומוחי' דגדלות ועוד נוסף לזה ג"כ קטנות וגדלות שני פי' קטנות וגדלות ראשון הוא מוחי' הנמשכים לו מנה"י דישסו"ת חיצוני' ופנימי' וקטנות וגדלות שני הוא הנמשכים לו מנה"י דאור"א עילאי' חיצוני' ופנימי' וכ"ז

מבחי' זו שאנו רואים שמחי' את העולם בבחי' כח הפועל שבנפעל כי בחי' זו הוא רק מבחי' דבר ה' ורוח פיו ית' ונק' ממלא כל עלמין ולמשל באדם הדבור בטל לגבי המחשבה והמחשבה לגבי השכל והשכל לגבי עצמיות הנפש וכך בחי' מלכותו ית' נמשכת בעולמות ההציותם כי אין מלך בלא עם וז"ס שאמר והי' העולם דברי אלקים חיים ומלך עולם, אבל מ"ש אח"כ בק"ש ה' אחד הוא ההאמנה במהותו ועצמותו ית' שאינו מתלבש בעולמות כהתפשטות הנשמה בגוף הנראה לעין כנ"ל ונק' סובב כולא עלמין ולזאת תאמין ג"כ שהעולם וכל אשר בו בטילים באמת במציאות לגמרי אצלו ית' ואינו כמו הגוף שהוא טפל לנשמה ומ"מ הוא יש בפ"ע לפי שאין התהוות שרש הגוף מנשמתו אלא מטפת אביו ואמו משא"כ השמים והארץ וכל צבאם שכל עצמותם נתהווה מאין המוחלט הם בטילים ממש כאור השמש כשהוא בגוף כדור השמש וז"ס אין עוד שאין אפי' דבר טפל רק לעינינו הסתיר להיות נראה כאילו הם נפרדים כו' וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"ו (וע' ספר ראש אמנה פ"ז) ודו"ק שם היטב, וזו האמונה נתייחדה לישראל לבד כי או"ה קרו לי' אלקא דאלקייא כלומר שהוא כח הראשון ומקור האמיתי לכל מיני כחות מוגבלים הנמצאים ממנו ומ"מ מחשיבים העולם ליש ודבר ומחשבים אותו כנשמה לגוף כו' אבל הוא יתעלה המרומם ונשגב מזה הודיענו האמת כי ה' אחד ואין עוד ממש כי כל העולם אין ואפס ממש ולא כגוף לנשמה לפי שמהותו ועצמותו ית' מרומם מעלה מעלה ואינו מחי' העולמות ע"י התלבשותו בתוכם כנשמה בגוף אלא ע"י שהוא סוכ"ע וכמ"ש במ"א ובלק"א ח"א פמ"ח ומה שמתלבש ממנו בעולמות הוא רק הארה לבד מבחי' דיבור ונק' ממכ"ע וכמ"ש ל ועי' בלק"א ח"ב ביאר זה לקרב אל השכל בדרכי הראי' והמופת:

ספר המצוות – מצות השבתת חמץ ואכילת מצה

הזאת כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות והאדם נפעל כפי פעולותיו ע"ש מצוה ט"ז שהאריך בזה, מ"מ כבר הקדמתי לך במצות מילה כי אוריינתא סתים וגליא, והוא כתב הנראה ממצוה זו בנגלה, ועפ"י הנסתר הנה באמת המצה יש בה הכח הזה לחזק האמונה מלבד הזכרון וכעד"ז ענין ההגדה, והגליא שבתורה הוא כפי הסתים כמו הלבוש לגוף ויש עוד כמה פנים לפנינו עד אין קץ ותכלית וכגוף לנפש ונפש לרוח ונח"י כו':

ולהבין הענין יש להקדים תחלה פי' וענין האמונה מה היא שאין הכוונה על ענין שהקב"ה מחי' כל העולמות בלבד כי זה לא יתכן לקרות אמונה כי עיני בשר ג"כ ישיגו זאת ואע"פ שאין רואים בגשמיות ממש ה"ז כאילו רואה בעיני בשר וכמו שא"צ לאמונה על חיות הנפש שבגוף מאחר שרואה בשרו ודמו חיים שהם מצד עצמם כמו דומם ממש ה"ז כאילו רואה בעין ממש חיות הרוחני המתלבש בבשרו להחיותו אעפ"י שלא ראה מהות הנפש ותמונתה וכך כתיב ומבשרי אחזה אלוה (איוב י"ט כ"ו) שכמו שרואה חיות הנפש ע"י חיות בשרו שהוא גוף קטן כך יראה חיות ה' המחי' את העולם שהוא גוף גדול מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה ועובי הרקיע ובין רקיע כו' שהם מצד עצמיות גופם כמו דומם והם חיים ויש בכאור"א חיות כח הצומח בארץ וכח התנועה בגלגלים והיינו ע"י שהקב"ה ממלא כל העולם ומשפיע הכחות בהם ולזה א"צ אמונה כלל וגם חסידי או"ה וחכמיהם משיגים זה, והאמונה שנתייחדה לישראל כדכתיב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ' ב') כלומר ולזאת תאמין בשלימות מציאותו וכמ"ש הרמב"ם והרמב"ן ז"ל שהיא מצוה באמונה [בס' המצוות במ"ע סי' א' ובמל"ת שמנה רמב"ן סי' א' ובס' המדע פ"א מה' יסודי התורה] היא להאמין שמציאותו ית' הוא רם ונשגב למעלה מעלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה עי"ז ונתתי גשמיכם בעתם, וזהו כמו שבני במזלא תליא מ"מ צריך להיות זכות כנ"ל. וזהו פקדת הארץ ותשוקק', והיינו כמו פקידת הארץ הגשמי הוא בגשמים, כ"ה בענין מה שנש"י קרוים ארץ כמ"ש כי תהיו אתם ארץ חפץ, הנה פקידת הארץ זה הוא לבוא לבחי' תשוקה וכמארו"ל במד"ר בראשית פ"ה למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה, לשון רצוא והיינו הרצוא לבוא לשורש ומקור נש"י שקדמו

[[טו]] וזהו פקדת הארץ, בכדי להיות פקידת הארץ בגשמים מבחי' מים שמעל השמים כו' שמ"ג בחי' ז"פ אור שבעת הימים כמ"ש רש"י בפסחים, מ"מ צ"ל אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה כי ואד יעלה מן הארץ ולפ"ע ההעלאה כן נמשך ההמשכה, והגם כי מזוני תלוי במזלא, מ"מ אם בחוקתי תלכו דוקא אז ונתתי גשמיכם וגו', והיינו כי ענין הגשם הוא באתעדל"ת אתעדל"ע, ולכן ע"י ואד יעלה מן הארץ הוא ענין אם

כ"א שיהי' עיקר חפצו ורצונו לבחי' אוא"ס ב"ה העצמי ולא בבחי' מה שהוא עמך. וזהו פקדת ארץ הוא בחי' נש"י להיות ותשוקה היינו להיות בבחי' תשוקה ליכלל וליכטל באוא"ס ב"ה עצמותו ומהותו.

המשך והחזית תרל"א

מאמר ד"ה ויאמר ג' מחר חודש

לכלל³⁴ כנ"ל, והיינו להיות בבחי' ועמך לא חפצתי, פי' מי לי בשמים כי שמים וארץ ג"ע התחתון והעליון, ובאמת צריך האדם לבוא במדרגת רצוא ותשוקה שלא יחפון לא בגעגוע ולא העליון ולא עוה"ב, כל מה שהוא עמך אפי' בחי' כי עמך מקו"ח מאחר שזהו רק עמך לא יחפון בזה,

ותשוקה לבחי' אוא"ס ב"ה.

34 ארץ.. לשון רצוא והיינו הרצוא לבוא לשורש ומקור נש"י שקדמו לכל: בד"ה זה בסה"מ תרל"ג שם תוקן בגוכי"ק: ארץ.. לשון רצוא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס ומעין

וזהו ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים דהנה יש בקדושה גם בן בחינת שטות וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (כתובות יז. א) אהניא ליה שטותיה לסבא, ופירוש וענין שטות זו הוא ענין שלמעלה מטעם ודעת, ועל דרך מה שכתוב (מלכים ט. יא) מדוע בא המשוגע הזה שקראו לנביא משוגע, והיינו כי ענינו הוא היפך עץ הדעת טוב ורע והיינו העדר ההרגש שמצד החושים הטבעיים שזה ענין עץ הדעת, וכידוע שעל ידי חטא עץ הדעת נעשה ענין ההרגש, וכמו שכתוב (בראשית ג. ז) וידעו כי ערומים הם, וכי מתחלה לא ידעו שהם ערומים, אלא שמתחלה לא הרגישו זה ואחר כך הרגישו שהם ערומים, וכמו שכתוב תחלה (בראשית ב. כה) ויהיו שניהם ערומים כו' ולא יתבששו, והיינו שלא הרגישו זאת לחסרון ואחר כך וידעו כו' שהרגישו, וכמו שכתוב במורה נבוכים (חלק א פרק ב) שהקשה לו חכם אחד איך על ידי החטא נתוספה לו מעלת הידיעה וההשכלה, כמו שכתוב (שם ג. ז) ותפקחנה עיני שניהם, ותיירץ הוא זכרונו לברכה שידיעה זו אינה מעלה כלל דתחלה היתה ידיעתו בידיעות המושכלות ולא היה לו כח להשתמש במפורסמות (היינו בנאה ומגוונה) בשום פנים ואחר כך נחסרה מאתו ידיעת המושכלות וכא לידע דעת המפורסמות היינו הרגש הטבע בנאה ומגוונה שזה ירידה גדולה ממעלתו.

ובזה (חלק ג רסא. סוף עמוד ב) איתא ותפקחנה עיני שניהם בעיפושא דהאי עלמא מה דלא הנה קודם דהוה משגחין ופקחין לעילא, וכן הנביאים בעת שהגיעה

עליהם הנבואה היו בבחינת הפשטת הגשמיות שפאו למעלת ומדרגת אדם הראשון כמו שהיה קודם החטא, והיינו שנתבטלו אצלם החושים הטבעיים ולא הרגישו בענינים הגשמיים. וזהו ענין הפשטת הבגדים שהיה בנביאים בעת נבואתם וכמו שכתוב בשאול (שמואל א יט. כד) ויפשט גם הוא את בגדיו ויתנבא כו' ויפול ערום כו', וכמו אדם הראשון קודם החטא שלא הרגיש כלל צורך בלבושים כמו כן הנביאים בעת נבואתם לא ידעו ולא הכירו צורך ללבושים כלל מפני העדר הרגש הטבעי (וענין הפשטת הבגדים הוא ענין הפשטת החושים הטבעיים), וזהו שקראו לנביא בשם משוגע מפני ביטול החושים הטבעיים דעץ הדעת, ועל דרך זה הוא גם בן ענין אהניא ליה שטותיה לסבא, וכן מה שאמר עקביא בן מהללאל (עידות פ"ק ה משנה ו) מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע כו' שזה ענין שטות דקדושה שהוא ההיפך מהשטות דלעומת זה, דהשטות דלעומת זה הוא מה שעושה היפך הדעת וכמו שנתבאר לעיל בכל אופני השטותים שמצד היצר הרע שמשטה ומטעה את האדם ומטהו מדרך האמת, והסיבה לזה הוא מצד הדעת וההרגש דעץ הדעת טוב ורע שמכסה על האמת.

מאמר כו פרק א

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים תרצ"ו

שאלה: הרי ענין העבודה הוא ה"השגה" שטבע עצמו הוא למעלה מהטבע, ומדוע אומר לך אמר "לבי". מהו בקשו פני, ומדוע אומרים פרק זה בחודש אלול.

דְּהִנְהִיגַת הַטֵּבַע מִשֵּׁם אֱלֹקִים וְהִנְהִיגַת הַלְמַעְלָה מִהַטֵּבַע הִיא מִשֵּׁם הַיְיָ, וְהַעֲבֹדָה הִיא לְהִיטֵת יַחֲדוּ הַיְיָ וְאֱלֹקִים, שֶׁהִיא הַהֲשָׁגָה כִּי טֵבַע עֲצָמָה הוּא לְמַעְלָה מִהַטֵּבַע, וְכָל יִדְעָה וְהִשָּׁגָה מִתִּיחָס אֶל הַמַּח, וְלָמָּה אָמַר "לֵךְ אֲמַר לְבִי", וְעוֹד מֵהוּ "בְּשִׁלְיַחְתּוֹתָךְ אֲמַר לְבִי". וְהִנֵּה פְסוּק ד' "לֵךְ אֲמַר לְבִי" אֲמַרִים בְּחֻדָּשׁ אֱלֹל עַד אַחֵר יוֹם כְּפוּר⁴, כְּמֵאמַר רַז"ל⁵ "לְדוֹד הַיְיָ אֲוִרִי וְיִשְׁעִי"⁶, אֲוִרִי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיִשְׁעִי בְּיוֹם כְּפוּר⁷, וְצִרִיף לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין דְּכִזְמֵן זֶה דְּנִקָּא אֲמַרִים פְּסוּק זֶה.

ד"ה לך אמר לבי

כ"א אלול תרצ"ו

"לֵךְ" אָמַר לְבִי בְּקִשׁוֹ פְּנִי, אֶת פְּנִיךָ ה' אֲבִקֵּשׁ" (תְּהִלִּים כ"ז ח'), וּפְרָשׁ רַש"י: בְּשִׁבְלֵךְ בְּשִׁלְיַחְתּוֹתָךְ אֲמַר לְבִי, בְּקִשׁוֹ פְּלִכֶם יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנִי, וְאֲנִי שׁוֹמֵעַ לוֹ, אֶת פְּנִיךָ² אֲבִקֵּשׁ. וְצִרִיף לְהִבִּין, מֵהוּ עֲנִין בְּקִשְׁתָּ הַפְּנִימִית בְּאֵלְקוֹת, וְעוֹד דְּהִנֵּה עֲנִין הָאֵלְקוֹת גִּעְטְלִיכְקִיט הוּא עֲנִין שֶׁל הַבְּנָה וְהִשָּׁגָה, וְכִמּוֹ שֶׁפְּתוּב (דְּבָרִי הַיָּמִים א כ"ט ט') "דַּע אֶת אֱלֹקֵי אֲבִיךָ", שֶׁצִּרִיף לְהִיטֵת יִדְעָה וְהִשָּׁגָה, וְכִתִּיב (דְּבָרִים ד' ל"ט) "וְיִדְעַתְּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לְבָבְךָ כִּי הַיְיָ הוּא הָאֱלֹקִים", וְיִדְעַתְּ דְּב' שְׁמוֹת אֱלֹקִים וְהַיְיָ הֵם טֵבַע וְלְמַעְלָה מִהַטֵּבַע,

(*) נדפס בספר המאמרים - קונטרסים חלק ב עמוד תעב ואילך. ספר המאמרים תרצ"ו עמוד 138 ואילך.
(1) המאמר מיוסד על [מאמר] דיבור המתחיל אני לדודי (ספר המאמרים עטר"ת עמ' תרנא ואילך). לכללות המאמר - ראה גם דיבור המתחיל אני לדודי תרצ"ג (ספר המאמרים קונטרסים חלק ג עמ' קא ואילך). דיבור המתחיל הנ"ל ה'ש"ת (ספר המאמרים ה'ש"ת עמ' 153 אילך). דיבור המתחיל אשרי העם תש"ג (ספר המאמרים תש"ג עמ' 191 ואילך).

(2) לכאורה צריך להיות: את פניך ה' אבקש.

(3) ראה [מאמר] דיבור המתחיל מזמור לתורה במאמרי אדמו"ר הזקן על מאמרי רז"ל עמוד שנו; סידור עם דא"ח מד, ב ואילך; אור התורה נ"ך

(4) בסידור אדמו"ר הזקן אחר שיר של יום: [שאוברים המזמור לדוד ה'] "מן ראש חודש אלול עד אחר הושענא רבה". וראה בפרטיות שער הכולל (להרב אברהם דוד לאוואוט) פרק יא סימן כח. ובשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי (חלק א מט, א): חודש אלול עד יום כיפור עולה המלכות בפנימיות... ולכן אומרים ה' אורי כו'. וראה גם ספר המאמרים תרנ"א עמ' ט.
(5) מדרש תהלים על הפסוק (תהלים כז, א). ויקרא רבה פרשה כא, ד. הובא באלף למטה במטה אפרים סימן תקפא סעיף קו. וראה שער הכולל שבהערה הקודמת.
(6) תהלים כז, א.

לקוטי דיבורים

בזמן שבית המקדש היה קיים וגם בירושלים הרי גמרא מפורשת היא במסכת חגיגה¹ "ת"ר רגלים פרט לחיגר ולחולה", ובפרט מצוה דרבנן, באם יוציאו את ר' משה החוצה הרי זו שפיכת דמים אמיתית. ואילו בניו של ר' משה טוענים שבאם הרבי אמר שזוהי רפואה - הם מאמינים באמונה שלימה שבאם יקחו אותו למנון להקפות - יתרפא.

הריני מוכרח לומר - אומר החסיד ר' פנחס לר' נחום - שבשעת מעשה לא ידעתי מה לומר, הייתי מבולבל. מצד אחד שמעתי טענותיו של ר' אייזיק וראיתי איך ר'

לב. כשחיים אליהו מדוברובנה, אני ועוד שני אברכים נכנסנו לביתו של ר' אייזיק, נהייתה שמחה רבה אצל בניו של ר' משה והתחילו לצעוק, ברוך השם אבינו ואנחנו ניצלנו. ואילו ר' אייזיק צעק, רוצחים, הורגי נפש, זה נגד התורה הקדושה.

כשניגשתי אל ר' משה וראיתי שוכב כבול עץ, כחול ושחור בעיניים סגורות ובחוס גבוה - נחרדתי כל כך עד שהרגשתי עצמי כאבוד.

מה הנכם אומרים - אומר לנו ר' אייזיק - חולה מסוכן זה הם רוצים לקחת לבית הכנסת להקפות, אפילו

האחרונות של ר' משה.

לא הספקתי לחשוב על הנעשה - שמעתי את ברוך צועק אל אביו: אבא, הרבי שלח שלוחים שתלך להקפות, אבא התעורר, צריכים ללכת להקפותיו של הרבי. ובחדרו של ר' משה נהיה רעש גדול. כשנכנסתי לחדרו של ר' משה ראיתיו שוכב בעיניים פתוחות, פניו שמחות ומחכה שיעזרו לו ללכת להקפותיו של הרבי.

חיים אליהו ניגש במהירות לקרוא לעוד כמה אברכים וכאן הלבישו את ר' משה בבגדים חמים. הוא בעצמו לא היה בכוחו להניע אבר, וכשהאברכים הגיעו לקחוהו על הידים והובילוהו למנין הרבי להקפות.

לד. כשנכנסתי לבית הכנסת, הכני החום על פני. המנין היה מלא, חלק מהקהל היו חולים, כאלה שישבו סמוכים על ידיהם וכאלה שלא היה להם כוח אפילו לשבת, אבל הם עוד היו שקטים. היו כאלה שהשיעול לא נתן להם מנוח והיו כאלה שאנחותיהם שברו את הלבבות. החולה הקשה ביותר היה ר' יעקב ישעיה מחוטימסק. הוא היה יהודי בן ששים, בן תורה ובעל עבודה. לפרקים היה מלמד והיה לו פונדק. ר' יעקב ישעיה היה בעל צדקה ומכניס אורחים. הוא הלך כמה פעמים רגלי למזריטש ולהורודוק, וכשהרה"צ רבי מנחם מענדל (מויטבסק) נסע לארצנו הקדושה, התחיל ר' יעקב ישעיה ללכת אל הרבי. הוא היה אחד מזקני החסידים, בעל דעה והבנה, גבוה ורחב גרם ואדם חזק מאד. חבריו קראוהו יעקב ישעיה כהן גדול. ורק משום היותו גיבור - אומר אברהם הרופא - תקפתו החולי ביותר. אך בלי עין הרע גיבור הוא ויוכל לגבור גם על מלאך המות. אך כעת הוא שוכב כבול עץ וחרדה להסתכל עליו, חורבה גדולה.

משה שוכב ובווער, ומצד שני שמעתי דיבוריהם המלאים אמונה תמימה של בניו של ר' משה, אברכים פשוטים, ודוקא בהם מאירה אמונת צדיקים עד מסירות נפש ממש בלי שום התבוננות והכנות כלל.

השכל האנושי אומר שר' אייזיק בודאי צודק, חולה כזה אסור להזיזו ממקומו, והרוח הקלה ביותר - סכנה היא בשבילו, וביחוד במזג אויר כזה, שעלול הדבר שלא יוכלו להגיע אתו חיים עד בית הכנסת. ואילו השכל האלקי של הנפש האלקית אומר שחיים וברוך בניו של ר' משה צודקים, ואם הרבי אמר ש"אש דת" של תורה - רפואה היא, הרי זו רפואה וצריכים למסור את הנפש על כך.

לג. מרגע לרגע אני מתפעל יותר ויותר מתמימות לבם של בניו של ר' משה, האברכים הפשוטים. זוכר אני עד היום את הבושה הפנימית שלי, וכל כך פעל הדבר עלי, שהחלטתי שמוכרח אני להיכנס ל"יחידות" אל הרבי.

חשבתני אז - פינע, בנו של ר' העניך משקלוב שלמדתי אצל גאוני שקלוב ש"ס, פוסקים וחקירה והכרתי גדלותו של הרבי על ידי הכרה תורתית, הנני כבר השנה השמינית אצל הרבי, ואף על פי כן החומר שלי מתגבר על הצורה, התגברותו של השכל הטבעי על השכל האלקי, ואילו אצל אברכים פשוטים אלה, שהלכו אל הרבי רק מתוך יראת שמים של קבלת עול, תורותיו של הרבי אינם מבינים, ואצלם ישנה ההתגברות של הצורה על החומר, בהם דוקא מאיר השכל האלקי ברגש של אמונה פשוטה. התבייש לך פינע, בנו של ר' העניך, התבייש לך בפני חייט הכפר החסידי ובפני סוחר הכפר החסידי.

התעמקתי כל כך במחשבותי ולא הרגשתי כלל בהנעשה סביבי, עד שחיים אליהו מדוברבנה דחפני, באמרו שאברהם הרופא אומר שאלו הן חלילה שעותיו

כ"ה שבט, תרצ"ו

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

הנסתר פרק ב'

באומץ אך בזהירות, ביצעו שני השודדים את משימתם. סוף סוף היה זה הנסיון הראשון, לאחר הטלת אימה ופחד בסביבה, לחדור לעיירה. לפיכך בחרו להם כמטרתם הראשונה בית שעמד בקצה העיירה, שכן לא רצו להסתכן במידה רבה. בבית זה לא נמצא איש פרט לנערה יהודיה בת שלש עשרה שנה.

בהיכנסם לבית החלו השודדים לחמוס את כל אשר נודמן לידם. הנערה, אחוזת אימה, החלה לצעוק וניסתה לרוץ לעבר הפתח בכוונה לפרוץ החוצה ולהזעיק עזרה בקריאותיה.

אך בטרם הספיקה להגיע לדלת עצר בעדה אחד השודדים, תפס אותה בזרועותיו החסונות וסתם את פיה. הנערה בת ישראל צנועה, החלה לפתע לחוש בגודל הסכנה בה היא נמצאת והתחילה להיאבק

עם השודד בכל כוחותיה. היא שרטה בציפורניה, נשכה בשיניה ובעטה ברגליה. השודד, עם כל גבורתו, הרגיש בכל זאת על בשרו את כוחה של בת ישראל כשרה הנאבקת במסירת נפש על טהרתה. הוא התחיל להשתמש בכל כח זרועו נגד הנערה, תוך כדי הנחתת מכות אגרופ חזקות על פניה וגופה.

פני הנערה החלו שותתים דם, אך היא המשיכה במאבקה העקשני ביתר חריפות. בשחררה לרגע את פיה מידי השודד חידשה את זעקותיה ביתר תוקף.

קריאותיה היו ודאי אובדות ברוח ולא מגיעות למרחק אל אנשי המקום בבתיים, אלא שלפתע הזדמן רבי בנימין, אותו רוכל כפרי, לסביבה, כאילו כוח נעלם הביאו מאי-שם, ושמע את צעקותיה של הנערה הנאבקת על טהרתה. רבי בנימין פתח מיד את הדלת ונכנס לבית. הנערה נאבקה עדיין בזרועותיו של השודד, ואילו השודד השני המשיך במלאכת איסוף החפצים הנמצאים בבית.

כשראו השודדים את רבי בנימין הניחו את עיסוקיהם וזינקו לעברו בכוונה לטפל "כראוי" במפריע הבלתי-צפוי.

רבי בנימין שרוי לכאורה בסכנה חמורה: איך יצליח יהודי צנום לעמוד יחידי מול שני שודדים חסונים ובעלי גוף? ברם, רבי בנימין לא נבהל, אמר מה שאמר ומיד תקפה את השודדים תרדמת עלפון, בנפלים על גבי הקרקע משותקים וחסרי אונים.

הסכנה חלפה, הנערה נרגעת. היא מביטה בהשתאות ואינה מסוגלת לתפוס את אשר אירע כאן, אמנם ראתה היטב את מה שהתרחש לנגד עיניה, אך אין היא יכולה לתאר לעצמה שרבי בנימין זה הוא צדיק נסתר וכי הודות לכוחות נעלמים שניחן בהם אירע מה שאירע. ככל תושבי ליובאוויטש החזיקה את רבי בנימין ליהודי כשר, ירא שמים וטוב לב, אך יחד עם זה ליהודי פשוט למדי שאינו מצטיין בכישרונות מיוחדים, וכל-שכן בצדקות גדולה ובכוחות נפש בלתי רגילים השייכים לחכמי-קבלה בלבד.

רבי בנימין מצדו עסק עתה בביצוע המשימה הבאה: לאחר ששני השודדים לא יכלו לזוז ממקומם – מיהר להודיע לממונה על שמירת הסדר במקום ששלח את שוטריו לקחת את השודדים אל בית הסוהר. מאחורי סורגי הכלא התעוררו מעלפונם ולאחר חקירה גילו את מחבואי חבריהם ביער. פלוגה מזוינת חָשָׁה אל היער וְצָדָה את כל אנשי הכנופיה. כך השתחררה ליובאוויטש וסביבתה מן השודדים שהפילו חֲתָתָם על האוכלוסייה במשך זמן רב.

אם מפני שבני העיירה לא ידעו פרטים מדויקים על הדרך בה ניצח רבי בנימין את השודדים, או משום שלא חפצו להאמין שהדבר אירע הודות לכוחותיו הנעלמים של רבי בנימין – הסיפור נשכח מיד. הדבר התקבל כמאורע רגיל בהחלט מבלי להעלות על הדעת שיש לייחס ליהודי כפרי פשוט כרבי בנימין כוחות נעלמים של צדיק נסתר.

במיוחד חדלו להעניק תשומת לב לרבי בנימין הרוכל – לאחר שהחל באותה תקופה להתרועע עם "פנים חדשות", אדם שהחל פתאום להיראות בליובאוויטש מבלי שתוקדש לו תשומת-לב מיוחדת שכן לא היה בסך הכל כי אם סנדלר אביון.

וולף, כך נקרא הסנדלר האורח, הגיע עם אשתו לליובאוויטש מעיירה קטנה בוואלין, כפי שסיפר. מה הביא אותו לליובאוויטש – לא ידע איש, וגם לא היה איכפת לאיש: "מה מני יהלוח מה הסיבה המניעה יהודי להשתקע בליובאוויטש". פרנסה מרובה לא ציפתה לוולף במקום מגוריו החדש, אך, כנראה, פרט זה לא הדאיג במיוחד את הסנדלר.

וולף לא הצטיין במשהו מיוחד. הוא היה חבר ב"חברת תהלים", שבמסגרתה היה בא בהשכמת הבוקר לבית-הכנסת ואומר לפני התפלה, יחד עם חבריו בעלי המלאכה, את כל ספר התהילים. כן נרשם וולף ל"פועלי צדק", חברת בעלי מלאכה שהיו מסוגלים להקשיב לשיעור בפרק משניות וב"עין-יעקב". וולף היה יושב ליד קצה שלחן השיעורים של "פועלי צדק" ומטה אוזן. איש לא ידע בוודאות אם אכן מסוגל וולף לקלוט את השיעורים, אלא שלאיש לא איכפת הדבר. לכל הדעות היו לו לסנדלר לב טוב וכוונות טובות, ואילו משהו מיוחד לא נראה באישיותו, כך שלא היה עניין לשים לב אליו יותר מדי.

מפעם לפעם היה וולף נעלם מליובאוויטש. היו רואים אותו עוזב את ביתו ותרמיל על כתפיו, אשר כפי ששיערו, מכיל טלית ותפילין, צידה דלה, שהכינה לו רעייתו, ומכשירי הסנדלרות שלו.

וולף לא היה נראה משך שבועות מספר. כשחזר לליובאוויטש ונשאל למקום שהותו סיפר שנדד על-פני כפרים והטליא נעלי תושביהם הגויים. פה ושם אף נקלע לחצרות פריצים בהן הייתה לו הזדמנות לא רק להטליא נעליים ישנות כי אם גם לתפור חדשות.

לסנדלר זה היה רבי בנימין פתאום לחבר. רבי בנימין היה אפילו עוזב את ליובאוויטש בו בזמן שוולף היה עוזב, וגם שהה מחוץ לעיירה משך אותה תקופה. הובן שהם נודדים יחד על פני הסביבה, שכן בעצם אין הם מתחרים זה בזה: רבי בנימין סחר בסחורות מסוימות ואילו וולף התעסק במלאכתו.

כששני אנשים מתחברים במידה כזו ואינם עוזבים זה את זה – ודאי אין אחד טוב מרעהו. כיון שמהותו של וולף ברורה לכל – כבעל מלאכה פשוט וישר – אין כנראה רבי בנימין בדרגה נעלית ממנו. העובדה שרבי בנימין הצליח להציל בת ישראל מידי לסטים, ולהביא לביעור כנופיית השודדים, עדיין לא הוכיחה לתושבי ליובאוויטש שרבי בנימין נילוש מעיסה שונה מהרגיל.

עברה למעלה משנה מאז מאורע השודדים, ובליובאוויטש הופיעה אישיות גדולה של אותו דור. היה זה רבי בצלאל אורי מפולוצק, שהיה מפורסם לחכם-קבלה מופלג ולבעל מופת.

רבי בצלאל אורי הפתיע את תושבי ליובאוויטש כאשר בהגיעו לשם החל לשאול, תוך כדי גילויי הדרת-כבוד, על בנימין הרוכל.

- "מדוע מדבר אתה, רבי, בחשיבות כזו אודות רבי בנימין זה?" – תמהו האנשים. השיב רבי בצלאל אורי: "כנראה לא ידוע לכם שרבי בנימין הנו חכם-קבלה, ובכחה של חכמת הקבלה התגבר על השודדים".

אנשי ליובאוויטש שמעו ונדהמו. הדבר לא היה עולה על דעתם, ואף עתה לא היו מאמינים בכך, לולא שמעו אותו מפיו של צדיק גדול כרבי בצלאל אורי מפולוצק. עתה אין, כמובן, מקום לספק בדבר.

ברם, היכן הוא רבי בנימין? החלו לחפשו בעיירה, אלא שנזכרו שזה שבועות מספר שעזב את ליובאוויטש, וכרגיל בו בזמן שעזב וולף את העיירה. האפשרי קשר ביניהם? האם ישנה איזו שהיא משמעות להיעלמם המשותף ולהתרועעותם בכלל? לכאורה, מתבקשת עתה מאליה המסקנה שוולף הסנדלר אינו אף הוא אלא צדיק נסתר, שכן מקורב הוא כל-כך אל רבי בנימין.

אך רבי בצלאל אורי מפולוצק מדבר ברבי בנימין בלבד, הרוכל, ולא בוולף, הסנדלר. לרבי בצלאל אורי הייתה, כנראה, שליחות מיוחדת לרבי בנימין, שכן היה מעוניין מאד למצוא אותו, והוא לא ניסה להסתיר את הדבר. אלא שלא הוא, וכן לא וולף, היו בליובאוויטש ואיש – אף לא נשותיהם – לא ידעו לומר מתי יחזרו. כשנוכח רבי בצלאל אורי שלא יוכל לפגוש את רבי בנימין – עזב את ליובאוויטש ויצא לחפשו בעולם.

ליובאוויטש הייתה כמרקחה. ללא הרף דובר ברבי בנימין, הצדיק הנסתר ובעל-המופת. עתה הוברר בוודאות כי הניצחון על הגזלנים בשעתו היה רק אחד ממעשי הפלאות של רבי בנימין. אילו היה עתה רבי בנימין כאן – ודאי שהיה זוכה בכבוד הראוי וביטויי הערצת קדושה, אך רבי בנימין – נעלם.

בינתיים המשיך [=רבי בנימין] בדרכי נדודיו על פני ערים ועיירות. כך הגיע לדוברומיסל, מקום בו לא הכירו איש. שם נזדמן לו להאזין לשיחה בין יהודים בבית המדרש, והנה מתברר לו שתוכן שיחתם לא היה אלא סיפורי נפלאות שלו, של רבי בנימין עצמו. שמו של רבי בנימין הידדה, איפוא, בכל הסביבה, ואילו הוא עצמו נשאר נסתר, מבלי שאיש בדוברומיסל ידע מי הוא.

אגרות קודש

[אד"ר פ"ד]

וכל אחד חפץ לבקר את זולתו ורואה הכל בזולתו, און אלע זאגין א דעה, און דער ואס ויל זאגין א אמת אינס מניחים אותו ומסבבים אותו בכמה ענינים שאין זה מדרכי אנ"ש כלל וכלל, ומדברים בשם החסידות ובכח הרביים מה שהוא היפך דעת רבותינו ובמילא היא היפך החסידות.

ובזה הנני רק לגלות דעתי גלוי אשר הנני מנגד גמור נגד כל מחלוקת שיכולה להיות בין אנ"ש שי ואין אני יכול להסכים בשו"א על הנהגה כזו של פירוד לבבות, ואם המצא ימצא בין אנ"ש שי איש כזה שאינו צריך להיות רב או שאינו צריך להיות שו"ב, צריכים לומר לו זאת מתוך אהבה וידידות, והוא צריך לקבל זאת ולהודות על האמת וצריכי למצוא דרכים ואופנים שלא יגיע לו נזק במחיתו, והרבה דרכים יש בזה. וכן אם מוצאי דאינו מתאים אל כללות עבודתו במלאכת ד' אין שום משוא פנים בדבר וצריכי להגיד לו זאת בדברים ברורים. עיקרא ושרשא דכולא כי האמת יהי נר לרגלי אנ"ש שי והאהבה והידידות יהי אור בכל נתיבותיהם בגו"ר, ואז יהי נועם ד' עליהם להצליחם מנפש ועד בשר בזכות הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' צוקללה"ה נב"מ זי"ע.

[אג"ק מוהרי"צ חלק א' עמ' שעט]

. . . כ"ק אבותינו רבותינו הק', ללמוד דא"ח, ולהיות רעים אהובים וידידים נאמנים, רק כל אחד בונה לו במה לעצמו, זה בכה וזה בכה, וכל אחד לפי מהותו וטבעו, מי שהוא גס יותר הבמה שבונה היא בגסות יותר, ומי שהוא בטבעו איידעלער גם הבמה שלו אינו בגסות כ"כ, אבל בכל אופן במה היא, וכל אחד צדיק בעיני עצמו ודרכו ישרה, ומהם המקדשי ומטהרים דרכיהם בכמה וכמה טעמים.

מאז ומעולם הי' בכל עיר ועיר באנ"ש שי אנשי נכבדי מזקני חב"ד (ולפעמים זכו בזה גם צעירים בשנים, והכל לפי רוב העבודה שבלב, והעבודה בבירור וזיכוך ענינו כו') שהם היו העיקרים בהעיר, מבלי הבדל אם הי' רב, מלמד, שו"ב ובע"ב, ולא הי' בזה נשיאות פנים ואיילע מיא האט דער הערט דעם אמת, וגם הבע"ב הפשוטים דאנ"ש האבין גיבינקט נאך אמת און האבין גיגארט נאך דעם, והי' פועל על כל אחד ואחד לפי ערכו, ובמילא הנה כל דבר שהי' מזדמן בעיני העיר הי' הדעה העיקרית להזקנים הנ"ל.

ועתה נשתנו פני הדברים מיא האט מורא פאר דעם אמת,

ב וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל
לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה כס"י: ג איש
כִּי־יִדָּר נָדָר לַיהוָה אוֹהֶשֶׁבֶע שְׁבַע לְאִסֹּר
אִסֹּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הַיֵּצֵא מִפִּי
יַעֲשֶׂה כס"י: ד וְאִשָּׁה כִּי־תִדָּר נָדָר לַיהוָה
וְאִסְרָהּ אִסֹּר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ כס"י:
ה וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְוָהּ וְאִסְרָהּ אִסְרָה
עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־נְדָרֶיהָ
וְכָל־אִסֹּר אֲשֶׁר־אִסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ יִקֹּום:
ו וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־
נְדָרֶיהָ וְאִסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אִסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ לֹא

ב ומליל משה עם רישי שבטיא
לבני ישראל למימר דין פתגמא
די פקיד יי: ג גבר ארי ידר נדר
קדם יי או יקנים קנים למסר אסר
על נפשה לא יבטל פתגמה ככל
דיפוק מפומה יעבד: ד ואתתא
ארי תדר נדר קדם יי ותסר אסר
בבית אבוהא ברביותהא:
ה וישמע אבוהא ית נדרה
ואסרה די אסרת על נפשה
וישתוק לה אבוהא ויקומון כל
נדרהא וכל אסרי די אסרת על
נפשה יקומון: ו ואם אעדי
אבוהא יתה ביומא דשמע כל
נדרהא ואסרהא די אסרת על
נפשה לא יקומון ומן קדם יי

רש"י

נשבע שיאכל נבלות, אני קורא עליו "ככל־היוצא
מפיו יעשה"? תלמוד לומר "לאסר אסר" - לאסר
את המפר, ולא להתיר את האסור: לא יחל דברו.
כמו "לא יחלל דברו", לא יעשה דבריו חלין:
(ד) בבית אביה. (ספרי) ברשות אביה ואפלו אינה
בביתו: בנעריה. ולא קטנה ולא בוגרת, שהקטנה
אין נדרה נדר, והבוגרת אינה ברשותו של אביה
להפר נדריה. ואי זו היא קטנה? (נדה מ"ה ב) אמרו
רבותינו: בת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקין:
אם ידעה לשם־מי נדרה ולשם־מי הקדישה -
נדרה נדר. בת י"ב שנה ויום אחד אינה צריכה
להבדק: (ו) ואם־הניא אביה אותה. אם מנע
אותה מן הנדר, כלומר שהפר לה. "הנאה" זו איני
יודע מה היא, פשהוא אומר: "ואם ביום שמע
אישה יניא אותה והפר", הוי אומר: "הנאה" זו
הפרה. ופשוטו: לשון מניעה והסרה; וכן (לקמן
לב): "ולמה תניאון", וכן (תהילים קמא): "שמן
ראש אל־יני ראשי", וכן (לעיל יד): "וידעתם
את־תנואתי" - את אשר סרתם מעלי: וה' יסלח־
לה. במה הכתוב מדבר? באשה שנדרה בנזיר

(ב) ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם
תחלה, ואחר כך לכל בני ישראל. ומנין שאף שאר
הדברות כן? תלמוד לומר (שמות לד): "וישביו אליו
אחרן וכל־הנשאים בעדה וידבר משה אליהם:
ואחרי־כן נגשו כל־בני ישראל" ומה ראה לאמרה
כאן? למד, שהפרת נדרים ביחיד ממחה, ואם אין
יחיד ממחה - מפר בשלשה הדיוטות. (ב"ב קכ) או
יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים
בלבד? נאמר כאן "זה הדבר", ונאמר בפשוטי
חוץ (ויקרא יז) "זה הדבר", מה להלן נאמרה
לאחרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר: "דבר אל
אחרן וגו'" אף זו נאמרה לללן: זה הדבר. (ספרי)
משה נתנבא (שמות יא) ב"פה אמר ה' כחצות
הלילה". והנביאים נתנבאו ב"פה אמר ה'", מוסף
עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר" (ספרי).
נדרים עז). דבר אחר: זה הדבר - מעוט הוא, לומר
שהחכם בלשון "התרה" ובעל (ואב) בלשון
"הפרה" בלשון הכתוב כאן, ואם חלפו - אין מתר
ואין מופר: (ג) נדר. האומר: הרי עלי קונם,
שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני, יכול אפלו

יִשְׁתַּבֵּק לָהּ אֲרִי אֲעִדִּי אֲבוּהָא
 יְתָה: ז וְאִם מִהוּהָ תִּהְיִי לְגִבּוֹר
 וְנִדְרָהָא עֲלֶיהָ אוּ פְרוּשׁ סְפוּתָהָא
 דִּי אֲסֶרֶת עַל נַפְשָׁהּ: ח וְיִשְׁמַע
 בַּעֲלָהּ בְיוֹמָא דְשָׁמַע וְיִשְׁתּוֹק לָהּ
 וְיִקּוּמוּן נִדְרָהָא וְאֲסֶרֶהָ דִּי
 אֲסֶרֶת עַל נַפְשָׁהּ יְקוּמוּן: ט וְאִם
 בְיוֹמָא דְשָׁמַע בַּעֲלָהּ אֲעִדִּי יְתָה
 וּבִטָּל יַת נִדְרָהָא דִּי עֲלָהּ וְיַת
 פְרוּשׁ סְפוּתָהָא דִּי אֲסֶרֶת עַל
 נַפְשָׁהּ וּמִן קֳדָם יִי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ:
 י וְנִדְרֵי אֲרִמְלָא וּמִתְרַכָּא כָּל דִּי
 אֲסֶרֶת עַל נַפְשָׁהּ יְקוּם עֲלֶיהָ:
 יא וְאִם בֵּית בַּעֲלָהּ נִדְרַת אוּ
 אֲסֶרֶת אֲסֶר עַל נַפְשָׁהּ בְּקִיּוּם:
 יב וְיִשְׁמַע בַּעֲלָהּ וְיִשְׁתּוֹק לָהּ לֹא
 אֲעִדִּי יְתָהוּן וְיִקּוּמוּן כָּל נִדְרָהָא
 וְכָל אֲסֶר דִּי אֲסֶרֶת עַל נַפְשָׁהּ
 יְקוּמוּן: יג וְאִם בִּטְלָא יְבִטָּל
 יְתָהוּן בַּעֲלָהּ בְיוֹמָא דִּי שָׁמַע כָּל
 אֲפָקוּת סְפוּתָהָא לְנִדְרָהָא וּלְאֲסֶר
 נַפְשָׁהּ לֹא יְקוּמוּן בַּעֲלָהּ בִּטְלָנוּן
 וּמִן קֳדָם יִי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ: יד כָּל

יְקוּם וְיִהְיֶה יִסְלַח-לָהּ כִּי-הִנֵּיא אֲבִיהָ
 אֹתָהּ כִּסִּי: ז וְאִם-הִיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ
 עֲלֶיהָ אוּ מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל-
 נַפְשָׁהּ כִּסִּי: ח וְיִשְׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שְׁמָעוֹ
 וְהִחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאִסְרָה אֲשֶׁר-אִסְרָה
 עַל-נַפְשָׁהּ יְקָמוּ כִּסִּי: ט וְאִם בְּיוֹם שְׁמָע אִישָׁהּ
 יִנִּיא אוֹתָהּ וְהִפֵּר אֶת-נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת
 מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ וְיִהְיֶה
 יִסְלַח-לָהּ כִּסִּי: י וְנִדְרֵי אֲלֻמְנָה וְגִרּוּשָׁה כָּל
 אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יְקוּם עֲלֶיהָ כִּסִּי:
 יא וְאִם-בֵּית אִישָׁהּ נִדְרָה אוּ-אִסְרָה אִסֵּר
 עַל-נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה כִּסִּי: יב וְיִשְׁמַע אִישָׁהּ
 וְהִחְרִישׁ לָהּ לֹא הִנֵּיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל-נִדְרֶיהָ
 וְכָל-אִסֵּר אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יְקוּם:
 יג וְאִם-הִפֵּר יִפֵּר אֹתָם | אִישָׁהּ בְּיוֹם שְׁמָעוֹ
 כָּל-מוֹצָא שְׁפָתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וּלְאִסֵּר נַפְשָׁהּ לֹא
 יְקוּם אִישָׁהּ הַפֶּרֶם וְיִהְיֶה יִסְלַח-לָהּ: יד כָּל-נִדְרֵי וְכָל-שְׁבַעֲת אִסֵּר

רע"י

וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ וְהִפֵּר לָהּ, וְהִיא לֹא יָדְעָה וְעוֹבְרַת עַל
 נִדְרָהּ וְשׁוֹתָהּ יִין וּמִטְמָאָה לְמַתִּים, זֹה הִיא שְׁצָרִיכָה
 סְלִיחָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹפֵר. וְאִם הַמוֹפְרִים
 צָרִיכִים סְלִיחָה, קָל וְחֹמֶר לְשִׁאֲיִן מוֹפְרִים (ספרי):
 (ז) וְאִם-הִיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ. (נדרים סז) זֹה אֲרוּסָה;
 אוּ אִינוּ אָלָא נִשׁוּאָה? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בֵּית
 אִישָׁהּ נִדְרָה", הִרִי נִשׁוּאָה אִמּוּרָה, וְכָאן בְּאֲרוּסָה;
 וְכָא לְחַלֵּק בֵּהּ, שְׁאִבְיָהּ וּבַעֲלָהּ מְפִירִין נִדְרֶיהָ. הִפֵּר
 הָאֵב וְלֹא הִפֵּר הַבַּעַל, אוּ הִפֵּר הַבַּעַל וְלֹא הִפֵּר
 הָאֵב, הִרִי זֶה אִינוּ מוֹפֵר, וְאִין צָרִיךְ לומר אִם קִיּוּם
 אֲחֵד מֵהֶם: וְנִדְרֶיהָ עָלֶיהָ. שְׁנִדְרָה בְּבֵית אֲבִיהָ,

וְלֹא שָׁמַע בֵּהּ אֲבִיהָ וְלֹא הוֹפְרוּ וְלֹא הוֹקְמוּ:
 (ח) וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְגו'. הִרִי לָהּ, שְׁאִם קִיּוּם הַבַּעַל,
 שֶׁהוּא קִיּוּם: (ט) וְהִפֵּר אֶת-נִדְרָהּ. יָכוֹל אָפְלוּ לֹא
 הִפֵּר הָאֵב? תְּלֻמוֹד לומר "בְּנִעְרֶיהָ בֵּית אֲבִיהָ" - כָּל
 שְׁבִנְעוּרֶיהָ בְּרִשׁוֹת אֲבִיהָ הִיא (קידושין יג): (י) כָּל
 אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יְקוּם עָלֶיהָ. לְפִי שְׁאִינָהּ
 לֹא בְּרִשׁוֹת אֵב וְלֹא בְּרִשׁוֹת בַּעַל; וּבְאֲלֻמְנָה מִן
 הַנִּשְׁוֹאִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר, (נדרים סז) אֲכָל אֲלֻמְנָה מִן
 הָאֲרוּסִין - מֵת הַבַּעַל, נִתְרוֹקְנָה וְחִזְרָה לְרִשׁוֹת
 הָאֵב: (יא) וְאִם-בֵּית אִישָׁהּ נִדְרָה. בְּנִשׁוּאָה
 הַכְּתוּב מְדַבֵּר: (יד) כָּל-נִדְרֵי וְכָל-שְׁבַעֲת

נדר וכל קיומת אסר לסגפא נפש
בעלה יקימנון ובעלה יבטלנון:
טו ואם משתק ישתוק לה בעלה
מיום ליום ויקים ית כל נדרהא
או ית כל אסרהא די עלה יקים
יתהון ארי שתק לה ביוםא
דשמע: טז ואם בטלא יבטל
יתהון בתר דשמע ויקבל ית
חובה: יז אלין קימאי די פקיד
י ית משה בין גבר לאתתה בין
אבא לברתה ברביותהא בית
אבוהא: א ומליל יי עם משה
למימר: ב אתפרע פרענות בני
ישראל מן מדינאי בתר בן
תתקנש לעמיד: ג ומליל משה
עם עמא למימר זריזו מנכון
גברין לחילא ויהון על מדין
למיהב פרענות דין עמא דיי
במדין: ד אלפא לשבטא אלפא
לשבטא לכל שבטיא דישראל
תשלחון לחילא: ה ואתבחרו
מאלפאי דישראל אלפא לשבטא
תרי עשר אלפין מזרזי חילא:

לענת נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו כס"י:
טו ואם-החרש יחריש לה אישה מיום אל-יום
והקים את-כל-נדריה או את-כל-אסריה
אשר עליה הקים אתם ביה-חרש לה ביום
שמעו כס"י: טז ואם-הפר יפר אתם אחרי שמעו
ונשא את-עונה כס"י: יז אלה החקים אשר צוה
יהוה את-משה בין איש לאשתו בין-אב
לבתו בנעריה בית אביה: פ ע"ב בחול שני
לא א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב נקם
נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר
תאסף אל-עמיד כס"י: ג וידבר משה אל-העם
לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו
על-מדין לתת נקמת-יהוה במדין כס"י: ד אלף
למטה אלף למטה לכל משות ישראל
תשלחו לצבא כס"י: ה וימסרו מאלפי ישראל
אלף למטה שנים-עשר אלף חלוצי צבא כס"י:

רש"י

(ב) "אל-תתגר בם מלחמה", אבל מדינים נתעברו
על ריב לא להם. דבר אחר: מפני שתי פרידות
טובות שיש לי להוציא מהם: רות המואביה
ונעמה העמונית: (ג) וידבר משה וגו'. (ספרי)
אף-על-פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר, עשה
בשמחה ולא אחר: החלצו. בתרגומו, לשון חלוצי
צבא מזינים: אנשים. צדיקים, וכן (שמות טז):
"בחר-לנו אנשים", וכן (דברים א): "אנשים חכמים
וידעים": נקמת-ה'. שהעומד כנגד ישראל, כאלו
עומד כנגד הקדוש-ברוך-הוא: (ד) לכל מטות
ישראל. (ספרי) לרבות שבט לוי: (ה) וימסרו.
להודיע שבתן של רועי ישראל כמה הם חביבים
על ישראל: עד שלא שמעו במיתתו מה הוא

אסר וגו'. לפי שאמר שהבעל מפר, יכול כל
נדרים במשמע? תלמוד לומר "לענת נפש" - אינו
מפר אלא נדרי ענוי נפש בלבד. והם מפרשים
במסכת נדרים (דף עט): (טו) מיום אל-יום. שלא
תאמר מעת לעת, לכך נאמר "מיום
אל-יום" - ללמדך שאין מפר אלא עד שתחשך:
(טז) אחרי שמעו. אחרי ששמע וקים, שאמר:
"אפשי בו" וחזר והפר לה אפלו בו ביום: ונשא
את-עונה. הוא נכנס תחתיה. למדנו מכאן,
שהגורם תקלה לחברו, הוא נכנס תחתיו לכל
עונשין: (ב) מאת המדינים. ולא מאת המואבים,
שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה, שהיו יראים
מהם שהיו שוללים אותם, שלא נאמר אלא (דברים

ו וישלח יתהון משה אלפא
לשבטא לחילא יתהון וית פינחס
בר אלעזר כהנא לחילא ומגי
דקודשא וחסצרות יככתא בידה:
ז ואתחילו על מדין כמא די
פקיד יי ית משה וקטלו כל
דכורא: ח וית מלכי מדין קטלו
על קטיליהון ית אבי וית רקם וית
צור וית חור וית רבע חמשא
מלכי מדין וית בלעם בר בעור
קטלו בחרבא: ט ושבו בני
ישראל ית נשי מדין וית טפלהון
וית כל בעיריהון וית כל גיתיהון
וית כל נכסיהון בזו: י וית כל
קרניהון במותבניהון וית כל בית
סגדתהון אוקירו בנורא:

ו וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם
ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וכלי
הקדש וחסצרות התרועה בידו כס"ז: ז ויצבאו
על מדין כאשר צוה יהוה את משה ויהרגו
כל זכר: ח ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם
את אבי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת
רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור
הרגו בחרב כס"ח: ט וישבו בני ישראל את נשי
מדין ואת טפם ואת כל בהמתם ואת כל
מקניהם ואת כל חילם בזו: י ואת כל עריהם
במושבתם ואת כל טירתם שרפו באש כס"ח:

רע"י

בידו. ברשותו; וכן (במדבר כא): "ויקח את כל-
ארצו מידו": (ח) חמשת מלכי מדין. וכי איני
רואה שחמשה מנה הכתוב, למה הזקק לומר
"חמשת"? אלא ללמד, ששש כלם בעצה והשוו
כלם בפרענות. בלעם הלך שם לטל שכר עשרים
וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו, (ספרי) ויצא
ממדין לקראת ישראל ומשיאן עצה רעה. אמר
להם: אם כשהייתם ששים רבוא לא יכלתם להם,
ועכשו בי"ב אלף אתם באים להלחם? נתנו לו
שכר מלשם ולא קפחוהו: בחרב. הוא בא על
ישראל והחליף אמנותו באמנותם, שאין נוצחים
אלא בפייהם על-ידי תפלה ובקשה, ובא הוא ותפש
אמנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו
אמנותם באמנות האמות שבאין בחרב, שנאמר
(בראשית כז): "ועל-חרבך תחיה": (י) טירתם.
מקום פלטרין שלהם, שהוא לשון מושב כומרים
יודעי חקיהם. דבר אחר: לשון מושב שריהם, כמו
שמתורגם "סרגי פלשתים" - "טורגי פלשתאיי":

אומר? (שמות טז): "עוד מעט וסקלני", ומששעמו
שמיתת משה תלויה בנקמת מדין, לא רצו ללכת
עד שנמסרו על כרחן: (ו) אתם ואת פינחס.
מגיד, שהיה פינחס שקול כנגד כלם. ומפני מה
הלך פינחס ולא הלך אלעזר? אמר הקדוש-ברוך-
הוא: מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור,
יגמר. דבר אחר: שהלך לנקם נקמת יוסף אבי
אמו, שנאמר (בראשית לו): "והמדינים מכרו אתו"
(סוטה מ). ומנין שהיתה אמו של פינחס משל
יוסף? שנאמר (שמות ו): "מבנות פוטיאל" - מזרע
יתרו שפטם עגלים לעבודת אלילים ומזרע יוסף
שפטפט ביצרו. (סוטה מג) דבר אחר: שהיה משוח
מלחמה: וכלי הקדש. זה הארון והציץ, שהיה
בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים והוא
עצמו פורח עמהם, הראה להם את הציץ שהשם
חקוק בו והם נופלים, לכך נאמר: "על-חלליהם"
במלכי מדין, שנופלים על החללים מן האויר, וכן
בבלעם כתיב: "אל-חלליהם" בספר יהושע (יג):

יֹא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל־הַמִּלְקוֹחַ
בְּאֶדָם וּבְבִהֵמָה רַס"י: יב וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֵדֻת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַשְּׂבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה
אֶל־עֵרֶבֶת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: ס שְׁלִישִׁי
יג וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׂי־
הָעֵדָה לִקְרֹאתָם אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה רַס"י:
יד וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל שְׂרֵי הָאֲלָפִים
וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצִּבְא הַמִּלְחָמָה רַס"י:
טו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כָּל־נִקְבָּה:
טז הֵן הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵי בָלָעַם
לְמַסֵּר־מֵעַל בִּיהֶמָּה עַל־דִּבְרֵי פֹעֹר וְתִהְיֶי
הַמִּגֹּפֶה בַּעֲדַת יְהוָה רַס"י: יז וַעֲתָה הֲרֹגוּ כָל־
זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יָדְעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר

יא ושבבו ית כל עדאה וית כל
דברתא באנשא ובכעירא:
יב ואיתיו לות משה ולות אלעזר
כהנא ולות פנשתא דבני ישראל
ית שביא וית דברתא וית עדאה
למשרייתא למישריא דמואב די
על ירדנא דירחו: יג ונפקו משה
ואלעזר כהנא וכל רבבי כנשתא
לקדמותהון למברא למשריתא:
יד ורגיו משה על דממנן על
חילא רבני אלפין ורבני מאותא
דאתו מחיל קרבא: טו ואמר
להון משה הקימתון כל נקבא:
טז הא אנון הווא לבני ישראל
בעצת בלעם לשקרא שקר קדם
יז על עסק פער ורות מותנא
בכנשתא דיי: יז וכען קטולו כל
דכורא בטפלא וכל אתתא דידעת
גבר למשכבי דכורא קטולו:

רש"י

זו היא שנכשל פלוני בה: בדבר בלעם. אמר
להם: אפלו אתם מכניסים כל המונות (ס"א
האמות) שבעולם, אין אתם יכולים להם; שמא
מרבם אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב
בחור? בואו ואשיאכם עצה: אלהיהם של אלו
שונא זמה הוא וכו' כדאיתא בחלק ובספרי:
(יז) וכל־אשה ידעת איש. (יבמות ס) ראוי
להפעל אף־על־פי שלא נבעלה. (יבמות סו) ולפני
הציץ העבירות, והראוי להפעל פניה מוריקות:
הרגו. (ספרי) למה חזר ואמר? להפסיק הענין,
דברי רבי ישמעאל, שאם אני קורא: "הרגו כל־זכר
בטף וכל־אשה ידעת איש... וכל הטף בנשים
וגו'", איני יודע אם להרג (וכל־אשה ידעת) עם
הזכרים או להחיות עם הטף? לכן נאמר "הרגו":

(יא) ויקחו את־כל־השלל וגו'. מגיד, שהיו
פשרים וצדיקים, ולא נחשדו על הגזל לשלח יד
בבזה שלא ברשות, שנאמר: "את־כל־השלל וגו'",
ועליהם מפרש בקבלה "שניף כעדר הרחלים וגו'",
אף אנשי המלחמה שבין כלם צדיקים: שלל. הן
מטלטלין של מלבוש ותכשיטין: בז. הוא בזה
מטלטלין, שאינם תכשיטין: מלקוח. אדם ובהמה.
ובמקום שכתוב "שבי" אצל "מלקוח":
"שבי" - באדם, ו"מלקוח" - בבהמה: (יג) ויצאו
משה ואלעזר הכהן. לפי שראו את נערי ישראל
יוצאים לחטף מן הבזה: (יד) ויקצף משה על
פקודי החיל. ממנים על החיל; ללמד, שכל
סרחון הדור תלוי בגדולים, שיש כח בידם
למחות: (טז) הן הנה. מגיד, שהיו מכירין אותן:

הֲרֹגוּ כִסִּי: יח וְכָל הַטֶּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ
מִשְׁכַּב זָכָר הַחַיּוֹ לָכֶם: יט וְאַתֶּם חָנוּ מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָרֹג נָפֶשׁ וְכָל | נִגְעַ
בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
אַתֶּם וּשְׂבִיכֵם כִסִּי: כ וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־כְּלִי־עוֹר
וְכָל־מַעֲשֵׂה עֲזִים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטְּאוּ כִסִּי:
ם כא וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אֲנָשֵׁי הַצָּבָא
הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כִסִּי: כב אַךְ אֶת־הַזֹּהֵב
וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבְּרֹזֶל אֶת־
הַבַּדִּיל וְאֶת־הָעֹפֶרֶת כִסִּי: כג כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־

יח וְכָל טַפְּלָא בְּנִשְׂיָא דִּי לֹא
יָדְעָא מִשְׁכָּבִי דְּכוּרָא קִיִּימוּ לָכוֹן:
יט וְאַתּוֹן שְׂרוּ מִבְּרָא לַמִּשְׁרִיתָא
שְׁבַעָא יוֹמִין כָּל דִּי קִטֵּל נַפְשָׁא
וְכָל דִּי קָרַב בְּקִטְלָא תְּדוֹן עֲלוּהִי
בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
אַתּוֹן וּשְׂבִיכוֹן: כ וְכָל לְבוּשׁ וְכָל
מִן דְּמִשְׁחָ וְכָל עוֹבֵד מַעֲזִי וְכָל מִן
דְּעָא תְּדוֹן עֲלוּהִי: כא וְאַמְר
אֶלְעָזָר כֹּהֵנָא לְגַבְרֵי חִילָא דְּאַתּוּ
לְקָרְבָא דָּא גִזְרַת אֲוִרִיתָא דִּי
פְּקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה: כב בְּרִם יֵת
דְּהָבָא וְיֵת כֶּסֶף וְיֵת נְחֹשֶׁת וְיֵת
פְּרֻזָּלָא יֵת אֲבָצָא וְיֵת אֲבָרָא:
כג כָּל מִדְּעָם דְּמִתְעַל בְּנוֹרָא
תַּעֲבִירוּנָה בְּנוֹרָא וְיִדְכִי בְרִם בְּמִי

רש"י

(כא) וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְגו'. לְפִי שֶׁבֶא מֹשֶׁה
לְכָלל כָּעֵס, בָּא לְכָלל טְעוֹת, שֶׁנִּתְעַלְמוּ מִמֶּנּוּ
הַלְכוֹת גְּעוּלֵי נְכָרִים, וְכֵן אֵתָּה מוֹצֵא בְּשִׁמְיָנִי
לְמַלּוּאִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא י'): "וַיִּקְצֹף (מֹשֶׁה) עַל־
אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר" - בָּא לְכָלל כָּעֵס, בָּא לְכָלל
טְעוֹת, וְכֵן (במדבר כ) בְּ"שִׁמְעוֹנָא הַמָּרִים": "וַיִּךְ
אֶת־הַסֵּלַע" - עַל־יְדֵי הַכָּעֵס טְעָה: אֲשֶׁר צִוָּה ה'
וְגו'. (ספרי) תִּלָּה הַהוּרָאָה בְּרָבוֹ: (כב) אַךְ
אֶת־הַזֹּהֵב וְגו'. אַךְ־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לָכֶם אֲלֹא
עַל הַלְכוֹת טְמָאָה, עוֹד יֵשׁ לְהִזְהִיר לָכֶם עַל הַלְכוֹת
גְּעוּל. וְ"אַךְ" לְשׁוֹן מַעוֹט, כְּלוֹמַר מִמַּעֲטִין אַתֶּם
מְלַהֲשֵׁתִי מִכָּלִים אֲפִלּוּ לְאַחַר טְהוּרָתָן מִטְּמֵאת
הַמֵּת עַד שִׁיטְהֵרוּ מִבְּלִיעַת אִסּוּר נִבְלֹת. וְרַבּוֹתֵינוּ
אָמְרוּ: "אַךְ אֶת־הַזֹּהֵב" לֹאמַר, שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲבִיר
חֻלְדָּה שֶׁלֹּא קִדְּם שִׁיגְעִילָנוּ, וְזֶהוּ לְשׁוֹן "אַךְ", שֶׁלֹּא
יֵהָא שֵׁם חֻלְדָּה אַךְ הַמַּתְכָּת יֵהִיָּה כְּמוֹת שֶׁהוּא:
(כג) כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בְּאֵשׁ. לְבִשָּׁל בּוֹ כְּלוֹם:
תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ. (ע"ז ב) כְּדֶרֶךְ תִּשְׁמִישׁוֹ - הַגְּעֵלָתוֹ,
מִה שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ עַל־יְדֵי חֲמִין, יִגְעִילָנוּ בְּחֲמִין, וְיִמָּה

(יט) מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. שֶׁלֹּא יִכְנסוּ לְעֶזְרָה: כָּל הָרֹג
נָפֶשׁ. (ספרי) רַבִּי מֵאִיר אָמַר: בְּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְּקַבֵּל
טְמָאָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר. וְלִמְדוֹךְ הַפְּתוּב: שֶׁהַכְּלִי
מִטְמָא אָדָם בְּחִבּוּרֵי הַמֵּת, כְּאִלוּ נִגְעַ בְּמֵת עֲצָמוֹ.
אוּ יָכוֹל אֲפִילוּ זֶרֶק בּוֹ חֵץ וְהָרֹגוּ? תִּלְמוּד לֹאמַר:
"וְכָל נִגְעַ בַּחֲלָל", מִקִּישׁ הוֹרֵג לְנוֹגֵעַ, מִה נִּגְעַ
עַל־יְדֵי חִבּוּרוֹ, אַךְ הוֹרֵג עַל־יְדֵי חִבּוּרוֹ: תִּתְחַטְּאוּ.
בְּמִי נִדָּה כְּדִין שָׂאָר טְמֵאֵי מֵתִים, שֶׁאִם לְדַבְּרֵי
הָאוֹמְרִים (יבמות סא) קָבְרִי עוֹבְדֵי גִילּוּלִים אֵינֶן
מִטְמָאִין בְּאַהֲלָא, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לד): "וְאַתָּן צֹאנִי
צֹאן מִרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם", אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם וְאֵין
עוֹבְדֵי גִילּוּלִים קְרוּיִין אָדָם, מוֹדָה הוּא שֶׁהָעוֹבְדֵי
גִילּוּלִים מִטְמָאִין בְּמַגָּע וּבְמִשָּׂא, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אָדָם
אֲלֹא אֲצֵל טְמֵאת אֲהֵלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יט):
"אָדָם כִּי יָמוּת בְּאַהֲלָא": אַתֶּם וּשְׂבִיכֵם. לֹא
שֶׁהַנְּכָרִים מְקַבְּלִין טְמָאָה וְצָרִיכִין הִנָּאָה, אֲלֹא מִה
אַתֶּם בְּגִי־בְרִית, אַךְ שְׂבִיכֵם, כְּשִׁיבֹאוּ לְבְרִית
וְיִטְמָאוּ, צָרִיכִין הִנָּאָה: (כ) וְכָל־מַעֲשֵׂה עֲזִים.
(ת"כ) לְהִבִּיא כָּלִי הַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים וְהָעֲצָמוֹת:

אדיותא יתדי וכל די לא מתעל
בנורא תעברנה במיא:
כד ותחורון לבושיכון ביוםא
שביעאה ותדפון ובתר פן תעלון
למשריתא: כה ואמר יי למשה
למימר: כו קבל ית חושפן דברת
שביא באנשא ובכעירא את
ואלעזר כהנא ורישי אבהת
כנשתא: כז ותפלג ית דברתא
בין גברי מגיחי קרבא דנפקו
לחילא ובין כל כנשתא:
כח ותפרש נסיבא קדם יי מן
גברי מגיחי קרבא דנפקו לחילא
חד נפשא מחמש מאה מן אנשא
ומן תורי ומן חמרי ומן ענא:
כט מפלגותהון תסבון ותייב
לאלעזר כהנא אפרשותא קדם
יי: ל ומפלגות בני ישראל תסב
חד דאפתח מן חמשין מן אנשא
מן תורי מן חמרי ומן ענא מפל
בעירא ותייב ויתהון ללואי נטרי
מטרת משכנא דיי: לא ועבד
משה ואלעזר כהנא כמא די
פקיד יי ית משה: לב והיה

יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה
יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו
במים כס"י: כד וכבסתם בגדיכם ביום השביעי
וטהרתם ואחר תבאו אל המחנה כס"י: ס רביעי
כה ויאמר יהוה אל משה לאמר: כו שא את
ראש מלקוח השבי באדם ובבהמה אתה
ואלעזר הכהן וראשי אבות העדה כס"י:
כו וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה
היצאים לצבא ובין כל העדה כס"י: כח והרמת
מכם ליהוה מאת אנשי המלחמה היצאים
לצבא אחד נפש מחמש המאות מן האדם
ומן הבקר ומן החמרים ומן הצאן:
כט ממחציתם תקחו ונתתה לאלעזר הכהן
תרימת יהוה: ל וממחצת בני ישראל תקח
אחד א אחד מן החמשים מן האדם מן הבקר
מן החמרים ומן הצאן מכל הבהמה ונתתה
אתם ללויים שמרי משמרת משכן יהוה:
לא ויעש משה ואלעזר הכהן אשר צוה יהוה את משה: לב ויהי

רש"י

כוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו
אסור: תעבירו במים. מטבילו ודיו, ודוקא כלי
מתכות: (כד) אל המחנה. למחנה שכינה, שאין
טמא מת טעון שלוח ממחנה לויה וממחנה
ישראל: (כו) שא את ראש. קח את החשבון:
(כז) וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה
וגו'. חציו לאלו וחציו לאלו: (לב) ויהי
המלקוח יתר הכז. לפי שלא נצטוו להרים מכם
מן המטלטלין אלא מן המלקוח, כתב את הלשון

שתשמישו על ידי צלי, כגון השפוד והאספלה,
ילבנוו באור: אך במי נדה יתחטא. לפי פשוטו
"חטוי" זה לטהרו מטמאת מת. אמר להם: צריכין
הכלים געול לטהרם מן האסור, וחטוי לטהרן מן
הטמאה. ורבותינו דרשו מכאן, שאף להכשירן מן
האסור הטעין טבילה לכלי מתכות, ומי נדה
הפתובין פאן דרשו מים הראויים לטבל בהם נדה.
וכמה הם? ארבעים סאה: וכל אשר לא יבא
באש. כל דבר שאין תשמישו על ידי האור, כגון

דברתא שאר פזא די בזו עמא די
נפקו לחילא ענא שית מאה
ושבעין וחמשא אלפין:
לג ותורי שבעין ותריין אלפין:
לד וחמרי שתין וחד אלפין:
לה ונפשא דאנשא מן נשיא די
לא ידעא משכבי דכורא כל
נפשתא תלתין ותריין אלפין:
לו ורות פלגותא חלק גבריא די
נפקו לחילא מנן ענא תלת מאה
ותלתין ושבע אלפין וחמש
מאה: לו ורות נסיבא קדם יי מן
ענא שית מאה שבעין וחמש:
לז ותורי תלתין ושפא אלפין
ונסיבהון קדם יי שבעין ותריין:
לט וחמרי תלתין אלפין וחמש
מאה ונסיבהון קדם יי שתין
וחד: מ ונפשא דאנשא שתא
עשר אלפין ונסיבהון קדם יי
תלתין ותריין נפשיין: מא ויהב
משה ית נסיב אפרשותא קדם יי
לאלעזר כהנא כמא די פקיד יי
ית משה: מב ומפלגות בני
ישראל די פלג משה מן גבריא
די נפקו לחילא: מג ורות פלגות
פנשפא מן ענא תלת מאה
ותלתין ושבעא אלפין וחמש
מאה: מד ותורי תלתין ושפא
אלפין: מה וחמרי תלתין אלפין

המלקוח יתר הפז אשר בזו עם הצבא צאן
שש-מאות אלף ושבעים אלף וחמשת
אלפים רס"י: לג ובקר שנים ושבעים אלף:
לד וחמרים אחד וששים אלף: לה ונפש אדם
מן הנשים אשר לא ידעו משכב זכר כל-נפש
שנים ושלושים אלף: לו ותהי המחצה חלק
היצאים בצבא מספר הצאן שלש-מאות אלף
ושלושים אלף ושבעת אלפים וחמש מאות:
לז ויהי מכם ליהוה מן הצאן שש מאות
חמש ושבעים: לח והבקר ששה ושלושים אלף
ומכם ליהוה שנים ושבעים: לט וחמרים
שלושים אלף וחמש מאות ומכם ליהוה
אחד וששים: מ ונפש אדם ששה עשר אלף
ומכם ליהוה שנים ושלושים נפש: מא ויתן
משה את-מכם תרומת יהוה לאלעזר הכהן
כאשר צוה יהוה את-משה: חמישי
מב וממחצית בני ישראל אשר חצה משה
מן האנשים הצבאים רס"י: מג ותהי מחצת
העדה מן הצאן שלש-מאות אלף ושלושים
אלף שבעת אלפים וחמש מאות רס"י: מד ובקר
ששה ושלושים אלף: מה וחמרים

רס"י

הזה: ויהי המלקוח, שבא לכלל חלקה ולכלל וגו': (מב) וממחצית בני ישראל אשר חצה
מכם, שהיה עודף על בז המטלטלין אשר בזו עם משה. לעדה והוציא להם מן האנשים הצבאים:
הצבא איש לו, ולא בא לכלל חלקה מספר הצאן (מג) ותהי מחצת העדה. כך וכך:

וּחֲמִשׁ מָאָה: מו וּנְפִשׁ אָדָם שְׂשָׁה עֶשֶׂר
שְׁתָּא עֶשֶׂר אֲלָפִין: מז וְנָסִיב
מִשָּׁה מִפְּלָגוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת
דְּאַתְחַד חַד מִן חֲמִשִּׁין מִן אֲנָשָׁא
וּמִן בְּעִירָא וְיֵהֵב יְתֵהוּן לְלֹאֵי
נְטָרֵי מִטְרַת מִשְׁכָּנָא דִּי כְּמָא דִּי
פְקִיד יִי יֵת מִשָּׁה: מח וְקָרִיבוּ
לְיֵת מִשָּׁה דִּי מִמֶּנּוּ עַל אֲלָפֵי
חִילָא רַבְּנֵי אֲלָפִין וְרַבְּנֵי מְאוֹתָא:
מט וְאָמְרוּ לְמִשָּׁה עֲבָדִידָךְ קִבִּילוּ
יֵת חֲשֹׁבֵן גְּבָרִי מְגִיחֵי קָרְבָּא דִּי
עֲמָנָא וְלֹא שָׁגָא מִנָּנָא אָנָּשׁ:
נ וְקָרְבָּנָא יֵת קָרְבָּנָא דִּי גְבָר
דְּאַשְׁבַּח מִן דְּדִהֵב שְׂרִין וְשִׁבְכִין
עֲזָקָן קִדְשִׁין וּמַחוּף לְכַפְרָא עַל
נְפִשְׁתָּנָא קָדָם יִי: נא וְנָסִיב מִשָּׁה
וְאֶלְעֶזֶר פְּהֵנָּא יֵת דְּהָבָא מִגְּהוֹן
כָּל מִן דְּעוֹבְדָא: נב וְהָוָה כָּל
דְּהֵב אֶפְרָשׁוֹתָא דִּי אֶפְרִישׁוּ קָדָם
יִי שְׁתֵּת עֶשֶׂר אֲלָפִין שְׁבַע מָאָה
וּחֲמִשִּׁין סֻלְעִין מִן רַבְּנֵי אֲלָפִין
וּמִן רַבְּנֵי מְאוֹתָא: נג גְּבָרִי
דְּחִילָא כְּזוֹ גְבָר לְנִפְשָׁה:
נד וְנָסִיב מִשָּׁה וְאֶלְעֶזֶר פְּהֵנָּא יֵת
דְּהָבָא מִן רַבְּנֵי אֲלָפִין וּמְאוֹתָא
וְאִיתִיו יֵתָה לְמִשְׁכָּן זִמְנָא דְּכָרְנָא
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יִי:

אֲלֵף וּחֲמִשׁ מְאוֹת: מו וּנְפִשׁ אָדָם שְׂשָׁה עֶשֶׂר
אֲלֵף: מז וַיִּקַּח מִשָּׁה מִמְּחֻצַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־הָאִחֹל אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־
הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלֹאִים שְׂמִרֵי מִשְׁמֶרֶת
מִשְׁכָּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כס"ו:
מח וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר לְאֵלָפֵי
הַצֹּבָא שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְשְׂרֵי הַמְּאוֹת: כס"ז:
מט וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ
אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידָנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ
אִישׁ כִּס"ז: נ וַנִּקְרָב אֶת־קָרְבֵּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר
מִצָּא כְּלִי־זָהָב אֶצְעָדָה וְצִמִּיד טַבַּעַת עָגִיל
וְכוֹמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לְפָנֵי יְהוָה: כס"ח:
נא וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזֶר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֹתָם
כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה: נב וַיְהִי | כָּל־זָהָב הַתְּרוּמָה
אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שְׂשָׁה עֶשֶׂר אֲלֵף שְׁבַע־
מֵאוֹת וּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלָפִים
וּמֵאֵת שְׂרֵי הַמְּאוֹת: נג אֲנָשֵׁי הַצֹּבָא כְּזוֹ אִישׁ
לו: נד וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזֶר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב
מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמְּאוֹת וַיָּבִאוּ אוֹתוֹ
אֶל־אַהֵל מוֹעֵד וּפָרוֹן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי יְהוָה: פ שישי

רש"י

(מז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְגו': (מח) הַפְּקָדִים. הַמְּמַנִּים: (מט) וְלֹא־נִפְקַד. וְלֹא נִחְסַר, וְתַרְגוּמוֹ "וְלֹא שָׁגָא", אֵף הוּא בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי "חֲסָרוֹן", כְּמוֹ (בראשית לא): "אֲנֹכִי אֲחַטֵּנָה" תַּרְגוּמוֹ: "דְּהֹתוֹת שָׁגִיא מִמִּנָּנָא", וְכֵן (שמואל א כ): כִּי יִפְקַד מוֹשֶׁכֶּךָ - יִחְסַר מְקוֹם מוֹשֶׁכֶּךָ, אִישׁ הָרָגִיל לִישֹׁב שֵׁם, וְכֵן (שם כ): "וַיִּפְקַד מְקוֹם דָּוִד" - נִחְסַר מְקוֹמוֹ וְאֵין אִישׁ יוֹשֵׁב שֵׁם: (נ) אֶצְעָדָה. אֵלוּ צִמִּידִים שֶׁל רֶגֶל: וְצִמִּיד. שֶׁל יָד: עָגִיל. נְזָמִי אֲזֵן: וְכוֹמָז. דְּפוּס שֶׁל בֵּית הָרֶחֶם, לְכַפֵּר עַל

לב א ומקנה | רב ה'ה לבני ראובן ולבני־גד
 עצום מאד ויראו את־ארץ יעזר ואת־ארץ
 גלעד והנה המקום מקום מקנה: ב ויבאו
 בני־גד ובני ראובן ויאמרו אל־משה ואל־
 אלעזר הכהן ואל־נשיאי העדה לאמר:
 ג עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה
 ושכם ונבו ובען ^{דס"ו}: ד הארץ אשר הכה יהוה
 לפני עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיך
 מקנה: ה ויאמרו אם־מצאנו חן בעיניך יתן
 את־הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל־
 תעברנו את־הירדן: ו ויאמר משה לבני־גד
 ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם
 תשובו פה ^{זס"ז}: ז ולמה כתיב תנואון קרי תניאון
 את־לב בני ישראל מעבר אל־הארץ אשר־
 נתן להם יהוה ^{חס"ח}: ח כה עשו אבתיכם
 בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את־
 הארץ ^{טס"ט}: ט ויעלו עד־נחל אשכול ויראו
 את־הארץ ויניאו את־לב בני ישראל לבלתי־
 בא אל־הארץ אשר־נתן להם יהוה: י ויחר־
 אף יהוה ביום ההוא וישבע לאמר: יא אם־
 יראו האנשים העלים ממצרים מבן עשרים
 שנה ומעלה את האדמה אשר נשבעתי

א ובעיר סגי הוה לבני ראובן
 ולבני גד תקיף לחדא וחזו ית
 ארע יעזר וית ארע גלעד והא
 אתרא אתר פשר לבית בעיר:
 ב ואתו בני גד ובני ראובן
 ואמרו למשה ולא־לעזר כהנא
 ולרבבני כנשתא למימר:
 ג מכללתא ומלכשתא וכומרין
 ובית נמרין ובית חשבנא ובעלי
 דכבא (וכימא) וסיעת בית
 קברתא דמשה ובעון: ד ארעא
 די מחא יי ית יתבהא קדם
 כנשתא דישראל ארע פשרא
 לבית בעיר היא ולעבדיך אית
 בעיר: ה ויאמרו אם אשכנא
 רחמין בעיניך תתיהיב ית ארעא
 הדא לעבדיך לאחסנא לא
 תעברנא ית ירדנא: ו ויאמר
 משה לבני גד ולבני ראובן
 האחיכון יעלון לקרבא ואתון
 תיתבון הכא: ז ולמא תנוון ית
 לבא דבני ישראל מלמעבר
 לארעא דיהב להון יי: ח כדן
 עבדו אבהתכון כד שלחית יתהון
 מרקם גיאה למחזי ית ארעא:
 ט וסליקו עד נחלא דאתפלא
 וחזו ית ארעא ואוניו ית לבא
 דבני ישראל בדיל דלא למעל
 לארעא דיהב להון יי: י ותקף
 רגזא דיי כיומא ההוא וקיים
 למימר: יא אם יחזון גבריאי
 דסליקו ממצרים מבר עשרין
 שנין ולעלא ית ארעא די קנימית

רש"י

הרהור הלב של פנות מדין: (ג) עטרות ודיבן
 וגו'. מארץ סיחון ועוג היו: (ו) האחיכם. לשון
 תמיכה הוא: (ז) ולמה תניאון. תסירו ותמנעו
 לפם מעבר, שיהיו סבורים שאתם יראים לעבר
 מפני המלחמה וחזק הערים והעם: (ח) מקדש
 ברנע. כך שמה ושני קדש היו:

לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מָלְאוּ אַחֲרָיו:
 יב בְּלֹתִי כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה הַקְּנִזִּי וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן כִּי
 מָלְאוּ אַחֲרָיו יְהוֹה כִּסְיוֹ: יג וַיַּחֲרֹאֲף יְהוֹה
 בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּנִיעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־
 תָּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוֹה כִּסְיוֹ:
 יד וְהִנֵּה קִמְתָּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבוֹת אֲנָשִׁים
 חֲטָאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוֹה
 אֶל־יִשְׂרָאֵל כִּסְיוֹ: טו כִּי תָשׁוּבִן מֵאַחֲרָיו וַיֹּסֶף
 עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וַשְׁחַתֵּם לְכָל־הָעָם
 הַזֶּה: טז וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֻרְתָּ צֶאֱן
 נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים לְטַפְּנוּ כִּסְיוֹ: יז וַאֲנַחְנוּ
 נַחֲלֵץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר
 אִם־הִבִּיאֲנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיָּשֶׁב טַפְּנוּ בְּעָרֵי
 הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּסְיוֹ: יח לֹא נָשׁוּב
 אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
 נַחֲלָתוֹ: יט כִּי לֹא נִנְחַל אֹתָם מֵעַבְר לִירְדֵן
 וְהִלָּאָה כִּי בָאָה נַחֲלָתָנוּ אֵלֵינוּ מֵעַבְר הִירְדֵן

לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֲרִי לֹא
 אֲשַׁלְּמוּ בְּתֵר דַּחֲלָתִי: יב אֲלֵהֶן
 כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה קְנִזָּא וַיהוֹשֻׁעַ בֶּר
 נוּן אֲרִי אֲשַׁלְּמוּ בְּתֵר דַּחֲלָתָא
 דִּי: יג וְתַקֵּף רְגָזָא דִּי בְּיִשְׂרָאֵל
 וְטַרְדְּנוּן בַּמִּדְבָּרָא אַרְבָּעִין שָׁנִין
 עַד דְּסָף כָּל דְּרָא דְעָבִיד דְּבִישׁ
 קָדָם יִי: יד וְהָא קָמְתוּן חֲלָף
 אֲבָהֵתְכוֹן תַּלְמִידֵי גְבַרְיָא חִיבְיָא
 לְאוֹסָפָא עוֹד עַל תַּקֵּף רְגָזָא דִּי
 לְיִשְׂרָאֵל: טו אֲרִי תַתּוּבוֹן מִבְּתֵר
 דַּחֲלָתָא וַיֹּסֶף עוֹד לְאַחֲרוּתָהוֹן
 בַּמִּדְבָּרָא וְתַחֲבִלוֹן לְכָל עַמָּא
 הַדִּין: טז וְקָרִיבוּ לוֹתָהּ וַאֲמָרוּ
 חֲטָרִין דְּעָן נִבְנִי לְבַעֲרִנָּא הָכָא
 וְקָרוּן לְטַפְלָנָא: יז וַאֲנַחְנָא
 נִזְדַּרְזוּ מִבְּעֵין קָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד
 דִּי נַעֲלִנוּן לְאַתְרֵיהוֹן וַיַּתְּבוּן
 טַפְלָנָא בְּקָרוּן כְּרִיכֵן מִן קָדָם
 יַתְּבֵי אַרְעָא: יח לֹא נָתוּב לְבִיתָנָא
 עַד דִּיחֲסִנוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר
 אַחֲסִנְתָּהּ: יט אֲרִי לֹא נַחֲסִין
 עַמָּהוֹן מֵעַבְרָא לִירְדֵּנָא וְלֵהֲלֹא
 אֲרִי קַבְלָנָא אַחֲסִנְתָּנָא לָנָא
 מֵעַבְרָא לִירְדֵּנָא מְדִינְתָּא:

רש"י

חֲשִׁים. נִזְדַּרְזוּ מִהִירִים, כְּמוֹ (ישעיה ח): "מִהָר שָׁלָל
 חֶשׂ בִּז", (שם ה): "וְיִמְהָר יְחִישָׁהּ": לִפְנֵי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל. בְּרָאשֵׁי גִיסוֹת, מִתּוֹךְ שְׁגוּבִירִים הָיוּ, שָׁפֵן
 נֶאֱמַר בְּגֵד (דברים לג): "וְטָרַף זָרוּעַ אֶף־קֶדְקֵד". וְאַף
 מִשָּׁה חֲזֹר וּפִירֵשׁ לָהֶם בְּאֵלָה הַדְּבָרִים (שם ג):
 "וְאַצּוּ אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא וְגו'" חֲלוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי
 אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל". וּבִירְחוֹ כְּתִיב
 (יהושע ו): "וְהַחֲלוּץ הָלַךְ לִפְנֵיהֶם". זֶה רְאוּבֵן וְגַד
 שֶׁקִּיְמוּ תְּנָאִם: וַיָּשֶׁב טַפְּנוּ. בַּעֲדוֹנוֹ אֲצֹל אֲחִינוּ:
 בְּעָרֵי הַמִּבְצָר. שְׁנִכְנָה עֲכָשׁוּ: (יט) מֵעַבְר לִירְדֵן

(יב) הַקְּנִזִּי. (סוטה יא) חוֹרְגוֹ שֶׁל קְנִז הִיָּה וְלִדְהָ
 לוֹ אָמוֹ שֶׁל כָּלֵב אֶת עֲתִנְיָאֵל: (יג) וַיָּנִיעַם.
 וַיִּטְלְטְלֵם, מִן "נָע וְנָד" (ס"א וַיִּטְלְטְלֵם בָּנֵעַ וְנָד):
 (יד) לְסָפוֹת. כְּמוֹ (ישעיה כט): "סָפוּ שָׁנָה עַל־
 שָׁנָה" (ירמיה ז): "עֲלוּתֵיכֶם סָפוּ וְגו'" לְשׁוֹן
 תּוֹסֶפֶת: (טז) נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֹה. חֲסִים הָיוּ עַל
 מְמוֹנָם יוֹתֵר מִבְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, שֶׁהִקְדִּימוּ מְקִנֵּיהֶם
 לְטָפָם. אָמַר לָהֶם מִשָּׁה: לֹא כֵן, עֲשׂוּ הָעֵקֶר - עֵקֶר,
 וְהַטְּפֵל - טְפֵל. בָּנוּ לָכֶם תַּחֲלָה עָרִים לְטַפְּכֶם
 וְאַחֲרֵכֶם גְּדוּרֹת לְצִאֲנֵכֶם: (יז) וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ

מִזְרָחָה רס"י: פ שביעי כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה
 אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי
 יְהוָה לַמִּלְחָמָה: כא וְעָבַר לָכֶם כָּל־חֲלוּץ אֶת־
 הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוּ אֶת־אִבּוֹ
 מִפְּנֵיו: כב וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֲרֵי
 תָּשׁוּבוּ וְהִייתֶם נָקִים מִיְּהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיתָה
 הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָה לִפְנֵי יְהוָה:
 כג וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטֹאתֶם לַיהוָה
 וְדַעוּ חֲטֹאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֹתְכֶם: כד בְּנוּ־
 לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְצִנְאֲכֶם וְהִיצֵא
 מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ רס"י: כה וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גֵד וּבְנֵי
 רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר עֲבַדִּיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר
 אָדָנִי מִצֹּה רס"י: כו טַפְּנוּ נָשִׁינוּ מִקִּנְנוּ וְכָל־
 בְּהֶמְתָּנוּ יִהְיוּ־שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: כז וְעֲבַדִּיךָ
 יַעֲבֹרוּ כָל־חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה
 כַּאֲשֶׁר אָדָנִי דִּבֶּר: כח וַיֵּצְאוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת
 אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְאֶת־רָאשֵׁי
 אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל רס"י: כט וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם־יַעֲבֹרוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי־רְאוּבֵן |

רס"י

כ ואמר להון משה אם תעבדון
 ית פתגמא הדין אם תזדרזון קדם
 עמא דיי לקרבא: כא ויעבר לכון
 כל דמזרז ית ירדנא קדם עמא
 דיי עד דיתרף ית בעלי דבבוהי
 מן קדמוהי: כב ונתקבש ארעא
 קדם עמא דיי ובתר כן תתובון
 ותהון זכאין מן קדם יי ומישראל
 ותהי ארעא הדא לכון לאחסנא
 קדם יי: כג ואם לא תעבדון כן
 הא חבתון קדם יי ודעו חובבתון
 די תשפח יתכון: כד בנו לכון
 קרוין לטפלכון וחטרין לענכון
 ודיפוק מפומכון תעבדון:
 כה ואמרו בני גד ובני ראובן
 למשה למימר עבדיך יעבדון
 כמא די רבוני מפקד: כו טפלנא
 נשנא גיתנא וכל בעירנא יהון
 תמן בקרוי גלעד: כז ועבדיך
 יעבדון כל מזרז חילא קדם עמא
 דיי לקרבא כמא די רבוני ממלל:
 כח ופקיד להון משה ית אלעזר
 כהנא וית יהושע בר נון וית
 רישי אבהת שבטיא לבני
 ישראל: כט ואמר משה להון
 אם יעבדון בני גד ובני ראובן
 עמכון ית ירדנא כל דמזרז
 לקרבא קדם עמא ונתקבש

וגו'. בעבר המערבי: פי באה נחלתנו. כבר
 קבלנוה בעבר המזרחי: (כד) לצנאכם. תבה זו
 מגזרת (תהלים ח): "צנה ואֵלִפִּים בָּלֶם", שאין בו
 אֵל"ף מפסיק בין נו"ן לָצַד"י. ואֵל"ף שָׂבָא פֶּאן
 אחר הנו"ן במקום ה"א של צנה הוא, מיסודו של
 רבי משה הדרשן למדתי כן: והיצא מפיהם

תעשו. לגבה, שקבלתם עליכם לעבר למלחמה עד
 כפוש וחלוק; שמשנה לא בקש מהם אלא
 "ונכבשה ... ואחר תשבו", והם קבלו עליהם "עד
 התנחל", הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו וכן
 עשו: (כה) ויאמר בני־גד. כלם כאיש אחד:
 (כח) ויצאו להם. כמו עליהם, ועל תנאם מנה

אֶתְכֶם אֶת־הִירְדֵּן כָּל־חֲלוּץ לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי
 יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וְנָתַתֶּם לָהֶם
 אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאַחֲזָה: ^לוְאִם־לֹא יַעֲבְרוּ
 חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֶאֱחָזוּ בְּתַכְכֶּם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
^{לז}וְיַעֲזְרוּ בְּנִי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר
 דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדָיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: ^{לח}נַחֲנוּ
 נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְנוּ
 אַחֲזָת נַחֲלָתָנוּ מֵעֵבֶר לִירְדֵּן ^{כס"י}: ^{לח}וְיִתֵּן לָהֶם |
 מִשָּׁה לְבְנֵי־גֵד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי | שְׁבֹט |
 מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף אֶת־מַמְלַכַת סִיחֹן מֶלֶךְ
 הָאֱמֹרִי וְאֶת־מַמְלַכַת עֹוג מֶלֶךְ הַפִּזְזִי הָאֶרֶץ
 לְעֵרִיָּה בִּגְבֻלַת עָרֵי הָאֶרֶץ סָבִיב: ^{לז}וְיִכְנוּ
 בְּנֵי־גֵד אֶת־דִּיבֵן וְאֶת־עֶטְרֹת וְאֵת עֶרְעֵר:
^{לח}וְאֶת־עֶטְרֹת שׁוּפָן וְאֶת־יַעְזֹר וַיִּגְבְּהָ:
^{לז}וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן עָרֵי מִבְצָר
 וּגְדֵרֹת צֹאן ^{כס"י}: ^{לז}וְיִכְנוּ רְאוּבֵן בְּנוֹ אֶת־חֶשְׁבֹן
 וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֵת קְרִיתִים: ^{לח}וְאֶת־נָבוֹ וְאֶת־
 בַּעַל מַעֲזֹן מוֹסַבַת שֵׁם וְאֶת־שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ
 בְּשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ ^{כס"י}: מִפְּטִיר לט וַיִּלְכוּ בְּנֵי מָכִיר

ארעא קדמיכון ותתנון להון ית
 ארעא דגלעד לאחסנא: ל ואם
 לא יעברון מזרזין עמכון ויחסנון
 ביניכון בארעא דכנען:
 לא ואתיבו בני גד ובני ראובן
 למימר ית די מליל יי לעבדיך כן
 נעבד: לב נחנא נעבר מזרזין
 קדם עמא די לארעא דכנען
 ועמנא אחודת אחסנתנא מעברא
 לירדנא: לג ויהב להון משה
 לבני גד ולבני ראובן ולפלגות
 שבטא דמנשה בר יוסף ית
 מלכות סיחון מלכא דאמורא
 וית מלכות עוג מלכא דמתנן
 ארעא לקרוהא בתחומין קרוי
 ארעא סחור סחור: לד ובנו בני
 גד ית דיבון וית עטרות וית
 ערער: לה וית עטרות שופן וית
 יעזר ורמטא: לו וית בית נמרה
 וית בית הרן קרוין כריבן וחסרין
 דען: לז ובני ראובן בנו ית
 חשבון וית אלעלא וית קריתים:
 לח וית נבו וית בעל מעזן מקפן
 שמקן וית שבמה וקרו בשמהן
 ית שממה קרויא די בנו:
 לט ואזלו בני מכיר בר מנשה

רש"י

מעזן - שמות עבודת אלילים הם, והיו האמוריים
 קורים עריהם על שם עבודת אלילים שלהם, ובני
 ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים, וזהו
 "מוסבת שם" - נבו ובעל מעזן מוסבות לשם
 אחר: ואת־שבמה. בנו שבמה, (ס"א בשמה ועין
 רמב"ן) והיא שבם האמורה למעלה:
 (לט) ויורש. פתגומו ותריד, שתבת ריש

אלעזר ויהושע. כמו (שמות יד): "ה' ילחם לכם":
 (לב) ואתנו אחזת נחלתנו. כלומר, בידינו
 ובכשותנו תהי אחזת נחלתנו מעבר הנה:
 (לו) ערי מבצר וגדרות צאן. זה סוף הפסוק
 מוסב על תחלת הענין: "ויכנו בני־גד את־הערים
 הללו להיות ערי מבצר וגדרות צאן": (לח) ואת־
 נבו ואת־בעל מעזן מוסבת שם. נבו ובעל

לְגַלְעָד וּכְבָּשׁוּהָ וְתָרִיד יֵת
אֲמֹרָאָה דִּי בָהּ: מ וַיֵּהָב מֹשֶׁה
יֵת גַּלְעָד לְמָכִיר בֶּר מִנְּשֵׁה וַיֵּת
בָּהּ: מֵא וַיֵּאִיר בֶּר מִנְּשֵׁה אֲזַל
וּכְבָּשׁ יֵת כַּפְרִנִּיהוֹן וַיִּקְרָא יֵתָּהָן
כַּפְרָנִי יֵאִיר: מֵב וְנָבַח אֲזַל וּכְבָּשׁ
יֵת קָנַת וַיֵּת כַּפְרִנְהָא וַיִּקְרָא לָהּ
נָבַח בְּשֵׁמָהּ: פ פ פ

בֶּן־מִנְּשֵׁה גַלְעָדָה וַיִּלְכְּדָהּ וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָאֲמֹרִי
אֲשֶׁר־בָּהּ כִּסְיִי: מ וַיֵּתֵן מֹשֶׁה אֶת־הַגַּלְעָד לְמָכִיר
בֶּן־מִנְּשֵׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: מֵא וַיֵּאִיר בֶּן־מִנְּשֵׁה הַלֵּךְ
וַיִּלְכְּדׁ אֶת־חֻתִּיתָהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֵן חֻתֵּי
יֵאִיר כִּסְיִי: מֵב וְנָבַח הַלֵּךְ וַיִּלְכְּדׁ אֶת־קָנַת וְאֶת־
בְּנֵתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נָבַח בְּשֵׁמוֹ כִּסְיִי: פפפ

ק"ב פסוקים, בק"י יק"ב סימן

רַמְבַּ"ם

מִשְׁמַשֶּׁת שְׁתֵּי חֲלָקוֹת: לְשׁוֹן יִרְשָׁה וּלְשׁוֹן הִוְרָשָׁה, שֶׁהוּא טְרוּד וְתִרְוֶה: (מֵא) חֻתִּיתָהֶם. כַּפְרִנִּיהוֹן: וַיִּקְרָא אֶתְהֵן חֻתֵּי יֵאִיר. לְפִי שֶׁלֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים קָרָאָם בְּשֵׁמוֹ לְזִכְרוֹן: (מֵב) וַיִּקְרָא לָהּ נָבַח. לָהּ אֵינוֹ מְפִיק ה"א, וְרֵאִיתִי בִּיסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן, לְפִי שֶׁלֹא נִתְקַנְּסוּ לָהּ שֵׁם זֶה, לְפִיכָךְ הוּא רָפָה, שֶׁמִּשְׁמָעוֹת מְדַרְשׁוּ כִּמוֹ לֹא. וְתִמְחִנִּי מֵהַ יִרְשָׁה בְּשְׁתֵּי תִבּוֹת הַדּוּמוֹת לָהּ (רוּת ב): "וַיֵּאֱמָר לָהּ בְּעֹז", (זְכִּירָה ה) "לְבָנוֹת־לָהּ בֵּית": חֲסֵלַת פִּרְשַׁת מִטּוֹת

בַּעַת הַגְּבִהַת הַסֵּפֶר תּוֹרָה וְאִמִּירַת וְזֹאת הַתּוֹרָה – אֵין מִנְּהַגְנוּ לְהִרְאוֹת בְּאֶצְבַּע. * מִנְּהַגְנוּ: מִגְבִּיָּה הַסֵּפֶר תּוֹרָה וּלְאַחֲרֵי שֶׁמֵּרָאָה אוֹתָהּ לְקַהֵל חֹזֵר וּמִנִּיחָה עַל הַבִּימָה וּגּוֹלָלָהּ בְּעֶצְמוֹ. וְאִזּוּ יוֹשֵׁב עַל הַסֵּפֶסֶל וְאַחֵר כּוֹרֵךְ הַמִּפָּה (= חוֹגֵר בְּאַבְנֵט וְעוֹטָף בְּמַעֲלָל). * כְּשֶׁמִּגְבִּיָּהֵן הַסֵּפֶר תּוֹרָה לְהִרְאוֹת הַכְּתָב לְעַם, כָּל אָדָם יִשְׁתַּדֵּל לְקַרֵּב עֲצָמוֹ לְבִימָה כְּדִי שִׁיּוּכֵל לְקַרֵּא מֵה שֶׁכְּתוּב בַּסֵּפֶר תּוֹרָה בַּעַת הַגְּבִיהַת הַסֵּפֶר תּוֹרָה, וַיֹּאמֶר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזָרְחִים הֵיִא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכִּינְעָם, וְכָל־נִתְיָבִיתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאֱדִיר:

מִדִּיָּקִים לְגַלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שֶׁמִּקּוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאֶמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֵט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לֹא יִתְחִיל הַמִּפְטִיר לְהַפְטִיר עַד שִׁיִּגְמֹר הַגּוֹלָל לְגַלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, כְּדִי שֶׁגַּם הַגּוֹלָל יוּכַל לְהִבִּין וּלְשִׁמּוֹעַ מִמֶּנּוּ, שְׁחוּבָה הִיא עַל הַכֹּל לְשִׁמּוֹעַ הַהִפְטָרָה כִּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבַּסֵּפֶר תּוֹרָה.

בִּרְכַת הַהִפְטָרָה לִפְנֵיה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמַת וְצִדְקָה:

חֻבָּה הוּא עַל הַכֹּל לְשִׁמּוֹעַ הַהִפְטָרָה כִּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבַּסֵּפֶר תּוֹרָה. לְפִיכָךְ, לֹא יִקְרָאוּ שְׁנֵי הַהִפְטָרָה כְּאַחַד בְּקוֹל רֵם שְׁנֵי קוֹלוֹת אֵין נִשְׁמָעִים, וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים מִטַּעַם הַיְדוּעַ לָהֶם, שֶׁלֹא לְסִמּוּךְ עַל שְׁמִיעָה בְּלִבָּדָה, אֲלֵא הֵם בְּעֶצְמָם קוֹרִין הַהִפְטָרָה וְשׁוֹמְעִין הַבְּרֻכּוֹת מִפִּי הַמִּפְטִיר. וּמִכָּל מִקּוֹם, צְרִיכִים לִיְזַהֵר שֶׁלֹא יִקְרָאוּ בְּקוֹל רֵם אֲלֵא בְּנִחָת (מִלָּה בְּמִלָּה עִם הַמִּפְטִיר).

הפטרת לפרשת מטות בירמיה פרק א

א א דברי ירמיהו בן-חלקיהו מן-הכהנים אשר בענתות בארץ בנימן: ב אשר היה דבר-יהוה אליו בימי יאשיהו בן-אמון מלך יהודה בשלש-עשרה שנה למלכו: ג ויהי בימי יהויקים בן-יאשיהו מלך יהודה עד-תם עשרת-עשרה שנה לצדקיהו בן-יאשיהו מלך יהודה עד-גלות ירושלים בחדש החמישי: ד ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: ה בטנם אצרך בפטן ידעתך ובטנם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ו ואמר אלה אדני יהוה הנה לא-ידעת דבר כי-נער אנכי: ז ויאמר יהוה אלי אל-תאמר נער אנכי כי על-כל-אשר אשלחך תלך ואת כל-אשר אצוך תדבר: ח אל-תירא מפניהם כי-אתך אני להצילך נאם-יהוה: ט וישלח יהוה את-ידו ויגע על-פי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי בפיו: י ראה הפקדתיך ו היום הנה על-הגוים ועל-הממלכות לנתוש ולנתוץ ולהאבד ולהרוס לבנות ולנטוע: יא ויהי דבר-יהוה אלי לאמר מה-אתה ראה ירמיהו ואמר מקל שקד אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי היטבת לראות כי-שקד אני על-דברי לעשות: יג ויהי דבר-יהוה ו אלי שנית לאמר מה אתה ראה ואמר סיר נפוח אני ראה ופניו מפני צפונה: יד ויאמר יהוה אלי מצפון תפתח הרעה על כל-ישובי הארץ: טו כי ו הגני קרא לכל-משפחות ממלכות צפונה נאם-יהוה ובאו ונתנו איש כסאו פתח ו שערי ירושלים ועל כל-חומתיה סביב ועל כל-ערי יהודה: טז ודברתי משפטי אותם על כל-רעתם אשר עזבוני וקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: ז ואתה תאזר מתניך וקמת ודברת אליהם את כל-אשר אנכי אצוך אל-תחת מפניהם פן-אחתך לפניהם: יח ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחכות נחשת על-כל-הארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ: יט ונלחמו אליך ולא-יוכלו לך כי-אתך אני נאם-יהוה להצילך:

ב א ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: ב הלך וקראת באזני ירושלים לאמר כה אמר יהוה זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה: ג קדש ישראל ליהוה ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך

אָחור לאַ יָשובּ רִיקָם, כִּי אַל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: חֲצוֹת לַיִל שַׁבָּת, שְׁעָה 12, 30 דְּקוּת, 11 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְנַחֵם-אָב, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת קֹדֶשׁ הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

המשך מעמוד יט

לקוטי שיחות פרשת מטות

על כוחותיו הפנימיים.
אך כך הם הדברים רק לפי דרגתו של משה, שושבינא
דמלכא¹⁸, הרואה את בני ישראל מלמעלה למטה. ואילו
"אלעזר הכהן", שתפקידו להעלות את בני ישראל ממטה
למעלה¹⁹, אמר, שאין די בהשפעה הכללית על הכוחות
הפנימיים על ידי ה"מקיף", אלא יש צורך בעבודה גם של
הכוחות הפנימיים עצמם.

(משיחת ש"פ חזקת תשכ"ה)

כי בענין של ה"מקיף" חשוב מצבו הכללי של הדבר
או האדם הטמא והמעבר שלו מטומאה מעברו מטומאה
לטהרה, דבר שאינו נמדד בכמות או בשטח.

זהו ההסבר לסברתו של משה שהזיית מי חטאת יכולה
להכשיר גם מאיסור, כי ה"מקיף" משפיע גם על ה"פנימי",
וכאשר יש שינוי כללי במעמדו של האדם, על ידי
שמעוררים את ה"מקיפים דקדושה", משפיע הדבר ממילא

¹⁸ וגם הכה"ג אשר מבניו יש בו בחינה זו" (לקו"ת מסעי פט, סע"א ואילך).

(18) לקו"ת בהעלותך לא, א"ב. ר"פ מסעי. ובכ"מ.
(19) כי אהרן הוא שושבינא דמטרוניא (ראה מקומות שבהערה הקודמת)

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				חצות		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יצאת שבת
	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א		
אוסטריה וינה	4:18	4:11	7:32	7:36	8:04	8:07	12:01	12:01	19:50	19:43	20:26	20:18	19:27	20:22
אוסטרליה מלבורן	7:22	7:26	9:22	9:20	9:54	9:52	12:27	12:27	17:27	17:32	17:54	17:59	17:13	18:03
אוקראינה אודסה	4:28	4:21	7:38	7:41	8:10	8:14	12:04	12:03	19:45	19:38	20:19	20:11	19:22	20:15
אוק. דנייפרופטרובסק	4:04	3:56	7:17	7:21	7:49	7:53	11:46	11:46	19:36	19:28	20:11	20:03	19:12	20:07
אוקראינה ז'יטומיר	4:23	4:15	7:39	7:43	8:11	8:15	12:12	12:12	20:08	20:00	20:45	20:36	19:43	20:40
אוקראינה קייב	4:14	4:06	7:31	7:35	8:03	8:07	12:04	12:04	20:02	19:54	20:40	20:31	19:36	20:35
איטליה מילאנו	4:57	4:51	8:06	8:09	8:38	8:41	12:30	12:30	20:08	20:02	20:41	20:34	19:45	20:38
ארגנטינה ב. איירס	7:49	7:53	9:52	9:50	10:24	10:23	13:00	13:00	18:07	18:11	18:33	18:37	17:52	18:41
ארה"ב בולטימור	4:59	4:54	7:59	8:01	8:31	8:34	12:13	12:13	19:31	19:27	20:00	19:55	19:09	19:59
ארה"ב ברוקלין נ.י.	4:43	4:38	7:46	7:49	8:18	8:21	12:02	12:02	19:26	19:21	19:56	19:51	19:04	19:55
ארה"ב לוס אנג'לס	4:57	4:52	7:52	7:54	8:24	8:26	11:59	11:59	19:06	19:02	19:33	19:28	18:45	19:32
ארה"ב מיאמי	5:39	5:42	8:28	8:30	9:01	9:02	12:27	12:27	19:15	19:13	19:40	19:37	18:55	19:41
ארה"ב מישגן	5:09	5:15	8:20	8:23	8:52	8:55	12:39	12:39	20:08	20:02	20:38	20:32	19:45	20:36
ארה"ב ניו ג'רסי	4:39	4:44	7:46	7:49	8:19	8:21	12:03	12:03	19:26	19:21	19:55	19:50	19:03	19:54
ארה"ב ניו הייבן	4:34	4:39	7:41	7:44	8:14	8:17	11:58	11:58	19:22	19:17	19:52	19:46	19:00	19:50
ארה"ב שיקאגו	4:34	4:28	7:39	7:42	8:10	8:13	11:57	11:57	19:26	19:20	19:56	19:50	19:03	19:54
ברזיל ס. פאולו	6:39	6:42	8:54	8:53	9:25	9:24	12:13	12:13	17:45	17:47	18:08	18:10	17:29	18:14
ברזיל ריו דה ז'נרו	6:24	6:27	8:40	8:39	9:11	9:10	11:59	11:59	17:32	17:35	17:56	17:58	17:16	18:02
בריטניה לונדון	4:11	4:03	7:31	7:35	8:03	8:07	12:07	12:07	20:10	20:02	20:49	20:40	19:45	20:44
בריטניה מנצ'סטר	4:11	4:02	7:35	7:39	8:06	8:11	12:15	12:16	20:28	20:19	21:10	20:59	20:02	21:03
גרמניה פרנקפורט	4:41	4:33	7:59	8:03	8:30	8:34	12:32	12:32	20:29	20:22	21:07	20:58	20:05	21:02
ישראל באר שבע	4:50	4:47	7:43	7:45	8:15	8:17	11:47	11:47	18:47	18:44	19:13	19:10	18:27	19:14
ישראל חיפה	4:46	4:42	7:40	7:42	8:12	8:14	11:46	11:47	18:50	18:47	19:17	19:13	18:17	19:17
ישראל ירושלים	4:46	4:42	7:40	7:42	8:12	8:14	11:45	11:46	18:49	18:45	19:15	19:11	18:06	19:15
ישראל תל אביב	4:50	4:46	7:42	7:44	8:15	8:17	11:47	11:48	18:49	18:45	19:15	19:11	18:28	19:15
מולדובה קישינב	4:34	4:28	7:45	7:48	8:17	8:21	12:11	12:11	19:54	19:47	20:28	20:21	19:30	20:25
מקסיקו מקסיקו	6:03	6:01	8:50	8:51	9:20	9:21	12:43	12:43	19:25	19:23	19:48	19:46	19:05	19:50
סינגפור סינגפור	7:03	7:03	9:32	9:33	10:05	10:05	13:11	13:11	19:19	19:19	19:41	19:41	19:01	19:45
פולין ורשא	3:43	3:34	7:05	7:09	7:36	7:41	11:43	11:42	19:50	19:41	20:30	20:20	19:25	20:24
צרפת ליאון	5:13	5:06	8:23	8:26	8:55	8:58	12:47	12:47	20:27	20:21	21:00	20:53	20:04	20:57
צרפת פריז	5:12	5:05	8:27	8:31	8:59	9:02	12:57	12:57	20:49	20:42	21:25	21:17	20:25	21:21
קנדה טורונטו	4:56	4:50	8:03	8:06	8:35	8:38	12:24	12:24	19:57	19:51	20:28	20:22	19:34	20:26
קנדה מונטריאול	4:28	4:21	7:37	7:40	8:09	8:12	12:01	12:01	19:39	19:33	20:12	20:05	19:16	20:09
רוסיה מוסקבה	4:18	4:07	7:49	7:54	8:19	8:25	12:36	12:36	21:03	20:53	21:50	21:38	20:37	21:42
רוסיה רוסטוב (נא-דון)	4:50	4:43	8:01	8:04	8:33	8:37	12:28	12:28	20:12	20:05	20:46	20:38	19:48	20:42
שווייץ ציריך	4:51	4:44	8:05	8:09	8:36	8:40	12:32	12:32	20:19	20:13	20:54	20:46	19:56	20:50

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.

2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.

3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שנתן לנו לשלום ותציע לנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

להשתתפותכם גם על ידי תרומה כספית בהפצת "דבר מלכות"

בהפקדה לחשבון בנק:

ישראל ISRAEL:

"אור אבנר" בנק הדואר, סניף - 565 חשבון - 8248042

"אור אבנר" בנק הפועלים, סניף - 537 חשבון - 557709

לתרומות מחו"ל:

bank hapoalim, branch: 537, account: or avner 557709, swift: poalilit

ארה"ב U.S.A.:

dvarmalchus, north fork bank, 3464007636

למשלוחים דון הדואר:

ישראל ISRAEL:

נא לכתוב צ'יק על שם "אור אבנר"

לכתובת: דבר מלכות ת.ד. 373 כפר חב"ד

ארה"ב U.S.A.:

Dvarmalchus 770 Eastern Parkway brooklyn N.Y. 11213

לתרומות דון אתר "דבר מלכות" באינטרנט:

<http://www.dvarmalchus.org/Donate.aspx>

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish770@gmail.com

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00122
20/07/2008